

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Є

ІСТОРИЧНО-ФІЛСОСOFІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

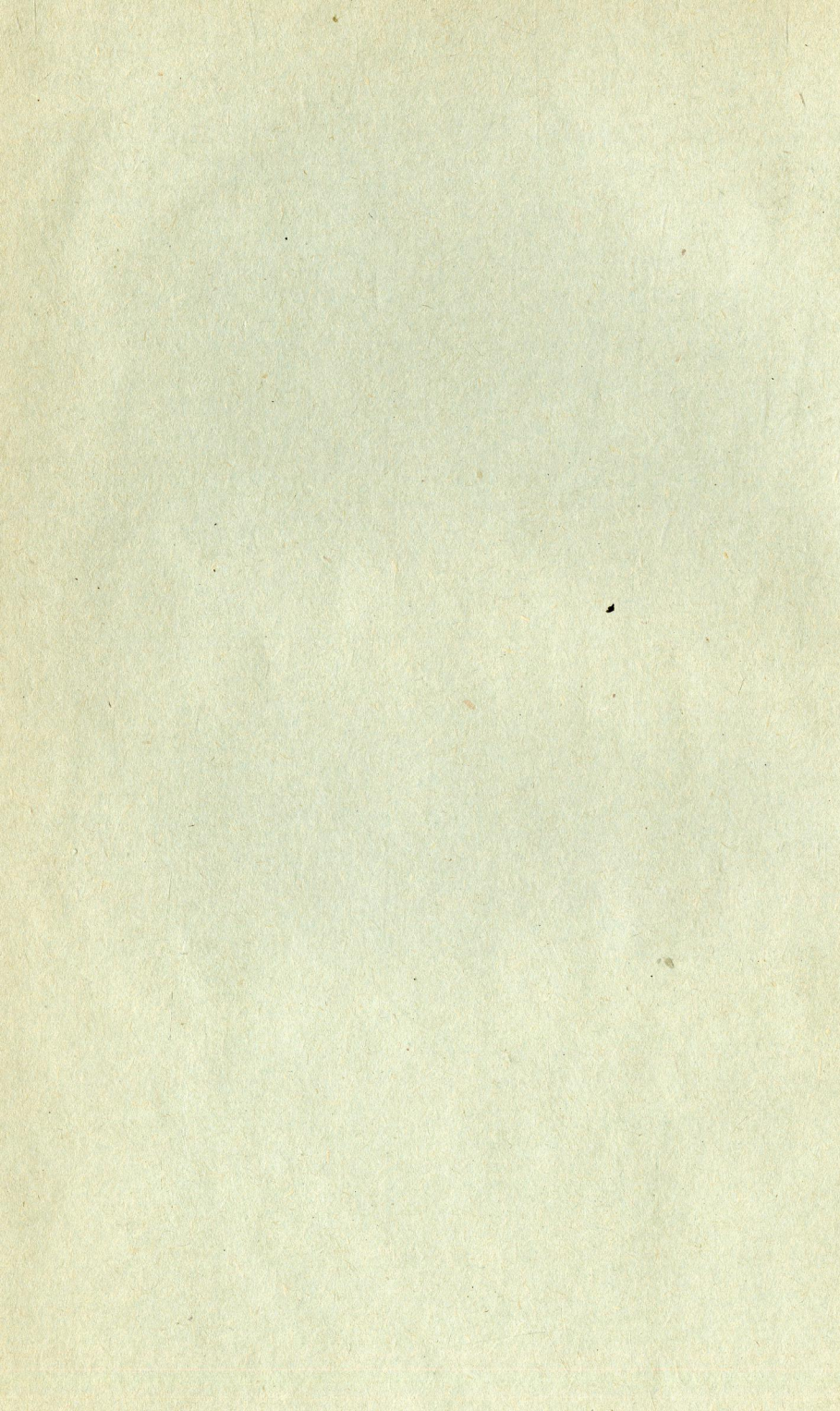

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

ТОМ XV.

с 47.71) (00) (056.1) + 8 (с) У. : 1917" (056.1)
те саме

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ АРХИВ

В И Д А Є

ІСТОРИЧНО-ФІЛОСОФІЧНА СЕКЦІЯ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

Т. XV.

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

У ЛЬВОВІ, 1921.

З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка.

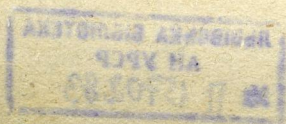
МАТЕРІЯЛИ

ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-ЧЕСЬКИХ ВЗАЄМИН

в першій половині ХІХ ст.

ВИДАВ

ДР. ІВАН ФРИК.

У ЛЬВОВІ, 1921.

Накладом Наукового Товариства ім. Шевченка.

П-10007/
15

ph. 40297

РІДКІСНА КНИГА

Передмова.

Чимало студій і матеріалів присвячено виясненню питання про відродження української літератури в Галичині. Дослідники старали ся увійти, по змозі, як найглибше в генезу того відродження, відтворити як найвірнійший його образ та підійти до тих жерел, з яких воно випливало чи в нових літературних сюжетах і формах, чи в наукових пробах з новими ідеями — національними, суспільними й політичними.

Та всеж таки не можна не замітити у тих студіях, при усьому багатстві матеріялу, якоїсь односторонности. І самозрозуміло. Відповідно до якості матеріялу, на якому основували ся студії, за сильно звязувано це відродження раз з впливом української відродженої літератури і появою перших збірок української народньої поезії в колишній Росії, то знову з впливом літератури й науки польської, або й московської. Не замовчувано теж і впливу відродження чеського та південно-славянського, але зазначувано його більше принагідно.

Матеріяли до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст. доповнюють те, що досі про це питання в науці вже знане і безперечно причинять ся до зрівноваження погляду на чужі впливи в українськім відродженню в Галичині.

Що більше, вони кидають світло на думки й стремління того середовища, в яким зродило ся відчуття потреби праці для свого народу на його рідній мові. Вони в дечому доповнюють і прояснюють характеристику найживійших представників того середовища, їх літературні й наукові інтереси, їх наукове підготовлення, та вкінці ті ідеї, що лягли в основу їх праці.

Знайомість галицьких Українців з Чехами датуєть ся по нашим матеріялам найранше 1830-тим роком. В тому році «на знак чести і пам'яті» вписав ся в «пам'ятну книжку» В. Ганки Іван Могильницький. Дальші записи галицьких Українців показують, що імя й голосна тоді слава Ганки не були їм чужі, так

як чеськими ученими і їх творами живо інтересувала ся українська інтелігенція і у Відні і в Галичині і на російській Україні.

Сліди знайомости галицьких учених і письменників з чеськими замітні вже від 1816 р., а саме в працях Івана Могильницького. З ним, по свідоцтву К. Іречка, переписував ся теж і Шафарик в справі української літератури в Галичині (o řísemnictví rusínském) і дуже болів над його смертю 1831 р.

На жаль, не udało ся мені найти найменшого сліду тої переписки. Цікаво, що про граматику Могильницького писав Шафарик з Нового Саду 1830 р. Колярови. Бібліотекар в Любляні, що був у своєму часі професором „humanitatis“ у Львові М. Чоп (Zhór) доніс Шафарикові 10 липня 1831 р. про смерть Могильницького. Шафарик поділив ся цією сумною вісткою з Ганкою і Коляром. До останнього писав 1832 р.; »Жаль знаменитого каноніка Могильницького в Перемишлі, котрий мав готові в рукописах українську (rusínskou) граматику по системі Добровського й інші книжки. Писав мені перед роком і багато обіцявав для історії літератури про українські рукописи і книги. Мав умерти минулого року на холеру« (СМ. 1873). Граматикою Могильницького інтересував ся теж і Ганка.

Праці чеських учених знані Михайлови Лучкаєви, Осипови Левицькому, котрий переписував ся з Ганкою (1837 р.), Осипови Лозинському, котрий теж переписував ся з Ганкою (1840, 1847 pp.), Антонови Добрянському, Денисови Зубрицькому і т. п.

Сам Зубрицький передплачував кілька примірників Шафарикових *Slovanské starožitnosti* з загального числа дванацять, що приходили до Львова, і посилав їх сільським священикам.

На основі наших матеріалів можемо ствердити, що українська інтелігенція 30-х і 40-х років XIX ст. живо інтересувала ся розвитком чеської літератури і науки та захоплювала ся тою романтичною славянською ідеєю, що так поетично промовляла до неї і поривала її в чеських творах.

Це слідно головню на членах т. зв. »руської-трійці«: М. Шашкевичу, І. Вагилевичу, Я. Головацьким і тих товаришах, що стояли до них найближше. Усі вони пробують свого поетичного таланту, збирають народні пісні, з любовю й зацікавленням ідуть в простий люд, студіюють мову, історію і давнину. Їх думки звернені на найраншу добу естования свого народу, яку намагають ся розслідати і вияснити, окружуючи її рівночасно щирим поетичним одушевленням. Отсе саме змагання виводить їх на ширше

поле інтересу для питань загально славянських. Під тим оглядом поражаюча подібність українських романтиків до чеських.

Вагилевич пише до Шафарика в тому переконанню, що імя Славян, котре братало наших величнопамятних правитців, також і наші внучі серця вяже щирою дружною. Його горяча фантазія шукає в печерах сумних слідів наших святих правитців. Він пише до Шафарика не тільки тому, щоби пригадати чеським побратимам Українців, а ще більше з великої пошани для того, що так дуже заслужив ся для всіх Славян (1836 р.).

Яків Головацький після свого повороту з Пешту запевнює Коляра (1835 р.), що постараєть ся розпродати його видання між приятелями славянщини. І це йому удаєть ся. Він радіє поступови славянської літератури і поширенню любови для славянщини та заявляє, що дуже ревно стараєть ся поширювати думку всеславянства, памятаючи заедно Колярові батьківські науки і унімнення (1836 р.). Його тішить, що при російських університетах мають повстати катедри славянських мов. Його болючо вражає смерть Ходаковського, того так вчасно видертого Славянам мужа. Дякує Колярови за вістки про поступ літератури наших славянських братів. Називає себе вічним і ревним любителем славянщини (1836 р.).

Про Шашкевича пише Ковбек, що він любить чеську мову і працює над перекладом Короледворської рукописі (1834 р.).

Великою радістю сповнило ся серце Івана Бірецького на вид відозви, що взивала славянських братів на зізд у Прагу. Він згадує про справи спільні великій славянщині. По його думці галицькі Українці бажають згоди і щирого побратимства з усіма славянськими братами, а тепер, самі слабі сподіють ся, що рідні славянські брати подадуть і повинні подати їм помічну руку і підмагати в потребі (1848 р.).

Славянською ідеєю навіяні письма Бодянського, Максимовича, записки Лукашевича і Гатцука.

І ця романтична славянська ідея не була нічим негативним, ні шкідливим. Вона додавала тільки більше сили й ширини тій почві, що на ній почало виростати зерно національної свідомости. Українське молоде покоління брало з неї нову силу, нову самопевність, нову віру в успіх задуманого діла відродження і надію на красну будучину свого народу. Славянська ідея будила і утверджувала в ньому любов рідного народу, його мови, історії, старовини і його величнього духового скарбу, народньої поезії.

Правду тих слів доказують найкраще письма Вагилевича. Давно мав я щасте познайомити ся у Львові з деякими письменниками. Прочитуючи в їх товаристві славянські книги, я посвятив себе цілого словесности в нашій рідній мові. Заколисаний красою місцевих пісень і казок я цілою душею приляг до тої мови (1836 р.).

Розпочавши працю над зложенням словаря української мови, Вагилевич має надію, що чей по слушній правді наша мова, довго засуджена на забуттє й зневагу, воскресне серед своїх братніх мов і як у давнині велично гомоніти-ме в цілій своїй красі і багатстві (1836 р.). Рівночасно виступає проти мови Лучкая і Левицького, як такої, що нею ніхто не говорить, повної мішанини з церковщини і інших ненаських чудаків (1836 р.). Заохочений Шафариком і йдучи за його приміром, Вагилевич бажає пізнати мрачний первовік наших величних предків. Для Українця, по його словам, нема нічого приємнішого, як досліджувати домашню давнину й пізнавати теперішність. Як що тільки з доброю волею і охотою розпічнемо на тому полі працю, то ні лютє ворогованне ні обман могучих не відберуть нам нашої розвитої освіти — і скоро будемо тим, чим нам суджено бути. Тяжко нам. Зі всіх сторін налягає сум. Не знати, що діяти. Усюди лихо. Усюди горе. Такі обставини. Та нехай наше серце їсть грижа. Байдуже! Хто наші душі зломить? Доки ми живі, у нас на думці одно стремління, з якого розіветь ся народне добро. Хоч тепер і не видно зародків того добра, то зерно для нього ядерне й здорове (1837 р.).

Наша словесність не може бути инша, як тільки народня, бо в нас нема иншої мови, як тільки жива мужича. Словесність бажалиб ми мати загально доступну, а через те і правопись мусить бути проста. Вкінці виступає Вагилевич проти азбучних спорів, бо через те і час марнуєть ся і ненависть сієть ся (1837 р.).

Головацький з нетаєною радістю пише Колярови, що наша словесність починаєть ся з великою надією. Є вже готові переклад Слова о полку Ігоря, Короледворської рукописі, півтора тисячі приповідок, поважна частина словаря і багато иншого (1835 р.).

Небаром задумую, пише в иншому листі, післати в Пешт Петровичеви до друку »Русалку Дністрову«, альманах в нашій »руській мужичій мові« (1836 р.).

Осип Бодяньський сміло виявляє Шафарикови свою українську народність (1836 р.), а його письма пронизані любовю української мови й поезії.

Іван Бірецький остро виступає проти польської нетерпимости

й бажання даліше панувати над українським народом та домагаться ся для нього культурної і політичної рівноправности (1848 р.).

В парі зі словами йшли в того покоління і діла. Йшла важка праця над собою і для українського народу. Та не тільки те, — йшла праця теж в користь славянської науки взагалі. І матеріали відкривають перед нами ціле духове багатство того покоління, різнородність і ширину його наукових і літературних інтересів, глибину його знання і наукового підготовлення.

Перш усього належить ствердити живе заінтересованне розвитком славянського відродження, серйозні студії над літературою і наукою інших славянських народів, стеження за новинами, широку начитаність і глибоке знання. Це покоління кидаєть ся перекладати славянські, в першій мірі чеські твори. Воно займаєть ся етнографією, риєть ся в бібліотеках і архивах, пробує своїх сил в язових, історичних, археологічних, етнографічних і історично-літературних наукових працях.

Що правда, ці студії вносять в науку романтично-поетичний настрій, підчиняють йому деколи вимоги філософської й історичної критики, грішать навіть надто буйною фантазією, але в дійсности дають початок і основу національному відродженню.

Українці повідомлюють про свої наукові і літературні здобутки своїх чеських побратимів. Радо сповнюють кожду їх просьбу. Роблять для них знімки з рукописий львівських бібліотек і пересилають разом з описом і виясненнями, шлють збірки пісень і цінні інформації.

Вагилевич, крім фантастичного опису і знімок ніби рунічних написів, пересилає Шафарикови незду характеристику української мови, інформації про етнографічне розмежування Українців в Австрії, прегарну збірку пісень зі спробою характеристики та пояснення, знімки з рукописий та багато інших дрібних інформацій. Його наукові статті — це перші українські інформаційні статті в чеських наукових журналах. Головацький інформує Коляра про польський і український науковий і літературний рух. Для ужитку Шафарика ладить знімки з рукописий з розслідом і поясненнями, дає потрібні інформації про етнографічний склад населення Східної Галичини, українську номенклатуру місцевостей та цінні язові замітки.

Осин Бодяньський у своїх обширних письмах пересилає Шафарикови вісти про етнографічне розміщення Українців в Росії, цікаву характеристику української мови та народної поезії,

а вкінці інформації про українську літературу. На прохання Шафарика пересилає потрібні йому матеріали, справляє рукописі, переглядає коректу.

Завдяки цій живій переписці українська мова, література й історія набули відповідне місце і освітлення в поважних наукових працях Шафарика, найбільшого тоді в Європі дослідника славянщини. І цей саме момент мав для покоління, що змагало до відродження нації, велике моральне значіння піддержки і заохоти.

Переписка Українців з Чехами цікава ще й з иншого боку. Вона вела ся головню з Шафариком, серйозним ученим, чоловіком великого ума і серця, а не з хвальковатим, честилюбовним і саме в тому часі дуже популярним В. Ганкою.

Це й вельми характеристичне для Якова Головацького. В 1830-тих роках, в часі молодечого ідеалізму і щирої праці над українським національним відродженням, він прилягає до особи Шафарика. Від 1852 р. взаємини між Шафариком і Головацьким остигають і місце Шафарика в переписці займає Ганка. Тоді саме ледяна крига лягає на українські національні пориви юних днів Головацького.

Вкінці ще одна увага. Оголошені отсе матеріали мають далеко ширше значіння. Вони являють ся цінним причинком до прояснення того загального руху, що в 30-тих і 40-вих роках XIX ст. був замітний і в инших славянських народів. Українська переписка — то органічна частина того руху, коли, по словам Ягіча, звідусіль чуло ся бажання пробудити свідомість національної гідности, змагання підняти низький ще уровень освіти, вникнути в пітьму славянської старовини, підхопити закони мови, вияснити історію. То були роки молодечого одушевлення, романтичного захоплення (Neue Briefe I).

Переписка Чехів, що проживали хвилево в Галичині, зі знайомими і приятелями в Чехії теж не без значіння й інтересу. Я вибрав з неї тільки ффрагменти, що стоять у звязку з культурним і політичним життям Українців в Галичині. Вони посередничають в переписці і обміні книжками між Українцями і Чехами та причинюють ся до навіязування особистої знайомости й переписки між Українцями й иншими славянськими, розумієть ся, головню чеськими ученими і письменниками.

На місці знайомлять Українців з чеським науковим і літературним рухом, а чеський світ інформують про працю Українців. Маючи знайомости і в польських кругах, вони цілою душею звер-

тають ся в сторону Українців, з котрими вяже їх опісля довголітня приязнь. На місці одні другим помічні в перекладанню. Українці, за спонуюю своїх чеських приятелів, радо сповнюють просьбу чеських учених, зновуж Чехи роблять те саме для Українців.

Нас приємно вражає те щире відношення до українського відродження, та тепла характеристика Українців і той здоровий чеський орієнтаційний змісл, що виявляеть ся в переписці.

На підставі цієї переписки стає перед нами ясно уся ширина культурних інтересів, цікавість до книжки взагалі а чужої з окрема, щире, майже діточе, одушевлення відродженою славянщиною в українській суспільности.

Для доповнення цієї характеристики не буде зайвим пригадати слова К. В. Запа з його книжки п. н. *Cesty a procházku po Halické zemi 1844 р.* Декан з Чехова коло Монастириськ розпитував ся про Добровського, чи ще живе. А коли я сказав, що ні, дуже жалів над тим. Знав його тільки з книги *Institutiones linguae vetero-slavicae*, яку вельми хвалив і бажав другого видання її, бо, як казав, велика потреба доброї граматики церковної мови. Парох з Монастириськ почав нас поучувати, як колиб ми того не знали, що Чехи починають дуже рухати ся і розвивати свою мову. Як то гарно, що Коляр, Шафарик, Ганка і багато інших пише. Як мені о. Ірка читав Колярові сонети, то аж душа раділа. А все по славянськи. Не можна й сказати, як гарно співає про всіх славянських людей. А Шафарик, то такий учений, що аж страх збирає, як може один чоловік стільки помістити у своїй голові. Між иншим приємно було мені почути, що о. Гнітковський в Мостиськах під Калушем має дуже багато чеських книжок і що купує усі чеські книжки, які тільки має книгар в Станиславові (ст. 113—114).

Під тим оглядом польська суспільність стояла без порівняння низше. І чеські кореспонденти звертають увагу на її ограниченість і брак інтересу для чужої культури та книжки. Вони жалують ся на польський шовінізм і повне ненависти та несправедливости відношення до Українців. Остерігають перед неславянськістю Поляків і їх фальшивою грою на струнах славянської ідеї.

Ця характеристика тим цікавіша і цінніша, що вона помічена на тому польському середовищу, яке завдяки показуваним славянським симпатіям стояло у звязках із чеськими ученими і письменниками.

Матеріали не дають усього, що відноситься до чесько-укра-

їнських взаємин. Не внесено туди тої частини переписки, що вже донебудь була надрукована. Не узгоджено теж і дуже цінного та багатого матеріалу, розкиненого в сучасних чеських виданнях і журналах. І одна і друга недостача спричинена важкими воєнними обставинами.

Оголошуючи ці матеріали, не можу не висказати щирої подяки тим чинникам, що уможливили їх видання. І так в першій мірі дякую Вп. проф. д-рови Ченекови Зібртові, душі Народнього чеського Музея в Празі за оказану мені незвичайну готовість і прихильність, а Фільольогічній Секції і Виділови Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові за видання.

У Львові, дня 7 липня 1921.

Др. Іван Брик.

I.

Переписка Івана Вагилевича.

1. *Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика.*

Початок переписки між Іваном Вагилевичем і Шафариком припадає на кінець 1836 року, бо перший лист датований 3 жовтня 1836 р. Переписка кінчить ся в 1841 році, — останній лист датований 5 січня 1841 р. — і обіймає сім листів. Привід до неї дали переписка та знайомість Погодіна з Шафариком з одної сторони, і переписка Вагилевича з М. Погодіном з другої, — переписка викликана науковим інтересом для славянської старовини.

Вертаючи з наукової подорожі по славянських землях в 1835 р. задержав ся Погодін у Львові. Тут познайомив ся принагідно з Варлаамом Компаневичем, прокуратором Ч. С. В. В. Н. Попов (Письма къ М. П. Погдину изъ славянскихъ земель 1835—1861, Москва 1879, ст. 535—536) подає, що: „Чрезъ Компаневича познакомились съ П—мъ и нѣкоторыя другія лица, почему либо считавшія полезными для себя сношенія съ нимъ“. Тоді Вагилевич з Погодіном не познайомив ся¹⁾, а довідав ся про його переїзд через Львів і про його інтерес для українського умового руху в Галичині від Компаневича. Сю обставину потверджує лист Вагилевича до Погодіна з дати, Львовъ 8 Березня (с. в. марта) 1836²⁾, де між иншим Ва-

1) До слідчих протоколів В—ч зізнав, що з Погодіном познайомив ся случайно в університетській бібліотеці.

2) Переписка Вагилевича з Погодіном оголошена Н. Поповом в „Письма къ М. П. Погдину“ op. cit., ст. 622—651 обіймає 11 листів. Про перший лист Попов тільки згадує: „Съ М. П. П—мъ вступили — розуміється І. Вагилевич — въ литературныя сношенія еще будучи студентомъ. Въ „Московскомъ Наблюдателѣ“ за 1836 годъ, № 7, ст. 289 слл. напечатано было письмо Вагилевича, отправленное вслѣдъ за первымъ проѣздомъ П—на чрезъ Львовъ на возвратномъ пути изъ-за границы в Россію. Въ письмѣ этомъ

гилевич пише: „Перебачайте Многоуч. и Многомил. Господине, шчо я весьми не знаєм и далек осмѣлюем се и до вас пишу. Рожнѣ причини натокмили мя: та шчо проѣжжаючѣ братья нашѣ Сиверо-Русини меже которими и Ви один були, як ми казано у манастирѣ св. Василя Великого, від пречесного свяшчено-монаха госп. Компаневича так пильно и чувственно извѣдовали се о нашѣй Руской словесности“; В сѣм незвичайно інтереснім листі подає Вагилевич Погодіну звістки про твори, що відносять ся до української літератури і мови в Галичині, згадує про літературно-наукові заняття Ярослава Головацького, Руслана Шашкевича і свої, дає короткий начерк прикмет української мови і її нарічій, називає пам'ятки найдені в бібліотеці графа Тарновського в Дикові, а вкінці повідомляє Погодіна про старинні написи на скелях в Розгірчу, Труханові і Синевідську Вишнім, та подає факсиміле написів у Розгірчу.

Погодін в листі¹⁾ з дня 27 мая (8 іюня) 1836 просить Вагилевича, щоби повідомив про все Шафарика: „Я прошу Васъ покорнѣйше послать извѣстіе къ Шафарiku въ Прагу о карпатскихъ письменахъ и о вашемъ нарѣчьи, также о литературныхъ находкахъ. Это человекъ отличный, занимающій первое мѣсто между славянскими филологами. [Posli wiŕno uŷe znanum — д. б. кажется — Вы вѣрно уже знакомы съ его сочиненіями]. Теперь издаетъ онъ славянскія древности“. Вістки в листі Вагилевича були для Погодіна „очень важны“²⁾, він подав про них вістку в Академію Наук, а лист із незначними пропусками напечатав у російськім перекладі в журналі, „Московский Наблюдатель“, та вкінці поділив ся сими інтересними новинами з приятелем П. Шафариком. Найбільшу увагу мусів Погодін звернути на загадочні написи, доба-

---

говорится о Галицкорусскомъ языкѣ, его правописаніи и грамматическихъ свойствахъ, а также о народныхъ преданіяхъ и нѣкоторыхъ древностяхъ въ Галиціи“ (Поновъ, *op. cit.*, ст. 623 зам.). Перше письмо В—ча перепечатане в студії: И. С. Свѣнцицкій, Матеріалы по исторіи возрожденія Карпатской Руси, Львовъ 1905, I, ст. 145—152, відки я цитую виїмки.

¹⁾ И. С. Свѣнцицкій, Матеріалы *op. cit.*, ст. 154.

²⁾ *op. cit.*, ст. 153.

чуючи в них схожість із написами „древнѣйшихъ Руссовъ, найденными недавно нашимъ орієнталистомъ Френомъ у арабскаго писателя X вика“¹⁾). Відомість про написи зацікавила Шафарика незвичайно, а лаконічність вістки Погодіна і бажання докладнѣйшихъ донесень оживили переписку Шафарика з Вагилевичемъ. Перш усього звернувся Шафарик до П. І. Кеппера письмом з Праги, дня 24 липня н. ст. 1836 р.²⁾:

„Vor einigen Tagen erhielt ich ein Schreiben von Hrn. Pogodin aus Moskau, welches mich veranlasste, diese wenigen Zeilen an Sie zu richten, ohne zuvor die Antwort auf meine zwei früheren Briefe abzuwarten, die ich Ihnen auf dem gewöhnlichen Wege über Wien zugeschiedt habe. Hr. Pogodin meldet mir in seinem Schreiben so wichtige Neuigkeiten, und doch auf eine so kurze, unbestimmte, unbefriedigende Art, dass Sie es mir schon nachsehen müssen, wenn ich mich an Sie wende und Sie um weitere Aufklärungen bitte. Er schreibt mir unter anderem; „Aus Lemberg erhielt ich Nachricht über einige Aufschriften mit unbekannten Charakteren in den Karpaten. Die Schriftzeichen stimmen mit denen überein, welche unlängst unser Orientalist Frähn bei einem arabischen Schriftsteller des X. Jh. entdeckt hat, bei welchem sie eine „russische Schrift“ genannt werden“. Sie können sich denken, wie nahe mich diese Entdeckungen angehen, indem in meinen Slawischen Alterthümern ein eigener Paragraph der altslawischen Runenschrift gewidmet ist. Wenn auch die Uechtheit der sogenannten Obodritischen Götzenbilder mit Runeninschriften und der damit gespielte schändliche Betrug nach den neuesten Untersuchungen und den vorliegenden Acten evident erwiesen ist (mir waren diese Sachen schon wegen der Sprache der Inschriften, die weder slawisch noch litauisch, sondern ein wahres Machwerk aus allen ist, immer verdächtig), so ist es auf der anderen Seite dennoch wahr, durch gleichzeitige mehrfache Zeugnisse und Denkmäler erwiesen und sichergestellt, dass die heidnischen Slawen eine Runenschrift hatten, in deren Besitze und Kenntniss die Priester waren. Sie würden mir daher grossen Gefallen thun, wenn Sie mir etwas Bestimmteres über die Entdeckung mittheilen möchten. Sollte irgend etwas darüber schon gedruckt seyn, so bitte ich Sie um Zusendung dessen: wo nicht, so sagen Sie mir kurz ihre Meinung und Ansicht über die Sache, so weit die Acten bis jetzt vorliegen. Ist die

¹⁾ op. cit. ст. 153.

²⁾ V. Jagić. Neue Briefe von Dobrovsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven. Berlin 1897, ст. 453—454.

sogenannte russische Schrift des Arabers von den skandinavischen Runen verschieden? Über die Inschriften in den Karpaten weiss ich keine Sylbe²⁾, und Hrn. Pogodins Erwähnung derselben ist so beschaffen, dass ich nicht einmal weiss, wo man desshalb weiter nachfragen sollte. Vielleicht wissen Sie mehr davon?“

Не дожидаючи відповіди від Кеппена, просить Шафарик о докладнішу відомість про написи в Карпатах самого Погодіна в листі з дня 7 серпня н. ст. 1836¹⁾:

„Und nun zu Ihren lieben Briefe! Sie melden mir so viel Neues, und doch so kurz, dass meine Neugierde dadurch nur in einem hohen Grade aufgeregt, keineswegs aber befriedigt ist. Das Wichtigste ist mir, die Ihnen aus Lemberg zugekommene Nachricht über die alten Inschriften in den Karpaten, dann die Entdeckung Frähn's. — Wer schrieb Ihnen aus Lemberg²⁾? Wo befinden sich die Inschriften? Dies hätten Sie mir doch vor allem melden sollen (wenn es kein Geheimniss ist!), damit ich weiter nachfragen und etwas Gewisseres darüber erfahren könnte. Hat Frähn etwas über seine Entdeckung bereits drucken lassen? — Sie können sich denken, in welch' hohem Grad mich diese Sachen, als Alterthumsforscher interessiren. In meinem Buche ist ein eigenes Capitel der Untersuchung der Frage gewidmet, ob die alten Slaven eine Schrift gehabt oder nicht. Wenn auch die obdritischen Götzenfiguren und andere Denkmäler mit runischen Inschriften entschieden untergeschoben sind, wie wir nun, nach den Acten der Untersuchungskommission, und nachdem sich der alte Goldschmidt, der sie als Geselle fabricirte, selbst dazu bekannt hat, mit Bestimmtheit wissen (vgl. Lewezow's Aufsatz in der Abhandl. der Berl. Akad. 1836): so ist es doch nicht minder aus anderen Zeugnissen und Thatsachen (Denkmälern) gewiss, dass die alten Slaven eine Runenschrift gehabt und geschrieben haben. In Bamberg neben der Domkirche steht ein steinerner чрънобогъ mit runischer Inschrift, dessen Alter und Echtheit Niemand beim gesunden Verstande wird läugnen können. Der Slawen bekehrer Otto, Bischof von Bamberg, hatte ihn dahin geschleppt (den Triglaw schickte er nach Rom). Von wem also ist über die karpatischen Inschriften mehreres und näheres zu erfahren²⁾?

В першій своїй листі до Шафарика з дня 3 жовтня 1835 р. зазначує Вагилевич виразно, що важив ся писати „послѣ покликанє Г. Погодіна“. Із поданих нами вище вітків із листів Шафарика до Кеппена і Погодіна моглоб

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 170—171. ²⁾ підчеркнуто мною.

виходити, що Погодін, бажаючи вповні заспокоїти цікавість Шафарика як найдокладнішими даними, думав, що буде найліпше поручити зробити се самому Вагилевичеві безпосереднім листом до Шафарика.

Та справа виходить инакше. В листі Вагилевича до Погодіна з дня 22 серпня н. ст. 1836 р. читаємо: „Уже нисколько мѣсѣцѣвъ минуло коли я вѣд Вас перенеу Ваше приязное письмо, щче въ почѣтках лѣта писане: ...Шчо св тиче орудованъ вѣд Вас поручених, владѣ як велѣли есте подѣлауем: ...Пак як Ви велѣли я росписау буу лист до Г. Шафарика и в сех днѣх получуем вѣд него преприязну вѣдповѣдь“¹⁾. Коли зважимо, що Шафарик звернув ся по близші дані про звістку подану Вагилевичем Погодіну до Кеппена дня 24 липня а до Погодіна дня 7 серпня, а Вагилевич в письмі до Погодіна з дня 22 серпня повідомляє його про виконання поручення даного вже кілька місяців тому назад, то прийдемо до висновку, що Погодін із власної ініціативи, а не на понагленне Шафарика поручив Вагилевичеві увійти в переписку з Шафариком. Зазначую, що Шафарик посилав свої листи до Вагилевича на адресу свого приятеля Запа у Львові²⁾.

Листи Шафарика до Вагилевича, на жаль, не зберегли ся. При слідстві в 1837 р. забрано у В—ча 2 листи Погодіна і 1 Шафарика. Листи звернула ректоратови гр. кат. семінарії у Львові краєва Президія дня 29 VIII 1837 р. Що дальше з ними стало ся, не звісно.

*

*

*

1. 1836. 3. X. В—ч пояснює, чому важив ся писати Шафарикови. Подає вістки про свої праці. Характеристика укр. мови і погляд на граматики Левицького та Лучкая. Вістки про бібліотеку Тарновського в Дикові. Печери і написи в Розгірчу. Новини з укр. літературного і наукового руху в Галичині. Просить прийняти поклін і прислати для перекладу старочеські пісні знайдені Голембйовським у Варшаві.

У Львовѣ — дня 3. Ревня 1836 года.

Високо-учений Господине!

Нѣне же наперсно з моєї сторони в далечинѣ, оже я незнам науприкрею св Вам мовм письмом неважним, лише

¹⁾ Письма оп. cit., ст. 622—624.

²⁾ Wahilewicz hat seinen theologischen Cursus vollendet, ist aus dem Seminarium ausgetreten und sollte jetzt heirathen und

стан наш в духу просвѣщення а послѣ покликане Г. По-
года нашаго далеко-сторонного побратима; прѣто важиу-ем
ся Вам моє почесне поздоровленє поклонити, надѣя се же
загалове имє Словен котре в предвѣку наших велично-па-
метних пра-вітцѣв братало, також и нашѣ внучѣ серца
веже искренную штирою дружбою.

Вдавѣ у Львовѣ мау-ем то шчестє обѣзнати се з де-
якими списателями и в ѣх товаришованю на словенских
книгах поучуючи се, весь посвѣтиу-ем се словесности на-
шого отног языка, вилелѣявши се розмаренями в облестнѣй
прекрасѣ его пѣсней и небилиць; пак присвоѣвши си его
предивну дебелу гадками и всеу душеу унчепиу-ем се
в нем¹⁾.

Від оного веремня переложилу-ем на наше нарѣче:
Слово о плѣку Игоревѣ поменик пѣсно-творий старо-
русский, висвѣтляя уступилу мѣсцѣ послѣ правил языко-
ислѣдїя по оглядѣ живучого народа з уводом о поезиѣ,
языку и пѣвности (prosod). Подобилу знадѣланий лестним
покликанием Г. Іаковецького²⁾ (sic) в правдѣ русской пере-
ложилу-ем: крілеводворску рукопись³⁾, и на предив в сло-

Diacon oder Pfarrer werden. Allein ich höre, er hat dazu keine
Lust, und will auf Reisen in die Welt. Er ist jetzt nicht in Lemberg,
sondern bei den Eltern auf dem Lande, und ich habe seine Adresse
nicht; ich schrieb ihm stets nur per Beischluss durch meinen
dortigen Freund Zap (Запъ). (Лист Шафарика Погoдiну 22/7 1839.
Письма op. cit., ст. 241).

1) В листі до Погoдiна з 8/3 1836 своє одушевлення для
праці над рiдною лiтературою висказує В—ч ось як: „Касательно
Русской Словесности, то съ тѣхъ поръ, какъ появились пѣсни Поль-
скія и Русскія Галичанъ, изданныя Вячеславомъ Залесскимъ, при-
чемъ имѣли въ виду больше Польскую, чѣмъ Русскую Словесность,
начали на нашей Руси подумывать о народной Словесности,
а съ тѣмъ возродилось желаніе изслѣдовать языкъ и узнать хра-
нилища письменности, состоящія въ пѣсняхъ, повѣстьяхъ, небыли-
цахъ, и вообще всѣ историческіе и поэтическіе зародыши, бывшіе
по сю пору въ скритности и неизвѣстности“. (Матеріалы op. cit.,
I, ст. 146).

2) Prawda Ruska czyli prawa wielkiego księcia Jarosława Wła-
dyimirowicza tudzież traktaty Olga y Igora ww. xx. Kiiowskich
z cesarzem greekim y Mścislawa Dawidowicza x. Smoleńskiego
z Rygą zawarte, których texta, obok z Polskim tłumaczeniem po-
przedza Rys Historyczny zwyczajów, obyczajów, religii, praw
y języka dawnych słowiańskich y słowiano-ruskich narodów. Przez
J. B. Rakowieckiego Królewskiego Warszawskiego Towarzystwa
przyjaciół nauk członka. Tom I. w Warszawie w drukarni xx. Pi-
arów 1820 roku. Tom II. 1822 roku I ст. 231 i сл.

3) Порівняй листи до Погoдiна з 8/3 1836, 9/7 1837, 30/1 1838,

весех а паче в всѣх настроях языка староческа (а прѣто
и нинѣшна) стрѣтиу-ем нечаянѣ подобя з нашим нарѣчием
токмо боле до предиву подобе духу пѣснотворног опроче
в пѣснях меже котрими: Кутусе та skřivanek повтаряютеся.
Тиѣ оба переложения уже окінченѣ може сегід издам. Та-
кож розпочеу-ем писати дѣло цѣле важне, а се Словарь
южно-руского языка¹⁾ а чей послѣ помѣру присохтованъ
хоть не дольний по потребѣ крайнѣв дасть бог може окін-
чит се в сим десето-лѣтїю. За привід взеу-ем себѣ Вуков
Рјечник српски²⁾ подобнѣ с письменницеу³⁾, с тоукованием
народних обредѣв и поведѣнок лише кромѣ того будет шче
при деяких словесех истоукование первѣстицѣв и додавки
слів с побратимчих нарѣчей. А чей ти по праведной истиннѣ,
наш язык доуго сказаний на забутѣ и зневагу⁴⁾ воскресне

16/8 1840, 9/7 1843, 13/8 1845. (Матеріялы ор. cit., ст. 147, Письма
ор. cit., ст. 622—650).

Дня 22/10 н. ст., 1836 р. пише Вагилевич Погодину: „...я та-
кож издаю Слово о плѣку Игоревѣ, пак надѣю се издати: Рукописъ
короледворскую. (Письма ор. cit. ст. 624), а дня 13/12 1836: „Ру-
копис Королевдворский, когда лишь перепише се також маю гадку
видослати до печатане у Прага, але рад буѣ бих ид Вами де би
легко було про поучене нашего языка і рівнане с підлѣвником
и переводом сѣвероруск. Г. Шишкова“. (Письма, ор. cit., ст. 628).
Оцінюючи сей переклад і даючи його у виїмках, пише у своїй
статтї Ковбек: *Wahylewiczuw překlad Ruk. Králođ. na rusinském*
(horinoopólském) nářečj, gjmžto lid mluwj w Haliči pod Tatrami
i na poříčj Dněstru a Sánu — tjm gest důležitějšj m i zanjma-
wějšj m pro nás Čechy, čjm wjce nás ono swau podobnostj i přj-
buznostj s češtinau překwapiti musj; neb gestliře nářečj maloruské
wůbec s našj materštinou hogně a důrazně sauhlasj, to tjm wjce
geho varietas čerwenoruská swau shodau, ba začasté totožnostj
zwuku i wýznamu slow čerwenoruských s našj češtinau nade
wšecky sestry slowanské se wyznamenáwá. (Čas. č. M. 1838, st.
370—1). Порівнай ще оцінку на статтю Ковбека в „Ost und West,
Blätter für Kunst, Literatur und geselliges Leben, 1839, № 14,
Red. Rudolph Glaser, Prag, де згадуєть ся переклад не тільки
Вагилевича але і Маркіяна Шапкевича.

1) Про задуманий Словар звiщає Вагилевич Погодина в ли-
стах з 13 грудня 1836 і 9 липня 1837. Погодин ним дуже заін-
тересував ся і переписував ся з Вагилевичем кілька лiт. Словар
не появил ся, а частини з його вислав був кан. А. С. Петрушевич
в бібліотеку Академії Наук в Петрограді із своїм „Славянскимъ
корнесловомъ“ (И. Свѣнцицкий, Обзоръ, ст. 55).

2) „Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ри-
чечма, скупио га и на свијет издао Вук Стефановић. У Бечу, 1818.

3) с. е. граматикою = серб. писменица.

4) Докладнiйше висказуєть ся про се В—ч в листі до Пого-

необтинаний и некалений в рѣдѣ своїхъ братнихъ нарѣчей, якъ в старинѣ буде гомонити велично в цѣлѣй своей прежнѣй буйности и дольности и дебелий розмаѣтости; якъ лъзѣ надѣяти се колъ в немъ майже всѣ слова знаєми в иншихъ нарѣчахъ повтаряють и в поєднихъ словахъ зъ всѣми здріблености стрѣчаються премноги синонима, бо вінъ стережений своєми побратимами в посерединѣ всю старину¹⁾ в собѣ вѣрне згорнувши щере переховаў якъ колись окаже ся тутъ декотрѣ слова: ватра (ignis), яро (ver), гавядина (pecus), конъ (sacramentum), гермѣтка (charta), соўп (Lavine), боўд (scopulus), харчъ (esca), жуковина (annulus), падь (fatum), сутка²⁾ (ptatea) и прочѣ радбихъ о тимъ ще бѣльше росписувати се лишъ нужно се відложити про иншѣ важнѣйшѣ передмѣты се лише додаю же наридъ нашъ живе в околѣхъ горюватихъ и пѣльнихъ на багнахъ и степахъ а прѣто всюди чѣтиѣ новѣ слова творили се по при старѣ переходиванѣ притокмено до обителѣ и труджания заселенцѣвъ.

Тутъ декотрѣ послѣдованя о нашимъ нарѣчю шчобъ лъзѣ було відчитати єго свойства и притокмити подоба къ посестринимъ языкамъ; але в первѣ невтириючи заслугамъ Г. Г. Левѣтского³⁾ а Лучкая⁴⁾ нашихъ граматикѣвъ се скажу же

діна: „Съ нами весьма несправедливо поступили, признавъ насъ полу — Поляками, а языкъ нашъ какоюто смѣсью Русско-Польскихъ словъ. То правда, что мы кой въ чемъ сходствуемъ съ Поляками, но сходство это еще больше, очевидное съ другими единоплеменными языками, особенно съ языкомъ Чешскимъ и Сербскимъ. Сверхъ того вся Польская словесность есть просто испорченная Русчина, потому что Поляки, какъ прежде, такъ и теперь, нашимъ языкомъ подправляютъ свой. Имъ слава, а намъ горе! (Матеріалы ор. cit. I, ст. 148).

1) Подібно пише Вагилевичъ Погодину: „У насъ — то сохранилась вся старина, потому что народъ нашъ, чуждый всей своей душою иноплеменнаго наплыва. (Матеріалы ор. cit. I, ст. 147).

2) Підчеркнені мною слова находятъ ся і в листі В—а до Погодіна з 8/9 1836. (Матеріалы, ор. cit. I, ст. 149).

3) *Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien*, von Joseph Lewicki, Przemyśl 1834. — Грамматика языка русскаго въ Галиціи. — *Grammatyka języka ruskiego w Galicyi*. — Объ іей граматикѣ висказуєть ся В—ч неприхильно і в листі до П—а з 8/3 1836: вона по його думці: „очень недостаточная, чего и можно было ожидать отъ Нижне-Сяннина (изъ Перемышля). О ней такъ отозвался ученый Русинъ, г. Левицкий, профессоръ правственнаго Богословія въ Львовѣ: „Выдумалъ собѣ языкъ, а тамъ выдумываетъ народъ, который бы такъ говорилъ“. (Матеріалы, ор. cit. I, ст. 147).

4) *Grammatica slavo-ruthena: seu vetero-slavicae, et actu in montibus carpathicis parvo-russicae, seu dialecti vigentis lingvae.*

нѣкда не живут ними уложенѣ язики шчо видит се они сами виявляти хтѣли; називая они новотвори раз Höherer Styl а опет sermo cultior — а признаю се же ѣх язики теже обнети, бо в них кромѣ мѣшми церковщини стрѣчают се и иншѣ ненасѣѣ чудаки; видитсе шчо они хотѣли опет воскресити бесѣду зопсовану в веремне паденя языка руско-дипльоматичног з писъм богѣсловних на примѣр: Си за него и инших; але дасть бог шчо суетна ѣх робота. Лишебо на наш язык трѣбно з иншог становишча удивлети се: Наш язык¹⁾ дѣлит се на два головнѣ нарѣчя: хробатский (на Підгірю и порѣчах Днѣстра и Буга) и Украиньский — з многими відмѣнами перехідними лише они нарѣче сут так малой ваги же нѣколи нестановлят відрубнѣ ворошними свойствами а боле степенними переходами и перемѣнами, в первѣ нужно прибилити заголовѣ свойства: перехід *o* в *i* в односкладних або первѣстогласних пліт, брід, поріг, поліг — то перетворение видит се бути с пізних веремень так шчо до сегодне мѣшмою обое заступаютьс: рожний, різний, Бог, Біг; однак оно знаходит се уже в листах Мазеппи в почет. 18 столѣ. — *л* в серединѣ слів перед твердими согласн. и при кінци опроч. в спряж. глаголя переходит в піўсамогласное *ў*: во *ў*к, шо *ў*к, да *ў*, ни *ў* се в ворошне и країнцям у Сербѣв перейшло в *у*, кромѣ того *л* наше не в так грубе як у поль. *ł* лиш посереднѣ як на Южно-словѣнщинѣ меже *l* и *ł* опроче в горах Бескида. Подобиѣ не маємо *и* лиш уже з давини посеред. гомон *и* меже *i* та *у* як в сербським, *г* у нас всегда гомонит як в чесь. *h*, *g* немаємо а єго мѣсце заступає всегда уже в старинѣ *к*: нѣкда поль. *nigdzie*, конта поль. *gonta*: також *ћ* гомонит як доўге *ј* в чеськ. *rjši* здібне як у Дальмат. Головніѣ обчерки тих нарѣчей тут превлюбленіє в тонких або широких самогласних *є* (*je*) *е* або *я* (*ja*) *а*. У нарѣчю хробатским *є*: жєх, мєсо, телє — захованє древного *з* перед *р*: кървавий, къртиця, рѣстити — *є* замѣсть *о*: огенѣ замѣ. огонь, нашего за. нашого — ог за ого: жоўтого замѣ. жоўтого, лиш *г* майже нечути — ат за. ає: слухат за. слухає — також *оў*, *еў*, замѣ. *ою*, *ею*: рукоў, мислеў, рукою, мислею, оно древне повстало з *оу* и *еу* захованого на Верховинѣ Бескида. де також замѣсть *я*, *ю*, *є*

Edita per Michaelēm Lutskaý parochum et v. a. diaconum unghvariensem, Actualem serenissimi principis et ducis de Luca capellanum Aulicum. Budaë. 1830. „...это творение по сию пору одно изъ самыхъ лучшихъ въ своемъ родѣ“. (Матеріялы op. cit. L., ст. 147).

1) Відомости про українські говори в Галичині і карпатські племена подає Вагилевич Шафарикови на просьбу Погодіна. (Лист 27 мая 1836, Матеріялы, op. cit. I., ст. 155).

говорят *а, у, е*; подобнѣ *ѣ* замѣ. Їв також *у*: долѣ, долѣв, долу и долув — *е* и *ѣ*: мед, лед, мѣд, лѣд, ветер и вѣтер. В кружѣ береженьским говорят хотѣ и хотѣ замѣ. хотѣт и хотѣт лиш оно инуди ѣ дѣспричастіе. О Сяньской Руси язык вельми зпольшченний або рекомо уже з давнини буѣ переходним з руског в поль. нарѣч. нарід тамтейший може називатись польский цили ляцкий шчеп змѣшениий з руск. О украиньским нарѣчю певнѣ уже вам вѣстним з Котляревского Енеиди булоби мов послѣдоване нецѣле дольне прѣто нетрѣбне. Тож само як Ви в своєм переважнѣм дѣлѣ¹⁾ внимали: у нас ударяе ся кромѣ розмѣру гласа (Tonmasz) також и розмѣр веремня (Zeitmasz) *а, я, є, ѣ* та *ю* всегда суг протеглѣ, *е* та *о* шпаркѣ, *и* та *і* середнѣ, лише послѣднѣ протягают се складнеу согласних двѣйних и ціусамогласних *й* *ѣ* сли сусѣдуют.

Лиш зѣде перервати требнѣ своє послѣдоване²⁾ о нарѣчю нашѣм, бо коротко мало-поучуючим буде а опѣт шчо всегда вѣдомости розшерекот, так здалоб то би се дашчо сказати о мѣсцѣх, о брахманьским велицѣдни и инших речех — але коль дастъ бог здоровья я тогда на кожде Ваше запитуване буду ся старати відписати найдокладне.

Тепер приступаю до найважнѣйших передмѣтей. Бувши дома у високо-ученого и велеможного Г. гр. Тарновского³⁾ — де меже помениками словеньской словесности маѣ-ем то счасѣ знайти: Устави свет. Володи. и Ярослав.⁴⁾ дашчо

1) Serbische Lesekörner oder historisch-kritische Beleuchtung der Serbischen Mundart... von P. J. Schaffarik, Pesth 1833.

2) В—ч числив ся очевидно з тим, що подае огляд прикмет укр. мови Чехови і тому зробив се докладнѣйше і систематичнѣйше, пѣж в листі до Погодіна з 8/3 1836.

3) В листі до Погодіна є В—ч докладнѣйший говорячи про „Открытія, сдѣланныя мною въ Библіотекѣ ученаго Графа Тарновскаго, въ Диковѣ“. (Матеріялы, op. cit. I., ст. 149).

Библіотека Тарновських була ученим звѣсна і ранше. В „Библиограф. Лист.“ Кеппена з 1825 р. находить ся програмова записка: „Побывать въ имѣніи Я. С. графа Тарновскаго, имѣющаго старинныя русскія грамоты въ Тарнобрегѣ (Tarnobrzeg). (Матеріялы, op. cit. I., ст. 122).

Ще більший інтерес для цієї бібліотеки робудив Вагилевич своєю перепискою з Погодіном і Шафариком. Останній в листі до Погодіна з 8/12 1838 пише: „Sollten Sie über Lemberg reisen, so finden Sie dort die Russinen Vahilewitsch und Golowacký, und den Böhmen Zap (Запъ), die Ihnen an die Hand gehen werden. Von da sollten Sie einen Abstecher nach Dikov machen, um die literarischen Schätze des Graten Tarnowsky zu sehen, darunter eine bulgarische Kormčaja aus dem XII Jahrh. (Ich bezweifle es). (Письма, op. cit., ст. 229).

4) Докладнѣйше пише об тім В—ч Погодіну: „Другая книга:

відмѣниѣ від описаних Карамз¹⁾ подобнѣ и иншѣ зломки рівне важнѣ для Историкиа яко изслѣдователя древностей — також огледаю-ем монети старо-словенскѣ и жельники и там обудила ся в минѣ гадка гостоти (sic!) въ околѣ давѣ зачутих вѣстями боуд-хробатских переважних поменників тесових ваятельних перво-вѣку словенског.

Нѣнѣ знайшоу-ем там предивнѣ и пренечайнѣ рѣчи рекомо шчо в оним покутѣ Бескид (в околѣ Сколего) укрили се сумнѣ послѣдки величия наших светих правитѣв: чей яко їх нѣмѣ гробницѣ лиш велитовим своєм долотом говорячѣ. А гробници тѣ в своєм диво-творим виду суть великѣ памѣтники древности словенскоѣ редноѣ и умноѣ. Там (в околѣ Сколего) стрѣтити боуди з викованими дуплами все в четверо-боки прѣтеси, лавки, приступи и сходи вючѣ на циплѣ з обширими видами на всю околю з селами и лѣсами — а в внутрѣ и зѣвнутрѣ густѣ написи и ряси (туря голов в Розгірчи) лише жель Богу они по більшой чести покотами веремня знишченѣ; а вѣсти народнѣ хоть мрачно и непевно однак велично гомонят о тих свѣто-боудях де були свѣтогради и контини²⁾ (як у Индиѣ³⁾).

Лише тепер шче годѣ цѣле росписувати окремихнѣ записки коль ма робота токмо в зачерках прѣто коль черки тих боудѣв здойму и лучше ону сторону роспізнає а се на веснѣ тогда лучно буде о них розказувати: се лиш додаю

Отрывки изъ Кормчей книги XV ст.; въ ней языкъ несравнено моложе; но она тѣмъ особенно замѣчательна, что въ ней имѣются уставы Св. Владимира (Василія) о церковныхъ судахъ, уставы Ярослава и др. важные законы“. (Матеріялы, op. cit. I, ст. 150).

¹⁾ Исторія Государства Россійскаго. Птб. 1816—1818.

²⁾ Слово „контини“ взяте із Колярової *Slávy Dcera*, II, 65 (1832). У *Výklad-i*: „Kontiny, srv. Cramerus. Chron. L. I. C. 21. „Continae sind gemeine Häuser und Wirtschaften zu dem End verordnet, dass man darin gewisse Zusammenkünfte, Feste und dergleichen Gesellschaften begiege...“ Dobrowsky, Gesch. d. böhm. Spr. Prag 1818 p. 42—43. „Beim Biographen des Bamberger Bischofs Otto im 12. Jahrhunderte heissen die heidnischen Tempel, die an den Enden (d. i. Quartieren, Vierteln) der Stadt standen, Concinae. (Jan Jakubec: Jan Kollár, *Slávy Dcera*, Praha 1903, st. 493).

³⁾ В листі до II—а читаємо об тім самім: „Карпатскія ущелья (закути) сохранили наилучшимъ образомъ въ себѣ всю сѣдую древность, напр. изсѣченные храмы безъ всякой натяжки напоминають собою Индію; далѣ уваженіє къ этимъ дивамъ, разказы народа, что каждый камень, утесъ и плита — все это памятники старины“. (Матеріялы, op. cit. I, ст. 151).

же скали и печери п одобрѣть уже давѣ були знаєми великому небіжчикови Зор. Ходаковскому (O Słowjan. przed chrzes. стор. 19)¹⁾. Знати шчо подобних речей густо и много розметаних стрѣти на Словенщинѣ на привід: кромѣ у нас як чуѣм в Бубнишчу, в Таявѣ, в Доугим и Турим в крузѣ стрийск. Кагуєвѣ в чортківє. и прочѣ²⁾ — вѣроятнѣ послѣ Kolla³⁾ Wykl. k slaw. dser. на островѣ Руєн и у Вас може в Тросках и коло Престицѣ послѣ K'Polod. ruk. Zaboј, Slavoј i Ludek⁴⁾. Зьде лиш прибиленє написи тепер по отвѣтѣ Госп. Погодина вельми важнѣ бо уже надѣяти се же получимо ключ до оних послѣ слів Г. Погодина: „письмена очень сходны съ письменами древнѣйшихъ Руссовъ найденными недавно рускимъ оріенталистомъ Френомъ⁵⁾ у арабскаго писателя X вѣка. Се написи у Розгірчу: (слѣдує факсиміле) — се на циплѣ у Трухановѣ (слѣдує факсиміле) — і у Синевідску вижним⁶⁾ (з факсиміле).

Шче дашчо о нашей словесности: Ярослав Головацкий зѣбрау приповѣстки народнѣ и переложилу многѣ сербскѣ пѣсни, Николай Вагилевич мій брат збират заганки и баснѣ народнѣ, Устияновичъ пише думаня (basnѣ). Верещинський и Илькевичъ збирают казки и небилицѣ (Mährchen) також обряди и поведѣнки народнѣ. Шашкевичъ суетне пімнений у крієводворѣ. рукоп. нѣчог не пише а навить нечує в собѣ парти (Talent) на списателя. Кромѣ того нашѣ ученѣ Русини не будучи узброєнѣ в дебелу вѣдомість отног языка а прѣто боячи дашчо чужими зачерками и барвами обгаленого списати, однак душею воплоченѣ в рускую вѣду пишут хоть в чужих языках для Русинѣв и дѣют для Руси. Г. Зубрицкий писат дѣла в поль, язичѣ: O drukarniach rus. w Galicji⁷⁾, Г. Др. Яхи-

¹⁾ Z. D. Chodakowskiego, O słowiańszczyźnie przed Chrzescianstwem i W. Surowieckiego, Zdanie o piśmie témże z dodaniem krótkiej wiadomości o Chodakowskim i korespondencyi jego. W Krakowie, 1835. Перше вид. в 1818 р. Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

²⁾ Пор. лист В—а до Погодина з 8/3 1836.

³⁾ Wykład čili Přjmětky a Wysvětlivky ku Slávy Deče... od Jana Kollára, w Pešti 1832, стр. 104.

⁴⁾ Частина королев. рукоп. „Zaboј, Slavoј a Ludiek“. Забой старочеськый співець, Славој і Людек богатирі поеми, воїни. До „Zaboј“ порівн. Jan Kollár, Wykład op. cit., стр. 49.

⁵⁾ Пор. лист В—а до П—а з 8/3 1836.

⁶⁾ Шафарик зробив на сїм місці замітку: Confer, quae refert Długosz sub voce Bieszczad de gry litteris Russicis in montibus Carpathicis“.

⁷⁾ „Historyczne badania o drukarniach Rusko-słowiańskich w Galicyi. Lwów, 1836. 8°, стр. 90.

мовичь писатель в нѣмецк. язичѣ о гречѣк. мѣсѣцѣслов)¹: тепер издасѣ з латинь. переложене дѣло посмертне високоученого Г. Дра и Кановника Гарасевича: *De statu Hierarchiae rut.*²) також чутно від него же маємо в книжници метрополит. свето-юрской пѣть рукописѣв лѣто-письних, лише не скажу якоѣ они цѣни³). Однак при тих словесних передятѣх всегда чуємо недостаток книг чеських коль тепер заперта книжница Оссолиньских бо так радибихмо ворошно ступати з нашими побратимцями в вѣщи словесной так кромѣ дѣл Коллара и Ваших тяжко инших дістати.

Повтарѣчи свій поклін и почестие прошу покірне о перебаченє моєй дерзости же так неважним письмов навприкриу-єм се Вам, хотѣ прѣто же се дѣяло се в хѣте щироѣ воли абих ми не були забутѣ нашими побратимами Чехами, а боле для глубокого почестия Вам котрий есте так великѣ заслуги для всѣх Словен положили. Надѣя се же нас не забудете упрашаю Вас покірне звѣстити минѣ від високоученого Г. Ганки о зломках пѣсно-творних старо-чеських найдених Г. Колеmbовским в Варшавѣ⁴), а бих міг они переложити на наше нарѣчє.

¹) „Abhandlungen über die Regeln, nach welchen die Slaven des griechischen Ritus den Ostertag berechnen“. Львів, 1836.

²) *Annales Ecclesiae Ruthenae*, ...auctore Michaelae Harasiewicz, Lib. Barone de Neustern, Doctore s. Theologiae, Archipresbytero et Praeposito Capituli Metropolitanis Rutheni Leopoliensis, Commendatore c. r. Ordinis. Leopoli, Typis instituti Rutheni Staurupigiani, 1862, 8°, ст. XXVIII + 1134. Ся книга видана і доповнена Михайлом Малиновським, а приготвлялась до видання печатю в 1840-их роках. (Пор. Івана Ем. Левицького; Галицько-руська Библиографія XIX-го столѣтїя, т. II, ст. 16, нр. 128).

В першім письмі до Погодина В—ч пише: „кромѣ двох дѣл изданих Г. Яхимовичем в язичѣ нѣмецком: „Послѣдованє о греческом мѣсѣцѣсловїю, пак Исторїя о Руской ієрархїї нѣщо непосеглиньо“. (Письма, ор. cit., ст. 624). — Ся віетка є наскрізь невірна, бо ані се діло не вишло тоді, ані не написав його Яхимович і то в язичі нїмецькїм.

³) Доносячи про се Погодину додає: „що, як, є котрих верѣмень? не скажу, тілько же они єут з Галича“. (Письма, ор. cit. 625). Н. Попов в Письма ст. 626, нотка додає, що „разказъ о пяти лѣтописяхъ... оказался невѣрнымъ. Онъ очевидно, слышалъ его изъ третьихъ устъ, смѣшалъ съ народными преданїями и дополнилъ своимъ пылкимъ воображенїемъ“.

⁴) Порівн. об тїм лист Л. Семенського до В. Ганки з 10/XII 1836. (Письма къ В. Ганкѣ, ор. cit., ст. 909—10). Неясна віетка породила казку про віднайденне продовження Королдв. ркл.

Зістаю в глибоким почетомъ всегда готовий к услугамъ
Вашимъ

Далибор Иван Вагилевичъ.

Зъде приписую свій Адрес

Johannes Wagilewicz

Halitscher Vorstadt № 732¹/₄.

Шафарикъ виписав з сього письма сі місцевости, де мають находити ся старинні написи. Картка з виписками зберігаєть ся в листі.

* * *

В листі до Погодіна з дня 13 Студня (13 грудня) 1836 р. пише Вагилевичъ: „Послѣ полученія Вашего отвѣта скілько радостного, я гнетъ по воли Вашей, розписау се ид Г. Шафарика в Прагу, звѣщаючи ему дрібнѣ послѣдованія як жедалисте об нашѣмъ нарѣчю и о написахъ карпатурскихъ знетихъ на послѣдкахъ з временъ передхрестіянскихъ. Отвѣтъ відтакъ від него переймиу-емъ“ (Письма, op. cit., ст. 626—627). Змістъ письма Вагилевича відповідає вповні листови першому, про котрий згадував В—ч в письмі до Погодіна з 22 серпня 1836, а на який одержав від Ш—а відповідь: „и в сехъ днѣхъ получиу-емъ від него (значить ся Шафарика), преприязну відповѣдь: будь прѣтоже уже виджу прежное величье у Словенъ опетъ воскреснути, и похота ма в изслѣдованѣхъ дальнихъ часъ колись з хѣсномъ и прекрасною пользою посвѣгнуги висвѣтлення и истоукованія. Г. Шафарикъ не знайшоу ключа до онихъ писъменъ, и нѣшчо розлучного незрѣкъ токмо се же з Frähn'овихъ старорусскихъ писъменъ не лъзѣ було дашчо изобрѣтити“¹⁾).

Значить ся, оба листи до Погодіна доторкають питань порушенихъ в першімъ листі Вагилевича до Шафарика, на чімъ переписка в р. 1836 уриваєть ся. В листі Шафарикови ми не находимо подрібного опису розгорецькихъ печер. Ясно, що це зробив В—ч або окремимъ письмомъ, або доданимъ до першого листу описомъ. На жалъ не зберегло ся ні одно, ні друге. Шафарикъ згадує про се, звѣщаючи про відомости подані Вагилевичемъ інтересованихъ. В листі з дня 5 жовтня н. ст. 1836 до Кенпена пише: „Seit meinem letz-

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 624.

ten Schreiben habe ich Hrn Frähns Aufsatz über die Altrussische Schrift bei Nedim im Berliner Mag. f. d. Lit. des Ausl. gelesen. Auch Hr. Wahilewski (sic) aus Lemberg schickte mir einen Aufsatz über die Inschriften in den Karpathen zu¹⁾.

В листі до Пог'одіна з дня 24 жовтня н. ст. 1836 читаємо: „Frähn hat über die russische Schrift bei dem Araber Nedim, einen Aufsatz im Berliner Magazin für die Literatur des Auslandes drucken lassen. Ich habe ihn gelesen und benutzt. Auch Hr. Wagilewič schrieb mir seitdem ausführlich und sandte mir die Inschrift ein. Auf den ersten Blick schienen es mir entstellte Cyrillische Buchstaben zu seyn: doch will ich darüber nicht entscheiden und stelle die Sache erst künftiger strengerer Prüfung anheim“²⁾.

Шафарик 6/11 н. ст. 1836 ділить ся звісткою Вагилевича з Коляром: „V Rusku odkryty ve Tversku náhrobky, hroby, kamení s nápisy. V Haliči v Tatrách totež“³⁾.

Сензаційна вістка про старинні написи в Карпатах переходить вкінці з приватної кореспонденції в пресу. В часописі: Příloha ku Květům č. XIX 1837 г. читаємо: „Ze Lvova. Výnimek z listu psaného z Moskwy r. 1836. Nápisy nalezené v Karpatech jsou úplně podobny těm, které nedávno našel náš orientalista Frähn v jistém arabském spisovateli z 10 věku“. В нотці: „Mluví se zde o nápisích vyrytých na skále v Rozbuce ve kraji stryjském nad řekou Stryj (v Haliči), které jistý milovník starožitností přerejšoval a poslal ve svém listu p. Pogodinovi, učiteli historie v Moskvě“.

Сам же Шафарик в своїй статті „Podobizna Černoboha w Bamberku“⁴⁾ пише: „Dobrotlivým nebesům připsati a děkovati musíme, že... nejedny přesné památky v rozličných stranách staré vlasti naší objeveny jsou, mohoucí již platnější svědectví, než všecko to, což nam posavad bylo povědomo, o známosti písma u starých Slovanův vydávati. K těmto takovým památkám počítáme mimo nápisy v úskalí Tater blíž Rozhrči od Jana Dalibora Vahileviče“. В нотці: Moskovskij Nabljudatel, žurnal enciklop. Moskwa 1836. Maj kn. II. str. 296—298. Též u mne w rukopisu. (ст. 40), також в: Pavla Jos. Safaríka, Sebrané spisy. K vydání upravil Josef Jireček,

¹⁾ V. Jagic: Neue Briefe, ст. 457. ²⁾ Письма, оп. cit., ст. 175.

³⁾ Časopis Českého Museum 1837.

⁴⁾ Časopis českého Museum. Praha 1837, I., ст. 37.

Прага 1865, Діл III, ст. 98. Хоч Шафарик у письмі до Пог'одіна висказав ся про відкриттє В—а досить скептично, то, мимо цього, відкриттєм тішив ся і приписував йому наукове значіннє.

Не перестав інтересувати ся відкриттєм і Пог'одін, як се виходить із листу Вагилевича до Пог'одіна з дня 13 грудня н. ст. 1836: „Теперь шчо ся тиче письмен горено-руских лишених в древнѣй континѣ в Роргірчу, зимоу не льзѣ знети бо сут неприступимѣ, но послѣ весенной порою, гнетъ постараюсь Вам пислати вѣрнѣ знимки, по приводѣ своего побратима Г. Килисиньского“¹⁾.

*

*

*

2. 1837. 2. IV. В—ч заявляє охоту займатися старовиною по сѣдам Шафарика. Відповідь на питаннє III—ка що до назви *Литизн*. Написи в Розгірчу і інші памятники давнини. Вістки про старинні рукописи. Погляд на українську літературу і правописне питаннє. Дякує за раду що до правопису і залишає уживаннє сербського ч.

У Львовѣ, дня 2. Цвѣтня 1837.

Пречесний Господине!

Вельми мене тѣшит то шчо Ви о минѣ тѣмите, и Вашим любезним писанієм дарите; я рад за Вашим приводом поучовати се на обшєрѣ паморочног перво-вѣку наших величних предкѣв, котрих лукава падѣ сказала на сумну безвѣсть. От-же-ж всюди я Вас слухати готовий! бо для Южно-русина, нѣчог нѣт приятнѣйшого, токмо изслѣдованє домашног давнини, заспіль з истверцѣванієм теперешности. От — бо лишень коли на тѣм утоцѣ, с добро-хѣтїю и доброволью, дѣло респічнємо, то нѣ люта вражда нѣ можна обмана нужди та зусилїя, невідбере нам наше розвите просвѣченє: а гнетъ тим будем чим уроковано нам бути с первого зачала нашего сусѣства. Алеж тѣжко перед нами, з всѣх сторон сум налегат, та незнав як-шчо дѣяти! Усюди лихо! Усюди горе! Через теперѣшнѣ рахованя та учитаня ладу вѣщєй. Токмо, най серце грижа зѣдає! бай-дуже. Хто нашѣ душѣ зломит? А покиль живѣ будемо, в нашѣй гадцѣ єдно посєженє, с котрого посєженя колись розвѣсе ладне народнє успѣянє: бо хотѣ теперь недіздрѣти и зародкѣв сего успѣянє, предцѣ животинѣ д ним, сут ядернѣ и поунѣ здоровля.

Шчо се тиче Ваших покликань, стілько теперька відповѣдаю: 1) Прикметно до Вашего послѣдованя о земли

¹⁾ Письма, op. cit., ст. 628.

Бойки¹⁾, се лише доси минѣ льзѣ повѣсти: шчо шче минѣ неспѣдома нѣяка рѣка промѣтуюча подібя д *Διζικη*²⁾ на складни Дичица або Тичица, може бути шчо пак дашчо вивеже се, як двійнѣ Дикова в польс. *Dzikow* (*Διζικη*?) в окресности Судомира видят се набиляти, на существо оного имня. Д тому огляду ци важне Текуча село горѣ Прута 3 миль від Коломиѣ: оно бо є престаре мѣсце, давѣ було городом, знищченим в розбоях Татарви, и пак в пізнѣй годинѣ на згаришчи поселене. Також признаю се, же окроме одноѣ рѣки Лімницѣ, вельми обмежена моя вѣджа о струях, рѣчках и потоках в нашинѣ; рѣтко бо се коли ми на гадку приходило, опроче лишень при ислѣдованю наших свето-городѣв: от и се шче нужно додати, же д тому рѣтко вивезуют се имена подобнѣ меже миром, опроче на долах де мере усюди стави або ставишчѣ, за-те загасли усѣ прѣзви питомѣ.

Шчо ми звѣсно, то Вам скажу: рѣка Лімница: струѣ Марковець, Бистра, Кузьминець, Молода; рѣчки Чута, Явір, Чербул, Турова, Дуба, рѣка Чечва сповна через Радову (у воймир. мал. Демню); потоки Пасѣчний, Шумлевчий, Ясеновець, Бабский, Сиглѣнець, Джигиѣвець, Чербулець, гнилий-потік, черлений-потік, а шче не всечино вичерплено. Инуди моя вѣда уже цѣлком безладна.

2)³⁾ Шчо се тиче написѣв в розгорецких ушчоубах, послѣ мого усвѣдомленя об них, були они поза-як обзирашѣ від моѣх знаємих, лишень непогодѣ, заледви уздренѣ то-й покиненѣ, за-те нѣчог об них с помеже миру не схоплено. Однак с ровержених деяких запискѣв, про мене тілько усвѣдомпѣ-ем се, же и моє смотрене на сѣ памятники с предвѣку було напрясне, мимо присохтованя. А по при те усвѣдомленє, гнетѣ обудила се жажда о дѣсне вивѣданя се та устоўкованє сих передмѣтей; опроче коль в устах миру кружат торонкѣ казки, об сих вешчей, не токмо за-

¹⁾ O zemi gmenované Bojky, od P. J. Safarjka, *Časopis českého Museum*, 1837, ст. 23. Вагилевич мусів переслати Шафарикови деякі відомости відносячі ся до питання, що виходить із примітки автора на ст. 29.

²⁾ Шафарик ставить гіпотезу, що назва *Διζικη*, яка приходить у Конст. Порфірород. *De Adminisdratione Imperii* означає Вислу або Вислоку, а „*geště podobnějšj wšak gest, že Dičice (nenjli gináč gměno to zkažené mjsto Διζικη, t. j. Tykič, welmi obyčegným přesmyknutjm slohŭw) byla giná pobočnj řeka Wisly, Buhu, Dněstru anebo Njemnu, genž časem swým se obgewj*“. Пор. ор. cit. ст., 35. Вагилевич не подає нічого нового, бо або фалшиве зіставленє з „*Dzikow*“ або з „Текуча“, на що навів його сам Шафарик.

³⁾ Цілу точку 2) Шафарик зачеркнув олівцем.

мѣтають широко на прежню давину з огледу вѣри и ряду, але щче-й о биличнѣй повѣсте написанѣй и вичерканѣй десь в дуплѣх. Однак через своє состоянє, конше було ми свою жажду залишити, до певного времени.

За-те щче нагодило ми се довѣдати, о многих инших памятниках с предвѣку; о камнях писаних в лѣсах в околѣ Бережен, а-чей кладвище старосвѣцьке? О камнѣ Добощука в селѣ Барѣнковѣ та писанѣм камени в Ясеновѣ и об деяких печерах и дуплах. Лиш не знаю куда и шчо постигну обѣйти та обѣздрѣти. Я надѣю се шчо сяк, так, предцѣ відтак шчо-сь вивеже се з замороки нашего передвѣку: от коли уже здименѣли крутѣ плѣтнѣ ратарских образѣв через нѣмецьку штуку Шпонгольца у свѣт підверженѣ. Се також немало псовало чисте понятє о письмѣ руньским. Шчо лишень приобрѣчу гнеть Вам удѣлю, тай нашему далеко-сторонному побратимови Г. Погодину.

О Полянецких (справнѣйше про Труханівских) боўдах, исписаў послѣдованє по польский Г. Бѣловский¹⁾; я займу се послѣдованіом о Розгорецких ушчоўбах, ид котрому уже у первѣ по честѣ сохтоваў-єм се, се послѣ воли Вашеї постараўем, щоб оно переведене було и заслане до Временно-пису ческог Музеум²⁾, заспіль з милим побратимом

¹⁾ Оглянути печери між Трухановом а Бубнищем з відкритими Вагилевичем написами вибрали ся разом Бельовський, емігрант-мазур Кілісінський і Як. Головацький. Кілісінський нарисовав вид Бубницьких скель, а Бельовський написав статтю, яка була напечатана 1835 р. в Липську в альманаху „Ziewonia“ з додатком рисунку скель. (Изъ записокъ Я. Головацкаго, Литер. Сборн. 1885, ст. 30) „Ziewonia“, де увійшла стаття Бельовського з рисунками видана не в Липську а у Празі п. з. „Ziewonia“. Zebrał i wydał A. B. Rok drugi. Praga 1838. W tłoczni Jana Spurnego. Перше виданне: Ziewonja. Noworocznik, wydany przez Augustyna Bielowskiego. Lwów, 1834.

²⁾ Стаття поміщена в „Časopis českého Museum“ 1838, ст. 197—219 п. з. „Rozhorecké geskyně. S vypodobněnjm nápisů“. Без підпису. Одна із приміток зазначена D. I. W. В додатку ставить Шафарик питання про віродостойність відкриття і відповідає: „Co se prvňj otázky dotýče, k uspokojenň zwědawosti čtenáře to gediné připomenauti můžeme, že sepsánj to pocházj od hodnowěrného muže v Haliči, kterýž národnjm naukám slowanským obzvláště gazykozpytu, národopisu a starobylostem cele oddán gest, a kterýž to, o čemž zde zprávu podává, po dwakráte sam očima swýma spařírowal, na mjstě wyšetřírowal, změřil a popsal. Mjrné geho o sobě smýšlenj, owšem tjm chwály hodnějšj, čjm za našich časůw řjdčegjšj, nedowoluge nám sice na ten čas oznámiti zde geho gměno“;

К. Л. Заппом, котрий теперь переводит з южно-руского мое послѣдоване о Гуцулах¹⁾.

než bystromyslnějšich a srdnatějšich milovníkův nauk slowanských ono tagno není, aspoň dle toho tagno býti nemá a nemůže. Původní pojednání zasláno nám bylo v gazyku polském; podaný zde překlad snažil se býti co neuywěrnějším“ (ст. 215). Шафарик просить далі простити за можливі помилки перекладчика і редакції, згадує про се, що зі Львова йдуть устно неприхильні толки про розгорецькі написи і додає від себе: „Společně ochotně myslj a auplnau dowěrau na zdrowé smysly, na saudný nepředpokaty rozum, na šlechtěné, všeho zaumyslného sebe i giných mámenj daleké srdce ctihodného spisowatele, gemůž za zdělenj tohoto pojednání děkujeme...“ Далі йдуть критичні уваги (ст. 216). Як велике було одушевлення Шафарика відкриттем Вагилевича свідчить ось яка замітка в статті: „Podobizna Černoboha v Bamberku“: „Dobrotlivým nebesům připsati a děkowati musíme, že... nejedny přesné památky v rozličných stranách staré vlasti naši objeveny jsou, mohoucí již platnější svědectví, než všechno to, což nám posavad bylo povědomo, o známosti písma u starých Slovanův vydávati. K těmto takovým památkám počítáme mimo nápisy v úskalí Tater blíž Rozhrčí od Jana Dalibora Wahilewiče. (Moskovskij Naobljudatel, Žurnal encyklop. Moskva 1836, Maj, kn. II, str. 296—298). Též u mně v rukopise. (Čas. č. M. 1837, st. 98 i Sebr. Spis. III, st. 96—109)“. Про розгорецькі написи переписуєть ся Вагилевич з Погодином в листах з 22/10 1836. (Письма, оп. cit., ст. 624), з 13/12 1836 (Письма, ст. 628), з 9/7 1837 (Письма, ст. 631), з 30/1 1838 (Письма, ст. 633), з січня 1839 (Письма, ст. 635—6), з 3/1 1842 (Письма, ст. 638—9). Єсть про них згадка теж в часоп. „Příloha ku Květům“ 1837 r., č. XIX. Шафарик доносить про них Коляру в листі з 6/11 1836 і 27/8 1839. В останнім читаємо: „Co se nápisů rozhoreckých týče, tuším, že jste si povšímnul, žeť je i sám v připsu za středolatinské vydávám; než mně bylo šetřiti mladého Wahilewiče při první jeho práci, kterýž též někdy, nebudeli mu chut odňata, může se dostati per aspera ad prospera, z temnosti na výsluní pravdy“. Письмо Вагилевича Погодіну, де говорить ся про написи в Розгірчу, переклав для „Московск-ого Наблюдател-я“ 1836 р. VII, ст. 288—304 О. М. Бодяньский. Порівн. лист Бодяньського Погодіну 1/7 1838 (Письма, оп. cit., ст. 61).

¹⁾ Стаття напечатана в Časopis česk. Museum 1838, ст. 475—498, і 1839, ст. 45—68, п. з. „Huculové, obyvatelé východnjho pohoří Karpatského. Od D. Jana Wahilewiče“. Вельми прихильна оцінка в „Ost und West“ оп. cit., 1839, № 41: „Der Beschluß des Artikels über die Huculer, die Bewohner der Ost-Karpathen von D. J. Wahilewič gibt eine interessante Schilderung der festlichen Gebräuche dieses merkwürdigen Volksstammes und des Charakters seiner Nationalpoesie. Mehrere Volkslieder sind im Original

3) Об винятки с Кормчоѣ книги¹⁾, нелъзѣ ми тельмом постарати се, хибѣ аж бих там поѣхѣу на Диків: бо сам

beigelegt. Wichtig für slawische Mythologie ist die am Schluß der Abhandlung befindliche Aufzählung der Gegenstände des Aberglaubens der Huculer“. Про цю статтю переписував ся Вагилевич теж з Погодіном, як це виходить з листів з 6/7 1837 (Письма, ор. cit., ст. 631), і з 3/1 1842 (Письма, ор. cit., ст. 639). Стаття вийшла теж в російськѣм перекладі в „Сынъ Отечества“ 1842, III. кн., ст. 1—31, п. з. „Гуцулы, Карпатскіе горы“ (Свѣнцицкій, Матеріялы, ор. cit. I, ст. 17).

¹⁾ III—к пише в листі Головацькому дня 24/10 1838, що: „wýgimky z Kormčej knihy, gež mi p. Wahilewič sljbil, tužebně ošekaám“. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, ст. 12). Обіцяних виїмків з Кормчої книги Вагилевич Шафарикови мабуть не переслав, бо для сього мусів би ще раз бути в Дикові. Так само не вийшло нічого із задуманої знимки Кілієнського. В музеї Шафарика під сиг. IX. D. 25 знаходять ся „Wýpisy z Hkr. Kormčaja Kniga.. z роč. XVI stol. w Dzikowě 1840“. Виїмки з двох кодексів. Зазначено: Possessor codicum: Illustriss. Felix Comes Tarnowski, а при кінці увага: „Utrumque codicem jam olim evolvit J. Dalibor Wahylewič, clericus, natione Carpatho-Russus“. Виїмки зробив Шафарик сам з кодексів пересланих йому Тарновським, чого доказом лист останнього: „Wierny przerzeczeniu moiemu, wróciwszy do domu przesyłam W. Panu żądane dwa Rękopisma, Kormczaia knyhy i Nomokanon, i ufam że odebrawszy te xiażki, zechcesz mi przysłać swój rewers, podług danego słowa, a skoroże przeyrzysz i użyiesz, iak sobie zamierzasz, udzielisz mi wiadomości którego iak mniemasz są wieku, i iak są ważne? Proszę aby ten dowód moiego zaufania przekonał Wnego Pana ile pragnę pozyskać Jego przyjaźni i szacunek iako meża tyle zaszczytu przynoszącego Słowiańszczyźnie. Proszę przyiać wyraz moiego poważania z którym mam zaszczyt zostawać Wnego Pana nayniższym sługą Jan Zdzis. hr. Tarnowski. 6-go 9-bra Dzików. Без зазначення року, мабуть 1840. P. S. Proszę pozdrowić P. Hankego odemnie, przypomnieć mię Jego pamięci oraz zapytać czy wolałby mieć Gwagnina kronikę (Gwagnin, Kronika, tłum. Paszkowskiego, Warszawa — I. B.), po Polsku, czy Somersberga do Muzeum czeskiego“. У вересні 1839 р. упрощено Шафарика на кореспондента новооснованої археографічної комісії в Петербурзі, для якої виписав Шафарик цілий ряд статей із латинської т. зв. Диківської рукописи. Крім сього „Министерство Народнаго Просвѣщенія“ поручає Шафарикови 16 марта 1843 зробити вірні виписки із „Джиковеской рукописи“, 6 вересня с. р. дякує за них, а 27 півня 1844 звертає їх Шафарикови. А Кочубинський зазначає, що: „Въ бумагахъ Шафарика осталась замѣтка, что другая рукопись изъ Дзикова, Кормчая XVI в., въ іюлѣ 1842 г. отослана на время въ архе-

Граф Тарновскій небувалець в церковно-словенським языку. Пак послѣ розмѣру времени немогу с тоу їздоу обѣцати сѣ, прѣто аж колись не гнеть в тѣм буде минѣ можно Вам услужити. Об инших рукописѣх мало ми звѣсно, окреме то шчо в бібліотецѣ с. Онуфрія у Львовѣ, лише рукописѣ по більшей чѣсте складают з рожних грамот и листин рѣтко с книг, а помеже книгами, найчѣстше книги болгарского правописаня, рускѣ рѣтше; старость ѣх понайбільш XV. стол. Може бути шчо дегодѣ шчо и в тѣм предметѣ нового найде сѣ, от-як то сюда то тудя шчо-сѣ находит сѣ, и до св. юрського Архиву посилає сѣ, тай в нѣм и аминь.

Теперь приступаю до головноѣ передмѣте нашеѣ творячѣ сѣ словесности: от-же до правописаня. Наше посѣженє не є, токмо просвѣченє народне самог в собѣ и через самог себе; прѣто у нас словесність не може инша бути, окреме нарядной, хоть бо и з калыног позору смотрена та обнѣта; тѣм шчо у нас нѣт иншого языка (як на прив. у Польшчѣ) окреме сѣльског, або же так скажу окреме устного народного языка. Через сѣ посѣженє словесність хтѣли-бихмо мати усѣм приступну, загалову; от-же через правописанє просте и найприкметнѣйше до южно-руског.

Я Вам вельми дечен за Вашѣ уваги, в сѣй передмѣте; готовий послѣ них справляте сѣ! Се-бо я цѣлком усвѣдомлений, же нѣт немилѣйшоѣ ряспри, на обшѣрѣ словесности, поза-як азбучна? от-же в нѣй опроче нудноѣ звѣжируче, не токмо шчо время марнує сѣ, але и ненависть розсѣват сѣ. Дау-би Бїг шчоб у нас уже конець буу усѣм подобним ряспрям, але тяжко, бо скількой писателѣв, то мере тількой рожних правописѣв; зѣде на привїд головнѣ: Максимович пише: *а, о, е, ѱ, ѱ — і, ё — јо, ѱ — ѱ, з* (старе); Квѣтка: *и — і та ѣ, ѱ — и*; Лучкай лишнѣ *з*;

Лѣвицкій: *а — е, ѱ — і, ё — јо, л — ѱ, ж — ц*; теперь шче приймѣ *ј* Вука. Котляревскій *и та і — і, ѱ — и*; Тилько неточности в сих правописанях окреме єдного Котляревского. От и мов правописанє сходит сѣ с Котляревског, с тоу відмѣноу, же я усюди редучи сѣ послѣ духа и потреби языка нашего, инуда відступиу-єм від него. Однак зѣде сповѣдаю явно, шчо я всегда гововий рѣшити сѣ усѣх новостей, коли лишень они будут, на перепонѣ творячѣй

ологическую комисію; что собственникъ обѣихъ рукописей гр. Тарновскій въ Галиціи, что обѣ рукописи разсмотрѣлъ клерикъ Вагилевичъ, извѣстный позже галицко-русскій дѣятель, который послѣ смерти Прейса мечталъ быть даже его преемникомъ на каѣдрѣ, весьма лестно рекомендуя себя предъ Погодинымъ" (Вѣстникъ Европы, май, 1906, ст. 140, зам. 1).

се южно-руської словесности: отже первий ступень ид сему
6, по Вашей по-радѣ, занеханє букви ц¹⁾.

Зістаю з глибокой почестью, всегда готовий ид Вашим
услугам.

Далибор — Иван Вагилевич.

Адреса:

Sr. Wohlgeboren
Herrn Paul Joseph Schaffarik
Dr. der Philosophie und der f. Künst. Magistr.
Mitglied mehrerer gelehrten Gesellschaften
Neustadt Stephansgasse № 624
in Prag.

3. 1838. 7. X. В—ч згадує про мітологічні пісні. Поділ славянської
мітології. Пояснення до пересланої Шафарикови збірки коляд. Звістки
про задуману вандрівку і про задумані розправи про Бойків і Гуцулів.
Посилає грамоти.

Пречестній Господине и друже!

По такъ доугѣмъ²⁾ проволку моученія, время уже від-
повѣсти на Вашій покликанья. Скажу що менѣ де що на-
билює ся и що я самъ накмѣтиў. Худи находки али якъ
кажется доброго щядно.

Отъ результата.

Пѣсень мієологическихъ или такихъ що представля-
ють очеркъ передхристіянского набоженства пре мало. Бо
демонологическіє набиленія, хоть яко чясть релігійозного
розвитія туго звязани зъ мієологическими, суть менѣ тутъ
чужі: отже я не буду займатися нѣ Дивами (дѣдьками,
Дѣдухами) вѣ обохъ полахъ, Стригами, Майками, Русал-
ками, Вилами, Огнянами, нѣ Лѣшами, Хохликами, Перу-
номъ, Рарашками, нѣ Упирами, Вѣдьмами³⁾, Воўколаками,
Ягами, Потеплѣниками, нѣ Лѣтавицами; ото суть существа

¹⁾ Ізза недостачі листу III—а годі сьогодня сказати, як ви-
глядала рада Шафарика що до правописи. В кождім разі лишаєть
ся певним, що В—ч зрозумів її так, що не тільки закинув
ц, але й змінив фонетичну правопись „Русалки“ на більш етимоло-
гічну та рівночасно зіпсував мову. Читання в мові і правописи
слідніє і в дальших листах. Об тім доносить В—ч і Погудіну в листі
з дня 9 липня 1837: „Видите що я свое правописанє изоначиў:
се постѣ поради Г. Шафарика и моѣхъ крайнѣвъ, щобъ охрани-
ти се відъ пенѣ азбучной; котра звѣсно найневзгоднѣйшая и найне-
приятнѣйшая. Надѣю се що тото правописаніє, безъ сварки и нужди
одержит-се и зістане безъ всякой перегороди заголовимъ“ (Письма,
op. cit., ст. 631).

²⁾ Ї віддає ізза недостачі черенок у з дашком (^) оригіналу.

³⁾ Стаття „O upřech a wiďmách. Od Dalibora J. Wahyle-
wiče“ появилася в Čas. č. M., op. cit., 1840, ст. 232—261.

нижайшой черги, котрій нарідъ нѣколи не почитаѹ. Зато и дпроче розметанихъ, дрібнихъ былъ, скількой о нихъ и тямки, та й то бѣльше жяху и грози, нѣже привѣту навить вѣ ихъ дружбѣ.

Древняя словянская Мифоголія, послѣ своєї собствениости судя, представляеся вѣ трехъ эпокахъ развитія. Первая эпока дѣтская, однобожія, при жизни скотарско-кочевой холодноѣй и худѣй, о того нѣтъ слѣда. Другая эпока молодечкая, однобожія переходящего вѣ многобожіе, короче символъ, при жизни орацкой, де вѣ громадахъ уединени живеться для себе внутренно, тай на свѣй ладъ. Вѣ послѣдъ третьяя эпока мужеская, зарѣвно ци оно е планетическое ци дуалистическое вѣ жизни гражданской, при общѣмъ средотечѣю перейми и сообщенія. У насъ токмо промѣтуются слѣда другой эпоки — ци не отои самои о котрѣй набиляе Прокопій Цезарейскій. Слѣда преждехристіанского набоженства у насъ сосредоточовуются около одного Бога великого, небесного, котрого образъ ясній сонце а другій образъ земля, а мѣсяць, зори и дожджъ суть его ангели-слуги; (стрѣчаются такожъ, но прерѣдко прѣзви дѣди-ладо и Лелѣя али видить ми ся що уже піздиѣйши а чей зѣ Литви до насъ перейшли. Чомъ нѣтъ дивоти що и найдревнѣйшіе пѣсни черезъ смыслъ и духъ покровнѣй съ христіанствомъ, мере усюгди здаеся що суть зеркаломъ отои вѣри. Зѣ религіознихъ пѣсень суть двѣ молитви (гѣмни) N. 1, и 2, молитви оти воскликають гласопѣніемъ хлопци скотарѣ, одну во время посухи, а другу плоти. N. 3. е обична колибельная пѣсень вѣ галицко-руси. N. 4, и 5, суть думанія, съ котрихъ одну ще прото важне що толкуе прѣзвучающую „księzyc“. N. 6, обрядовая пѣснь во время велокогдня (sic) на Гайлахъ или Могилахъ, коли молодь обохъ полъ сходится на драматическое представленіе жизни громадской по кладвищахъ.

Вѣ друге пересилаю Вамъ всѣ пѣсни святочніе праздника Коляди. Я ихъ зѣбрау на зудачевскѣй и галицѣй земляхъ; а де годѣ було менѣ збирати, то извѣдаѣмъ якъ вѣ Белскѣй и Сяноцкѣй земляхъ. — Зудачевская земля стрійское порѣчя до рѣки Чечви иль Лѣмници, вѣдти Галицкая земля, межирѣчя прутско-черемошское чястка еи, зовется Пукутіомъ, Белзкая земля общяръ межѣ Бугомъ и Сяномъ, стара земелька Бойківъ; оти старіи подѣли прикетнѣй и луччи вѣдъ пустихъ австрійско-державнихъ, прото я ихъ употребляю.

Пѣсни святочніе праздника Коляды дѣлятся на чѣтире дѣла. 1) Для господар. 2) Для господ. 3) Для молод. и 4) Для дѣвки. Къ тому приходятъ припѣви благословенія колядниківъ обичнѣй на кінци. Ви про изслѣдованія старои жизни опять можете ихъ дѣлити по своемъ предметѣ, по

явленію ся былевѣмъ въ домашніе, хлѣборобніе и проч. Токма тихъ при читаніи ихъ Вамъ виявится. Я лишъ тількой набилае, що въ (нихъ?) промѣтуются слѣда жизни наддунайской и тямка походивъ за Дунай. Число пѣсень неспоре, однакъ я надѣюсь, що оно ще колись приросте¹⁾. Коби ми Бигъ допомігъ гостити сей гідъ черезъ Коляду на селѣ, то роздививши ся въ отую старину, було би менѣ можъ и Праздникъ Коляди описати, що я сердечне бажаў-бихъ. Межи опрочимъ що я накмѣтиў по пути своей лѣтної, е 1) извѣданіе ся о древнѣмъ кладвищи въ Дерешівцяхъ підъ Залѣсіомъ великимъ (Zaleszczyki), 2) о дуплѣ въ Поточищахъ въ сусѣдствѣ прѣзванѣмъ Баба, 3) съ пять городишъ. Опять зъ своихъ трудивъ, по при деякин матеріяли, Боуди в Полянищи, однакъ описаніе ото мимо своей важности для Руси, не прикметне для ческого публикумъ. О Бойкахъ теперъ пишу, они сами хотъ изрѣдка зовутся Сербинами. Бойко е прѣзва недомашна, точно по цельтицкихъ Бояхъ. Прото сли буде можъ опустѣте мое замѣчаніе о сихъ обитателѣхъ галлицкой Руси въ „Гуцулахъ“, однакъ аби ся не повтаряти, а пакъ аби не перерѣкати собѣ²⁾.

1) Вагилевич післав Шафарикови рівночасно з сим листом збірник пісень, який подаю на своїм місці. Збірник находить ся в Чеськім Музеї у Празі у відділі Шафарика під сїгн. VI/7 і за-титулований рукою III—а: „Písň maloruské z Haliče. Poslano od. D. J. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“. Також при кінці збірника поклав III—к нотатку: „Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. I. Wahilewiče 1838 m. Řjgna“ — себто жовтня.

2) Від „О Бойкахъ“ — до „собѣ“ Шафариком зачеркнене. Стаття появилa ся в Časopis č. M., op. cit., 1841 I, ст. 30—72; п. з. „Bojkowé, lid ruskoslowanský w Haličích. Od Dalibora I. Wahilewiče.

На кілька літ перед статтею Вагилевича оголосив Шафарик в Čas. č. M. 1837, I, 23, студію „O zemi gmenované Bojky“, користуючись відомостями поданими Вагилевичем, як се видно з примітки: „Obsjrnými a wěrnými zprávami gakož o těchto Bojcích, tak tež o giných obywatelích východní Haliče opatřil mne horliwý vlastenec, Dalibor Iwan Wahilewič, šťastný obgewitel starých nápisůw Rorhircenských w Tatrách, rodák té kraginy, gemuž zde za gehu ochotné mi se w tom propůgčenj srdečne díky skládám... Sousedé jejich jsou Lemkové, Červán, Huculí a j. Jméno jejich prastaré, národní (od adj. rus. bojek, bojky, fortis. audax), nikoli místní; v posledním zajisté ohledu slovou Rusini bydlící v horách Verchovinci, Hirnjáki, v předhořích Pidhoreni, Horeni, v nížinách Dolenci, Poleni, Opoleni, Podoleni. Křivé a nepleché jest tlumočení jmena toho u Gołębiowského „Lud posk.“ str. 114: „Chłop nadniestrzańskieji okolicy od gnušności swej Bójkiem czyli wolém nazywany“ (!) Podobně páni ruští prastaré slovec smerd

Майтеся гараздъ. Вашъ слуга вѣрний и пріятель
искреній

Д. Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ дня 7 жоутня 1838.

Н. В. Ви давѣ писали до мене, аби до Васъ передати деякі пам'ятники старо-рускіи, увѣдомляя що тото маєте що издау Львицкій. Послаю я Вамъ тутъ то що зъ Грамотъ було въ Диковѣ при кін. 14 а съ нача. 15 столѣ. и опять свѣжо найшлая Грамота зъ врем. Казимира великого тѣмъ важнѣйша якъ усѣ опрочи, бо е истина съ очеркомъ веремя и мѣстности: не такъ якъ оті ложні Льва князя. Притѣмъ увѣдомляю Васъ, що знімокъ для Васъ теперъ знімае, Килисинскій въ Диковѣ, зъ старинной болгарскои Кормчой книги.

Вашъ вѣрній слуга

Д. И. Вагилевичъ.

Ціле „postscriptum“ зачеркнув Шафарик олівцем.

4. 1839. 19. II. В—ч подає етнографічні границі українсько-польські і українсько-румунські. Просить о присилку чеських коляд. Радить присилати руські книги для переписчика у Львові.

Пречестній Господине а друже!

Найперше искренно дякую¹⁾ Вамъ за услуженьку. Я раднѣсенкій, щомъ ся вивязау зъ своєї обѣщанки.

Тепѣрь відвѣтъ на Вашу запитанку.

На помежи Русинівъ съ польскимъ народомъ суть въ рѣшівскимъ села, де окроме церкви нема нѣчого руского, а инуди, уже и церквей нѣтъ; а предцѣ ще нарідѣ деяки обряди, отъ весѣлья и похоронѣ обходить по рускій. Є то истиннѣ перехідъ народности руской въ польску и на виворотъ. Тутъ Русь въ любви и дружбѣ зъ Польщею. Инакъ въ сандецко-ясѣльскимъ; тамъ оба народа остро и твердо роздѣляются, такъ межи иншимъ е десятка сѣль пометана яко островъ середъ Ляхами (такъ Русь горная,

t. chlap, poddaný, což původně vyznamenávalo muže, člověka, od smradu! Omnia peccata paria“.

Примітка цікава раз тим, що основуєть ся на відомостях поданих Вагилевичем (диви „Источкованя“), а відтак відправою польському ученому за його глупозлобну, не позбавлену претенсіональності увагу. Відносно до статті Вагилевича „Бойки“ порівн. Письма, op. cit., ст. 633 і А. Кочубинський: „Отчетъ о занятіяхъ славянскими нарѣчіями, командированного заграницу доцента і т. д.“, Записки Имп. Новорос. Унив. Одесса, т. XVIII.

¹⁾ Ізза недостаті черенок я з дашком (ˆ) оригіналу не значуєть ся.

називає долянців, котрі суть польски); до сегодня переховала ціпко свою народність. Села ти суть: Rzepnik, Węglówka, Bonarówka, Opatówka и пр.

На помежи Русинівъ зъ дацко-трацкимъ иль волоскимъ народомъ, суть села де токма языкъ рускій извѣстній, а опять де господствує рускій, або де можна ще розмовити ся по рускій. Суть ту явні переходи. Тяжко розлучно означити черку роздѣлу. Однако відъ бѣди, полягаючи на виповѣди бувалихъ тамой черезъ доугій чясь.

Смотрѣть відъ Серета города від села Терешени, черезъ Купку, Петровці (Petrantz), Банилівъ (Banilla), Руска, Булова (Putilla) и Шипіть вижній: доти нарідність руска превосходить и языкъ рускій головній. Въ обрубѣ понадъ Молдаву рѣку відъ Сучави города по Качику, Ваму, Кимполунгъ, Гронъ, Бруза, Молдава ще всегда можна зачути руску бесѣду. Відти усюди Волохи.

Число русскихъ донесе Вам Запъ, відъ Яхима, котрій е въ ц. к. Бухгальтеріи урядникъ, и ему тото извѣстно.

Я Васъ просиу въ прежнихъ листахъ, абистеся питали за колядни пѣсни въ Чехахъ, въ окрузѣ прахенскимъ. Мають они существовати під Страконицами. До собранія сихъ пѣсень мігъ би ся підняти (zamecký kaplan w Némčicích p. Šmidinger).

Книги рускіе для перепищика можете посилати прямо до Львова черезъ Запа: бо що приходить будь зъ Вѣднѣ, будь зъ Праги, опроче що не на продажъ слобідно пускає ся. Та-же Ви въ Празѣ наставникъ цензурного комѣтета, а admititur едной цензури пересилаєся заедно другимъ обоѣмъ.

Майтеся гараздъ. Зістаю всегда готовій на Вашу службу
въ любвѣ и дружбѣ
Д. Иванъ Багилевичъ.

Львівъ 19 Казидороги 1839.

Від слів „На помежи Русинівъ“ до „Відти усюди Волохи“ Шафарик зачеркнув олівцем.

Истоукованя¹⁾.

Черка тягнууча се через обвод. Sadeck. Jasielsk. Сяноцк. и Rzesowsk. (порѣчом Попрада, по над мѣстечка: Nowy-Sandecz, Bobów, Biecz, Iasło, Krosno, Łańcut порѣчом Сяна)²⁾ е на розмежю народа руского и мазурского абой польского. числ. I. сѣдалишче Лемкѣв.

ся честь відповѣдат давнѣй земли сяноцкѣй и повѣтови Бѣцкому — с. Крайняки.

¹⁾ Додаткове поясненне до листу з 19/2 1839 і етнографічної карти. ²⁾ и в оригіналі без дашка (^).

числ. II. сѣдалишче Бойкѣв.

ся честь відповѣдат давнѣй землі зидачевскѣй и галицкѣй.

числ. IV. сѣдалишче Гуцулѣв.

ся честь (окреме Буковини) зове ся Кути також Покуте а. Чеваки.

числ. III. Опіле: ся честь відповѣдат давнѣй землі львівскѣй в. Гривняки.

числ. V. починають се Волохи.

числ. VI. честь Поділя.

числ. VII. честь Волиня.

числ. VIII. честь Полѣся.

числ. IX. с Доли.

ся честь відповѣдат давнѣй землі Перемишльскѣй. сѣдалишча Лемкѣв и Бойкѣв зовут се загалом: Підгірє.

Тільки лиш можу усвѣдомити, и то так уламково, опроче за Днѣстром и за Бескидом.

Оцеж-бо знаю що сѣ имена невичерпленѣ, от як уже неяко наводят на се меже Бойками, окреме знакомѣ звѣсенѣ прѣзви: Верховинци, в стрийск. обводѣ, Горени, тамки дашчо нижей Долени и Порѣчени в стр. и станисл. и колом. обвод. (черкѣв не можу дати бо їх по истинѣ, и меже хрестени нѣт.

Об прѣзвах Гривняк и Чевак, нѣчоґ бѣльше не скажу: тож само и о Русинах на Буковинѣ.

Також розмежа Гуцулѣв, незвѣсна на Угорщинѣ и Семоградах. Можна завергчи запитанку: ци сут якѣ ще иншѣ прѣзви? на то от-що!

Окреме гірских прѣзв сут усѣ лиш околнѣ а зрівнавши з гірскими на єднѣм Підгірю, точно же на Долах, Опілю и Поділю вивежут се торонкѣ имена; як уже на-те замѣтує имє Гривняк. Опроче коли прѣзви сѣл так досадно переховуют старовиннѣ имена кминовѣ, на прив. Дилѣби (sic), Хревт и прочѣ.

5. 1839. 22. II. В—ч пересилає Шафарикови колядку про сотворенне свѣта і про те саме оповѣданне в прозі. Просить прислати подібні чеські колядки і повідомити про ново найдені старочеські пісні. Звертає увагу на т. зв. „божін стои“. Повідомляє про переписання сербської літописи.

Львів дня 22 Казидороги 1839.

Пречестній Господине а друже!

Праздник Коляди (25 Просимця) умѣємь схісновати. Спѣвау мѣнѣ колядні пѣсни Вайда (такѣ ся зве передпѣвець вѣ колядѣ, що є истне східное зѣ литовск. вайделотом) изѣ Синевѣдска вижного зѣ надѣ рѣки Стрія. Кѣ тому ще зѣ инуди; так що теперѣ уже мій сборникѣ сеи черги пѣсень досягає числомѣ 12 десятокѣ.

Тугъ удѣляю одну пѣсень¹⁾, для Васъ она буде нужна, бо въ нѣй розказъ о созданю мира. (Є то вѣрно винято изъ устъ селянъ Кальничанъ під Балигородомъ).

Коли небыло зъ нащада свѣта, Подуй же! По-
[дуй Господи изъ святимъ духом по земли!
тогда небыло неба ни земли, —
а но лемъ было синее море, —
а середъ моря зеленій явірть,
на явороньку три голубоньки. —
Три голубоньки радоньку радять —
радоньку радять якъ свѣтъ сновати: —
Та спустѣмо ся на дно до моря, —
та дістанеме дрібного пѣску, —
дрібній пѣсочокъ посѣме ми, —
та намъ ся стане чорна земляця; —
та дістанеме золотій камѣнь, —
золотій камѣнь посѣме ми: —
та намъ ся стане ясне небонько, —
ясне небонько, свѣтле сонѣнько, —
свѣтле сонѣнько, ясенъ мѣсячикъ, —
ясенъ мѣсячикъ, ясна зірниця, —
ясна зірниця, дрібни звѣздочки. —

Съ пѣснюю сею сходное переданіе: отде можно буде Вамъ рівнати.

„Съ самого перво-початку небуло на свѣтѣ нѣчого лише сама вода та-й пѣна на водахъ. Разъ коли переходю Господь Богъ воздухами, всюди нема нѣчого. Го-

¹⁾ Цю пісню у відписі переслав Шафарик Бодянському з просьбою „*abyšte to pro mne poopravil, a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu i a y, též t a l.*... Chci míti česky psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského“. (Лист III—ка Б—му з 11/1 1842 р. Лавровъ Сперанскій *op. cit.*, ст. 26). Листом з 27 марта 1842 р. Шафарик дякує Бодянському за „*poslané přepisy maloruských písní! Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva spustěte*“. (Тут очевидна помилка III—ка замість дійсного Вагилевичевого „спустѣмо“). „*Dobře! Jako futurum? Neníli to imperativ, nemáli místo *ě* psati se *i i t. d.* Prosím, poučte mne*“. (Лавровъ Сперанскій, *op. cit.*, ст. 29—30). Редактори Лавров і Сперанський замічають: „Малорускія пѣсни, которія III. посылалъ Б—му для исправленія текста и правописанія, вошли въ приготовлявшееся имъ второе издание *Národopis'a* ст. 154—158 (1842 г.), гдѣ напечатаны: 2 пѣсни за подписью Б—го, одна изъ Вагилевича и одна изъ Голембовскаго. (*Op. cit.*, зам. 1, ст. 30). Примітка о стільки невірна, що пісні подані Б—м і В—м увійшли вже у I вид. *Národopis-у*. Впрочім між першим а другим виданням нема ніякої різниці.

сподь дивится всюди, аж щось сидить въ пѣнѣ, присмотрѣуся аж то нечиста сила. А що тутъ робишь? Лѣтаю, лѣтаю усюди води, нема й де відпочити, отъ тутки и пѣну надибаю та-й остановиу ся. Господь Богъ велѣу нечистѣй силѣ пірнути на дно моря и добути кусникъ землѣ. Нечиста сила пірнула, — нема, нема — ажъ виходить на вѣрха. Не можно досягнути дна моря. Господь Богъ велѣу въ друге пірнути. Не досягнула нечиста сила до дна. Ажъ за тритимъ разомъ, нечиста сила занурила ся ажъ на самъ спідъ моря та-й досягнула дна. Випливає и виносить, али лише тилько землѣ що за пѣхтьми зістало. Тогди Господь Богъ взявши тоту землю, посѣяу еи по морю по верха, и такъ ся земля основала на водахъ“.

По розказуваню Г. Яхима Чеха урядника ц. к. здѣшного, уроженца сѣлского, ще и на чеськѣй землі суть колядки духомъ и предмотомъ (sic) къ нашимъ подобни. Такъ въ однѣй парібоксъ пускае яблоко на воду, щобъ плило до его миленькон.

Ви моглибисте уложитися щобъ дащо таківскихъ пѣсень узбирати. Видь бо я хотѣубихъ о празднику коляди дащо зъ обще-словенскои точки росписати. Тако-жь десь то було извѣщено публицѣ о новѣ находцѣ староческихъ пѣсень бачу въ „Květach“. Ци е що въ тѣмъ истного? Въ изслѣдованю древностей словенскихъ роблю Васъ бачнимъ на божіи стопи¹⁾ находящися тутки на нашѣй Галицкѣй Руси та-й по говірцѣ Г. П. В. Кирѣевского такожь на Сѣвернѣй Руси тай въ Малѣй Польщѣ. Позаякъ мѣнѣ звѣстно въ Підкамени и Почаевѣ підъ Бродами на Волинѣ, въ Лѣсникахъ въ Бережанск. обв., въ Лопушнѣ въ Сандецк. обвод. въ Свѣцимѣ въ Ясельск. обв. Лѣтопись сербская для Васъ уже цѣлкомъ переписана. Чернило нѣмецко-фляшкове підъ надписью „Achte swarze Gall-äpfel-Tinte“.

О Келисинскимъ немаѣмъ нѣякои вѣсти.

Майте ся гараздъ. Вашъ ширій и вѣрній

Д. Иванъ Вагилевичъ.

6. 1839. 16. IV. В—ч подае докладніиці вѣстки про Буковину. Радить придержувати ся теперішнього етнографічного розмежування.

Львівъ 16. Березня 1839.

Пречестній друже!

Зъ листу Вашего до г. Запа извѣдаѣмъ ся, що Ви теесте задоволені зъ розмежи Руси зъ Волохами на Бу-

¹⁾ В листі до Погодіна „зъ новимъ годомъ“ 1839 пише В—ч: „При тѣмъ извѣдаѣмъ ся о иншихъ сюда прикметнихъ послѣд-“

ковинѣ, за-те що она не согласна съ черкою меживою на Крайобразѣ Галиціи перешлого года Вамъ пересланою.

Отже якъ того е:

Вамъ извѣсно що на Буковинѣ первобитними обитателями е Русь, а Волохи прибишнѣ. Языкъ рускій буѣ доуго-грамотнѣй. Коли галицка Русь була підъ польскою обвладю торонкін напада Татаръ и гоненія релігiозни заедно-гѣннi Русинівъ переселяли на Муньтаву. Такъ я коли-мъ буѣ на Буковинѣ въ селѣ Бабинѣ казаѣ 70 лѣтнiй дѣдъ що цѣле село мере съ прибишнiвъ подiльскихъ и его дѣдъ такожь съ Подiля. Підъ обвладю пѣмцеко-аѣстрiйскою Буковина яко помежна крайна була черезъ якись чась слобiдна відъ наборiвъ рекрутскихъ, та-й панщини не було. Въ тѣмъ обстоятельствѣ горнулися торонки челяди съ Підгірiя и Опiля на переселеніе до Буковини а навить и на Муньтаву якъ ся тогди називало на раи; будучи и відъ сувершности до того ще запрошени до полу-пустихъ лѣснихъ дѣдинъ якими сѣть Буковински и Мунтанскіи волости.

Такимъ способомъ Русь галицкая позаякъ и доси на Буковинѣ и Мунтавѣ забезпечили свое первобитное сѣдалище. И теперъ шляхта любуеся въ язицѣ рускимъ (котрiй гла-сомъ *шт* за *ш* заносить дащо на иллирско-словенск.), и про-сти люде глубоко межи Волохами можуть розмовити по-рускій. Такъ мѣнѣ говориѣ одинъ хрестянинъ съ Перегѣнска що въ Сочавѣ и в Галачи не умѣючи по волоскій говорили зъ нимъ зъ руска.

Въ нинѣшнѣмъ веремни зедночена церковъ підъ охр-ною сувершности апостолую на Буковинѣ, такъ що межи рускимъ и волоскимъ народомъ сѣть тми унiятiвъ, якъ ся о тiмъ можете довѣдати зъ Шематизмiвъ лѣвiвскои архi-дiєцезiи. Роз-межи народности нехоче имъ ся зробити, бо у насъ не народа али исповѣданiя вѣри по шематизмахъ.

Касательно моего розмеженiя народности такъ я бихъ Вамъ радиѣ по теперешному, бо се я извѣдаѣ ся відъ лю-дей бувалихъ и тамо-жильцiвъ. Перешне розмеженіе по-ходить відъ г. Зубрицкого, а чѣлно відъ протоерея и бу-валого Ректора Семинаріюмъ Черновецкого г. Сухопана, котрiй уважяѣ на зъедноченихъ русскихъ и благочестивихъ, коли ще за его сѣдала въ Чернiвцехъ зъедноченi межи Днѣстромъ и Прутомъ дѣйствовали. Однакожь сли уже сте повiдтискали черки на крайобразахъ то дайте покiй,

кахъ въ волости древнихъ Бѣло Хорватiвъ. Е ихъ не мало и ду-пелъ и печяхъ (здаеъ ся почер). До того належать камни зъ на-писами на предвѣдкихъ кладвицахъ въ Дерешiвцiхъ, въ Поморя-нахъ, въ Зеленѣ: божiи стопки, а 3 або 4 божница. (Письма, ор. cit., ст. 635).

може колись ще краще я самъ заможу обѣ народности
росчитати въ ихъ сѣдалахъ.

Майте ся гараздъ. Зістаю зъ глубокимъ почитаніємъ
готовій на Ваші услуги
Д. Иванъ Вагилевичъ.

7. 1841. 5. I. В—ч доносить Шафарикови, що роздобув стару руську
медаль і меч бужський.

Пречестный Господине!

Гідъ цѣлий минуў; опять¹⁾ вітзиваюся до Васъ. Може
буде въ чѣмъ приятно и пригїжно для Васъ.

Я лѣтѣ путоваў по по-днѣстрью и підгірью, де окроме
не много колядныхъ пѣсень прибрѣуемъ медаль руську
съ кін. XIII стол. зъ спижу²⁾.

Осени черезъ два мѣсяцї обитаємъ по рожныхъ мѣ-
стѣхъ побужскихъ и тутки узираємъ дащо коляд. пѣсень,
и що мы ся було доси укрило щедрівной пѣсни. Але най-
важнѣйше прибрѣтеніе мое є мечъ старосвѣцькій найдений
въ рѣцѣ Полтвѣ при устьѣ въ Бугъ підъ Бужскомъ
зъ двома чертами руническими золотомъ написаними³⁾. Ду-
маю щось о нѣмъ написати; а теперъ лише вітчерки по-
силаю. Говориў мѣнѣ Г. Зубрижцкій що и вінъ маў прежде
показану собѣ віть Г. Дзялинського⁴⁾ рогатину ископану
зъ написомъ доўгимъ золотимъ: лише не умѣу вітчитати.
Коли маєте связь зъ Г. Дзялинскимъ извѣдайте ся, а не-
то изі Львова напише ся.

Більше ничего не пишу, бо нема ничего.

Майте ся гараздъ. Вашъ щиро-желающій

Далиборъ Иванъ Вагилевичъ.

Львівъ 5 Сѣчня 1841.

Адреса:

Seiner Wohlgeboren

Herrn Paul Joseph Šafařík

Dr. der Philos., ord. Mitgl. der Königl. Böhm. Gesell. der Wis-
sensch. Ehrenmitgl. der gesell. des vaterl. Mus. in Böh. der
Königl. Acad. der Wissen. in Berlin und mehr. ander. gelehr.
Gesell. coresp. Mitgl.

Neustadt Stephans-gasse № 646.

in Prag.

¹⁾ я в оригіналі має замість дашка (^) дві точки (").

²⁾ Порівн. статтю: Medal ruski, Bibl. Ossol. Львів 1842, VI,
ст. 174—175.

³⁾ Порівн. статтю: Miecz buzki, przez D. Jana Wagilewicza.
Lwów, 1841. Диви теж Свѣнцицькій, Матеріяли, op. cit., ст. 194.

⁴⁾ Граф Адам Т. Дзялинський (1798—1861) культурнополі-
тичний діяч, бібліофіл. і меценат.

Хоча переписка Шафарика з Вагилевичем уривається по наших матеріалах у 1841 році, то мимо цього Ш—к інтересується В—м і далі та звертається до нього за потрібними інформаціями і матеріалами. Серед листів Ш—ка до Запа знаходиться кінець листу без початку. З огляду на порушені у нім питання, а саме про город „Собен“, можна його віднести до 1842 р., так як те питання порушене Ш—ком теж у листі до Запа з 6 грудня 1842 р. У ньому Ш—к просить Запа о інформації, які міг дати тільки Вагилевич: „р. Wahilewič mi jednou připomenul říku Tyču (?) č. Tyčicu (?) v. Haliči... na známé slovo Ditzike u Constantina Porphyrogenety. Ja to excerptum někam založil, a nyní z paměti nevím kde tu říčku hledati“. Tyto a těm podobné věci jsou mi pro nové historické mapy velmi důležité“.

У листі до Запа з 25 марта 1843 р. Ш—к пише: „Obratse k p. Hołowackému, Zubrickému a j. s pozdravem ode mne“... Rad bych věděl zdalibych pp. Hołowacki, Wahylewič a j. nemohli něco ze starších cír. knih, a zvláště rukopisů pro mne dostati?“ А в листі Шафарика до Запа з 18 мая 1844 р., читаємо: „Odpověď p. Wahylewičovi připsána na lístku následujícím“. Цей відповіді нема. — Виходилоб, що переписка тревала ще до 1844 р., хоч цих листів ні Ш—ка ні В—ча досі не найдено.

---

2. Збірка пісень.

У рукописній спадщині по Шафарику зберігається цікава збірка пісень, зібраних і пересланих Вагилевичем Шафарикови і означена: Pjsně maloruské z Haliče. Posláno od D. J. Wahilewiče 1838 m. Rjgna¹⁾. Збірка носить сигнатуру VI/7 і обіймає 9½ карток, з чого сім карток писаних рукою Вагилевича, а 2½ карток рукою Шафарика на залюбки уживаному ним жовтавому папері. Пісні переписані самим Шафариком безсумнівно із якогось автографу Вагилевича, на що вказує тожсамість правописи. Крім цього на окремії картці переписана „Коляда для господаря співана Вайдою Дмитром Поповичем із Фитькова“. Правопис в деїм відмінна, значить ся, коляда не переписана рівночасно, хоч на походження її від Вагилевича вказує увага Карла В. Запа в „Cesty a procházky po Halické zemi“, Praha 1844, ст. 119: „Jako národopisné kuriosům uvedu zde ruskou koledu, kterou mému příteli J. Dal. Wahylevičovi r. 1839 ve Fytkově, blíže Nadvorný v kraji Stanislavovském, prostý vesničan, jmenem Dymiter Popovič zpíval“. Про висилку пісень Шафарикови писав Вагилевич Погoдiну в січні 1839 р: „Найважнїйша рѣчь на моеї пути є собраніє пїсень на Коляду. Числомъ они теперъ доходятъ изъ варіантами надъ 100. Красшї відъ всѣхъ досиль извѣстныхъ народнихъ голосівъ. Рівно важни для поета историка и археолога; вѣрно ми нїчого ще подобного не-видали. (Я до 3 десятки буѹ післаѹ Г. Шафарику, котріи ихъ називає дорогоцїнними перлами пишучи: „Wděku

¹⁾ На иншому місці в матеріялах збірка означена Шафариком: „34. D. J. Vahileviče: Maloruské písně, sebrané v Haliči. V Rkp. Horlivý sběratel pokračuje neunavně v rozhojnění této své sbírky, kteráž vyjdeli na světlo, opravdovým obohacením této třídy literatury se stane. Bibliografický přehled sbírek slovanských národních písní (ČČM. 1838, IV, ст. 545—561).

plné ty prstonárodní, čisté, wonné kwěty gsau mi milé negináč nežli drahocenné perly“). Суть у нихъ помянутя о быляхъ зъ 8 стол., а може ще съ прежде зъ доби первовѣка словенского о Царьгородѣ, о Галичи; суть такожъ и мнѣшескіи. Ото душа жизни нашихъ предківъ сбережена підъ горами Карпатскими. А то истнѣ лише ще сотня, таківскихъ памятниківъ, бо я то въ 8 селѣхъ, та й то не всячино зѣбрау. Однакожь хочьби дуже радъ описаніе Коляди съ сими пѣснями представити для публикумъ, и нуженій ще до того зъ усѣхъ боківъ; жяль ми що годѣ, хибя самъ бихъ буу межи народомъ обходити Свято Роджество; а то на другій гідъ“. (Письма, ор. cit., ст. 636).

Виімок із цього листу оголосив Погодін: „...У г. Вагилевича собрано много матеріяловъ для Демонологіи, для древней Астрономіи и Археологіи. Онъ трудится теперь надъ сочиненіемъ о праздникѣ Коляды, для котораго у него собрано слишкомъ 200 пѣсень, сокровище для Поэта, Историка и Археолога. Въ нихъ упоминается о быляхъ 8 столѣтія, о Царѣградѣ, о Галичѣ; много остатковъ Мифологическихъ. „Ото душа жизни нашихъ предковъ сбережена подъ горами Карпатскими“. (Москвитянинъ, журналъ издаваемый М. Погодинымъ 1841, I, ст. 635—6). Порівняй ще листи Вагилевича до Погодіна з 16/8 1840 (Письма, ор. cit., ст. 637), головно з 8/11 1843 (Письма, ор. cit., ст. 647—8), до Лукашевича і Кирієвського (Свѣнцицкій, Обзор., ст. 74) та М. Максимовича (В. В. Даниловъ: Письма Ивана Вагилевича къ М. А. Максимовичу, Р. Ф. В. 1912, IV, ст. 413—15).

Písňe maloruské z Haliče¹⁾.

Posláno od D. J. Wahilewiče 1839 m. Řijna.

Пѣсни религіозніе.

1.

Равле, Равле!
вилій воду на колоду

єк не вильєш, то сам вишьєш
то на дожджь то на град.

2.

Не йди дожджику
дам ти борщику
поставлю на дудочку

прилетят три голубочки
та возмут тя на крилонька
занесут тя в чужиноньку.

¹⁾ Пояснення і класифікація пісень збірки подані у листі Вагилевича Шафарикови з дня 7 жовтня 1838 р.

3.

Ой ходит сон
коло вікон
а дрѣмота
коло плота.
Питає ся
сон дрѣмоти

де ми будем
ночовати.
Де хатонька
тепленькая
де дитина
маленькая.

4.

Ой мѣсяцю, мѣсяченьку, мѣсяченьку княжю
Скажи менѣ щирю правду с ким я ся зв'язу.

5.

А над тихим Дунаєм
виріє дерев високий,
а спід того дерева
війшла вдова молода
двох синочків вродила
в чорний кѣтай завила,
на корабель всадила
в тихій Дунай пустила.

Ой ти тихий та Дунаю
моих синів не займай
а ви жоути пѣсочки
вигодуйте два синочки.
Сонце каже: я зійду!
Твої сини огрѣю.
Мѣсяц каже: я зійду
Твої сини обѣйду.

6.¹⁾

Ой Дѣдъ-дѣдъ-ладо
Та повѣдѣ кизли ми правду
що ти маєм повѣдати
коли нѣчоґ нечувати
Ой як паняночки скачуть біс
Ой то в гору то в долину
То в роженьку то в калину
Ой Дѣд-дѣдъ-ладо и проч.

Ой як парубочки скачут біс
[и проч.
Ой Дѣд-дѣдъ-ладо и проч.
Та як стари баби скачут біс
Ой то в гору то в долину
То в бодляки то в кропиву!
Ой Дѣд-дѣдъ-ладо и проч.
Та як стари дѣди скачут. біс
[и проч.

Святочніє пѣсни на коляду

А) Дѣль

Для Господаря.²⁾

А въ нашего господаренька на имя такеє то —
і та незавѣдуйте миліи братя Богъ ему дау
По двору ему калинові мости,
мостами ходить самъ Божій господь
Въ правѣ рученцѣ свѣченьку носить
Токмить³⁾ волики чомъ на три плуги

¹⁾ Варіант у Якова Головацького: Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси, Москва 1878, II, ст. 181—2.

²⁾ Варіанти у Як. Г—го, op. cit., II, ст. 15, III₂, ст. 12.

³⁾ Поясненне В—ча: schätzen.

а на рікъ буде чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить корови на три обори
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить коники чомъ на три стайнѣ
а жеребчики чомъ на чотири —
А въ нашего господаренька и проч.
токмить овечки чомъ на три струнки¹⁾
а ялівничокъ чомъ на чотири.
А въ нашего господаренька и проч.
токмить пчолоньки чомъ на три лавки
а первѣнчики чомъ на чотири.

2.²⁾

Господареньку, господионьку, Ой дай Боже
Господионьку на имя — такее то
Покажи личко а въ оконічко,
а зъ оконічка на подвірѣчко.
Въ тебе на дворѣ радість божія
всѣжъ ти ся коровки та потелили
а все бичечки половенькіи,
половенькіи, жоўто-рогii
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжъ ти ся клячки пожеребили
а все коники вороненькіи
вороненькіи бѣлокопитi
бѣлокопити, золотогривi
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжъ ти ся овечки та покотили
та покотили поблизничили,
а все баранцi лаистенькіи³⁾
лаистенькіи, круто-рогii —
Господареньку, господионьку и проч.
всѣжъ ти ся пчілки та пороили
та пороили понароили.

3.⁴⁾

Ой устань ґаздо та твердо не спи Ой дай Боже —
Ой вийдижъ собѣ на подвірѣнько
та подиви ся въ чистое поле;
А въ чистѣмъ поли ходить ти господь
ходить ти господь по тихъ ріленькахъ

1) Поясненне В—ча: Hürden.

2) Порівн. Я. Г—ий, ор. cit., II, ст. 15, варіант III, ст. 14.

3) Поясненне В—ча: gefleckt.

4) Варіант у Я. Г—ого, ор. cit., II, ст. 15.

Кладе волики та въ три плуженьки
а молодчики та у чотири.
Ой устань ґаздо та твердо не спи и проч.
Кладе кляченько въ три борононьки
А жеребчики та у чотири —
Ой устань ґаздо та твердо не спи и проч.
Кладе стоженъки у три шаронъки
А стиртошъки та у чотири —
Ой устань ґаздо та твердо не спи и проч.
мѣряе жито въ три переруби
яру пшеницю та у чотири —
Ой устань ґаздо та твердо не спи и проч.
кладе рублики у три скриноньки
а червінчики та у чотири.

4.¹⁾

Святи боже вечереньку на святій вечерѣ
ходить самъ господарь по свѣтлонцѣ,
ставить стolonъки у три рядонъки;
кладе обрусѣ всемъ шоуковѣи,
кладе шкляницѣ всемъ зототѣи,
кладе тарѣлцѣ всемъ сръбернѣи,
кладе ножики всемъ сталянѣи.
Просить Боженъка на вечереньку.
Посадиу Бога посередѣ стола,
святѣ пречистѣ при другѣмъ столѣ
у сѣ святѣи то коло неѣ
Приймае Бога виномъ и медомъ
у сѣ святѣи пивомъ горѣлкоу
свою челядку чисто водоу.
И самъ пѣе воду зъ свою женоу
Свѣтитъ имъ сонѣнько въ едно оконѣнько
ясенъ мѣсяченько въ друге оконѣнько
яснѣи зори свѣтѣятъ на около.

5.²⁾

А ластивінько прилѣтае
Сподаренька пробуджае:
Ой устань, устань сподареньку,
нобуди свою челядоньку,
пошли ихъ по оборонькахъ:
Чи ся коровѣ потелили,
Чи ся кобили пожеребили,
Чи ся вівцѣ покотили —

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 31, III₂, ст. 5.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 32.

А самъ піди по пасѣчейкахъ
Чи ся пчоли пороили.
(Обѣ изъ Белзкої землѣ, изъ Любичи).

6.¹⁾

А въ чистѣмъ поли блисько дороги, ой дай Боже
оретъ ми плужокъ четвѣрничкою
(жичъ Боже на рікъ шестѣрничкою);
а все волове, все половин,
на нихъ роженьки все золотин,
а воловоди все шоуковин
на нихъ яремцѣ все тисовин
на нихъ снѣсочки все кидровин²⁾
а занѣсочки все мѣдянин.
Та вийшлажъ икъ нимъ Божая мати,
тай искалажъ (sic): Орѣтже синки!
орѣтъ же синки а зъ доуга нивки
а зъ доуга нивки а зъ дрібна скибки
Ой посѣмо яру пшеницю
та вродить же ся що стебло-сребро
що стебло-сребро золотій колосъ.
Зберемо женці дѣвки панянки
а носѣднички хлопці молодці
а кладѣлнички середні люде
а пораднички старіи люде.
Накладеможъ кіпъ якъ на небѣ звѣздъ;
стане господаръ межи конами,
якъ ясенъ мѣсяць межи звѣздами.
Зберемо вози та в три обози,
звеземъ пшеницю въ господарске гумно,
искладеможъ и та въ три стирточки,
а въ три стирточки а въ три рядочки,
Ой искладемо а въ спідъ широко
а въ спідъ широко а въ верхъ високо,
та-й завершимо сивъ соколонькомъ“. —
Сивъ соколъ сидить далеко видить³⁾
ой видить же вінъ чистое поле
чистое поле, синое море.

7.⁴⁾

Ой нема дома господаренька ой лелѣя
господаренька на пня такеє то —
поѣхау же він до Судомира

¹⁾ Варіант, у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 17.

²⁾ Пояснення В—ча: Führen, стар. боръ.

³⁾ Перечеркнене: „въ море ся дивить“.

⁴⁾ Варіанти у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 33 і 18.

Чожъ тамъ поѣхаў? — суди судити
 Щожъ ему дано за тоти суди?
 Ой дано-жъ ему та три селечка
 А въ еднѣмъ селѣ старіи люде,
 А въ другѣмъ селѣ все парубочки,
 А въ третѣмъ селѣ усе дѣвочки.
 Старими людьми село породне
 Парубчиками село горѣжне¹⁾
 А дѣвочками село весело.
 По надъ Судомиръ коникомъ грае,
 мила виходить що мій мужъ ѣде.
 По чѣмъ ти его та испізнала.
 На нѣмъ-сукмана облясована²⁾
 на нѣмъ шапочка изъ бараночка,
 на нѣмъ кошуля якъ бѣлъ бѣленька
 якъ бѣлъ бѣленька якъ листъ тоненька —
 Де й она прана въ краю Дунаю,
 де впа кручена коня копита,
 де ѡна сушена въ тура на розѣ,
 де ѡна тачена въ львовѣ на столѣ,
 дей она брана въ Бога за дверьми,
 Хтожъ ей брау самъ панъ господарь? —

8.³⁾

Радуйся! Радуйся земле синѣ намъ ся божій народиў.
 А чій то плужокъ найраньше вѣйшоў?
 Такого то-плужокъ найраньше вѣйшоў!
 Самъ господь Божій волики гонить
 свята пречиста ѣстоньки носить,
 ѣстоньки носить все Бога просить:
 Ой родижь Боже жито пшеницю,
 жито пшеницю всяку пашницю,
 Буде пшеничка Богу на хвалу,
 Богу на хвалу людіомъ на дару.
 Будуть женчики все молодчики,
 будуть волоньки якъ повозоньки,
 будуть колоньки яко звѣздоньки,
 будуть снопоньки якъ дробень дожджикъ.
 Будуть возити въ стоги стожити,
 и въ ширѣ ширити и въ висѣ висити.
 А на вершечку сивъ сокілъ сидить,
 сивъ сокілъ сидить въ море ся дивить
 въ море ся дивить рибоньку ловить
 рибоньку ловить господареви,

¹⁾ Поясненне В—ча: kampflustig.

²⁾ Поясненне В—ча: wyłogami bramowana.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 16.

господоревн на вечереньку,
на вечереньку на святій вечерѣ.

9.¹⁾

Ци дома дома господаренько — Ой дай Боже!
господаренько на имя — такее то —
Кажуть служеньки що нема дома,
а ми знаемо що е винъ дома,
Сидить же собѣ по конецъ стола,
по конецъ стола красче сокола.
А пілѣ него служеньки его,
держать шяпочки тай за крисочки.
Винъ собѣ сидить грошки личить
грошки личить на три столики.
Передъ нимъ колачѣ зъ ярои шинениці,
помѣжи колачѣ восковѣ свѣчѣ,
помежи свѣчѣ золотѣ кубки.
Що-жъ ми въ тихъ кубкахъ? Зелене вино.
Зелене вино розшаунуло ся²⁾
розшаунуло ся по тѣсовѣмъ столѣ
по тѣсовѣмъ въ господарскимъ домѣ.

10.³⁾

Ци спишь, ци неспишь господареньку, Ой дай Боже.
господареньку на имя — такее то —
підведи-жъ собѣ сву головоньку,
зажжи-жъ свѣченьку въ праву рученьку,
та піди-жъ собѣ до комороньки,
переличи-жъ си свое имѣня.
Ой червѣнчики ба-й на дзвоночки,
ой талярочки бай на ризочки⁴⁾
ой а рублики на образочки,
ой а дудочки ба-й на свѣченьки.
Сами дзвоночки ба-й задзвонили,
сами ризочки службу служили,
самѣ ся образи повдотваряли
сами ся свѣчѣ пожажигали:
и всѣ ся душѣ порадовали
до пана Бога хвалу давали.

11.⁵⁾

Ой долівъ, долівъ, долівъ луженьки. Ой дай Боже.
Идутъ долівъ ними бистрі рѣченьки.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 20.

²⁾ Пояснення В—ча: verschüttelt.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit. II, ст. 22.

⁴⁾ Пояснення В—ча: meszgewand.

⁵⁾ Варіант ibid., II, ст. 30.

Ой плинежь, плине райское древце,
райское древце съ трома вершеньки.
Въ одиѣмъ вершеньку сивъ соколенько,
въ другѣмъ вершеньку сива кунонька,
въ третѣмъ вершеньку сивъ ластовлята,
Ой не ежь тото сивъ соколенько,
али е-жь тото господаренько.
Ой не е-жь тото сива кунонька
али е-жь тото господионька,
Ой не е-жь тото сивъ ластовлята,
али е-жь тоти еихъ дѣтята.

12.¹⁾

Ци дома, дома господаренько, Ой дай Боже-
господаренько на имя — такее то —
Ой знаеожъ ми що е вінъ дома
Ой сидить собѣ по конецъ стола,
а коло него служеньки его,
держать шляпочки поза вершечки.
— Пушай насъ пане въ чистое поле,
въ чистое поле невмѣренное,
та-най ми его помѣряемо,
вірненькимъ плужкомъ ба-й пооремо;
та посѣемо яру пшеницю,
яру пшеницю всяку пашницю.

13.²⁾

А въ чистѣмъ поли блисько дороги, Ой дай Боже —
стоять намети бѣли, шоуковѣ;
а въ тихъ наметахъ все громадове,
радоньку радять коби врадили.
Ой несправляймо на жони шуби,
на жони шуби, на дочки злото;
али справляймо мѣдяни човна,
мѣдяни човна срѣбниі весла:
та пускаймо ся края Дуная.
Края Дуная за тихій Дунай;
Чуемо-жь ми тамъ доброго пана,
доброго пана а пана Петра,
що платить добре за заслугоньку.
Ой дае на рікъ по стохъ червонихъ,
по коникови по вороному,
по жупанови китаевому,
по яснѣ стрѣлцѣ, по хѣрешѣ дѣвцѣ.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, II, ст. 28.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 33.

14.¹⁾

Гордій²⁾ и пишній панъ господару, Ой дай Боже!
 панъ господару на имя — такее то —
 зъ горда ти собѣ ба-й починаешъ,
 сивимъ коникомъ бай вигравашъ.
 Коникомъ граешъ царя визирашъ,
 скорожъ го узрѣу та-й мечемъ извиу,
 по біля коня блисько стременя.
 Ой царь невѣрній красно ся просить
 Віте³⁾ пусти мя, віте зотни мя!
 — Нѣтъ не пущу тя, нѣтъ не зотну тя,
 Ой поведу тя а въ руску землю;
 а въ рускѣй земли короля нема,
 на королицю тай на столицю; —
 Ой поведу-жъ тя чорнимъ пожаромъ.
 Ой чорній пожаръ ніжки підпалиу,
 що ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
 кровъ виступае слѣдъ затапае,
 Ой чорній воронъ ба-й залѣтае,
 ой его кровцю ба-й попивае:
 Бігъ му послужиу коникъ ся схопивъ,
 ухопивъ же го по біля коня
 по біля коня блисько стременя.

15.⁴⁾

Ой черезъ гору, ой черезъ Дунай, Ой дай Боже!
 Стоять мостоньки калиновіи,
 Калиновіи покощеніи,
 покощеніи жуковинами.
 Ой ишоу ними господаренько,
 господаренько на имя — такее то —
 Та-й зострѣчае два, три ангели,
 — Помай-бігъ, май-бігъ господареньку
 господареньку на имя — такее то —
 — Бодай здорови два, три ангели —
 — Ой дежъ ти идешъ господареньку,
 господареньку на имя — такее то —
 — Ой яжъ бо иду въ рай дороженьки.
 — Верни-жъ ся зъ нами а зъ ангелами.
 право-жъ ти буде въ рай дороженька. —
 Ой взяли-жъ его попідъ плеченька
 та-й понесли го въ рай дороженьки
 тай принесли го якъ костелови,

1) Варіанти у Я. Г—го, II., ст. 29, 30.

2) Поясненне В—ча: bohaterski, stad i czes. hrdina.

3) Поясненне В—ча: отъ = Familienoberhaupt.

4) Варіант у Я. Г—го, op. cit., II., ст. 27.

тай занесли ба-й до костела,
 поклали его конецъ престола.
 Ой на престолѣ горять свѣченъки,
 по за свѣченъки стоять чашеньки,
 по за чашеньки сидять ангели;
 радоньку радять субірененькую,
 субірененькую, недѣлненькую.
 Свята пречиста словечка зрєкла,
 ой ви янгели, ви божій дѣти
 берѣть на себе церковній рѣчи,
 та йдѣть до церкви служби служити
 бо уже пішли дяки дзвонити.
 Кому найперше Богу святому,
 а по Богови Божій-матери,
 а по матери господарєви.

• 16.¹⁾

Колись то було давно въ предвѣку, Ой дай Боже —
 Тогди Жидове Христа мучили,
 Христа мучили на муку брали
 На распятію гей розпинали,
 клюкоу за ребра гей розбивали,
 терновій вѣнецъ на головѣ клали,
 троговій шпильки за нѣхтї били,
 Всяке деревце били у тѣлце,
 всяке деревце не лѣзло въ тѣлце,
 червива ива тай согрѣшила,
 Исуса Христа кровцю пустила.
 Де кровця канє, церковця стане,
 де плечї впали, престоли стали,
 де руки впали, тамъ свѣчѣ стали,
 де очи впали тамъ книги стали
 де личка впали образи стали,
 де зуби впали тамъ звони стали.
 Самї ся престоли позастеляли,
 сами ся свѣчи позажигали,
 сами ся книги перечитали,
 сами ся образи помаліювали,
 сами ся звони перезвонили.
 Сами ся служби переслужили
 И всѣ ся душѣ порадовали.

17.²⁾

Ой въ чистѣмъ полі блисько дороги, ой дай Боже,
 стоить ми стоить церковця нова,

1) Варіанти у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 23, III₂, ст. 26.

2) Варіанти у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 21, 22, III₂, ст. 21.

церковця нова побудована,
побудована съ трома вершечки,
съ трома вершечки зъ двома оконци,
На тихъ вершечкахъ три голубоньки.
По підъ церковцю лежить стежечка.
Надійшли-жъ нею два мисливчики,
та-й висмотрѣли три голубоньки,
та-й узяли ѳни гей помѣряти;
А ѳни узяли къ нимъ промовляти:
— Мѣрай, помѣрай а въ насъ нестрѣляй,
Ой бо ми не е два голубоньки,
али-жъ бо ми е два янгелопьки,
два янгелоньки зъ небесъ сослані:
— Чому-жъ такъ не е якъ було давно
якъ було давно а съ первовѣку,
святамъ Николамъ пиво неварять
святамъ роджествамъ служби неслужать
святамъ водорщямъ свѣчѣ несучать.
Бо уже давно якъ правди нема,
бо уже ся царѣ повоіовали,
а царъ на царя вѣско збирае,
а братъ на брата мечемъ рубае,
сестра сестрици чари готуе.
Ой бо синъ вѣтця до права тягне
донька на матѣрь гнѣвъ піднимас
Ой бо кумъ кума зводить зъ розума
сусѣдъ сусѣда збавляє хлѣба.

18.¹⁾

Ой изійшли ся три товаришѣ — Славенъ еси!
славенъ еси нашъ милій Боже на небеси! —
Единъ товаришъ бѣлій мѣсяченько,
другій товаришъ ясне сонѣнько,
Третій товаришъ то дробенъ дожджикъ.
Мѣсяць же каже: Нема надъ мене!
якъ же я зійду въ вечеръ підъ-поуїнѣ,
освѣчу-жъ бо я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, гостѣмъ дороги.
А сонце каже: Нема надъ мене!
якъ же пійду въ недѣлю рано,
обѣгрѣю же я гори й долини,
гори й долини, поля й дуброви,
поля й дуброви, церкви костели.

¹⁾ Ту саму коляду з незначними змінами переслав Вагилевич
Погодину у листі з дня 30 січня 1838 р. (Письма, op. cit., ст. 634).
Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 8, 19, III₂, ст. 3.

А дожджикъ каже: Нема надъ мене!
якъ же я піду три рази въ маю
розвеселюжь я гори й долини,
гори й долини, поля дуброви,
поля й дуброви, жита пшениці
жита пшениці всякій пашниці.

(Тутъ же варіантъ зъ Глубокого села підъ Богородчянами).

Ой змовляли ся три товаришѣ, ой дай Боже.
три товаришѣ та три ангели:

Першій товаришъ яснее сонце,
другій товаришъ та дробенъ дожджикъ.

„Чимъ ся похвалишъ першій товаришъ,
першій товаришъ яснее сонце? —

Ой яжъ бо знаю чимъ ся похваляю
якъ же зійду рано зъ зорями,
вогрѣюжь бо я гори й долини,
морози спадуть а роси стануть. —

„Чимъ ся похвалишъ другій товаришъ,
другій товаришъ та бѣлій мѣсяць? —

— Ой яжъ бо знаю чимъ ся похваляю
якъ же я зійду темной ночи

темной ночи та о піюночи
освѣчужь бо я гори й долини,
та радує ся вся звѣрь у поли
вся звѣрь у поли та рибка въ морі,
гiсть у дорозѣ війско въ обозѣ. —

— Чимъ ся похвалишъ третій товаришъ,
третій товаришъ дробенъ дожджикю?

Ой яжъ бо знаю чимъ ся похваляю.

Якъ же я спаду мая мѣсяця,
та радує ся жито пшениця

Жито пшениця жемчужна трава
жемчужна трава золота ряса.

19.¹⁾

А въ чистѣмъ поли та на Дунаю. Ой дай Боже.

стоить ми намѣтъ бѣлій шоуковій,
а въ тѣмъ наметѣ золотій столикъ,
на тѣмъ столику гордій панъ сидить,
гордій панъ сидить на имя — такеє то —
Ой сидить сидить лiчбонько личить,
личбоньку личить незлѣченую.

По передѣ него служеньки его
держать шяпочки поза вершечки,
— Ой нашъ паночку господаречку,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III, ст. 10.

господаречку на имя — такое то —
 ой поплати-жь намъ за заслуженку,
 ой дай же ти намъ грошій нелѣченій
 гроши нелѣчени, коні неѣзджені,
 коні неѣзджені, поля немѣрені.
 Ой ми-жь бо грошій перелѣчимо,
 вороні коні попроѣздимо,
 широкі поля перемѣримо.
 Ой засѣмо золотими стрѣлки
 заволочимо тугими луки
 тугими луки вороними кінми.
 Все-жь того буде панъ-господару
 панъ господару ба-й на охвалу.

В. Дѣлѣ.

Для господинѣ.

1.¹⁾

Стоить ми стоитъ свѣтлонька нова. Ой дай Боже,
 а въ тѣ свѣтлоньцѣ гей газдиненька,
 гей газдиненька на имя — такое то —
 Она собѣ ходить съ челядю говоритъ,
 съ челядю говоритъ въ квартиру ся дивить,
 дивится, дивить въ чистое поле.
 Ой висмотрѣла дивное звѣря
 дивное звѣря тура-оленя,
 на головцѣ жь му девять рожечківъ.
 Ой крикнула-жь она на свои слуги:
 Служеньки-жь мои найвѣрнѣйшіи
 берѣтъ же собѣ шоукові сѣте,
 други заберѣтъ ясененькіи стрѣли;
 Ой виходѣте въ чистое поле,
 въ чистое поле, підъ темній лѣсокъ,
 Едвіжъ заверьзате шоукові сѣте
 другі застрѣйте ясененькіи стрѣли,
 Чей спіймаете дивное звѣря
 дивное звѣря тура-оленя.
 Якъ спіймаете відъ разу вбѣте,
 відъ разу вбѣте, роги щибете,
 роги щибете, шубу здоймете,
 Ой принесете тай повѣсите,
 та-й повѣсите въ новѣ свѣтлоньцѣ,
 въ новѣ свѣтлоньцѣ чомъ на стѣвоньцѣ,
 все-жь того буде гей газдиноньцѣ.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 48.

2.1)

Ой при кирници, та при студници, ой дай Боже.
 ой тамъ черцеве воду святили,
 воду святили, благословили;
 та загубили золотій хрестикъ.
 Ой булажъ туди гладка стеженька,
 ой ишлажъ нею та газдиненька
 а газдиненька на имя — такее то —
 та найшла-жъ она золотій хрестикъ.
 Та-й зострѣчає два, три черцеве.
 — Помай-бігъ, майбігъ та газдиненька,
 та газдиненька на имя — такее то —
 бодай здорови два, три черцеве
 будѣмъ питати а звѣдовати,
 ой ци незнайшла золотій хрестикъ. —
 Ой хотъ емъ найшла, хотъ емъ ненайшла
 щожъ мѣнѣ буде за перемецъ²⁾.
 — Будѣмъ за тебе бога просити,
 бога просити, служби служити,
 не онъ³⁾ за тебе, за господаря
 за господаря та-й за дѣточки,
 та-й за дѣточки, за сусѣдочки.

3.4)

Ой над Дунаємъ надъ береженькомъ — Ой дай Боже —
 стоить ми стоить свѣтлонька нова,
 свѣтлонька нова гей орѣхова,
 А въ тѣ свѣтлонцѣ саме столове;
 поза столове сидятъ особе,
 сидятъ особе все ремѣсники,
 все ремѣсники саме шевцеве.
 Ой ладятъ⁴⁾, ладятъ червѣнь сафіанъ
 гей газдиненьцѣ на имя — такее то —
 Ой надъ Дунаємъ надъ береженькомъ и проч.
 все ремѣсники саме кравцеве
 ой ладятъ ладятъ дорогу шубу и проч.
 Ой надъ Дунаємъ надъ береженькомъ и проч.
 все ремѣсники саме ткачеве,
 Ой ладятъ, ладятъ дорогій завій и проч.

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, II, ст. 49, III₂, ст. 32.

²⁾ Пояснене Вагилевича: Finderlohn.

³⁾ онъ = нъ старпук. відти но.

⁴⁾ Варіант, *ibid.*, III₂, ст. 33.

⁵⁾ Поясненне Вагилевича: bereiten.

4. Для удовиць.¹⁾

Ци дома дома хороша вдова, Ой дай Боже,
хороша вдова — такаа то —
Кажуть служеньки що нема дома;
ой ходить собѣ въ новѣ свѣтлонцѣ,
тай носить ключі при лѣвѣ руцѣ.
Едни ключики та відъ свѣтлоньки,
другі ключики відъ комороньки.
Носить ключики все дрібненькіи
все дрібненькіи, не еднакіи
На подвірѣчку грушечка, щепка,
красно зацвила та незродила
Якъ съ тои щепки цвѣточокъ паде,
то-жъ такъ удовинъ свѣточокъ иде.

С) Дѣлѣ.

Для молодця.

1.²⁾

Повѣйній! Повѣйній вѣтре прихили явірѣ до землі!
Стоить ми стоить зеленій явірѣ
на тѣмъ яворѣ сивъ сокілѣ сидить —
сивъ сокілѣ сидить гнѣздечко вѣвять —
обкладає го остримъ тернѣчкомъ
остримъ тернѣчкомъ, сухим билѣчкомъ,
а въ серединку цвѣтъ та калинку,
а на вершечку щирое злото.
Туда милала³⁾ гладка стежечка
до сивъ сокола намѣряючи.
Надійшоу нею гордій молодець,
гордій молодець на имя — такее то —
Золотимъ лукомъ потрясаючи,
ясноу шабелькоу побрязкуючи.
та яу сокола стрѣлоу стрѣляти,
стрѣлоу стрѣляти шаблеу рубати —
Сивъ сокілѣ каже не рубай мене,
нерубай мене, не стрѣлай мене;
коли ти будешъ та женитися
я тобѣ стану та въ пригодоньцѣ:
срѣбними підківками вибрязкуючи,
ясноу шабелькоу вививаючи,
сивоу шапечкоу насуваючи,

1) Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 50.

2) Варіант *ibid.*, ст. 60, 68.

3) милити = sich schlängeln.

р'сними суконцями потрясаючи,
Тебе молодогъ самъ перепроваджу,
твою молоду на крилцѣ возьму
а твои гроші возьму на ноші.

2.¹⁾

Въ недѣлю! Въ недѣлю рано зелене вино саджено.
Ишли молодці рано зъ церковці,
Ой ишли, ишли раду радили,
раду радили не еднакую,
не еднакую а троякую.
Ой ходѣможь ми до ковальчика;
до довальчика до золотника:
покуйможь собѣ мѣдяній човна,
мѣдяній човна, золоті весла;
Ой пустѣможь ся на тихій Дунай,
на тихій Дунай, долівъ Дунаємъ,
долівъ Дунаємъ підъ царегородъ.
Ой чуемо-жь тамъ доброго пана,
що платить добре за заслугоньку,
ой дає на рѣкѣ по сто червонихъ,
по сто червонихъ по коникови,
по коникови тай по шабелцѣ,
тай по шабелцѣ — по пари суконъ,
по пари суконъ та-й по шапоццѣ,
та-й по шапоццѣ, та-й по панноццѣ.

3.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой дай Боже —
Війшла зъ за неї чорна хмаронька,
Ой не то то чорна хмаронька,
али по є то овець турмонька.
Війшоу за ними гордій молодець
гордій молодець на передовець³⁾
на передовець на имя — такеє то —
заперезау ся чорноу ожиноу
за тоу ожиноу двѣ, три, трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пішоу голосокъ ой по підъ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пішоу голосокъ по вѣрховинахъ,

¹⁾ Варіанти у Я. Г—го оп. cit., II, ст. 67, III₂, ст. 49.

²⁾ Варіант ibid., II, ст. 60, III₂, ст. 52, Zegota Pauli, I, ст. 7.

³⁾ Пояснення В—ча: indzie batejesować.

по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубить а въ зубровую
пішли голоса попідъ небеса,

4.¹⁾

Де ся взяла сива зазуленька	на клениноньцѣ явориноньку,
и всѣ осади облѣтала,	підъ самъ верхъ бѣло залѣзо
но въ еднѣмъ небувала	на самій вѣрхъ золотій
де ся церковъ муровала,	[хрестъ. —
Муровали ей три вірлоньки,	Въ тѣ церковци самъ Богъ
и по единъ немуровау	[попомъ
но имъ тільки розказувау:	а дячата янголята.
Кладѣть на спідъ бѣле ка-	Сами свѣчѣй посвѣтили,
[мѣня,	самі ся книги почитали,
на камѣню сиру дубину,	сами ся служби повідправ-
на дубинѣ клениноньку,	[ляли. —

(изъ Любичи города Белзк. землѣ).

5.²⁾

Зачорнѣла ся чорная гора — Ой дай Боже —
що незродила жито, пшеницю
али зродила жемчужну траву,
жемчужну траву, золоту рясу.
Надѣхау нею гордій молодець
гордій молодець на имя — такее то —
та пустиу коня въ жемчужну траву,
ой а самъ припау а къ сирѣ земли,
такъ скоро припау такъ борзо заснуу.
Ой десь ся взяли буйнѣ вѣтрове,
буйнѣ вѣтрове шарті дожджове
та-й зашумѣли въ жемчужнѣ травѣ,
та-й зазвенѣли въ золотѣ рясѣ.
Гордій молодець въ тѣмъ прохопиуся
якъ прохопиуся коня вхопиуся,
коня сѣдлае гадку гадае:
Коню-жь мій сивій, будь ми счастливій,
поѣдемо-жь ми въ чистое поле,
въ чистое поле та въ темній лѣсокъ,
за чорнимъ туромъ за грубимъ звѣромъ.
Та якъ надибау чорного тура
чорного тура грубого звѣря —
и тугій лучокъ неविстрѣляє,
и сніпокъ стрѣлокъ недолѣтае,
ясна шабелька недорубае;
та-й сивій коникъ изъ нігъ спадае:

1) Варіант у Я. Г—го, ор. cit., III₂, ст. 34.

2) Варіант *ibidem*, II, ст. 68—69.

Гордій молодець съ страху вдлѣвае,
А чорній турець яў промовляти:
Гордій молодче небій ся мене!
небій ся мене, забьешъ ти мене,
~~Поѣдешъ же ти вт...~~ рано,
тогда ти мене та пострѣляешъ
ясноў шабелькоў, та порубаешъ,
а за славоньку панну дѣстанешъ.

6.¹⁾

Не чорно перо по коникови полегло.
Ой загнѣваўся синъ на матѣнку,
Якъ ся загнѣваў опрічь поѣхаў:
займиў же стадце на калинівъ мість:
Мість ся заломиў стадо затопиў.
Не жяль же мѣнѣ та того стада
як жалъ же мѣнѣ сивъ кониченька,
що нимъ обѣхаў трои земельщій:
една земельща а турецкая,
друга земельща а нѣмецкая,
трета земельща а угорская.
А въ турецкій бѣлъ камѣнь лупаў
а въ нѣмецкій святцѣ опалаў²⁾
а въ угорскій костель муроваў;
костель муровау на вѣсімъ уголцѣвъ,
на вѣсімъ уголцѣвъ на четвере дверцѣ,
на четвери дверцѣ на трои оконци
на трои оконци на три вершечки.
Едно оконце зъ востока сонце,
друге оконце въ полудне сонце,
трете оконце зъ запада сонце.
Въ еднѣмъ вѣршечку звоновки дзвонять
въ другѣмъ вѣршечку органи грають,
въ третѣмъ вершечку служби ся служать.

Д) Дѣль.

Для дѣвици.

1.³⁾

По новихъ сѣнехъ побудованихъ, ой дай Боже,
та-й по свѣтлоньцѣ помаліованѣ,
Ой ходить, ходить грѣчна панночка,
грѣчна панночка на имя — такее то —

¹⁾ Варіант у Я. Г—го ор. cit., II, ст. 66—67.

²⁾ Пояснене В—ча: неизвѣстне слово.

³⁾ Варіант ibidem, II, ст. 89.

Ой ходитъ, ходитъ съ ключики говорить:
— ключики мои не побрязкуйте,
мого милого не побуджайте,
бо мій миленькій барзо трудненькій,
барзо трудненькій — Увонтъ поѣхау;
та привѣзъ мѣнѣ три подарочки;
единъ подарокъ перлова тканка,
другій подарокъ срѣбный перстенець,
третій подарокъ кованій поясъ.
Кованій поясъ лѣдвоньки ломить,
срѣбній перстенець пальчики свѣтлить
перлова тканка головку клонить,
головку клонить на постѣлоньку,
на постѣлоньку а къ батенькови
житъ Боже на рікъ а къ миленькому.

2.¹⁾

А въ лѣску, лѣску на жоўтѣмъ пѣску. Ой дай Боже —
росте деревце тонко, високо,
тонко високо, въ корѣнь глубоко,
въ корѣнь глубоко листомъ широко.
На тѣмъ деревци гуси, лебеди,
Ой сидять, сидять, далеко видять.
Ой видять же ѡни чистое поле,
чистое поле, синое море.
На синѣмъ мори корабель плаве
а въ тѣмъ корабли гречна панночка,
гречна панночка, на имя — такее то —
обзивае ся до паниченька,
до паниченька поповиченька:
„Ой возьми мене а съ кораблика,
бо е у мене сѣмдесять братівъ,
сѣмдесять братівъ а сто рідненькихъ
Ой держать мѣнѣ а партъ²⁾ велику
А якъ мя возьмешъ все то ту дадуть
Ой паниченьку, поповиченьку.

3.³⁾

Въ чистѣмъ полю грушечка стоить,
на тѣ грушочцѣ золотая ряска,
Тамъ ся взяла прекрасна дѣвонька,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 89.

²⁾ Пояснення В—ча: партъ = Wetliches Gut auch Mitgift;
III—ка: Glück, Vermögen, zboj?

³⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 88.

збирала ряску у запаску,
понесла еи до золотничка:
рем'єсничку, золотничку
підбій м'єв'є тим'є спідничку,
по спідничц'є кованій поясь,
по пояску золотую ряску.

(З'є Любичи).

4.¹⁾

Ой с'є Під'єгір'єнька, а с'є під'є сон'єнька, Ой дай Боже —
Над'єяла с'є свого милого,
Красна д'євонька — така то —
Гатила гати дрогими шати,
мостила мости жуковинами,
садила сади все виногради,
вбирала л'єси паволоками,
с'єяла поле дрібноу жемчугоу.
Ай як'є мій милій на міс'є по'єде,
дудн'єть ми мости жуковинами,
Ай як'є мій милій садом'є по'єде,
сад'єтся сади все виногради.
Ай як'є мій милій л'єсом'є по'єде,
ряхти-ж'є ми л'єсе паволоками.
Ай як'є мій милій полем'є по'єде,
лел'єй²⁾ ми поле дрібноу жемчугоу.
дрібноу жемчугоу, яроу пшеницеу.

5.³⁾

По гор'є гор'є павоньки ходять, Ой дай Боже
павоньки ходять та п'єр'є ронять,
ходить за ними красна д'євонька.
Красна д'євонька — така то —
П'єр'єнько збирать в'є рукавець кладе,
з'є рукавця бере в'єночок'є плете
в'єночок'є плете на главку кладе
на главку кладе все прим'єряє.
— Диви с'є ненько ци озд'єбненько —
Пішла д'євонька рано по воду
та сходили с'є буйн'є в'єтрове,
буйн'є в'єтрове, шарт'є дожджове:

¹⁾ Цю колядку переписав Вагилевич і для Погодіна у листі з дня 30. січня 1838 р. (Письма, оп. cit., ст. 634—5). Варіант у Я. Г—го, оп. cit., II, ст. 87.

²⁾ Пояснення В—ча: лел'єти = schimmern.

³⁾ Варіанти в «Русалці Дністровій» 1837, ст. 56 і Я. Г—го оп. cit., II, ст. 85, III, ст. 94.

та изшайнули павляній в'їнокъ
занесли его на тихій Дунай;
на тихій Дунай підъ крутії бер'їгъ,
підъ крутії бер'їгъ на б'їлій кам'їнь.
За нимъ д'ївонька лужкомъ, бережкомъ,
лужкомъ, бережкомъ гладкоу стежечкоу
гладкоу стежечкоу тай ухаженоу,
та-ї ухаженоу, позолоченоу.
Надійшли туди три риболови
три риболови паньскій синове. —
— Бодай здорова красна д'ївонька,
красна д'ївонька — така то —
— Чи не стр'їчали павляній в'їнокъ?
— Хоть истр'їчали, коли не знали,
а щожъ намъ буде за переємецъ? —
Едному буде хустка шоукова,
другому буде золотій перстень,
третьому буде сама молода,
сама молода та якъ ягода.

6.¹⁾

Ой рано, рано куройки п'їли
ой а ще раньше — така то — встала,
ще раньше встала садъ підм'їтала,
садъ підм'їтала, грядки копала,
грядки копала, вино садила
вино садила, слово мовила:
„Ой рости вино тонко, високо,
тонко високо кор'їня глибоко, —
А тое вино сино заквило,
ой не зродили йно три ягодки,
Перша ягодка ей матейка,
друга ягодка ей батейко,
трета ягодка сама молода,
сама молода зарученая,
зарученая ажъ до Люблина
ажъ до Люблина за поповогъ сина,
за поповогъ сина жеби неробила
жеби неробила, м'їдъ, вино, пила
м'їдъ, вино пила ключьми звонила.
(Изъ Яворова города Белзкоп земл').

7.²⁾

Ой у поленьку та в'ї городеньку — Ой л'їтай!
Ой л'їтай чорна галочка з'ї низенька!

1) Варіант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 91.

2) Варіант у Я. Г—го, ор. cit., III, ст. 76.

Ой тамъ панночка зѣля садила,
 зѣля садила нееднакое,
 не еднакое а троякое.
 Едножь ми зѣля червона ружя,
 друге-жь ми зѣля чорное терно,
 третеежь ми зѣля жоўтое-тѣло¹⁾,
 Ой зайде собѣ та урве собѣ,
 та урве собѣ червону ружю,
 та прикладае къ своему личеньку:
 — Коби ми Бігъ даў таке личенько,
 годна-жь бимъ бути за панскимъ синомъ,
 за паньскимъ синомъ паніеў бити. —
 Ой зайде собѣ та урве собѣ,
 та урве собѣ чорное терно,
 Ой прикладае къ своимъ оченькамъ:
 — Коби ми Бігъ даў такі оченьки,
 годна-жь бимъ бути за поповичемъ,
 за поповичемъ попадеў бути. —
 Ой зайде собѣ та урве собѣ
 та урве собѣ жоўтое-тѣло
 та прикладае къ своимъ косонькамъ:
 — Коби ми Бігъ даў такі косоньки,
 годна-жь бимъ бути за кмѣтскимъ синомъ
 за кмѣтскимъ синемъ кметицеў бути.

8.²⁾

Ой въ садку, садку, садку садженѣмъ, Ой дай Боже.
 садку садженѣмъ поостроженѣмъ,
 а на вершечкахъ позолоченѣмъ;
 а въ тѣмъ садочку гречна панночка,
 гречна панночка на имя — такее то —
 Ой сидитъ сидитъ ключики звенить,
 Ой держитъ собѣ троякій напій:
 единъ напоець зелене вино,
 другій напоець кудрое пиво,
 третій напоець солодкій медокъ.
 Ой пилижь въ неи три крамарчики,
 ой пили, пили та не платили;
 А онажь бо ся помѣрковала,
 три крамарчики заробовала
 въ одного взяла сивъ кониченька
 въ другого взяла ясну шабельку,
 въ третьего взяла дорогу шубу.
 Сивъ кониченька своему тату,

¹⁾ Пояснення В—ча: gatunek długiej trawy, — III—ка: *Cuscuta Europea*, Linn. Flachsdatte.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., III₂, ст. 81.

ясну шабельку старшому брату,
дорогу шубу, самѣй молодѣ,
самѣй молодѣ та якъ ягодѣ.

9.¹⁾

По долу, долу яра пшениця,
до пшениченьки вбита стеженька:
хтожъ ей убиў — красна дѣвонька
красна дѣвонька на имя — такее то —
Вбила стеженьку пшеницю жяла.
Надѣйшоў туди поповиченько,
поповиченько завистниченько:
позавистуваў на пшениченьку
на пшениченьку, та й на дѣвоньку.
Поповиченьку, завистниченьку
кобись мня видѣў рано въ недѣлю,
якъ стане мати мене вбирати;
Ой на ноженьки жоўтѣ чобѣтки,
Ой на лѣдвоньки кованѣй поясъ,
Ой на плеченьки пять чемерочокъ
Ой на пальчики сръбнѣй перстѣнцѣй
на головоньку перлову тканку,
жовтѣ чобѣтки нѣжки стискають,
Кованѣй поясъ лѣдвоньки ломить,
пять чемерочокъ плечима тисне,
сръбнѣй перстѣнцѣй пальчики свѣтлять
перлова тканка головку клонить.

На тѣмъ кінчу, ще лишило ся у мене 30² десятки,
али най до свого веремня, може и они повисвѣчаються
и лучше порозвиваються, якъ ся надѣяти можъ.

Майте ся гараздъ, Вашъ вѣрнѣй слуга

Д. И. Вагилевичъ.

Колядки.²⁾

I. Для Господаря.

1.³⁾

(Дай йому! Дай йому шястя здоровля а въ дому!)
На ѳметѣнѣньку красно вметено
Красно вметено передъ свѣтлонькоу,
А въ тѣй свѣтлоньцѣ стоятъ столове,
На тихъ столовехъ стоятъ обрусѣ,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 86.

²⁾ Відси переписано рукою Шафарика.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, ор. cit. III₂, ст. 14.

Стоять обрусн все ильчистіи,
 По тихъ обрусахъ стоять поуноньки¹⁾
 Стоять поуноньки щиро злотніи,
 Щиро злотніи зъ виномъ поуніи.
 За столомъ сидить господаренько,
 Господаренько чомъ — такіи то —
 Передъ нимъ стоять його служеньки,
 Ой стоять стоять шяпочки держать,
 Шяпочки держать нисько ся клонять:
 Ой нашъ паноньку господареньку,
 Ой якъ ми тобѣ вѣрне служеме,
 Вѣрне служите, я добре плачу.
 Мои служеньки барзо вѣрніи,
 Берѣть ключики а все дрібніи,
 А гонѣть воли а все зъ обори,
 Впрягайте коніи а все ворони.
 Ой поѣдете въ чистое поле,
 Въ чистое поле за чорно море;
 Будемъ орати широкии лани;
 Будемъ сѣяти жито пшеницю,
 Жито пшеницю всяку сѣвбицю.
 Уродить намъ ся якъ тихий Дунай,
 Богу на хвалу людіомъ на дару.
 Будемъ збирати красніи женці,
 Красній женці, дѣвкѣ, молодці,
 А зъ серпочками якъ зъ мѣсячками.
 Збереме вози якъ чорна хмара,
 Та повеземе а въ чисте поле,
 Та искладеме широкии стожики.
 На стіжку сидить господаренько,
 Господаренько та — такіи то —
 Ой сидить сидить в море ся дивить.
 Въ море ся дивить з рибкою говорить;
 Ци будешъ рибко пану на обѣдъ,
 Пану на обѣдъ рано на уклінъ²⁾.

2.³⁾

(Соколе! Не лѣтай рано раненько на поле!)
 Въ нашого пана три соколоньки,
 Единъ полетѣвъ въ чистеньке поле,
 Другий полетѣвъ въ бистрий потоки,
 Третий полетѣвъ въ темній лѣсоньки.
 Тотъ що полетѣвъ въ чистеньке поле,
 Принѣсъ на обѣдъ перепеленьку.

¹⁾ Поясненне: Schälchen.

²⁾ Поясненне: Gabe.

³⁾ Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III₂, ст. 6.

Тотъ що полетѣу въ бистрій потоки,
Принѣсь рибоньку та на снѣданья.
Тотъ що полетѣу въ темній лѣсоньки,
Принісь вінъ пану чорну куноньку,
Зъ чорней куноньки паній шубойка.

3.¹⁾

Гордій и пищній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такий то —
Зъ горда ти собѣ та починаєшь,
Сивимъ коникомъ та виграваєшь,
Коникомъ граєшь, царя визиращъ,
Скорожь го узрѣу тай мечемъ извиу,
По бѣлѣ коня блисько стременя,
А царь невѣрній красно ся просить:
Віте²⁾ пусти мя, віте зотни мя
— Нѣтъ непущу тя, нѣтъ незотну тя,
Ой поведу тя та въ руску землю,
А въ рускій земли короля нема,
На королицю тай на столицю.
Ой поведужь ты чорнимъ пожаромъ.
Ой чорній пожаръ ніжки підпалиу,
Щожь ему зъ ніжокъ кровъ виступае,
Кровъ виступае, слѣдъ затапае.
Ой чорній воронъ бай залѣтае,
Та его кровцю ба-й попивае.
Бігъ му послужиу коникъ ся схопиу,
Ухопиу же по білѣ коня,
По білѣ коня блисько стременя.

4.³⁾

Гордій и пищній панъ господару,
Панъ господару чомъ — такий то —
Зъ горда ти собѣ ба-й починаєшь,
Сивимъ коникомъ бай виграваєшь.
Мати виходить, то мій синъ їде!
По чѣмъ ти его та испізнала?
На нѣмъ сукмана облясована
на нѣмъ шяпочка изъ бараночка,
на нѣмъ кошуля якъ бѣлѣ бѣленька
якъ бѣлѣ бѣленька якъ листъ тоненька —
Де й она прана въ краю Дунаю,
Де вна кручена коня копита,
Де ѓна сушена въ тура на розѣ,

1) Варіант у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 29, 30.

2) Пояснення: віть = отъ = Stammeshäuptling.

3) Варіанти у Я. Г—го, ор. cit., II, ст. 18, III₂, ст. 59, 116.

Де ѡна тачена въ лѣвовѣ на столѣ,
Чимъ ѡна тачена? виннимъ ябличкомъ,
Де она брана? въ Бога за дверьми.
А хтожь ей брау? Самъ панъ господарь.

В. Для молодця.

1.¹⁾

Зачорнѣла ся чорная гора,
війшла зъ-за неї чорная хмара,
Не чорна хмара, а овецъ турма²⁾
На передъ овецъ бутеець³⁾ овецъ
Бутеець овецъ гордій молодець
Гордій молодець чомъ — такій то —
Заперезау ся чорноу ожиновъ
за тоу ожиноу двѣ, три трубоньки;
една трубонька та роговая,
друга трубонька та мѣдяная,
трета трубонька та зубровая.
Ой якъ затрубить та въ роговую
пїшоу голосокъ ай попідъ лѣсокъ.
Ой якъ затрубить а въ мѣдяную,
пїшоу голосокъ по вѣрховинахъ,
по вѣрховинахъ, по полонинахъ,
Ой якъ затрубить а въ зубривую
пїшли голоса попідъ небеса.

2.⁴⁾

Вѣхau молодець зъ Угоръ до Русичъ,
Та вѣзъ же собѣ троякій напїй
Единъ напоець кудрое пиво,
Другїй напоець солодкій медокъ,
Третїй напоець шумна горѣлка.
Кудрое пиво самъ буду пити,
Медокъ солодкій любку поити,
Шумна горѣлка отцу та-й матцѣ.

3.⁵⁾

(Не чорно! не чорно перо по коникови полягло!)
Ой рано рано кури запѣли.
Ой ище ранѣше молодець устау,

1) Варіант у Я. Г—го, оп. cit., III₂, ст. 52.

2) Пояснення: große Herde; 3) бутей = opilio.

4) Варіант у Я. Г—го, II, ст. 69.

5) Варіант ibid., II, ст. 61, III₂, ст. 43, 44.

Молодець устаў чомъ — такий то —
 Ой коли устаў три свѣчи ссукаў,
 При однѣй свѣчи ніжки убуваў,
 При другѣй свѣчи личенько вмиваў,
 Предъ нимъ батечко ручничокъ тримаў,
 — Якъ я поѣду на Українчюку,
 Принесу я ти подаруночокъ,
 Подаруночокъ сивого коня.
 При третѣй свѣчи коника сѣдлаў,
 Коника сѣдлаў, съ коніємъ розмовляў:
 Ой коню коню продамъ я тебе.
 Мололій пане погадай собѣ,
 Погадай собѣ ци нежаль тобѣ.
 Коль я тя винѣсь съ Турківъ съ Татарівъ,
 Съ Турківъ съ Татарівъ а съ трохъ побоївъ.
 За нами стрѣли якъ гримъ гримѣли,
 Якъ гримъ гримѣли, якъ дожджъ летѣли;
 За ними (sic) стрѣлокъ якъ на небѣ звѣздокъ.
 Коль насъ нагнали съ крута берега,
 Съ крута берега на тихій Дунай,
 На тихій Дунай на сине море:
 Ти жъ незамочиў жоўті чобітки,
 Жоўті чобітки я ще рь¹⁾ сѣделця
 Я ще рь сѣделця тебе молодця.

4.²⁾

(Радуй ся! Радуй ся земле синъ намъ ся Божій на-
 Ой изъ-за гори, зъ-за високої, [родиў!]
 Ой ишло ми тамъ вороне стадо.
 Ой гониў стадо пишній паноньтьо,³⁾
 Пишній паноньтьо чомъ — такий то
 Навертаў стадо на золотій мість,
 Ино ся уробиў на середъ моста,
 Взяли ся мости заламовати,
 Взяло ся стадо замачовати:
 Взяў ся паноньтьо барзъ турбовати⁴⁾
 Барзъ турбовати та-й жяловати.
 Яжъ нежялую всього стаденьтъа
 Якъ я жялую сивця не сивця,
 Сивця не сивця сивого коня;
 Що помислами листенько писаў,
 Що вінъ гадками землицю писаў,
 Що копитами бѣлъ камѣнь лупаў,

¹⁾ Пояснення: рь = и.

²⁾ Варіант у Я. Г—го op. cit., III₂, ст. 35.

³⁾ Пояснення: ть pro к; ⁴⁾ турбовати = grämen.

Бѣль камѣнь лунаў костѣль муроваў,
Костѣль муроваў съ трома вѣрхами
Съ трома вѣрхами зъ двома окнами.
Еднимъ ми окномъ чомъ засвѣтало;
Другимъ ми окномъ чомъ зазарѣло,
Третимъ ми окномъ сонѣчко сходить.
А въ райскій дверцѣ самъ Христосъ ходить,
Самъ Христосъ ходить службоньтю служить,
Службоньтю служить соборовую,
За здоровлячко пишнаго пана.

5.¹⁾

(Нашъ пане! Молодїй пане все на конику играе!)
Ой гордїй пишний молодїй пане,
Почаў ся панокъ въ війну збирати.
Его матѣнка та-й виправляла,
Коль виправляла та-й умлѣвала,
Тай умлѣвала наказувала:
Їдь же синочку та на війночку,
Не випереджуй усю війночку,
Не оставай ся зъ заду війночки²⁾
Змагай синоньтю въ серединонтью.
Овінь (sic) матѣнки та нѣть неслухаў,
Передъ війночки конїомъ виграваў;
Ино ся вчинїу середъ Галича,
Стаў си таборомъ підъ самимъ муромъ.
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жъ їому дати.
Вивели їому коника въ сѣдлѣ,
Коника въ сѣдлѣ въ щирѣмъ золотѣ.
Вінъ тото узяў шяпочки не зняў.
Стаў си таборомъ підъ самимъ муромъ,
Ой якъ бѣ такъ бѣ у самїй ринокъ.
Вихапують ся всѣ Галичеве,
Всѣ Галичеве предни панове,
Звѣдують же ся що то за панокъ:
Ми би го знали чимъ даровати,
Чимъ даровати що жъ їому дати.
Винесли їому мису червонихъ,
Вінъ червонїй взяў шяпочки не зняў,

¹⁾ Варіант у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 46.

²⁾ Пояснення: войночки = Heer.

Стау си таборомъ підъ самимъ муромъ.
 Ой якъ бѣе такъ бѣе у самій ринокъ.
 Вихапують ся всѣ Галичеве,
 Всѣ Галичеве предни панове,
 Звѣдують же ся що то за панокъ:
 Ми би го знали чимъ даровати,
 Чимъ даровати що жь йому дати.
 Матѣнка мовить: Мій тото синокъ!
 Я го пізнала по уродоньцѣ,
 По уродоньцѣ по кошуленьцѣ;
 На нѣмъ кошулька якъ день бѣленька,
 Та-й уродонька дуже славненька.
 Відводжають му іречну панноньтю.
 Вінъ панну узая шяпочку зная —
 Шяпочку зная та-й відклонну ся:
 Съ передъ Галичя війскомъ вступивъ ся.

С. Для дѣвки.

1.¹⁾

Була въ батенька нова свѣтлонька,
 А коло неї садокъ садженій,
 Садокъ садженій, злотомъ ряшеній;
 А въ тѣмъ садочку зелено вино,
 Зелено вино що Богу мило.
 Стереглажь его красна дѣвонька,
 Красна дѣвонька чомъ — така то —
 А стережучи шитѣнько шила,
 Шитѣнько шила твердо уснула.
 Та надлетѣли райски пташенки,
 Сѣли, упали на злоту рясу,
 А злота ряса та звенѣла
 Та-й ся дѣвонька зъ сну проходила:
 Ой шуги въ луги райски пташенки,
 Не вамъ батенько садочокъ садиу,
 Садочокъ садиу, все злотомъ рясиу,
 Зелено вино барзо оздібно,
 Маю я брата на женидьбонцѣ,
 Сама молода на відданѣню.

2.²⁾

А въ чистѣмъ поли стоить коршмонька,
 Стоить коршмонька орѣховая;
 А въ тѣй коршмоньцѣ дѣвчя шенькарчя.

¹⁾ Колядка поміщена в „Русал-ці Дністров-ій“ 1837 р., ст. 41—42. Варіанти у Я. Г—го, *op. cit.*, III₂, ст. 79, 135.

²⁾ Варіанти *ibid.*, II, ст. 87, III₂, ст. 81.

Ой сидить собѣ конецъ стolonька,
 Тай держить собѣ троякій напій;
 Единъ напоець кудрое пиво,
 Другій напоець медокъ солодокъ,
 Третій напоець зелене вино.
 Сидить же сидить по конецъ стола,
 А кватирочку¹⁾ все відхиляє
 Та въ чисте поле все позирає
 Нadiшли туди три Волошини,
 Три Волошини, три товарищи.
 Одинъ Волошинъ барзо хоропій
 Другій Волошинъ та й ище красній
 Третій Волошинъ та ще краснѣйшій.
 Ой сѣли-жъ собѣ підпиваючи,
 Дѣвчя шенькарчя підмовляючи:
 — Дѣвчя шенькарчя ходижь ти зъ нами,
 Ходи жъ ти зъ нами та зъ молодцями;
 Будешъ ти пити медокъ солодокъ,
 Въ шоуковихъ шубахъ будешъ ходити.
 Ще не вивели дѣвчину зъ саду,
 Уже вчинили зъ дѣвчини зраду.
 Ой ведуть милю, ой ведуть другу,
 А на третѣй жъ би відпочивати.
 Пустили жъ они коники пасти,
 Казали ей постѣль стелити,
 А підъ яворомъ підъ зелененькимъ.
 — Мене ще ненька та не віддала,
 Аби я для васъ постѣль стелила,
 А підъ яворомъ підъ зелененькимъ.
 — Устань кременю, викреши огню,
 Запали сосну въ вѣрху и споду:
 Ой гори, гори зелена сосно,
 Ой течи течи чорная смоло:
 Та на шенькарчя на бѣле тѣло,
 Щоби шенькарчя прѣчь некортѣло.

Прощеніе Колядниківъ.²⁾

Господареньку на имя — такое то —
 Вияви личко та въ оконѣчко,
 А зъ оконѣчка на подвѣрѣчко,
 Та подякуй намъ за колядочку,
 Ой що жъ ми тобѣ колядовали,
 Колядовали димъ звеселили.
 Якъ соловейчикъ при тузѣ, въ лузѣ.

¹⁾ Поясненне: кватирочку = Fensterflügel.

²⁾ Варіант у Я. Г—го, op. cit., II, ст. 36.

При тузѣ въ лузѣ при зелененькимъ ;
 Якъ зазулечка при буковинцѣ,
 При буковинцѣ при вѣрховинцѣ ;
 Якъ ластовочка на подвірѣчку,
 На подвірѣчку при новихъ сѣнехъ,
 Такъ ти газдинька въ своѣй свѣтлоньцѣ ;
 Якъ удудята въ вишневѣмъ саду,
 Такъ ти худібка при обороньцѣ ;
 Якъ ярї пчѣлки при пасѣченьцѣ,
 Такъ ти овечки при кошыроньцѣ.¹⁾

Коляда для господаря спѣвана Вайдою Дмитромъ Поповичемъ изъ Фитькова.²⁾

Ой на толоцѣ, та на муравцѣ — Ой раненько.
 Тамъ король рускій коникомъ грає,
 Коникомъ грає вѣйско збирає,
 Турскаго царя все вызирає:
 — Ой выѣдъ, выѣдъ ты турскій царю,
 На ту толоку та на мураву;
 Покажи славу, ты турскій царю. —
 — Якъ бы я незнау, вѣйско незбирау. —
 Ой все нашъ панокъ коникомъ грає,
 Та якъ го уздрѣу та-й мечемъ извиу;
 Якъ панокъ нашъ тяу, то туръ-царя стяу.
 Ой взяу-же его по-шідлѣ-коня,
 А повѣзъ его я въ ческу землю;
 Я въ чеській земли короля нема.

¹⁾ Доси переписано Шафариком. Слѣдуюча коляда на окремій картїї.

²⁾ В чеській транскрипції помістив цю коляду Карло В. Зап в Cesty a procházku po Halické zemi, ст. 119—120. Від „Oj na teloci, ta na muravci, oj raneňko“ до „A z slidiw krowěju vse wipywaje. Oj naš panočku, hospodarečku...“ Слїдує увага „Na ostatek nemohl si zpěvák zpmenouti“. Відтак дає Зап точний переклад коляди в мові чеській і кінчить слїдуючим поясненнем: „Že tato koleda má jistý historický základ, každý lehko uzná. Dle zdání p. Wahylewice ještě v 13 století povstati musela, v časech po smrti halického krále Daniele († 1266) a českého krále Přemysla Otokara II. († 1278). V osobě turského cara rozumí buď některého z chanův Tatarských neb Buňáka prašivého, chana Polovcův. Že se tu na bezkráli v české zemi naráží, lehko se dá vysvětliti, an Daniel a Lev, králové Haličtí, s Čechy tehdaž časté styčnosti měli, a ruský lid o Otokarově smrti na Moravském poli a maloletnosti jeho syna Václava III. snadno známost míti mohl“.

Ой ты паночку господаречку,
Я в чеськѣй земли королемъ будешъ.
А взяуже его по пѣжаревѣ,
Чорный пожарецъ ножечки коле,
Ножечки коле все підбѣджае;
Що слѣды кровця все заливає.
А чорный воронъ все залѣтае,
А зъ слѣдѣвъ кровцю все выпивае.
Ой нашъ паночку господаречку....
Окінченіе перервано.

3. Рукописні копії.

У рукописному відділі Шафарикового музею сиг'н. IX.
Е. 31. в копії п. з.:

а. — Винятокъ изъ рукописи о жизни иночеськѣй изъ
библіотеки монастирской св. Онуфрія ч. 41.

Се находило се межѣ дробинами при кінци, списано
скорописю. Та рукопись, лебонъ въ пол. 17 стол.

Намѣат и житіе блаженнаго учителя нашего Констан-
тина философа, перваго наставника роду російскомъ и всемъ
іазыкомъ словенскомъ списано зъ библіотеки хиландарской лавры
сербской.

Рукопись переписав власноручно Вагилевич у] 1837 р.
Шафарик при кінці дописав: „Zpráwu o rukopisu, z něhož
životopis tento wyňat, wiz we knize: Русалка Днѣстровая
str. 126. № 20“.

б. — Рукопись: **Житіе Сѣго и равноапѣстнаго Кнѣзя
Владимира**, писана скорописю, мабуть з кінця 17 ст. Ша-
фарик задумував, здасть ся, післати її Вагилевичевѣ, коли
власноручно написав на ній „P. T. Panu Wahylewiczowi“.

II.

Переписка Якова Головацького.

1. Листи Я. Головацького до І. Коляра.

Переписка Якова Головацького з І. Коляром починається 1835 роком і обіймає три листи. Не улягає ніякому сумнівови, що з Коляром, котрого імя і твори були вже Головацькому звісні, останній познайомився в Пешті в час свого побуту на Угорщині, як студент І року філософії в рр. 1834/5.

В споминах читаємо, що „М. Шашкевичъ и Ив. Вагилевичъ сопровожали мене изъ Львова лѣтомъ 1834 г. съ четверть мили за Стрыйскую рогатку“ (Литер. Сборн. 1886, ст. 88).

У Пешті понав Головацький в кружок славянофілів, чи, як вони себе називали, панславистів, що гуртувалися довкола апостола славянської взаїмности. Коляр збирав славянську молодіж і впливав на неї в напрямі пробудження славянського духа, до чого заохочував його і Шафарик: „Nu co pak dělají ostatní přátelé a Slované u Vás a okolo Vás? Ja jsem ještě žádnému nestačil psáti. Račte je všecky ode mne srdečně pozdravit. Kdyby se především při vydávání zpěvanek s Vámi spojili a Vám věrně a horlivě napomocni byli“ (Лист з 1. X. 1833 р.). А в листі з 3. III. 1834 р. взиває Шафарик Коляра: „Račte, prosím Vás, rokovat s ostatními Slovany okolo Vás... Mluvte tedy ke Slovanům okolo Vás od srdce k srdci“.

Із споминів Головацького виходить, що зараз „на первыхъ же дняхъ“ свого побуту в Пешті він „запощь къ Славянину Іоанну Коляру, который встрѣтилъ мене весьма дружелюбно. Онъ давалъ мнѣ читати книги, познакомилъ съ другими учеными Словаками Гедрою, Кузма-

нимъ, Хорватомъ Курелацомъ и издателемъ Сербской Матицы Сербомъ Павловичемъ, купцемъ и сербскимъ меценатомъ Миловукомъ. Особенно я подружился съ Сербскими студентами: Георгіемъ Петровичемъ (издавшимъ послѣ иллюстрированный листокъ: Сербскій Народный Листъ), Николичемъ, Поповичемъ и др. Я очутился совсѣмъ въ своемъ элементѣ, читалъ сербскіи, словацкіи, чешскіи книги и упражнялся въ славянскихъ нарѣчіяхъ... Чуть только по экзаменахъ, я взялъ аттестатъ и паспортъ и отправился въ Галицію... На прощанье Миловукъ подарилъ мнѣ по одному экземпляру находившихся у него сербскихъ книгъ, Коляръ и другіи дали свои изданія. Народныи Спѣванки, которые именно въ то время вышли изъ печати, Коляръ отдалъ мнѣ за половинную цѣну. Я устроилъ себѣ небольшой ранецъ, прикрѣпилъ ремешки и рѣшился нести на плечахъ свою дорогую ношу, такъ якъ по пословицѣ было: „тяжко нести а жалъ покинути“ (Литературный Сборникъ, Львів 1886 ст. 97—98).

Деяке свѣтло на сі часи кидають теж і виїмки з листів, а саме з листу Я. Головацького до брата Івана з 27/8 1841: „Часы тіи из ними пережитіи, то найщасливішіи мои в житію, тямлю я и во вѣк не забуду тых годин перебутих у Пешти из молод. Сербами, Хорватами и Словаками и с тими Чехами, щом ся познав у Львовѣ, знаєш сам яке наше пожитє було. Люба минѣ згадка за тими хвилями, коли далекіи однородцѣ пѣзнали побратимство свое и вкупѣ радов жотѣшали, одним духом жили. Хрань мене Господи щоб я подумав про них що такое, знаю я як их болит серце над нашою долею. Не цурався ними и не цураю ся, для того що обряду латинского, у Словен є одна народность, один язык, один дух, а вѣра не чинит чи не повинна, рѣзницѣ“. (Кореспонденція Якова Головацького ор. сіт., ст. 58). А у листі Івана Головацького до Якова із Пешту 27/8 1841 р. „Як я сюда приїхав, ци приїшов знатемеш из попереднього. Перша менѣ тутки гадка була, повитати вѣд нас обох родимого, високоумного Батька Словенщины І. Колара и всю его всечестную дружину — всѣ мя сердечно радї приїняли а дякуючи тобѣ за Приповѣдки поздоровають тебе, именно ГГ. Колар, Павлович, Попович (також и Калитовскій, але все той самый пустѣй, що з вѣка —

все б'б'дний) — а Петрович ест у В'дни, и слушае прав н'мецких — дуже мен' жалко, що так довго пробуваючи, н'коли не сустр'чивем го... Колар питає, чи ти яко свя- щенник не пустиш так красенько справлену р'лю в обл'г або толоку; бо то, каже, не раз та не два ся так стало — але ям го забезпечив за тебе — дуже рад припоминав соб' т'и часи, що ти ёго навижуючи, попри н'м образуєшь, мов р'дна дитина приголублявся к ньому". (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 56). Про відносини товаришів із Пешту до Головацького і про їх симпатії для умового украї- нського руху в Галичині гляди їх листи (Коресп. Я. Г—го ор. cit., ст. 6—10).

Листи Головацького до Коляра, являють ся цінним причинком до затраченої переписки Головацького із Сла- вянами в рр. 1835—7. На два перші листи Головацького, маємо відповідь Коляра з дня 7/6 1837 р. Третій лист Го- ловацького навіязує до питань порушених у названому листі (Коресп. Я. Головацького, ор. cit., ст. 3—4).

* * *

1. 1835. 15. IX. Головацький оправдуєть ся, чому скорше не писав. Здає справу з Колярових поручень: доносить про Закржевського і о. Жу- ківського, про продажу Колярових видань. Нові польські видання. Вістка про наукові заняття Українців-товаришів.

Wielmożny Panie i łaskawy Dobrodzieju!

Niewiedząc z pewnością, czy będę przyjęty na drugi¹⁾ rok filozofji we Wszechnicy Lwowskiej — nie dałem żadnej wiadomości o moim pobycie we Lwowie W Panu Dobrodziejowi — sądząc, że powróciwszy do Pesztu ustnie będę mógł wszystko godne wiadomości W Panu Dobrodziejowi oświadczyć.

¹⁾ Із споминів Головацького виходить, що на Угорщину ви- їхав 1834 р. Поезія „Туга за родиною“ зазначена „Пешть 1835“ (И. Онинкевича, Руска бібліотека, III, ст. 325). На ферії вертає Г—ий у Львів. Із листу виходить ясно, що на Угорщині скінчив Головацький перший рік філософії в шк. р. 1834/5, а на рік 1835/6 вписав ся на львівському університеті на другий рік фі- лософії. З огляду на це належить справити похибку совісного і заслуженого автора „Введень-я“ проф. В. Коцєвського, будьтоби Г—ий другий рік філософії кінчив на Угорщині. (И. Онинкевич, ор. cit., III, ст. XXIII).

Teraz zaś, gdy przyjęty jestem za słuchacza tutejszego — czuję się bydź obowiązany WPanu Dobr. zdać sprawę ze zleconych mi sprawunków.

Przybywszy do Lwowa pytałem się o Pana Dra Zakrzewskiego¹⁾ i smutną wieść otrzymałem, iż się już przeniósł do wieczności. — Pytałem się o księdza Żukowskiego²⁾ — dowiedziałem się, iż jest teraz na wsi — ma się żenić — potem w miesiącu Listopadzie przybędzie do Lwowa brać poświęcenie do stanu duchownego. Następnie dowiedziałem się u księgarza Pfaffa, że nie sprzedał nic z książek poręczonych mu od WPana Dobr. — odebrałem więc wszystkie exemplarze Rozpraw³⁾ i Pismi ludu słow.⁴⁾ i będę się starał pomieścić je między przyjaciółmi Sławianszczyzny — jakoż przyobiecał mi Pan Prawosław Kaubek, bawiący tu we Lwowie wkrótkim czasie rozprzedać. — Ztej więc przyczyny nie posyłam WPanu Dobr. teraz książek — gdyż najprzód nie mam wzapasy tyle pieniędzy, abym mógł dzieł choć znaczniejszych o Sławianszczyźnie kupić — osobliwie że Gołębiowskiego dzieła są bardzo drogie, tak „Lud polski, jego zwyczaje, obyczaje i zabobony⁵⁾“ kosztuje 2 fl. 24 x. CM. „Gry i zabawy ludu polskiego“ 2 fl. CM.⁶⁾ — Kaź. Wojcieckiego Przysłowia narodowe polskie⁷⁾ III Tomy kosztują 3 fl. CM. — Wojcieckiego pieśni narodowe polskie nie wyszły jeszcze na świat — ale wytłoczona jest w Krakowie Żor. Chodakowskiego Rozprawa o Sławianszczyźnie przedchrześcijańskiej wraz z recenzją Wawrz. Surowieckiego⁸⁾, lecz do Lwowa nie nadeszło jeszcze to dziełko.

Sławianin⁹⁾ nie wyszedł jeszcze z Cenzury, co od samego wydawcy P. Jaszowskiego słyszałem — Ryciny zaś mające być ozdobieniem tej książki rytują się staraniem WP. Rościszew-

¹⁾ Стояв у перепиці з Коляром, для якого мав безграничну пошану. Збирав передплатників на його твори (Пор. лист зі Львова 23/4 1830 р.).

²⁾ о. Іван Жуківський (* 1810 † 1884) у львівській семінарії (1828—30 р.), у Відні на богослов'ю (1830—4). Від 1839 р. був парохом у Львові і учителем укр. мови в акад. гімназії, від 1865 крилошанином львівської капітули, референт у правописній комісії на зїзді „руських учених“ 1848 р., автор правописного проекту. Старався о катедру укр. мови на львівському університеті. (Студинський, Львівська духовна семінарія, Льв. 1916 ст. CCXLV, 4, М. Возняк, ЗНТ. т. 82 ст. 53—86).

³⁾ Jan Kollár, Rozprawy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slawského a jeho kmenů. W Budini 1830.

⁴⁾ Jan Kollár, Písňe světské lidu slovenského v Uhřích I, 1823; II, 1827.

⁵⁾ вид. в 1830 р. Warsz.

⁶⁾ вид. в 1831 р. Warsz.

⁷⁾ вид. в 1830 р. Warsz.

⁸⁾ див. ст. 12, ув. 1.

⁹⁾ вид. в 1837 р. Lwów.

skiego w Wiedniu i Pradze przez znakomitszych w tych grodach rytowników.

Zpiewanek Slowieńskich¹⁾ posłanych od WP. Dobrodzieja nie odebrał jeszcze zakład nauk Ossolińskich, niewiem dla jakiej przyczyny. Jeden z młodych przyjaciół²⁾ moich przełożył na język ruski (małoruski) całkowity Krółodworski rękopis. — Obiecał przekład ten p. Kaubek posłać do Pragi, gdzie ma być umieszczony między przekładami na wszystkie sławiańskie języki, wnowem mającem wyjść bardzo ozdobnym wydaniu (Poliglocie). Tenże pracuje nad przekładem: Słowa o piku Igora na język nasz ruski. Oczekując od WP. Dobrodzieja w odpisie dalszego objaśnienia, które i jakich książek nakupić mam, zostaję z winną wdzięcznością i uszanowaniem W Pana Dobrodzieja

Uczniem i najniższym sługą

J. Głowacki

Słuchacz Filozofji II-go roku
w Uniwersytecie Lwowskim

Lwów 15/9 1835.

Адреса: An Hochwürden Herrn Johann Kollár
Prediger an der Ewang. Gemeinde etc. Wohlgeboren zu Pesth.

2. 1836. 29. III. Г—ий здає Колярови справу із продажі книжок, дякує за „Slavy Dcer“—у від себе і приятелів. Вістки про польські видання. Новини укр. наукового руху. Бібліотека Тарновського в Дикові. Згадка про Погодіна. Панславянські симпатії.

Wielmożny Panie i najlaskawszy Dobrodzieju!

Rozprzedawszy dzieła, które mi Wielmożny Pan Dobrodziej zlecił, odsęłam pieniędzy t. j. 8 zł. R. KM. za Rozprawy o Gmenách i nóty do pjsni národných, a 2 zł. R. za Slavy dcere³⁾, za którą równie jak za inne dzieła, które z łaski WPD. posiadam z najgłębszym uszanowaniem dziękuję, gdyż z nich nie ja tylko, ale i młodzi moi przyjaciele, nawet inni uczeni, i sam Wacław z Oleska (pan Sekretarz Gubernialny Zaleski) korzystać mieli sposobność, za co WP. Dobrodziejowi swoją wdzięczność przekazać kazali. Czuję się być obowiązany WP.

¹⁾ Jan Kollár, Národnie spiewanky I—II. 1834—1835 pp.

²⁾ В „Časopis českého Museum“ 1838 помістив Ковбек переклади Шашкевича і Вагилевича. Шашкевич по його словам ізза хвороби не докінчив ще тоді перекладу цілої рукописи. Повний переклад виготовив Вагилевич (ст. 367—368). Головацький має отже на думці мабуть Вагилевича.

³⁾ Перше видання в 1824 р., друге розширене і з коментарем 1832 р.

Dobrodziejowi donieść nieco o literaturze polskiej, jakoteż i naszej. — W przeszłym roku wyszła we Lwowie: Historia miasta Lwowa Zimorowicza, napisana w r. 1672, a z rękopisu przełożona na polski język przez M. Piwockiego w Krakowie: Z. D. Chodakowskiego Rozprawa o Sławiańszczyźnie przed Chrześcijaństwem, z uwagami nad tą rozprawą Surowieckiego, i dołączeniem wiadomości o życiu i listowanie Chodakowskiego z Gołębiowskim. Nieoszacowane dziełko.

Tamże trzecie wydanie: Dziejów polskich przez Bandtkiego¹⁾ III Tomy.

Wyszły także w Krakowie Pamiętniki²⁾ historii i literatury polskiej pr. Wiszniewskiego.

K. Wojcieki zapowiedział Badania Starorzytności polskich i Ruskich w VII oddziałach.

Rakowiecki wydaje swoje pisma zeszytami.

W Warszawie wyszedł dalszy ciąg: Histor. prawodawstwa sławiańskiego³⁾ przez Maciejowskiego.

Togo roku wyszła we Lwowie: Historia drukarni ruskich przez D. Zubrzyckiego.

W Krakowie Groby Królów polskich i inne starożytności. Starożytności polskie we Wiedniu i okolicach.

P. Jaszowski ogłosił przedpłatę na: Sławianina we dwóch Częściach około 40 arkuszy. — Więcej wartości spodziewałem się ze Sławianina, gdy w nim będą same Sławiańszczyźnie obojętne kawałki prozą i wierszem, prócz sonetów kilku na cześć Sławianom sławnym⁴⁾, Kaubka (Czecha) wywód historyczno-genealogiczny pochodzenia kilku rodzin polskich z Czech⁵⁾, także Gorczyńskiego⁶⁾ powieści z historii czeskiej wyjęte i tłumaczenia ze Sławy dcery Turowskiego⁷⁾. Z żalem muszę powiedzieć, że słyszałem, jakoby miał Pamiętnik Krakowski przestać wychodzić — szkoda i wielka szkoda dla Polaków i dla Sławiańszczyzny.

Narbutt wydał w Wilnie historję Litwy w III tomach.

Co się tyczy naszej słowiesności poczyną się z wielką nadzieję. — Mamy w pogotowiu Słowo o płku Igorja — Krá-

¹⁾ Вид. у Броцтаві 1835, I i II вид. у двох томах в р. 1810 i 1820.

²⁾ Pamiętniki historii i literatury polskiej в 1835—36 pp.

³⁾ Historia prawodawstw słowiańskich, I i II т. 1832, III 1835.

⁴⁾ Sonety ku czei uczonych Sławian przez wydawcę 1. Kollár, 2. Wuk Stefanowicz Karadzicz, 3. Padurra, 4. Puszkina (ср. 7—9).

⁵⁾ Ułamki jenealogicznohistoryczne przez Jana Prawosława Kaubka ср. 53—62.

⁶⁾ Braniec polski w Czechach ср. 20—21, Sobiesław Wtóry, legenda czeska ср. 89—93.

⁷⁾ Sonety Jana Kollára 499, 527, ср. 166—7.

lodworsky rukopis przełożony — przysłowiów półtora tysiąca — Słownika znaczne zarysy i innych wiele.

Byłem teraz niedawno¹⁾ nad Wisłą u P. Hr. Tarnowskiego, z jednym z moich przyjaciół, gdzieśmy bardzo wiele znaleźli ważnych rzeczy do historii etc. Sławiańskiej — rękopisów starych bardzo wiele — między ruskimi znaleźliśmy prawo S. Włodzimierza o daninach duchownych — potwierdzenie tegoż prawa przez Jarosława W. Księcia, gdzie stoi wyraźnie, że Kormczaja kniha z greckiego nie była tłumaczoną, ale tylko na wzór greckiej do obyczajów Sławiańskich zastosowana, oczem się uczony Rakowiecki tylko domniemywał.

Byli tu we Lwowie uczeni rossyjscy, powracający z Karłowarów z Kapieli; pięciu między nimi P. Pogodin prof. histor. we wszechnicy Moskiewskiej, ale nie miałem szczęścia widzieć się z nimi. — Czytałem później w gazecie Poznańskiej wyjątek z listu p. Pogodina, gdzie bardzo wiele pisze o obecnej literaturze czeskiej, nieco i o Horwackiej. Najwięcej mnie ucieszyły słowa jego, że mają przy Uniwersytetach rossyjskich mają być zaprowadzone katedry języków Sławiańskich²⁾. — Cieszę się z tych postępów literatury Sławiańskiej, i rozszerzenia miłości do Sławiańszczyzny, i staram się jak najusilniej myśl Wszesławiaństwa rozszerzać — pamiętny zawsze na ojcowskie nauki i upomnienia WP. Dobrodzieja i zostaje WP. Dobrodzieja z winną czcią i uszanowaniem,
najniższym sługą

Jarosław Głowacki

Słuchacz filozofii 2-go roku
we Wszechnicy Lwowskiej.

Lwów dnia 29-go Marca 1836.

3. 1836. 13. VIII. Г-ий дякує за память і літературні новини. Подає вістки з польського наукового руху. Задумує післати до друку Русалку Дністрову, а Колярови ще недрукований лист Ходаковського.

Wielce szacowny Panie, i łaskawy Dobrodzieju!

Uradowany odebrałem list WP. Dobr. dniami pierwszemi tego miesiąca. — Z wielkim szacunkiem dziękuję WPanu

¹⁾ Побут у бібліотеці гр. Тарновського в Дикові належить віднести до 1832 р. (Изъ записокъ Г-го, Литер. Сборн. Льв. 1885, ст. 15).

²⁾ В університетським уставі 1835 р. постановляло ся відкрити нову катедру „Исторіи и литературы славянскихъ нарѣчій“ (Ягичъ, Исторія славянской филології Спб. 1910, ст. 310). Відкрито що йно 1842 р. Перші професори Григорович, Бодяньскій, Срединевскій, Прайс.

Dobr. za łaskawą pamięć Jego — że nas WPanu Dobr. o postępie pismienictwa braci naszych Sławiańskich uwiadomić raczył. Nawzajem podaję WPanu Dobr. wiadomość o ważniejszych dziełach: Rękopis Krółodworski tłumaczenia Lucyjana Siemieńskiego¹⁾ wyszedł w Krakowie — czytałem także w Rozmaitościach tutejszych, że p. Rakowiecki wydał „Odezwę do miłośników Starożytności Sławiańskich“ w której obiecuje ogłosić: Historję języka Sławiańskiego i powstałych z niego dyalektów, obejmującą rzecz o cywilnym stanie dawnych Sławian w IV tomach. — Tom I. obejmuje: Terorya (sic) i praktyka sposobu utworzenia się mowy ludzkiej, podziela-jącej się z natury rzeczy na różne języki martwe i żyjące. T. II. Recz o cywilnym stanie dawnych Sławian. T. III. Historja początku Sławiańskiego języka i powstałych z niego dyalektów. T. IV. Wypisy oryginalne najdawniejszych pomników pismiennych różnych dyalektów Słowiańskich. — Augustyn Bielowski zamysła tu we Lwowie drukować nowe (drugie) wydanie²⁾ tłumaczenia Wyprawy Igora na Połowców z dołączeniem oryginału. Sławianin p. Jaszowskiego jeszcze nie wyszedł, ale wkrótce już pocznie się drukować — Pan Jaszowski zasęła swoje uszanowanie WPanu Dobr. i będzie się starać po wyjściu to dzieło WPanu jak najrychlej udzielić.

Popiers W Pana Dobr. kazał już rytować p. Rościszewski, a po odrytowaniu odesła oryginał na ręce W Pana.

W krótkie zamyślam posłać do Pesztu p. Petrowiczowi do druku „Rusalkę Dniestrową“³⁾ almanach w ruskim naszym gminnym języku — przytem chcę WPanu Dobr. posłać list jeszcze jeden Z. D. Chodakowskiego o wyszukiwaniu horodyszcz i innych Starożytności Sławiańskich, a któren nie był drukowany w Krakowskim wydaniu między listami tego nieodżałowanego zawcześnie Sławianom wydartego męża.

Polecam się łaskawej pamięci WPDobr. i zostaję na zawsze miłośnikiem gorliwym Sławiańszczyzny i W Pana Dobr.

najniższym

Jarosław Głowacki

Lwów 13-go Sierpnia 836.

2. Листи Я. Головацького до П. Шафарика.

Переписка між Я. Головацьким і Шафариком починається в 1837 р. а кінчить ся у 1856 р. Властивих листів

¹⁾ вид. 1836 р.

²⁾ Wyprawa Igora na Połowców, poemat sławiański wydany przez Augusta Bielowskiego, Lwów 1833.

³⁾ вид. 1837 р.

два. Головацький переписував ся з Шафариком, по всякій правдоподібності, посередно через К. Запа, на що вказує передівсім брак безпосередньої адреси, а відтак і ця обставина, що свою просьбу, як це побачимо на іншому місці, передавав Ш—к Г—му через Запа, а Голов. теж через нього відповідав Шафарикови. Лист перший, як виходить із його початку: „На желаніє Вашой Милости изробив-ем знимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозумѣня в попередущім примѣчаню довжен я обширнѣше изяснити ся“, навязує до сповненого уже попередно бажання Шафарика.

Листів Шафарика до Г—го знаємо доси три, а саме з 29. VI. 1838 р., з 29. I. 1846 р. (К. Студинський: Кореспонденція Я. Головацького *op. cit.*, ст. 10—11 і 162) та з 30. XI. 1856 (Кореспонденція Я. Г—го в літах 1850—62 ст. 306—7).

Оголошені листи не дають, на нашу думку, повного образу переписки. Неможливо, щоби перший лист Ш—ка походив аж з червня 1838 р., коли Г—ий в 1837 р. так радо знімав для нього із старих рукописів копії та пересилав у Прагу. Прогалину між роками 1838 і 1856 виповнює по часті переписка Шафарика з Запом і Запа з Головацьким. Листи Г—го доси ще незнані. Листи Ш—ка оголошені К. Студинським у Кореспонденції Як. Головацького в літах 1835—49 і Кореспонденції в літах 1850—62. У листі з 4/7 1842 р. Ш—к пише Запови: *Poněwadž první vydání mého Národopisu ani samým předplatitelům nepostatěilo, přinucen sem přikročiti ke druhému, jenž se již tiskne. Prosím Vás, račte mi poznamenané omyly tisku a jiné značné chyby neprodleně oznámiti, abych to opravití mohl... Žadejte poznamenání omylův též od p. Holovackého. Jeho spisek o Rusínech chci dáti tisknout v 1. svazku 1843, tedyby vyšel 1843 okolo 10 Ledna. Jestli spokojen s tím?*“ Листом з 6/12 1842 р. Ш—к доносить З—ви, що „*Hol(ovackého) sepsání o haličské a uherské Rusi již tištěno v Musejniku ještě nevydaném. Další zásilky pro Musejník podržte u sebe až do mého příštího psaní. Hol(ovackého) prosím, aby mi zhotovil výpis místných jmen, hradův a měst, ve vých. Haliči a okolí Pod. Wol. v chronologickém pořádku, jak se vyskytají v historii, s udáním léta, teč položení, podle Karamz. Dluhoše a jiných historiků i diplomů asi do XIV století. Co ma v pojednání,*

není úplné. Castrum Sobin u pramenů Dněstru (dle Dluhoše a rusk. kronik) rozdílne od Sabinova v Uhřích... Potřebuji toho pro histor. mappu. Hoř. vklad do Matice zapraven“. У листі з 25/3 1843 просить III—к Запа „Obratse se k p. Hołowackému, Zubrickému, a j s pozdravením ode mne“... „Rad bych věděl, zdaližby pp. Hołowacki, Wahylewič a j. nemohli něco ze starších cír. knih, a zvlášť rukopisů pro mne dostati?“ Листом з 22/10 1844 „oznamuji Vám nakráťce, пише III—к, že pro Hołowackého přišly knihy od přátel a známých, jenž u mne složeny jsou, ztíží devadesát liber netto, za něž sem vydal v hotových penězích za ctaorne a do atd. devět zř. ve stř. Jest mezi nimi mnoho vzácných a drahých. Račte ho tedy bez odkladu o tom uvědomiti, a společně s ním co nejdříve někoho zde splnomocniti, aby je u mne vzal, spakoval (nebo rozložený jsou) a poslal“.

Від серпня до кінця 1849 р. Головацький засідав з Шафариком у Відні в комісії для уложення славянської правничої термінології. (Лист Я. Головацького до брата Петра, з 7 (19). VIII. 1849, Студинський, Кореспонденція, оп. cit., ст. 272—375 і лист К. Гавлічка Паляцькому] з 15/6 1849, (L. Quis, Korespondence, op. cit.).

* * *

1. 1837. 20. IX. Головацький описує докладнійше сербську рукопись, якої опис переслав був Шафарикови вже попередно.

Многочесний Пане!

На желаніє Вашой Милости изробив-ем знимки из старого Сербского зборника: але с причини непорозум'я в попередущім прим'чаню довжен я обшир'їще изяснити ся.

Рукопись тая займає 194 листів в великій 8-ц'ї (8-vo) завбільшки як знімок „Житія Констант. Филос. (№ 3).¹⁾

В н'їм м'єстятся сл'дуючі р'чї: З начала до 101^{1/2} листа є: Б'їженнаго Архієїкона Б'їгарскаго Теоф'їлакта, прот'к'я ѿ мат'їа Б'їлії (знімок № 1).

¹⁾ Копія сеї рукописи, зладжена Я. Головацьким в 1837 р. находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика. Згадаємо про неї на иншій місці.

На відворотѣ 102-го листа починає ся: Йже въ стѣхъ ѿца нашого Іѡанна Ірхїевокопа Константина града Златовстаго. Слово ѡ соуетной жизни сенъ ѿ ѡуспїшїихъ.

На відворотѣ 111-го листа на долинь: Сѣго Ефрема ѡ соудѣ ѿ ѡ люкки. ѿ ѡ покавнїи слово ѿи — до 121-го листа простягався.

На долинь 122-го листа: Мѣца Іпрїла къ поѣхѣ ѡ воуцїи соудѣ, ѿ ѡ зѣмляннхъ моукахъ.

На долинь 123-го листа: Мѣца погожѣ а ѿже въ стѣхъ ѿца нашого ефрема побченїе ѡ сѣдѣлованїи вѣгнїхъ дѣлкъ ѿ ѿже жданїа вѣїа.

На відворотнїй сторонѣ 124-го листа горѣ: Тогожѣ сѣго Ефрема ѡ соудѣ савъ ѿи — аж по 128 лист.

Сїе все писано на гладкій, бѣлій термѣтцѣ, полууставом таким як видко на знимковї № 3. Заголовнї букви и изсилки слів Св. Матея Евангелїя всюда червонї.

Вїдси зачинає ся инший почерк дрѣбнѣщий и не так берѣжний полуустав. Заголовнї букви червонї — чернило споловѣле и порудѣле — термѣтка також не така вже бѣла и дуже зветошѣла. Сим письмом нисано наслѣдне, на 129-їм листѣ посерединѣ: Вѣжна Іданаїа и проч. Як на знимк. 2. стоїт. Горѣшнїй зломок не знать до чого належит, бо до предидучого неналежит.

На відворотѣ 160-го листа: Ісповѣданїе ѡ сѣой ѿ єдиносоуцїнкѣ и животворещон трїици. — А на тїйже сторонѣ 160-го л. нижче: Анастасїа пратрїарха вѣженнааго грѣа великїе антїохїе и кврїла алеѣандрїискаго изложенїе въ кратцѣхъ ѡ вѣре по вѣпрошенїю.

На відворотѣ 160-го л.: Къ не^н вѣ^н є. не^н по^н вѣ^н вѣ^н савъ^н акаѣстѣ прѣстѣнъ вѣн на швѣчнѣн стѣхъ и проч. Из тою стороною и 162-им листом кїнчїтєся почерк 2-го снимка и тая термѣтка. Тут из 163-им листом настає знов така термѣтка и точно тоє чернило як є переду зборника. Печерк скоропис-ний, який є знимок № 3. — ино дано бїлшїй.

Вїтак на листѣ 163: Житїе ѿ жїзнь прѣпо^ннхъ ѿца нашихъ Іарлаамѣ и іѡасафа, дїшевнхъ ради

ползы сѣписано ѿ прѣсвѣнаго ѿца нашего іѡана Дамаскина.

Продовжає ся до 171-го листа, али кінця му недостає так як и слѣдующому: Житію Конст. Фил.

Житіє Варлаама писано точнѣсѣнько такою рукою, що житіє Конст. Фил. як на знимку № 3. лиш букви трохи більшечки — а правопись відлична від всеї в тій рукописи, для того виписую тутки тих кілька рядків:

Житіє ѿ жїзнь прѣсвѣных ѿцѣ наших Варлаама и прочія як горѣ.

Єлици дхѡмь бжїемь водѣтсѣ, сїи сжтѣ сїоке бжїи рѣ^ч бжѣтвнии апѣль, а єже дхѣ ст҃го спѡ^{ло}бити се, и снѡмь бжїемь бѣти-желаніемь є^с сѣвршенїє. ѿ бывшѣ вѣсѣкомѣ видѣнїѣ покойнѣ, іако^ж пишеть. вышє єстѣствномѣ шѣо сѣмѣ ѿ желаніемь крайнѣго бл҃женства спѡ^{ло}бишє^с ползчїти. ѿже ѿ вѣка ст҃їи добродѣтели и ра^дѣ дѣланїѣ. ѿви шѣо мнѣ^часькы постра^двше и до кровѣ противѣ грѣхѣу стѣвше. ѿ-виж постницьскы подвигшє^с. ѿ тѣснѣмь шествоавше пжтемь, и лиш^чци ѿ зволѣніемь бѣвше: нхже добродѣтели ѿ справленїѣ, ѿхже кровѣж и скончавшїи сѣ: ѿ нхже вѣздрѣжаніемь апѣльскомѣ житію шподобавшєсѣ. писанїю прѣдати: и добродѣтели ѿбразь ѿже по сѣвѣ ѿставїти родовомь, ѿ бл҃гласнѣ^х апѣль и бл҃женѣ^х ѿцѣ, хѣѣ приати цр҃ки; на спсѣнїє родѣ нашємѣ. сѣ " Ѣзѣконопомѡживше.

Букви ж и ж мѣсто ѣ и з, котрих в цѣлїм рукопису нема, находятся дуже торонко в тотїм житію Св. Варлаама, однак часто прилучится найти є сѣ мѣсто сѣ и з мѣсто ж. Житіє Константина все писано одним почерком (скорописю) як знимок 3-їй показує.

Кїнчу на сѣм и радий, що маю честь тую маленьку услугу зробити, Вашой Милости, остаюсь Ваш Многочесний Господине

найнижшій

Ярослав Головацькій

20/9 1837.

2. 1856. 19 (31). XI. Головацький постарав ся о конію з біблії 1575 р. Опис рукописи.

Ваше Высокоблагородіє

Достопочтеннѣйшій Государь!

Получивъ Ваше письмо¹⁾ съ ч. 30 Ноября т. г. я сейже часъ отпратился въ Монастырь св. Онуфрія, чтобъ заимствовать желаему рукопись бібліи съ года 1575, но свѣдавъ, что се не было въ бібліотекѣ и она что взята была къ разсмотренію Г—номъ Антошіемъ Петрушевичемъ, Нотаріемъ Митрополита и кард. Левицкаго, я долженъ былъ отнестъ ся письменно въ Уневъ, и по той причинѣ замедлилъ нѣсколько въ посланіи выписковъ требуемыхъ Вами.

Получивъ рукопись я немедленно отдалъ ее переписывать Семинаристамъ сдѣшней русской Семинаріи духовной, приказывая, чтобъ списокъ былъ снятъ вѣрный слово въ слово безъ малѣйшихъ перемѣнъ. И переписчикъ сдѣлалъ болѣе, чѣмъ нужно было; онъ сдѣлалъ графически буквенную копію, строго наблюдая всѣ подробности правописанія, такъ что эта копія можетъ замѣнить и самую же рукопись. Извлеченіе я сличилъ самъ съ подлинникомъ и ручаюсь за вѣрность переписи.²⁾

Переписчикъ Семинаристъ не требуетъ никакого вознагражденія за свой трудъ, онъ охотно сдѣлалъ для Вашего Вблагородія и въ пользу науки. Если впрочемъ не отмѣнно восхочете чѣмъ нибудь одолжить его, благоизволите при случайности прислать какую книжочку русскую и онъ довольно вознагражденъ будетъ.

Описание рукописи.

Въ бібліотекѣ Святоонуфрейскаго Монастыря (Базиліановъ) въ Львовѣ находится рукопись бібліи ветхаго Завѣта, о которой подано было мною въ Русалкѣ Днѣстровой изданной въ Будимѣ 1837 г. (хотя скудное и частью ложное) извѣстіе, стр. 122. Рукопись эта писана в листъ (in follio) полууставнымъ почеркомъ, болѣе или менѣе

¹⁾ Цей лист є відповіддю Головацького на лист Шафарика з 30. XI. 1856, де останній просить о конію біблії. (Коресп. ор. cit., в літах 1850—62, ст. 306—7).

²⁾ Копія находить ся в некатал. рукописнім музеї Шафарика і обіймає книги: Бытіє 30. 25—43, Исходъ 8. 1—23, Книга царская I. 8. 1—22, Книга царская Д. 25. 1—30. При кінці кождої книги власноручна примітка Головацького: „coll. I. Glowackij“.

яляющимся къ скорописи XVI. столѣтія, вспоть на то-
стой бумагѣ, сложенной тетрадами по 5 листовъ (Bögen),
внизу отмѣченными обыкновенными славянскими числами.
Заглавія и начальныя буквы писаны киноварью. Всѣхъ
листовъ считается нынѣ 355 (sic) или 710 страницъ. Три
начальные (sic) листа и конца недостаетъ, сверхъ того не-
достаетъ въ второй тетради 4 листа или 8 стр. Рукопись
содержитъ въ себѣ слѣдующія книги ветхаго завета. Стр.
1—62. книги бытія. Первой главы и начала второй нѣтъ;
тоже недостаетъ главъ 15—21. Далѣе стр. 63—129. книги
исходъ съ предисловіемъ; стр. 130—176. кн. левить съ пре-
дисловіемъ; стр. 177—242. кн. Числъ съ предисловіемъ;
стр. 243—300. кн. Второй законъ съ предисловіемъ. На стр.
301, пробѣлъ, потомъ слѣдуетъ стр. 302—339. кн. Исуса
Навина; стр. 340—380 кн. Судей, и на тойже стр. 380 на-
чинается и на стр. 386 кончится кн. Руѣ; потомъ стр.
387—606 книги Царствъ, а именно первые кн. безъ всякаго
предисловія, прочія съ краткими предисловіями; наконецъ
стр. 607 до конца книги Паралипомены т. е. съ начала до
конца II. кн. или до гл. 36, послѣ окончаній которыхъ на
послѣдней странѣ начинается: „**Молитва Манасіи**
Црѣмъ іудейскаго, однаже некончена. — Прежде того
думалъ я было, что эти книги библейскія переведены прямо
изъ Еврейскаго текста¹⁾, основываясь на словахъ покойного
Ильи Луцаковскаго Доктора св. Богословія и бывшаго про-
фессора библейск. студій въ богословскомъ заведеніи для
монаховъ въ Львовѣ, который разсмотривъ эту рукопись
изрекъ объ ней таково сужденіе, но между тѣмъ обратилъ
Г—нъ Петрушевичъ Антоній, совѣтникъ консисторіи Ми-
трополитской и Нотарій ЕЕ. кард. Левицкаго, что это не
что другое, какъ списокъ перевода библии на русскій языкъ
изданнаго дромъ Францискомъ Скориной въ Прагѣ
1517—1519.

Короче познакомливая съ рукописей и, за неимѣніемъ
печатнаго перевода Скоринова, сровнявъ единственно из-
влеченія изъ него (Левить гл. I. и Числъ гл. 9) напеча-
танныя въ Прибавленіи къ Грамматикѣ малорусскаго языка,
соч. Іос. Левицкимъ стр. 7—12. убѣдился я совершенно, что
право разсуждаетъ Гнъ Петрушевичъ. Такъ какъ въ Львовѣ
нѣтъ экземпляря Скоринова перевода, извлеченія же по-
мѣщенны въ Гречевомъ Опытѣ Исторіи Литер. равно какъ
выписки помѣщенны въ Карамзинѣ Т. I. прим. 529 и въ Со-
пикова библиографіи не обрѣтаются въ нашей рукописи.

¹⁾ Порівн. „Коротка вѣдомость о рукописяхъ Славянскихъ и Ру-
скихъ находящихся ся в книжници Монастыря Св. Василия Вел.
у Львовѣ ч. I. (Русалка Днѣстровая 1837, стр. 122).

Такъ какъ я не нашель въ книгахъ Судій ни одинъ крять словъ: коломогъ, коморогъ, ни слова полана, то я никакихъ выписокъ оттуда не дѣлалъ. Послѣднее слово замѣнено чрезъ долина, ган доловъ; коломогъ чрезъ шатро, станъ; коморогъ же чрезъ перкеницъ и перкеницъ переведено. Съ тѣмъ имѣю честь пребывать съ достодолжнымъ Высокопочитаніемъ
Вашего Высокоблагородія покорнѣйшій слуга и почитатель

Я. Головацкій.

Львовъ 1856 г. мѣсяця Ноября 19/31 дня.

2. Рукописні копії.

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Памѣть и житіе кѣженато оучителя нашего Константина философа прѣваго наставника словенскоту языку. к. л. в. ш.

На першій стороні замітка Шафарика: „Z rukopisu srbského we Lwowě. Přepsal I. Głowacki 1837“¹⁾.

На стр. 15 находитъ ся писана Головацкимъ „Примѣтка“:

„Зборник, из котрого виписане сѣе житіе, писаний на павоуныній термѣтцѣ в 8-цѣ. Почеркъ полууставный, четкій — при кінци двѣ розправи скорописю дръбною — зачалні буквы черлені. Вязана тая книжка крепко в шкіряну обвертку — и колисъ була озд (перечерк.) окрашена витисканими оздібками, меже котрими льви мабуте герб Болгарскій. Правопись зовсѣмъ сербская — нѣкде нема а ни ж, ѝ також дуже рѣдко стрѣчается. к и ѣ майже одинакового строю — остатне дуже рідке — ю в полууставным писмѣ торонко приходит. — В однім лише житію Св. Варлаама є відмѣнна правопись, хоть тоюже самою рукою писано бачится — ж и а котрі дуже згуста прилучаются показывают на Болгарщину.

¹⁾ Про рукопись повѣдомивъ Шафарикъ Погодіна у листі з 4. III. 1838: Ich habe eine slawische (cyrillische) Biographie des h. Konstantin oder Cyrills aus einer serbischen Handschrift erhalten. Sie ist am Ende defect, nicht eben sehr alt oder sehr interessant, indess würde ich sie doch gern drucken lassen, wenn nur Geld da wäre. (Der Druck würde leicht bis 250 oder auch 300 Rub. ass. kosten). Ich bin eben mit der Redaktion des Textes und mit Anmerkungen dazu beschäftigt. (Письма, op. cit., стр. 210).

На першим листі від обвертки є напис: **Помани Гіе Іс Хє Бє нашіа благочестивѣхъ Панѣхъ и Кнѣзєи нже дають намѣ маѣню и помощь. Смеренный Досидѣ Митрополит Бучавскій съ братіама прочіама и молима сѣ** (печать витиснена чернилом — образ св. Юрія — з написом наоколо: **Печать Сѣго Гєвргіа Митрополіа Бучавск.**). Митрополита Досидеє жив во второй половинѣ XVII столѣтя — перенѣ ся по битвѣ під Хотимом и звятягоу Короля Собеского над Турками до Стрия а потім в новозаложенний Манастирь до Жовкви и там померъ — тим дѣлом дістала ся сія книжка до Жовкви а потім до Львовского Монастира св. Онуфрія.

При кінці увага Шафарика: „Zprávú o rukopisu, z něhož životopis tento vyňat, viz též ve Knize: Русалка Дятъ-стровая str. 124 № 14.

6.

Музей Шафарика. Рукопись під сигн. IX. A. 6.

A. E. Daniila Rodoslov (серб.). Z rukopisu knihowny university Lwowské, přepsal Bieřecky, ruský seminarista, od m. Listopadu 1838, do Unora 1839.

Srownal *Głowacki*.

Се бажана Шафариком копія, в справі якої писав Головацькому дня 24/10 1838, а також К. В. Запови. (Др. К. Студинський, Кореспонденція Я. Головацького в літах 1835—49, Львів, 1909, стр. 12).

В.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Описаніє книги рукописной сербской хоронящейся в книгохранилищѣ Львовского Всеучилища № 35. В. 5.¹⁾

Рукопись сія в лист в двѣ дощѣ гладкою шкірою обложєні туго звязана — з верху на нѣй різні украшенія повидавлювані знать колись позолотою прикрашені були.

Термѣтка (papir) груба, бѣла, гладжена, протѣв свѣтлу держана изображає такий знак водяний²⁾. Листів всѣх є 182. Почерк рукописи тоѣ полууставний, чистий, дуже читкий, подобен до єного из рукописи монастира тутейшого св. Онуфрія, в котрой находится житіє св. Констан-

¹⁾ Шафарик дякує Г—му за прислані виписки в листі з дня 24/10 1838, де зазначає, що з огляду на вік і вагу рукопису бажав би її покласти в основу видання „Monumenta Serbica“ (Др. К. Студинський; Кореспонденція Якова Головацького в літах 1835—49. Льв. 1909, ст. 11.)

²⁾ Якор з перехрестом на ручці.

тина, и с котрой снимки робив-ѣм Вашей Милости, до того однастайний скрѣзь через цѣлий список; опрічь же на відворотѣ 128-го листа при кінци житія Уроша IV-го дрібнѣйший почерк скланяющийся до скорописи. — Надписи и начальні букви декуда и точки писані червоно, рѣдко зелено або синію. Статѣ и образ букв цѣло не відличний від звичайних так призваних Сербулѣвъ.

Правописане також сербське ж и ѿ так звичайне в списках болгарских по части й южноруських нѣгде не-надибав-ѣм в цѣлій рукописи, окрім раз в житію Уроша IV-го свѣце нѣ и на помянутом 128-им листѣ „кралѣ до-врѣк и вѣдоугоднѣх поживѣ къ славі — місто на то-ронко писано я въсякаго, благая — мѣсто е пише к або е дуже густо. к мѣсто ч. Буква Т має всюди таку статѣ т — щ завсѣди пише нѣколи шт — також й (зо слитною нѣколи не писано завсе и (без слитноѣ). Язык Словенскій (церковний) всли много має в собѣ Сербщини, прещѣ не тільки як в гражданских и урядних писмах Сербів, н. пр. в Законникѣ царя Душана 1349, в котрім находжу вже ѣ и г (ѣ). В нашій рукописи знаходжу лиш жѣ (мѣсто ни-нѣшнього ѣ) в словах як: жѣжа, мѣжѣ.

В сѣй рукописи вмѣщаются слѣдующіѣ рѣчи:

На другім листѣ під приоздобленіем різними потягами крутими виробленим и красками и барвами напуценим, починає ся долѣ надпис червоно писаний тими словами: Житіе и живѣх повѣсти вѣдоудниѣ дѣканіи Хлюбивѣхъ кралѣ Срѣвскіе и поморскіе землѣ.

Далѣй чорнилом йно перва буква зелена: „Къ ниѣ же прѣвоначѣльника иѣ похвалимѣ, стѣго бѣа нашего Бѣмѣвна Неманю. .... Оурѣша“. Из сим кінчитея первый лист.

По тѣм від листа 3-го до 10. Вступленіе лѣтописателя, возваніе помочи св. Духа, а дальше дещо розповѣдає о Бѣмѣонѣ Неманѣ, и синѣ его Архїеїнѣ кѣр Гавѣ — вторім синѣ ємоу Стефанѣ прѣковѣнчанном кралѣ. Сынове его Радославѣ кралѣ Владославѣ кралѣ и кралѣ Оурѣшѣ. Памятигодні слова сїи на 4 листѣ: о ниѣже оубо понудихомсе похвали бѣгоуд-годнаго житія ихъ сѣстави... и мѣ оубо далѣжны єсмы исповѣдати сїя, шныѣ, елика слы-шахѣ и разумѣхѣ, или некторіи ѣ дрѣвныѣ моужіи свѣдѣтели выше дѣла иѣхъ елика сѣтво-рише къ дніи житія, и тѣи оубо къ звѣстише нам. и се оубо по имѣніи въсе исповѣдує. О Радославѣ и Владиславѣ пише які церкви и монастири создали, де померли и де схронені — и додає и тоу лежить и до сего днѣ.

Опієля о кралѣ Урошѣ, жонѣ его кралицѣ Єлѣнѣ ѣ рода Фружска рождествѣ сина Драгетина, як сей

изрѣс, заручен був из Каталиною Оугрѣскою (Катериною). — Як вигнав вітця свого и сам опановав приетіл сербскій. — На сих кінчит ся 10-ий Лист.

Новий надпис. Від 11 до 26 листа: Мѣа Марта Кї днь Житіє вооугодно^т вѣгочѣтиваго краля Стефана Бръвскаго а монахъ Оешконѣста.

27 до 52 л. Мѣа Февруаріа й днь, Житіє вѣоугодно и жизнь непорочная вѣгочѣтивіє и хри^толюбивіє г^рже наше вѣженіє монахіє Єлени.

Лист 53—89. Мѣа ш^то^твріа кд днь житіє и жизнь вѣгочѣтиваго и хр^толюбиваго исторѣднаго и крѣпкаго и самодрѣжавнаго сѣ вѣ^т г^на, краля Стефана Уроша, прѣвнѣка стѣо Ємішна Неманіє и внѣкь прѣвовѣнчаннаго краля Стефана, сѣ великаго Стефана Уроша.

Л. 90—119. Надпис: Оурошь третій.

Л. 120—128. Стефан краля Урошь д. Тутки вирѣзаний один лист.

129—151. Єказаніє о житїи прѣвшѣенныхъ Архієпископъ Бръвскіє и поморскіє землє, прѣваго учителя й мѣинаставника, Архієпископа Хвѣа Єтля Савы и по нѣмь єлнци прѣдрѣжєшє прѣстоля єгш, ктожє нѣхъ како прѣводит житіє своє или когожє нѣхъ вѣооугодна дѣланія бышє, и мы жє вѣ прїимєть й, и ктожъ н^т колико лѣть житъ кѣ чинѣ чрѣды своє.

На 130 Листѣ в тїм житїю св. Сави стоѣт, що написав сѣ Житія краля и Архієпископъ — „рав твои Данила Вѣко мои спасє“.

Из сєго видко, хто був писателем, або знать переписчиком тих житїй.

На відворотѣ 151-го листа до 161. Єава й Архієпискїѣ Бръвскїн.

162—176. Мѣа Генваріа д днь Памєть Єтѣо Євстатія, Архієпискѣа Бръвскаго від половини 176 листа. Іакова Патріарха Єловѣ, а кінчитєя в пятїм рядочку 177 листа.

Тутжє починає ся: Вторы^т Євстатіє Архієпискѣ.

На відоротѣ листа 177: й Єава Арієпискѣ.

На 178 л. долѣ: Никодимъ Арієпискѣ.

На відворотѣ: О прѣставленїи Архієпискѣа Данила.

Листъ 179 горѣ: О прѣставленїи д^то Патріарха Бръвляє^т Ішаникія.

На відворотѣ 179 до 181 л. О прѣставленїи вѣо Патріарха Бръвляємькѣ^т Єавау.

Від половини 181 до кінця т. в 182. О поставленіє третіяго Патріарха кр^п Ефрема съ вл^евеніємъ Патріарха ц^рогоградскаго и съв^рш^еньмъ его.

От — и вся рукопись.

Ще спіснути треба, що на відворотѣ 128 Листа при кінці Житій королѣв Сербских приписка рукою другою, очивидячи пізнѣйшою скорописом здѣлана в сих словах: „Изволеніємъ оцѹ и с поспішеніємъ сѣа и скв^рщеніємъ Етого Дѣа, се азъ равъ вѣи Глигоріе Юряшко Оурика^р коупи сѣж книга рекомаа лѣтописец и с^рѣвскихъ кралев и архіе^пскпъ, како кто своє житіе проводи и коупихъ еж ѿ по^п Іѡан ѿ градъ Хоши^н и дахъ за неж кѣ златъ како да ми бѣдетъ память въ днѣхъ вл^егоч^твагъ Г^дна Іѡ Петра Боеводи к лѣто ж^вйг (1575) Ноем^бр^я кѣ и дадо^х ен сѣм^у Монастырю ѿ Сучевни и де^ж е^с храмъ вѣскресеніе г^да б^а и Еїса наш^а Іс^хр^с“. — По сѣм проклинае всѣх, хто би тую книгу відтам узав. — На самѣм початку на первѣм листѣ в також приписка: Сѣж кни^{га}а сътвори^н еж Юрашко Оурика^р да е^с е^см^у память за ѿп^ищеніе грѣх^ов его и за родител^к его и за грѣх^и его въ славу а^мнь а^мн^а (1681).

Из сего всіого показуе ся, що якийсь Данїил (знать чернець) написав сїю лѣтопись (або лутше сказавши жи^зніюписаніе) десь коло кінця XIV столѣтя; бо тогди 1376 поставлен був Патріарх Ефрем — а наш писатель не згадуе о его (смерти) преставленію, хочъ преставленіе перѣшних правителѣв Церкви: Сави III. Іоаникія описуе. Давнѣші вѣдомости міг взяти наш лѣтописецъ из лѣтописи Архіепископа Сербского Данїила — а житія Святих Сави и проч. вѣдав из Минеи або Пролога, бо при кождім житію приложен день, которого празнуе ся памят сего або того святого.

(Лист без року і підпису Головацького).

3. Інформації зладжені Головацьким для Шафарика.

Зберігають ся у некаталогованім відділі рукописного музея Шафарика.

а.

Sbírka gmen.

Halič

Osady německé w Haliči 1841. Od Zappa.

Почерк письма Я. Головацького, який цю збірку зладив, а К. В. Зап вислав Шафарикови з увагою: „Poznamenání švabských osad v Haliči, ačkoliv neuplné, a mnohá

místa snad ani Šwabami obsazena negsau, předce v nedostatku důkladnějších zpráv nedalo se to jinak sebrati“.

Далі слідує: „Miasta i wsie w Galicyi“ по повітам.

Для прикладу наведу повіт львівський.

Obwód Lwowski (Львівський)

Lwów — Lwiw Львів (genet.) Львова

Grzybowice Hrybowuči Грібовиці

Jaryczów Jaryčiw Яричів

Tolszczow Touščiw Тоушів

Wołkow Woukiw Воуків і т. д.

З черги йдуть граматичні уваги:

„W nazwiskach ruskich ma się zawsze wymawiać polskie — g w ruskim h, r. Hora, Góra

a, e — ja, je, a, e, u, podług ducha języka
Zaczynające się na pod w ruskim mają pid

przed — pered

prze — pere

Kończące się na pol — pil

ica — ycia

iec { niec — ec
wiec

ce, ice — ci, yci

ycze, icze — yči

awce — awci

ówka — iwka

owce, owsko — iwci, iwsko

owki — iwky

rz — r.“

Підпис: „Ярослав Гловацький“.

При кінці увага Шафарика: (Napsal mě to p. Jaroslav Głowacki (Holowacki Rusín, posлуhač theologie w I. roku obřadu řeckého mimo semináře, externista).

6.

Декотрї уваги і поправки до Народнопису Гло-
венского Г-на Шафарика:¹⁾

Стр. 23. Вмѣсто „Iasynu“ має бути „Iasynow“ (млр. Jasyńiw); хотя именно поселенья Руськіи в тїм уголку

¹⁾ „Уваги“ в дечім відмінні і повнійші від начерку уваг ого-
лошеного М. Возняком (Додатки, ЗНТ. т. 98, ст. 120—21). Го-

ще дальше за Ясинів сягають, и ажъ в горѣшним Вишевѣ (Visó) знаходяться Русине.

Стр. 25. „Севаку“. Того назвища нѣгде не чувати, хоть я роспытався не мало. та нѣхто ми не знавъ за него уповѣсти. „Doły“ такожь незнакома назва. „Гривняки“, то лишень прѣзвико мѣщан Зыдачевських, яке им звичайно еусѣде селяне прикладають.

Так и по других мѣстах, н. пр. Миколаѣвских мѣщан называют „Копачѣ“, Соколѣвских (из Соколѣвки мѣстечка Золочевск. обв.) „Валюхи“, и пр. е то прѣзвиска мѣстних, а не имена племен.

Стр. 72. Карпаторусине нѣколи неговорят ѿ (нѣмецк.) вм. о, але завсѣгды і часом грубше „у“ або як на угорьскѣй Верховинѣ и (нѣм.) иі, ба і просто и: müst, muist, must (мось).

В Галицько-угорскѣй Руси розличаемо два рѣзпорѣчія Малоруської бесѣди, котрою в нинѣшній Галиччинѣ точно так як на Волинѣ або на Подѣлю говорят лише малін крайки к границям Россійским притыкаючіи.

І. Галицькоє або Надднѣстрянское рѣзпорѣчіе говоритья по всѣм порѣчію (Flussgebieth) Днѣстра по обох сторонах вѣд гѣр ажъ до половины Золочевского и Жовкѣвського округа, и еще до того занимає Гуцулѣв и Буковину. Оно любит особливо вузкіи самоголосні е, је, у, вм. о, ја, а.

Знаки: 1) е, е, вм. я, а. — а) По ж, ч, ш, щ: жети, чєс, шєпка, щєстьє (žěty, žātu, нѣм. ä) вм. жати. — б) је, ѣ (є) вм. ја, 'а (я): тежко, веремне, насѣнье (ср. серб. тешко, време, церк. тажко, врема); пшенице, мѣрнице (pšenuscje). У Гуцулѣв пшеница, мѣрница, пшеницу. Як у церковнослов. С початку слова задержує ся ја, (я) окрѣм Гуцулѣв, котрі кажут: жєта, јєвіг, вм. јата, јавіг.

2) Вм. єю, ою в твор. пад. говоритья ов, ев, моєв душев, добров головов (mojeu dušeu сров. чєско-слов.).

3) и, е, вм. укр. о, и: лыжка, блыха, дрыва (млр. ложка); вѣкенце, пѣдешва (vikence, rodešva вм. вѣконце; сидѣти, дєтина, менѣ, єден, одєн вм. сирота, сидѣти, дитина, sydity, dytyna, муїи, odyn.

4) Вм. ходять, носять, говорят: ходьє, носьє (chod'je, nosje) ср. слов. chod'ja, nosja.

5) Вм. той, тая, тєс, сєй, сїя, сєс, говорят тотот, тота, того, сєс (сєсѣ) сєся, сєсє (ср. Болгар. ат, — от, сосѣ).

6) Вм. вы-грати, вы-бити говорят мяхко вѣ: vihraty, víbyty (на Верховинѣ вуграти, вубити).

ловацький не підписаний, хоч почерк письма його. Вислав їх Шафарикови мабуть через Запа. Деякі поправки узгляднив III—к у другому виданню Народопису.

7) Махкѣ т (ть) перетворяют часом в мягесеньке к, н. пр. вм. тѣсто, тѣло, кажут кѣсто, кѣло (kjisto, kjilo, ср. серб. h), кѣи = дщерь.

8) Вм. я, ты, вѣи, був, мы, вы були каже ся будем, бувесь, булисьмо — сѣте. Гуцули вм. будем кажут був сме (ср. gsem).

II. Гѣорское рѣзпорѣчье.

говорится вѣд жерел Свѣчи на запад гет скрѣзь горами, такожь у угорской Руси, а по сѣм боцѣ гѣр понад горѣшним Стрыѣм и Днѣстром и долѣв по цѣлѣсеньким порѣчью Сяновѣм. Тото рѣзпорѣчье любует ся дуже у широким я, и заховало ще полуголосне з чи ь.

1) Вм. а уживает часто я: чяс, шяпка, ряений, курята.

2) В твор. пад. має ов, ев, або и роспрягает ся на о-у, е-у: руко-у, ного-у, душе-у.

3) Захове полуголосну з, ь: др=ва, др=жит, тр=пѣти, 'р=щенный, вы'р=ста (хрещеный, выхреста), те'ньрѣ; в односложных дзнь, пзнь (ср. Серб. и церк.), и пр.

4) Розличает ь вѣд и: для того вымавляет: быв, были, было, бывши, бывало вм. був, були, було, бувши, бувало.

5) Любит дж (церк. жд, серб. h) медже, чужый; а в глаголах (як ходжу, нуджу) спѣльно из Галицким розпорѣчьем.

6. Нарѣчя зле, добре, красно на подобие церковно-словенск. (по нашому выговору) мають ѣ: добрѣ, злѣ, краснѣ; такожь кажут: сѣдѣти, дѣтина, мѣнѣ, sîd'ity, d'ityna, zli, dobri.

7) Вм. спѣвает, просихает (укр. спѣва́, просиха́) говорят. епѣват, просихат.

8) Вм. маємо, будемо або маєм, будем говорится: будеме, маєме (ср. серб. чesk.); вм. ходѣмо, несѣмо або ходѣм, несѣм = ходьме, несьме и пр.

9) Глаголы скорочаются вм. чуеть = чешь, будешь = бешь; хочу = чу або хчу (ср. серб. хчу); с чого над нижним Сяном выробило ся на польскій лад: хчу, хцешь, хчете.

10) В уменьшительных именах вм. енькій, онькій, кажут: -ейкій, -ойкій, бѣлейкій, вечаройка, дѣвойка (ср. серб. hebojka), бѣлейкій. веѣаройка, дѣвойка.

11) Вм. nemá кажут не ё (ср. чesk. neň); вм. бым-бых, мавбых, казавбых; вм. к менѣ, к собѣ = д мѣнѣ, ид еобѣ: замѣсть весь, все = вшиткій, вшитко (ср. слов. и болг. сичкити) и пр.

На стор. 142 на долину „Kastelan u Stolpina p. Toporow, k. Złoc̃”, выпустити, бо там нема Швабѣв.

Стр. 143. Małenica поправити Малиниско (Małynysko).
Стр. 144. Morkotyn поправ. Mokrotyn.

Поправки узгляднені Шафариком зазначені окремо на картці п. з.

Přídavky a opravy k prvnímú vydání.

(видруків. 1842 р. окремо 2 л.)

Str. 12. ř. 14 přidej: dále na východ po celé Sibirii, na čtyřech guberniích, Tobolskú, Tomskú, Jenisejskú, Irkutskú, a dvě oblasti Jakutskú a Kamčatskú, rozdělené, s 2,800.000 obyvateli, z nichž asi tři čtvrtiny Rusové.

Str. 25. ř. posl. místo Turkův čti: Tatarův.

Str. 26. ř. 10. po tak: přidej: v podřetí Nowohradském a...

Str. 27: ř. 15 po: kříží přidej: č. zowe. t. ř. 29—31 čti: mají je místo a, a: žjety (žati), tježko (těžko), pšenycje (pšenice); y místo o: lyžka (lžíce), drywa (dřeva).

Str. 142. ř. posl. a str. 143 ř. 1 vymaž: Kastelan-Złoczów t. ř. 10 čti: Malinisko a vymaž (Małenica?).

Str. 144. ř. 2 čti: Mokrotyn.

Str. 155. ř. 14 čti. polovyna.

Na Mappě w poli Fl. místo Podhorce (řeka) oprav Zbruč.

B.

Поправки імен галицьких місцевостей до виданої III—ком мапи приписав Головацький до листу Запа Шафарикови з 10/7 1842. Подаємо їх далі у переписці Запа.

4. Листи Я. Головацького до В. Ганки.

Головацький познайомив ся з Ганкою особисто підчас свого побуту в Празі 1849 р. у вересні. Переписка починаєть ся у 1852 р., а кінчить ся у 1865 р. Усіх листів 11. Відповідий Ганки 4. Останні оголошені дром К. Студинським, (Кореспонденція Якова Головацького в літах 1850—62, Львів 1905). Листи Г—го уже оголошені у виданню: „Письма къ Вячеславу Ганкѣ“, В. А. Францевъ, Варшава 1905, ст. 221—237, ізза того в наших матеріялах їх поминаємо.

5. Лист Якова Головацького до Шембери.¹⁾

1865. 19 (31). I. Г—ий просить прислати Шемберові видання і посилає на них гроші.

Многоуважаемый Господине!

Со времени нашего впольного дѣйствованія въ комисіи 1849 года учрежденной для уложенія юридической

¹⁾ Альойс В. Шембера (*1807 †1882). Професор чеської мови на академії в Оломуці, а відтак у Верні (морав.). Учасник

терминологіи не было случайности ни лично стрѣтити ся зъ Вами, ни письменно повѣдати ся. Припоминаясь давной знакомости удаю ся къ Вамъ съ просьбою о благосклонномъ высланіи нѣкоторыхъ сочиненій Вашихъ: а именно

Základové dialektologie¹⁾ . . . . . 1—50 х.

Dějiny řeči a liter. českosl.²⁾ I. . . . . 1—50 х.

dto dto II. sv. 1—2 . . . . . —80 х.

Summa . . . 3 fr. 80 х.

На которыя посылаю 4 fr. а. В.

Въ ожиданіи скорого отвѣта честь имѣю оставатись
Вашъ усердный почитатель

Яковъ Головацкій

ц. к. профессор. унив. Львов.

19/31. Янв. 1865 г.

6. Лист Я. Головацького до Франт. Єзбери.³⁾

1872. 29. IX. Г—ий дякує за прислані Єзберові брошури і їх оцінка. Збірник нар. пісень. Просить о інформації в справі зготовлення у Варшаві картин типів, одежі і т. д., потрібних для видання пісень. Просить о інформації до задуманої географічної карти.

Милостивый Государь Θεодоръ Ивановичъ!

И душевно благодарю Васъ за присланныя мнѣ Вами брошюры. Нѣкоторыя изъ нихъ были мнѣ уже извѣстны, но я съ душевнымъ наслажденіемъ читаю ихъ. Онѣ всѣ насквозь пропитаны искреннимъ Славянскимъ духомъ — отъ нихъ такъ дышетъ взаимная славянская любовь — изъ за которой проглядываетъ отрадная будущность всеславянскаго единства. Дай Богъ намъ побольше такихъ писателей и сочиненій писанныхъ въ такомъ духѣ. Въ непродолжительное время я пошлю Вамъ мою брошюру написанную въ такомже направленіи. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.

Письмо Ваше доставилъ мнѣ не г. Машковскій, а какой то другой господинъ, его сосѣдъ изъ Смоленской губерніи.

комісії для уложення славянської правничої термінології у Відні 1849 р., відтак професор ч. мови у Відні і редактор ч. перекладу законів. Автор численних літературних і наукових праць. Головна його заслуга, се студії про Моравію і її піднесення. (И. В. Ягичъ, Исторія слав. фил., ор. cit., ст. 603—6).

¹⁾ Základové dialektologie československé вид. у 1864 р.

²⁾ Dějiny řeči a literatury české вид. у 1858 р.

³⁾ * 1829 р., доцент слав. мов на варшавському університеті, автор дрібних розправ, з ідеєю злуки Славян на основі кирилівської азбуки.

Я объяснился съ нимъ на счетъ мѣста для г—на Машковскаго. При томъ я радъ, что постороннее дѣло привело насъ къ взаимной перепискѣ. Чтобы она и далѣе продолжалась — я опять начну писать о дѣлѣ. Мой сборникъ народныхъ пѣсень печатаемый в Чтеніяхъ Императ. Общества исторіи и древностей россійскихъ выдетъ въ особыхъ оттискахъ въ Москвѣ въ III томахъ или 4 частяхъ. Сочиненіе должно выти въ концѣ настоящаго года. Я вознамѣрилъ украсить изданіе хромофотографическими и ксилографическими картинами, представляющими народные костюмы и типы или картины изъ народнаго быта Галицкой и Угорской Руси. Я предполагаю изготovitъ ихъ въ Варшавѣ, по той причинѣ я прошу Васъ о содѣйствіи. — Потрудитесь по милости въ литографію Фаякса и спросите его; не принялся ли бы онъ сдѣлать ксилографическія картинки въ видѣ прилагаемой картинки. Я пошлю ему образцы, срисованные на особой бумагѣ — нужно будетъ перенести ихъ въ уменьшенномъ форматѣ (съ 4-ой въ 8-ю долю) и отпечатать. Ксилографическихъ картинокъ будетъ 4 или 5.

Спросите, по милости, сколько будетъ стоить таковая картинка на бѣлой бумагѣ въ 1600 экс. — и спросите, какъ скоро такія картинки могутъ быть изготовлены. Спросите при томъ, сколько будетъ стоить такаяжъ картина, если бы одну или другую хромофотографировать, т. е. печатать разукрашену.

Еще одно дѣло. — Въ непродолжительномъ времени мнѣ понадобится изготовленіе географической карты въ величинѣ Шафарикова „Славянскаго Землевида“ — касательно шрифта же похоже на карты изд. Словинской Матицей (нап. во Вѣнѣ). Сколько требовалъ бы Фаяксъ (или кто другой въ Варшавѣ) за такую работу въ тысячахъ двухъ или трехъ эксемпляровъ.

Въ ожиданіи Вашего отвѣта честь имѣю оставаться съ истиннымъ почитаніемъ и преданностію Вашъ

покорный Слуга

Яковъ Головацкій

Вильна 29 Сент. 1872 г.

III.

Лист Івана Бірецького до К. В. Запа.

1848. 20. V. Бірецький рад з того, що на відозві скликаючий „всѣхъ братѣвъ Словенськихъ“ у Прагу підписаний Зап. Журить ся, хто з галицьких Українців туди поїде і поговорить про спільні справи „великої Словеньщини“. Хоч Русин був від віків свободний, втратив волю і мусів Ляхови служити. Односторонна петиція Поляків. Їх крик проти укр. опозиції. Сліпа ненависть Поляків. Руська Рада і петиція. Домагання і програма Українців. Поляки хочуть Польщі в давних границях. При допомі Славян побідить українська свята справа. Просить Запа стати речником Українців. Здоровить Шафарика, Ганку, цілий чесний собор і питає, чи буде „батько наш Коляр“.

Бахурь дня 20-го Мая 1848.

Любезный Друзе!

Радостию мною возрадовало ся серце мое, обачивши имя твое медже підписами вѣдозвы, взываючої всѣхъ братѣвъ Словенскихъ на 31-го Мая до старосвѣцкои городѣвъ матери Праги. Не сумнѣваюсь, що всѣхъ Словенъ

1) Лист вправді без адреси, однак нема ніякого сумніву, що він писаний до Запа, як до широго приятеля і одного з організаторів Славянського зїзду в Празі 1848 р.

Іван Бірецький † 1883 р. в 68 році життя. Товариш Головацького і Вагилевича. Займав ся етнографією. Зібрані ним загадки увійшли у збірник Ількевича: Галицькі приповідки и загадки... 1841 р. Брав живу участь у працях зїзду „руських учених“ 1848 р. (Студинський, Кореспонденція Я. Головацького, I, ст. LIX). Інтересну й теплу характеристику Бірецького дав Вагилевич у листі до Погодіна з 8/11 1843; „Тогда также я имѣлъ счастье какъ послушатель послѣднаго года С. Богословія (с. е у 1839—40 pp.) назвать г. И. И. Бѣрецкаго своимъ другомъ, ибо онъ пламенной душей объялъ все что есть славянское, особенно страну поэтическую, гордился изъ имени быть южноруссомъ и самъ имѣлъ значительный Сборникъ народныхъ пѣсень, а между ними было нѣсколько колядныхъ. Чрезъ него я получилъ колядныя пѣсни изъ

заступники на голосъ той до Васъ поспѣшатся, але ктожъ поѣде зо стороны Русинѣвъ Галицкихъ? Кто промовить за нами слово ласкавое? Тяжко кто зъ нашихъ буде при томный нарадамъ Вашимъ, бо не ма кому обняти справу русскую, нема кому зъ нашихъ поговорити купно съ Вами о общихъ справахъ великой Словеньщины. Таке теперѣшне положеніе наше. — Коли всѣ народы тѣшатъ и радуются оденъ тѣлько Русинъ смутный и невеселый не чудуй же ся и теперъ брате, що туга лієся изъ серця моего.

Хочъ Русинъ свободенъ бувъ изъ первовѣка, якъ и всѣ матери Словеньской чада, но черезъ крамолы и злое князѣвъ своихъ пануваня потерявъ свою народню свободу и мусѣвъ рѣдному брату своему Ляхови служити. Якъ му ся въ тѣй службѣ черезъ пѣвпята блисько вѣка поводило, всѣ о тѣмъ знаете добре. Наконецъ лихая доля осудила, що оба браты въ чужую дѣстались неволю.

Приключенія 13-го и 14-го Марця встряснули цѣлу Австрію рѣзnorodну, вѣльности свѣтле засвѣтило сонце, а лучами своими всѣ народы изъ своего пробудило сону (sic!), щобъ всѣ домагались правъ запереченыхъ, и пѣдносили пригнетены народовости. Здавало ся и намъ, що безъ всякой перешкоды прецѣ разъ прійдемо до себе, слово царское було намъ на тое порука. Але лежавши тѣлькѣи вѣки въ тяжкой немочи политическѣй, годѣ намъ було швиденько прилагодитись; а нѣмъ мы прочумали ся, вже браты наши Поляки уложили во Львовѣ шерокую петицію, въ котрѣй о собѣ добре постарались, а о насъ они словомъ не спомянули. Просили о гваранцію народовости польской и запровадження польского языка въ школахъ, судахъ и урядахъ въ цѣлѣй Галичинѣ (якбы въ ней Русинѣвъ не було) и т. п. все тое добре Вамъ вѣдомо буде. Бачивши Русини такую односторонну петицію тенденцію, декотри ю зо всѣмъ пѣдписовати не хотѣли, иншіи лише зъ застереженіемъ правъ, народовости нашої приналежныхъ, пѣдписали. Звѣдты на насъ Братя Поляки великій крикъ пѣдняли: Що вы думаете собѣ Русини, вы сами слабы, ничего безъ насъ не побрадите; ваша мова не образована, нарѣдъ темный, а заступникѣвъ справы вашой не

Вишни“... (Письма къ Погодину, оп. cit., ст. 646). Изъ Запом познайомив ся у Львові і з ним лучила його щира приязнь. (Лист Бірецького до Головацького 31. I, 1820. Коресп. оп. cit., ст. 22—24). Переписував ся з Запом (Коресп. оп. cit., ст. 26—28, 64—65). Називає його „любий“, „наш добрий“, „наш Владислав“ (Коресп. оп. cit., ст. 26—28, 64—65, 238—39). Зап радий його письмам (Коресп. оп. cit., ст. 20). Називає його „naš Běřesky“ (Коресп. оп. cit., ст. 24, 42).

маєте. Вы изъ давна до нашої корони належали, для того и на дальше (т. е. на вѣки) підъ нашою властію zostавати вамъ нужно, бо право тое килькавѣковимъ посѣданіємъ узаконено!? Другіи навѣтъ такъ далеко зайшли въ своимъ нерозумѣ, що конечно сказати хотѣли же мы Русинами звати не повиннись, бо первовѣчни предки наши коло города Кіева Полянами именовались!?

Изобразити собѣ легко можешъ, якъ такіи говоры, письма и имъ одвѣтни поступки дѣлати мусѣли на Русинѣвъ, зъ давной неволѣ ще зо всѣмъ не пробаторившихся! Не сподѣваючись въ такихъ обстоятельствахъ для себе ничего доброго, Русини формально вѣдъ Полякѣвъ вѣдѣлилися, зложили підъ покровомъ Губернатора нарѣдню (sic) Русску Раду и подали зо своей стороны особливую петицію до Царя. Тое допѣро всѣмъ очи отворило. Мудрійшии пѣзнали, що тая розлука для справи польской не корыстна, для того обманомъ хотять тое затерти уживаючи до того розмайтыхъ средствъ; а дурнѣ кричать смѣются а навѣтъ и наругаются съ того. Предсѣдателемъ рады русской есть Яхимовичъ, именованный Владыка Перемискій, належать до неи священники русскіи, ставропигіяне и много изъ мірянъ Рускихъ. Цѣль свою намъ ищи не обвѣстили, (бо „Зорѣ Галицкой“, котра вѣдъ 15-го Мая що тиждень по аркуши виходить ще не читавемъ), але иншою мати не можуть, якъ тѣлько образованіе народности своей на основаніи чисто руськимъ підъ покровительствомъ Царя Австрійского, Галицкого короля конституційного. Чого иншого въ нынѣшнемъ часѣ домагатися ани не можемо ани не хочемо.

Мы хочемо згоды и спокою и щирого нобратимства зъ братми Ляскими якъ и зо всѣми братми Словенскими, але они мусять о тѣмъ забути що були қолись нашими Панами (няй Богъ насъ на всѣгда хоронить вѣдъ такого пануваня) и лишити намъ вѣльное мѣсце, абысьмы могли образовати ся на власнѣй народнѣй нивѣ. Хоць мы бѣднѣ и убоги, зо всѣхъ Словенскихъ братѣвъ позадѣ зѣсталися, прецѣ не хочемо стратити своей самоѣстности, не хочемо бути орудіомъ до осягненія самолюбныхъ намѣреній. Намѣренія братѣвъ Полякѣвъ суть дуже яснѣ: хотять Польски въ давныхъ границяхъ вѣдъ Балтицкого до Чорного моря яко одное политическое тѣло зъ одними институціями а що гѣрше зъ однимъ урядовымъ языкомъ т. е. хотять панувати не тѣлько надъ нами слабыми Русинами, але надъ всѣми братми Словенскими. А може я неправду кажу? Читай „Dziennik narodowy“, читай „Postęp“ пальцемъ намацяешъ тое. Для того правды приняти не хотять, у нихъ Словенщина — Польска!

Правда тое брате любезный! що мы теперь дуже слабиі, але чи не маємо рідныхъ братѣвъ Словенськихъ, котри подати намъ повинни руку помочи, и спомагати насъ въ потребѣ? По грошику вдовинѣмъ звержеться на насъ, подасте по щепику изъ вашой землѣ, а мы все зъ сердечною подякою приїмемо, на нашій (sic) краснѣй и плодovitий посадимо землицѣ, розмножимо садокъ красный, и благословити будемъ Васъ на вѣки! Бо чижъ для того, що словеснѣсть наша на низкѣй образованія степени, що мы найдовшиі лѣта у гѣркѣй неволѣ вѣкъ свѣй коротали, и теперь не маемъ огрѣти ся на теплотѣ вѣльности сонця, але вѣдречись имени своего и на вѣки носити пѣдданьства узы? Тяжко приїде на ново начинати бо весь початокъ є тяжкій, але помалейку змужаємося а змужавшись возхитимо преднюю славу нашу! Одже брате така наша святая справа, якъ марный хробачокъ вѣдгрѣбаємо ся а чей бы приїти колись до себе. Прецѣ и о насъ спомяніть въ Вашихъ розговорахъ, и насъ узнайте за своихъ братѣвъ, хоцъ въ рядѣ остатныхъ? Бо такъ Богъ изъ первовѣка розположивъ, щобъ насъ було пять братѣвъ Словенськихъ.

Нехай згине вѣчная незгода, котра панує теперь въ Галиччинѣ меже нами, а котру мы якъ змїю огидну ненавидимо, але годѣ намъ и пѣдъ ноги дати ся стопати въ роцѣ 1848.

Ты брате! бувъ у насъ и все добре знаєшь. Ты и тое знаєшь, якъ сердечно Русинѣ любить всѣхъ Словенѣ, ты найдєшь ласкавыхъ слѣвъ поговорити прїязно о насъ. Зверни увагу въ тѣмъ смѣслѣ на насъ, якъ тутки щиро и справедливо ти пишу, не обявляючи навѣть имени моего, бо если такъ буде пѣзнїйше якъ є теперь у насъ необходимо станемось поталою братной незгоды. Напиши менѣ по скѣнченѣмъ соборѣ, що доброго урядите на немъ, а знаєшь що все зъ того дуже буде занимати мене.

Поздорови вѣдъ мене ПП.: Шафарика и Ганку, кокрыхъ хоцъ не зъ лица знаю но въ подобизнахъ все на нихъ позираю. А може и батько нашъ Колььяръ буде у Васъ? Поздорови цѣлый честный соборъ словенськихъ мужѣвъ. Честь и поздоровленіє имъ одъ всѣхъ Галичкихъ Русинѣвъ!

Твоїй щирїй прїятель

Иванъ Бѣрецкій
з Бахуря.

per Przemyśl Dubiesko.

Може немаєте ще вѣдозвы вѣдъ Русинѣвъ до Полякѣвъ то Вамъ посылаю.

IV.

Переписка Осипа М. Бодяньського.

1. Листи О. Бодяньського до П. Шафарика.

Переписка починається у 1836 р. а кінчить ся у 1857 р. Усіх листів 26. Вони припадають на роки 1836, 1842, 1847, 1849—57.

Шафарик поважно інтересував ся московською, українською і білоруською мовою. У 1832 р. питаєть ся Шафарик: „Kdo dialekty ruské a maloruské dosavad dokonale vyskoumal? co v těch věcech psáno, nic neplat“. (Лист до Паляцького, Čas. Česk. Mus. 1832, 110—11). Шафарик заявляє Востокову: „Auch wäre mir eine gedrängte Auskunft über die slavischen Sprachdialekte in Russland sehr wünschenswerth“ (Лист Востокову 4 вересня 1833, Сбор. стат. 1873, V. ст. 309). Користаючи із побуту Погодіна в Празі 1835 р. і знайомости з ним, яка скоро перейшла у ширу приятельсь, просив його постарати ся о діалектольоґію східної, т. зв. руської групи мов і о етнографічну карту Росії. Просьбу свою повторив у листі з 26/IX 1835; „Die ethnographische Karte von Böhmen, welche ich Ihnen schicke, soll Ihnen als Musterkarte bei der Verfertigung einer ähnlichen Karte über die Slaven in Russland dienen. Über die russischen Dialekte schreibe ich Ihnen meine Anfragen diesmal nicht theils weil die Zeit zu kurz ist, theils aber auch, weil die Sache ziemlich klar ist nach dem was ich Ihnen mündlich darüber mitgetheilt. Später schrieb ich dennoch etwas, und legte es hier bei“, примічує III—к. III—к говорив багато на цю тему і з Кирієвським і мав надію, „dass er selbst den fraglichen Gegenstand am besten erledigen und meine Wissbegierde befriedigen könnte“ (Письма, op. cit., ст. 144). Як дуже це питання лежало Шафарикови на серці,

доказує його лист із 23/V 1836: „Und nun, mein theuerster Freund, erlauben Sie mir meine Bitte zu wiederholen, und Ihre Aufmerksamkeit auf diejenigen Gegenstände zu lenken, deren Erledigung ich Ihnen und dem Herrn v. Kirjejewskij so dringend empfohlen habe. Ich meine die genaue Untersuchung, Bestimmung und Classificirung der Sprachdialecte des Russischen, und die Anfertigung einer ethnographischen Karte vom europ. Russland, besonders in Beziehung auf die slaw. Völker in demselben. Ich kann Ihnen nicht sagen, wie sehr mich diese Sache fortwährend interessirt und beschäftigt. Ich habe meine Vorarbeiten dazu seitdem bedeutend vermehrt. Das slaw. Russland muss ich ganz Ihnen überlassen. Nur nicht gezaudert und hinausgeschoben. Sie werden sehen, wie viele Schwierigkeiten dabei zu überwinden sind und wie viel Zeit und Mühe eine solche Arbeit braucht. Schreiben Sie mir, ob irgend ein Anfang, ein Schritt dazu geschehen ist?“ (Письма, op. cit., ст. 163). Ще раз пригадує Ш—к свою просьбу листом з 4. VII. 1836. (Письма, op. cit., ст. 165).

Між тим Погодін, не чекаючи нового понаглення, вже на першу пригадку Шафарика з 26/IX 1835, а може й ранійше, передав його просьбу Бодянському, що сповнив її частинно, починаючи листом з 26. IV. ст. ст. 1836 р. характеристику української мови і її діалектів. До такого поладнання справи признаєть ся і Погодін: „До сихъ поръ не могъ я исполнити этого желанія Шафарика, не имѣя нужныхъ на то познаній, ни средствъ, ни времени. Я послалъ ему только краткое извѣстіе о разселеніи литовскаго племени изъ письма Ходаковского, и малороссійскаго — въ письмахъ О. М. Бодянского“ (Письма, op. cit., ст. 163, прим.). Бодянський передав своє письмо Погодіну, а цей разом із своїм письмом з 26. V (7. VI) 1836 переслав його Шафарикови. Ш—к у листі до Погодіна з 7. VIII. 1836 пише: „Ihr Schreiben vom 26. Mai (7 Junl), sammt dem Beischluss von Hrn. Bodjanskij (Über den kleinrussischen Dialekt) ist mir bereits vor längerer Zeit richtig zugekommen. Da Sie in demselben nicht erwähnen, durch wen Sie es schicken, so weiss ich auch nicht wessen Zumittelung ich es zu danken habe: ich erhielt es mit dem Poststempel, wie es mir scheint, aus der Lausitz“. (Письма, op. cit., ст. 169). У тому

самому листі дякує теж і Бодянському: „Herrn Bodjanskij sage ich meinen herzlichen Dank für die interessanten Mittheilungen über die Wohnsitze der Kleinrussen und ihrer Mundart. Gern hätte ich ihm schon jetzt geschrieben, allein dringende Geschäfte nöthigen mich, es auf andere Zeit zu verschieben. Mit Verlangen sehe ich der Fortsetzung entgegen; nur muss ich ihn freundschaftlich bitten, etwas deutlicher (lesbarer) zu schreiben, und seltene kleinrussische Wörter häufiger zu erklären. Das Lesen seiner Hand macht mir und meinem Freunde Čelakovsky Schwierigkeiten“ (Письма, op. cit., ст. 172). А у листі з 24. X. 1836 Шафарик просить Погодіна: „Entschuldigen Sie mich bei unserm lieben Herrn Bodjanskij, dass ich ihm nicht schreibe. Seine Briefe machen mir grosses Vergnügen: ich danke ihm herzlich für seine literarischen Nachrichten. (Письма, op. cit., ст. 180), Шафарик Бодянському так і не писав скорше, аж у 1838 р. Такий початок переписки і заочної знайомости між Ш—ком і Б—им. Особисте познайомлення припадає на кінець 1837 р. Листи Шафарика до Бодянського від 1838—1857 рр., числом 85, видані у „Чтенія-х въ Имп. Общ. Истор. и Древн. Рос. при Моск. Унив. 1895 р. п. з.: Письма П. І. Шафарика къ О. М. Бодянскому (1838—1857) приготовленныя къ изданію П. А. Лавровымъ и М. Н. Сперанскимъ, Москва 1895.

Я оголошую поки що три листи Бодянського, як найцікавіші. Інших, що доторкають обміну книжками, різних поручень, видавання памяток, новин з обсягу фільольогії, історії і т. д., ізза технічних причин тепер не оголошую. Зроблю це при иншій нагоді. Деякі виїмки із листів Б—го подав В. А. Францев: Очерки по исторіи чешскаго возрожденія, Варшава 1902. На своєму місці буде про них мова.

* * *

1. 1836. 26. IV. ст. ст. Бодянський рад сповнити просьбу Шафарика передану Погодіном. Ізза недостатчі потрібного знання полишає на боці мови великоруську і білоруську та їх діалекти. Пише про українську мову і її наріччя. Укр. мова давніша від великоруської. Вона самостійна. Уваги про етнографічне розміщення, історію і поезію Українців в Шафар.: Geschichte d. slav. Spr. u. Lit. 1826. Звучня. Обіцное, деклінацію, конюгацію, складню і короткий начерк історії укр. мови й літератури. Просить писати до себе в чеській мові.

Москва 26 Апрѣля 1836 года.

П. І. Шафарику.

М. П. Погодинъ передалъ мнѣ одну изъ Вашихъ къ нему просьбъ (3), именно: о главнѣйшихъ языкахъ Россіи, т. е. объ яз. Велико-Россійскомъ, Мало-Россійскомъ и Бѣло-Русскомъ, пространствѣ земель обхватываемомъ каждымъ изъ нихъ, отличительныхъ свойствахъ, ихъ нарѣчіяхъ, и т. п. Я¹⁾ очень радъ буду, если сколько-нибудь удовлетворю Ваше желаніе своимъ посыльнымъ рѣшеніемъ Вашего вопроса; впрочемъ напередъ оговариваюсь, что я ничего немогу сказать Вамъ новаго о нарѣчіяхъ Велико-Р. языка: Новгородскомъ, Суздальскомъ, Олонецкомъ, и т. п.: нарѣчія эти, пока, и для насъ — темна вода во облацѣхъ воздушныхъ. Я счумѣлъ бы наговорить Вамъ многое множество объ этихъ нарѣчіяхъ, особенно объ языкѣ Бѣло-русскомъ, тѣмъ болѣе, что пѣсенъ на этомъ послѣднемъ имѣется у меня довольно порядочное собраніе (около 2500); но въ дѣлахъ подобнаго рода я положилъ себѣ правиломъ: не произносить своего суда о томъ, чего самъ не имѣлъ случая видѣть, слышать, провѣрить на туземцѣхъ: вѣдь страны то этѣ не за горами? Авось, рано — поздно, приведетъ Богъ побывать тамъ, прислушаться, наглядѣться, свѣрить, перевѣрить вычитанное и перенятое отъ другихъ, и, тогда уже, подвести конечный итогъ. И такъ я буду говорить съ Вами только о томъ, что, по моему мнѣнію, знаю сколько-нибудь; слѣдовательно объ языкѣ Мало-Россійскомъ и его нарѣчіяхъ, какъ Мало-Россіянинъ. Не считаю нужнымъ толковать съ Вами о томъ, что языкъ Южныхъ Руссовъ (Мало-Р.) столько же древнѣе, какъ и языкъ Сѣверныхъ Руссовъ (Вел.-Р.) если только еще не древнѣе, по крайней мѣрѣ касательно письменныхъ памятниковъ, въ коихъ легко можно замѣтить его присутствіе, ни о томъ, что онъ столькоже самостоятеленъ, столькоже языкъ, какъ и языкъ Велико-Р., съ которымъ у него то лишь и общаго, что оба они языки Славянскіе; тѣмъ менѣе считаю нужнымъ говорить съ Вами о томъ, что, будтобы языкъ этотъ нарѣчіе Велико-Р., или что хуже и смѣшнѣе всего, Польскаго, какая то смѣсь перваго съ послѣднимъ... Равно не стану вычислять Вамъ и его сходства близкаго-отдаленнаго, съ другими Славянскими языками, его отношеній, разницы и т. п. Разсуждать объ этомъ съ Вами, такъ коротко знакомыми со всѣми языками Славянскими, былобы съ моей стороны не только смѣшно, но просто ребячество, незнаніе, съ кѣмъ дѣло имѣть.

¹⁾ Відси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 328, але в дечім відмінно від оригіналу.

Вы сами уже въ своей И. Л. и Сл. Я., отчетно то означили мѣсто жительства Южно-Руссовъ въ прислушномъ, истинномъ смыслѣ; только, по моему мнѣнію слѣдуетъ исключить отсюда Губерніи: Орловскую, Рязанскую и Томбовскую; границы ихъ издревле были границами Сѣверной Руси съ Южною. Далѣе и Южно-русскій языкъ начинается не съ середины Галиціи, но какъ Карпато-Россы, такъ и Русняки, живущіе въ С. В. Венгріи, говорятъ тоже, если не языкомъ Мало-Россы, такъ его нарѣчіемъ, или лучше: быть можетъ ихъ-то языкъ и былъ когда-то первобытнымъ языкомъ теперешнихъ Мало-Россіянъ, потому что засѣленіе Южной Руси, по всѣмъ догадкамъ, чутъли не отъ Карпатъ и изъ-за Карпатъ производилось. Теперь же языкъ Русняковъ Закарпатскихъ, Карпатскихъ и Галиційскихъ, равно Руссовъ Западной Украйны (на правой странѣ Днѣпра), Задеснянцевъ, и т. д., суть нарѣчія Мало-Россійскаго языка того, которымъ говорятъ въ Восточной Украйнѣ или на лѣвой сторонѣ Днѣпра, т. е. в Губб.: Полтавской (сердцѣ чистаго, настоящаго Мало-Р. яз.), Черниговской (по Десну и Сеймъ), Слободско-Украинской (въ западныхъ уѣздахъ) Екатеринославской (сѣверо-западныхъ уѣздовъ), на Черноморѣ, въ Азовѣ и Анапѣ (у Запорожцевъ), отчасти въ Приднѣпровскихъ уѣздахъ Кіевской губ.¹⁾ Языкъ первыхъ я считаю потому нарѣчіемъ, что въ немъ множество польскихъ, словацкихъ и др. словъ и оборотовъ; языкъ Задеснянцевъ потому нарѣчіе, что въ немъ множество словъ и оборотовъ Русскихъ, Бѣло-русскихъ и отчасти Польскихъ; такая же смѣсь замѣчается въ языкѣ Мало-Россіянъ, обитающихъ въ нѣкоторыхъ уѣздахъ губерній: Кишиневской (съ примѣсью словъ Польскихъ, Молдав., Татарскихъ и Турецкихъ), Херсонской, Таврической (Татар), Воронежской, Саратовской, Пеньской, Курской (въ уѣзд. южн.), Южной Сибири (съ примѣсью словъ В.-русскихъ) и т. д. Велико пространство захватили сесѣ Южные Руссы; ихъ родина не уступаетъ родинѣ Сѣверныхъ Руссовъ; число ихъ не меньше числа послѣднихъ; чтоже касается до Исторіи, то въ Исторіи Руссовъ Юга гораздо болѣе движенія и жизни, чѣмъ въ Исторіи Руссовъ Сѣвера. Причина? Причина та, что тамъ дѣйствовалъ народъ всею массою своею, а здѣсь только государи; народъ же оставалъ празднымъ, зная о томъ или другомъ событіи лишь по насылавшимся грамотамъ да церковнымъ молебствіямъ, и т. п., исключая весьма немногихъ происшествій, въ которыхъ принималъ

¹⁾ Доси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 329. Віден пропущено аж до „Велико пространство“ і т. д.

онъ прямое участіе; а которыя, какъ исключенія не мѣшаютъ главному положенію быть справедливымъ¹⁾.

Отсюда, тоже изъ образа жизни, установленій, климата, природы, и т. п. Велико и Мало-Россіяны, я, между прочимъ, по случаю разбора Словацкихъ пѣсенъ, изд. Я. Колларомъ (помѣщенного въ 15 и 16 NN. Московскаго Наблюдателя 1835) вывелъ заключеніе о духѣ, характерѣ и отличительныхъ свойствахъ пѣсенъ того и другого народа, т. е. пѣсни Сѣверныхъ Руссовъ угрюмы, унылы какъ ихъ родина; отсутствіе многосторонней политической дѣятельности лишило ихъ драматическаго движенія, а ограниченіе себя однимъ настоящимъ, заключеніе въ одномъ окружающемъ быту, сообщило имъ повѣтствовательно-описательную форму, самую простую, легкую, подручную; слѣдовательно это поэзія наглядная, только что скользящая по предметамъ вещественнаго и духовнаго міра, поэзія, если угодно, объективная, но тутъ и конецъ всему. Совсѣмъ другое пѣсни Южныхъ Руссовъ: въ нихъ, въ слѣдствіе многосторонней дѣятельности народа, цѣлые пять вѣковъ невлагавшаго въ ножны меча, ведшаго день и ночь борьбу съ внутренними и вѣшними врагами, отъ Бурлацко-Гайдамацкаго быта перешедшаго къ Козацкому, а отъ этого съ слезами на глазахъ къ Чумацко-Земледѣльческому, въ пѣсняхъ этого народа выражается неудовольствіе, досада на свою шербатую долю, вполне отразившіеся въ нихъ, стоящіе на первомъ мѣстѣ, заслоняющіе собою все прочее, какъ побочное, служащее только для точнѣйшаго, удобнѣйшаго проявленія преобладающей, главной идеи. Козаки чувствовали что они имѣли полное право на лучшій жребій, достойны его, но при всемъ своемъ усилии не могли достигнуть цѣли своихъ желаній: естественно, въ такомъ положеніи, изъ груди ихъ должны были вырваться горькія жалобы на свой рокъ, глубокая тоска, сильная грусть облечь сердце, и, наконецъ вылиться въ пѣснѣ какъ повѣренной души всякаго Славянина. Касательно изложенія, оно, по причинѣ столько дѣятельной, бурной, кипучей, полной заботъ и безпокойствъ жизни, исключительно — Лирико-Драматическое, вездѣ дѣйствіе, порывъ, буря, вездѣ драма, вездѣ жизнь, огненная, пламенная... Признаюсь, я съ умысломъ удалился въ сторону отъ своего настоящаго предмета прибавивши къ слову, и завелъ рѣчь о пѣсняхъ; но это потому, что въ Вашей И. Л. и Я. Сл. я нашелъ, будтобы „характеръ народныхъ Мало-Россійскихъ пѣсенъ всякаго рода вообще элегическій“. Это не такъ... Теперь обращаюсь къ языку, и, если Вамъ угодно будетъ, пройду съ Вами вкратцѣ, по

¹⁾ Доси у Францева, op. cit., ст. 330. Дальше пропущено.

крайней мѣрѣ, Этимологию Южно-русскаго языка, чтобы, такимъ образомъ, отыскать тѣ отличительныя, ему одному приличныя свойства, коими онъ разнится отъ яз. прочихъ Славянъ, указывая тутъ же и на характеристическія признаки его нарѣчій... Начнемъ съ Азбуки!

Азбука Мало-Россіянъ меньшея тремя буквами азбуки Велико-Россіянъ, именно въ ней нѣтъ: *ѣ, ѓ, ѣ*. Въмѣсто первой употребляютъ или: а) *хв*: хвуда, хвыля (волна на водѣхъ) хвартухъ, хвасоля; б) просто *х*: Охримъ?; с) *н*: каптанъ, Остапъ, Пылынъ; д) *к* кухвайка; е) *кв*: квасоля (чаще всего хв). Въмѣсто второй: а) *хвт*: Саваохвтъ, кахвтызма, рыхвтма; б) *хв* Хведоръ, Хведося; с) *х*: Хома; д) *н*: Агапія (Огапія, Гапка), Опанасъ (Панасъ); е) *т*: Марта (Марѣа). Въмѣст третьей: а) *ы*: мыро; б) *ѡ*: Евангелья. А послѣ *ѣ* въ концѣ слова обращается въ *я*: тройця, царыця. Въ нарѣчій Галиційскомъ эта буква послѣ *ж, ш, ѣ, ѣ, ѣ* выговаривается за *е* твердое: жехъ, шеную, щевель, честую; Карпато-Россы буквы *ѡ* въ срединѣ и на концѣ словъ, выговариваемую Галиційцами за *е* твердое: месо (мясо), дне (дня), произносятся за *а*: масо, дна. *В* обыкновенно вислов, иногда переходитъ въ *н*: Бодай тебе! Подай тебе! *В* обыкновенно; кромѣ того; а) безъ всякаго разбору въ предлогѣ *въ*, въ славѣ весь и другихъ, начинающихся этою буквою или имѣющихъ ее въ срединѣ, обращается въ *у*: у мене, усѣ, ухопывъ, навтикача; б) прибавляется къ словамъ, начинающимся буквою *о*, обращающеюся въ такомъ случаѣ большею частію въ *и*: винъ, виль, вона, воно; с) часто поставляется вмѣсто *л*, особливо въ срединѣ и концѣ словъ: повный, вовкъ, жовтый, пысавъ, любывъ (всегда оконч. *зъ* прошедш. врем. муж. р. 3-го лиц. ед. ч. обращается въ *ѡ*). Галиційцы нерѣдко въ творит. надежѣ вмѣсто *ю* употребляютъ *ѡ*: поговѣ. *Г* а) вездѣ почти произносится какъ латин. *h* или чешское *h*: гадаю, гора, Господь; б) въ весьма немногихъ собственныхъ иностранныхъ словахъ выговаривается какъ латин. *g*: гудзь, грона, ганкы; с) часто къ словамъ, начинающимся гласными: *а, е, о* прибавляется *г*: гарбузь, гарапныкъ, Гануся, Ганна, гей, гострый, горобецъ; д) въ дат. и предл. падежахъ един. ч. въ именахъ женск. рода; въ предложн. ед. ч. въ именахъ муж. р. окончаніе *га* изсильается въ *з*: небозѣ, у лузѣ; е) въ зват. пад. ед. ч. въ именахъ конч. на *га, г* переходитъ въ *ж*: Боже! ф) въ словѣ Богдай *г* часто опускается: Бодай. *Д*, кромѣ обыкн. а) въ нѣкоторыхъ словахъ, начинающихся *ж, з* прибавляется *д* къ этимъ буквамъ: джгутъ, джыгупъ, дзвинъ, дзвонця, дзыглыкъ, дзвень; Галиційцы къ 1-му лицу наст. вр. ч. ед. глаголовъ на *жу* прибавляютъ *д*: хожу, нуджу б) въ частицѣ *да, д* обращается въ *т* — та; с) въ предлогѣ *для, д* произносится какъ латин.

g. *E*, кромѣ обыкновен. своего произн. въ началѣ, срединѣ и концѣ словъ, выгов.: а) въ нѣкоторыхъ словахъ за *o*, особенно имѣя предѣ собою твердую согласную: чоловікъ, чоло, чомъ пишовъ; б) въ нѣк. слов. послѣ согласной мягкой послѣ гласной — за *io*: лёнъ, всего, моего, слёзы; с) послѣ согл. мягкой — за *и*: нижь (нежели), ячминь, слизьмы, каминья. *Ж*, кромѣ обыкнов. стоя передѣ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я* принимаетъ *ь* и повстаетъ *ѣ*а: збижьжя. *З* обыкновенно; часто употребляется вмѣсто *с*: зовѣмъ (зусѣмъ), зо мною. *И* а) гласные *e*, *o*, *y* въ него измѣняются (объ *e* сказано выше, о прочихъ см. ниже); б) стоя сначала выслов. какъ *ы*, но въ правописаніи удерживается: иду, иклы (кылки) (ыду, ыкы); с) въ другихъ словахъ, стоя сначала, выслов. остро: ихъ, ижакъ, Ивга; д) стоя же на концѣ, или остро: моп, свои, гарный, или кратко: мій, свій, гарный; е) часто сначала отбрасывается: знову (изнову), изходьтъ (зходьты), зъ (изъ): это обыкновенно случается въ словахъ начинающихся предл. изъ; ф) въ предлогѣ *кз* часто прибавляется *и*: икъ имъ, ико мнѣ; г) въ нѣкоторыхъ словахъ, стоя сначала, обращается въ краткое *й*: Иванъ, йшовъ; впрочемъ можемо говорить въ такихъ случаяхъ и Иванъ, ишовъ и т. д. *I* одинако выгов. съ предыд., но употребляется: а) для виду въ правописаніи прилагательныхъ фамильных передѣ *й*, виговариваеь за *ы*: Хмильницькій (—кый); б) для выраженія звука *ѣ* въ тѣхъ словахъ, гдѣ по всему нельзя поставить этой буквы: іо — Іосипъ, покотіоло, лопуціокъ. *К*, кромѣ обыкн. произн., а) въ дат. и предл. пад. именъ жен. р. ед. ч. *к* измѣняется въ *ц*: дѣвцѣ, швайцѣ, гыльцѣ; равно и въ им. муж. рода въ предл. падежѣ: на байрацѣ, на кулацѣ; в) въ *ч*: око — очи, кыкаты — кычу; с) въ него переходитъ буква *ѣ*: кухвайка; д) буква *ц*: кѣтъ, е) въ предлогѣ *къ*, икъ виговаривается какъ латин. *g*, а Галичане и въ другихъ словахъ часто его обращаютъ въ *g*: мыска (—ga), триска (—ga); ф) въ зват. пад. ед. ч. *к* и змѣняется въ *ч*: чоловѣче. *Л*, кромѣ обыкн., а) переходитъ въ *з*: жовтый (желтый), вовкъ (волкъ), казавъ (казалъ); б) когда послѣ *ль* слѣдуютъ гласн. *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, то передѣ ними снова повторяется *л*: зильле, —льмъ, —льлю, —льля. *М*, кромѣ обыкн., когда за нимъ стоитъ *я*, то въ такомъ случаѣ къ *м* прибавляется *ь*, а передѣ *я* ставляется *н*: имья, сѣмья, памьять. *Н*, кромѣ обыкн., стоя передѣ гласн.: *e*, *ѣ*, *ю*, *я*, принимаетъ къ себѣ *ь* и повторяетъ себя: каминье, на каминьнѣ, каминью, каминье, каминья. *О*, кромѣ обыкновен., а) за *и* въ нѣк. односложныхъ въ имен. п. ед. ч., иногда же въ многосложныхъ и притомъ во всѣхъ надежахъ: виль, вола, кинець, киньця, киньцю и т. д.; у Галичанъ мѣсто *и* заступааетъ *ю*: кюнъ (кинъ), вюль (виль):

это употр. только въ односложныхъ въ именит. и прочихъ падежахъ, равныхъ ему, въ родит. множ. и въ срединѣ нѣкоторыхъ многосложныхъ; у Мало-Россiянъ же за Десной и Сеймомъ, *о* въ этомъ случаѣ переходитъ въ *уи, юи*: кунь (конь), сжилъ (соль); у живущихъ въ Бѣло-Россiи въ *у*: кунь (кинъ), суль (силъ); *б* въ односл. на *ой, о* измѣняется въ *і*: гнiй, мiй, твiй; *с* въ нѣкоторыхъ словахъ иногда отбрасывается, но на письмѣ пишется съ значкомъ *˘*: ѳдынъ, ѳднымъ (дынъ, днымъ); въ другихъ отбрасывается вовсе безъ высшего значка: ополонькъ-полоныкъ; *д* въ глаголахъ на *оваты* и нѣкот. другихъ словахъ переходитъ въ *у*: годувати, табуръ; *е* въ нѣкот. словахъ принимаетъ къ себѣ сначала *в*: воко, вона, воно. *П*, передъ *я* всегда почти принимаетъ *ь*: пятныця. *Р*, передъ гласн. *е, ѣ, ю, я* принимаетъ послѣ себя *ь* и повторяется: пирьре, пирьря. *С*, кромѣ обыкн., *а* нерѣдко принимаетъ послѣ себя *ь*, особенно въ срединѣ, въ оконч. *скiй*: Скоропадскiй, вивчарскiй, *в* во 2-мъ л. н. в. ед. ч. глаголовъ на *ся*: кохаеся, смѣеся, ворочаеся, *с* въ глаг. окончанiи *ся* *с* измѣняется въ *ц*: кохаецця, кохаецця, смѣяецця, смѣецця. *Т*, кромѣ обыкн., *а* въ томъ же глагольномъ окончанiи измѣняется въ *ц*: кохаецця (кохаться), кохаецця (кохаются), женыхаецця (женыхаются), женыхаецця (женыхаются); *б* въ 3-мъ л. ед. ч. наст. и будущ. врр. окончанiе *тъ*, послѣ гласной *е* опускается: спѣвае (...еть), спѣватыме (...тъ), буркоче, регоче; въ тѣхъ же глаголахъ, коли передъ *е* имѣютъ еще *а, я*, 3-е л. ед. ч. н. вр. можетъ оканчиваться на эту послѣднюю букву: спѣва, чыта, коха, гуля (по объ этомъ распространюсь поболѣе при спряженiяхъ; *б*) *нѣтъ, тѣ* опускается и пишется *-ни*; Галичане же и въ словъ *тутѣ* послѣднее *т* не выговариваютъ. *У*, кромѣ обыкн., *а* употребляется вмѣсто *в* въ словахъ, начинающихся ею или имѣющихъ ее въ срединѣ: учора (вчора), научыты (навчыты), у мене (въ мене); *б* нѣкот. словахъ, начинающихся ею, иногда прибавляется *в*: вулыця (улыця), вухо (ухо); впрочемъ *у* и *в* безъ разбора, на письмѣ и въ разговорѣ, употребляются, обращая только вниманiе, гдѣ то или другое лучше поставить. *Х*, кромѣ обыкн. *а* оно въ соединенiи съ *в* (хв) употр. вмѣсто Русск. *ф*., латин. *f*, *ph* а въ соединенiи съ *ет* (хвт) вмѣсто *ѳ, th*; о чемъ говорено выше; *б* въ дат. и предл. и, именъ жен. р. ед. ч., въ предложн. именъ муж. р. *ѳ* измѣняется въ *с*: сваха-свасѣ, у горосѣ, на мусѣ. *Ц*, кромѣ обыкнов., *а* въ Малоросс. яз. нѣтъ окончанiй *ца, цы, цу, цамъ, цами*, вмѣсто коихъ употр.: *ця, ци, цю, цямъ, цями*, молодыця, вивця, вивци, вивцю, вiвци, вивцямъ, вивцями; *б* если передъ *ц* стоитъ *т*, то это *т*, большею частiю, обращается въ *ц* съ *ь* (цѣ) и безъ *ь* (ц): паноцця (панотця),

оцѣя, оця; с) въ нѣкоторыхъ словахъ, особенно начинающихся съ *ц*, это *ц* переходитъ въ *к*: квѣтъ (цвѣтъ), квѣтка; d) въ звательномъ пад. ед. ч. *ц* обращается въ *ч*: хлопецъ — хлопче, панотецъ — паноче, горобецъ — горобче! Ъ, кромѣ обыкнов., употр. еще во 2-мъ лиц. ед. ч. настоящ. врем., вмѣсто того какъ въ В. Росс. яз. тутъ стоитъ *ѣ*: читайшѣ, пишешѣ, говоришѣ. Ы не есть твердое Велико-россійское *ы*, но что-то среднее между этимъ *ы* и *и*, и употребляется вездѣ тамъ, гдѣ въ Велико-росс. яз. стоитъ *и*: листь, палывода, абыколы, бындюгы, червонный, мыркую, книжкамы, пысаты, одлыгнуты. Ь очень часто употребляется для смягченія звука, почти послѣ всѣхъ буквъ; кромѣ того всегда поставляется въ 3-мъ лицѣ. един. ч. настоящего времени, тамъ, гдѣ у В.-Р. имѣетъ мѣсто *ѣ*: бѣжѣтъ, носѣтъ, говорѣтъ; во 2-мъ лицѣ множ. ч. повелит. наклон. наст. врем.: бѣжить, носить, говорить. Ъ всегда, во всѣ времена выговаривалось и выговаривается Мало-Россіянами за острое *и*, удерживаеся, не смотря на то въ правописаніи: ѣмъ (имѣ), ѣду (иду), ѣхаты, тобѣ, крѣпкій (крипкій), сѣмья (симья), Олексѣй (Олексій), свѣтъ (свить) и т. и. Я, кромѣ говореннаго объ немъ въ другихъ мѣстахъ, замѣтить должно, что оно почти всегда произносится такъ, какъ бы состояло изъ двухъ буквъ — *ѣя*. — Теперь я, если Вамъ понравятся эти замѣчанія, въ слѣдующемъ письмѣ перейду къ характеристическимъ особенностямъ въ склоненіи именъ существ., прилагат., увелич., уменьш., сравнит., числительн., и мѣстоименій; потомъ займусь глаголами и др. частями рѣчи, сдѣлаю обзоръ синтаксису, и наконецъ коротенькій очеркъ исторіи Мало-Россійскаго языка и его Литературы. Буде¹⁾ признаете Вы нужнымъ отвѣчать мнѣ письменно, въ такомъ случаѣ я просилъ бы Васъ писать мнѣ на языкѣ чешскомъ: это для меня будетъ пріятнѣе всего; у насъ такъ рѣдки книги западныхъ Славянъ, такъ мало случаевъ, при всемъ желаніи, при всей ревности и стойкости, изучать языки нашихъ однопородцевъ, что мы обыкновенно дорожимъ всѣмъ, что только малѣйшее имѣетъ отношеніе къ этому предмету²⁾. Никогда я не забуду въ этомъ отношеніи того радушія Михайла Петровича, съ какимъ онъ предложилъ мнѣ пользоваться вывезенными имъ изъ-за границы книгами западныхъ Славянъ. О, никогда, никогда!

Иосифъ Бодянский.

Зміст листу мусів мати для Ш--ка велике значіння, коли уважав потрібним переписати його латинкою від слів „Na przed ogowariwajus... аж до ...iz dwuch bukw ѣя“.

¹⁾ Відси знову у Францева, ор. cit., ст. 330.

²⁾ Доси у Францева.

2. 1836. 23. VIII. ст. ст. Б—й виправдує несистематичність своїх інформацій. Працює над порів. грам. укр. мови і над словарем. Прикмети укр. деklinації іменників, прикметників, степенування прикметників. Творення згрубілих і здрібілих іменників і прикметників. Відміна числівників і заіменників. Переклади Б—го з чеської мови напечатані і ще ненапечатані.

1836 г., Августа 23 дня. П. І. Шафаріку. (Письмо 2-е).

Москва.

Въ первомъ моемъ къ Вамъ письмѣ, я, помнится, остановился на переходѣ къ особенностямъ Мало-Россійскихъ склоненій и т. п. И такъ предметомъ моего второго письма будутъ характеристическія отличія М.-Р. склоненій именъ существительныхъ, прилагательныхъ, увеличительныхъ и уменьшительныхъ, числительныхъ и мѣстоименій, включительно до глаголовъ¹⁾. Здѣсь²⁾ придется мнѣ многое повторять изъ того, что я сказалъ уже, говоря объ Азбукѣ; но что же дѣлать? Всего вдругъ не сообразить, особливо тамъ, гдѣ самому должно пролагать дорогу, собирать матеріалы, приводить ихъ въ порядокъ, дѣлать надъ ними наблюденія и потомъ выводить общія и частныя правила. Впрочемъ я пишу не систему; еще время впереди, когда вся эта пестрая разнобоярщина можетъ быть приведена въ стройное цѣлое; подождите годика, два - три, и я подарю Васъ Систематическою Сраснительною Грамматикой Мало-Россійскаго языка съ прочими Славянскими языками, равно какъ и такимъ же Словаремъ, изъ коихъ первая доведена уже до глаголовъ, а второй — до буквы К³⁾.

Вотъ особенности Мало-Россійскихъ: А) Склоненій, 1) Въ дательномъ падежѣ единств. числа именъ мужескаго рода одушевленныхъ и неодушевленныхъ (очень рѣдко въ именехъ средняго рода), вмѣсто склоненія *у, ю*, употребляютъ еще *ови, еви, ёви*: козаку, -ови, волу, -ови, коню, -еви, -ёви, сонцю, -еви, -ёви, колыву (колыво — паннахидная кутья), -ови; 2) Имена женскаго и общаго рода, кончащіяся на *га, на, ха*, в дательн. и предложн. пад. един. числа измѣняютъ *г* на *з*, *к* на *ц*, *х* на *с*: колыска (колыбель), колысьци, -сьцѣ, помылка (ошибка), -ци, -цѣ, затирка (тертая лапша), -ци, -цѣ; дуга, дузи, -зѣ, нога, -зи, -зѣ, симряга (род смураго кафтана), -зи, -зѣ; сваха, -си, -сѣ, завярюха (сильная мятель), -си, -сѣ, стриха (свѣсь, концы кровин), -си, -сѣ, муха, -си, -сѣ; но въ именахъ мужескаго рода на *гъ, къ* и *аъ*, измѣняются, такимъ образомъ, только

¹⁾ Дієслово не узгляднене зовсім.

²⁾ Відси у Францева, Очерки op. cit., ст. 330—31.

³⁾ Доси у Францева, op. cit., ст. 331.

въ предложн. пад. един. числа: батигъ (родъ кнута, пѣти), батозѣ, лугъ, -зѣ; байдакъ (родъ барки) — байдацѣ, мотузокъ (родъ веревочки, снурка) -зцѣ, ранокъ (утро), въ ранцѣ; горохъ, -сѣ, лѣхъ (погребъ) -сѣ; равно и имена средняго рода на *ко* и *хо*: лижко (кровать), на лижцѣ, ухо, въ усѣ, лихо (бѣда) въ лысѣ.

3) Женскаго рода на *ця* родит. един. ч. оканчиваютъ на *ци*, дат. на *цѣ*, вин. *цю*, зват. *це*, твор. *цею*, предл. какъ дат.: молодыця, молодыци, и т. д.; мужескаго рода, конч. на *цѣ*, родит. оконч. на *ця*, дательн. *цю*, вин. какъ род., зват. *це*, твор. *цемъ*, предложн. *цѣ*. Хлопецъ, хлопця, и т. д.; во множ. числѣ тѣ и другія именит. оканчив. на *ци*: молодыци, хлопци, родит. первыя на *цо*: молодыцъ, вторыя на *цивъ*: хлопцивъ; дательн. оба на *цямъ*: молодыцямъ, хлопцямъ; винит. какъ род.: молодыцъ, хлопцивъ; зват. какъ именит.; творит. оба на *цями*; предложн. на *цяхъ*: молодыцяхъ, хлопцяхъ. 4) Звательный падежъ един. числа, болѣею частію, оканчивается на *е*, *ю*, *у*, *о*: брате, Пане, воле, доле, дурню, коню, бугаю, злодѣю (воръ), паньчу, коньченьку, соколоньку (почти всѣ на *ко*, зват. имѣютъ на *ку*)! Имена же, кончащіяся въ именит. на *гъ*, *къ*, *жъ*, въ зват. переимѣняютъ *г* въ *ж*, *к* въ *ч*, *ж* въ *ш*: Боже, стоже, чоловѣче, дяче, душе (духъ, душа въ зват. душо), кожуше, равно и кончащіяся на *цѣ* въ зват. *ц* измѣн. въ *ч*: паноче, хлопче, кравче (портной), шевче (сапожникъ). 5) Именительный множеств. числа въ именахъ мужескаго р. одушевл. кромѣ обыкновеннаго своего окончанія, допускаетъ и *ове*, но тогда такія имена означаютъ что-то цѣлое собирательное: панове, волове; впрочемъ окончаніе это рѣдко употребляется.

6) Творительный множ. числа въ нѣкоторыхъ именахъ, кромѣ *амы*, *ямы*, окончив. еще на *ьмы*: грошамы, гришмы; санямы, саньмы, чоботямы, чобитьмы; но въ этомъ случаѣ *о* переходитъ въ *и*: конямы, киньмы, грошамы, гришмы.

7) Творит. един. числа въ именахъ на *а*, *я* женскаго и общаго р. и ъ женскаго оканчивается всегда на *ою*, *ею*, *ёю*, никогда на *ой*, *ей*, *ёй* (какъ въ В.-Росс.): торба (родъ мѣшка), торбою, долею, долёю; кончащіяся же та *тъ*, *чь* женскаго рода имѣютъ на *тъю*, *тю*, *чью*, *чю*: щыръсть (искренность, откровенность), щыръстьтю, тю; ничъ, ничьчю, ничю; пичъ, пичьчю, пичю; напротивъ въ Галиціи этотъ творительный въ просторѣчью сокращаютъ еще на *овъ*, *евъ*, *о*: водовъ, душевъ, голововъ, голово.

8) Кончащіяся на *іе*, *ве*, *ліе*, *лье*, *ніе*, *ње* въ Велико-Росс., въ Мало-Росс. обыкновенно оканч. на *лье*, *нье*: зѣлье, жениханье, коханье, удерживая это удвоеніе и во всѣхъ прочихъ падежахъ: зѣльля, зѣльлю, зѣльлемъ,

зѣльмъ: равно и въ числѣ множ.; если нужно изъ имени на *лье*, *ньне* сдѣлать собирательное, тогда въ именительн. един. ч. оканч. на *ляя*, *нья*: зѣльля, коханья (т. е. этотъ именит. равенъ именительному множ. въ обыкновенной формѣ). 9) Въ дательн. един. ч. на *еви*, твор. на *емъ*, *ею*, е нерѣдко переходитъ въ *ѣ*: горобцеви -ѣви, горобцемъ -ѣмъ, суныцею -цѣю (земляника), крыцею, крыцѣю (сталь). 10) Родит. множ. въ тѣхъ именахъ, въ коихъ онъ въ Велико-Росс. оканч. на *овъ*, въ Мало-Росс. оканч. на *ивъ*: кавунивъ (арбузъ), ослонивъ (скамья), щыколоткиивъ (изгибъ у пальца).

Б) Особенности прилагательныхъ, 1) Именительный един. ч. въ муж. родѣ оканч. на *ый*, *ій*, жен. на *ая*, *ія*, *а*, *я*, средн. на *ее*, *е*: гарный (хорошій), сыній, гарная, сыняя, гарна, сына, гарнее, сынее, гарне, сыне; родит. муж. на *ого*, жен. *ои*, средн. какъ мужеск.: гарного, гарнои, гарного; дательн. муж. на *ому*, жен. *ій*, средн. какъ муж.: гарному, гарній, гарному; винит. муж. какъ род., жен. *ую*, *юю*, *у*, *ю*, средн. на *ее*, *е*: гарного, гарную, гарну, сынюю, сыню, гарнее, гарне; твор. муж. *ымъ*, женск. *ою*, *ею*, *ёю*, средн. какъ муж.: гарнымъ, гарною, сынёю; предложн. муж. *имъ*, *ому*, *емъ*, *имъ*, *ёмъ*, жен. *ій*, сред. какъ муж.: гарнимъ, -ому. сынемъ, -имъ, -ёмъ, гарній; въ числѣ множ. именит. во всѣхъ трехъ родахъ оканч. на *ьи*, *ии*, *ы*, *и*: гарныи, сынїи, гарны, сыни; прочіе падежи какъ въ В. Р. 2) Усѣченное окончаніе въ именахъ прилагательныхъ въ муж. родѣ очень рѣдко употребляется, зато чаще всего въ женск. и средн. 3) Притяжательныя прилагат. двухъ родовъ: одни на *ивъ*, *инъ*, *ынъ*, другія на *ый*, *ій*; послѣднія склоняются какъ обыкновенныя прилагательныя; первыя же такъ: кончащіяся на *ивъ*, происходящія отъ существ. мужескаго рода, суть не что иное, какъ родит. пад. множ. ч.: чоловѣкиивъ, отциивъ, жен. чоловѣкова, сред. чоловѣкове, -во, и т. д.; также и женскія на *ынъ*, *цынъ*, *чынъ*, *шынъ*, *жынъ*: Марусынъ, ж. Марусына, сред. Марусыно, -не; молодыцынъ, -на, -но, -не; крамарчынъ, -на, -но, -не; Евдошынъ, -ни, -но, -не; Андрїишынъ, -на, -но, -не; Ивжынъ, -на, -но, -не.

В) Особенности степеней уравниенія. 1) Уравнительная степень образуется чрезъ приставленіе слога *шый*, *ишый*: моторный (проворный), моторнишый, дужый (сильный), дужшый, дужшый, червоный (красный), червоншый, червонишый, кончащіяся же на *кый*, въ уравни. к выбрасываютъ: глыбокий (глубокій), глыбшый, гладкий, гладшый, солодкий, солодшый; кончащіяся на *гый*, въ уравни. то выбрасываютъ, то удерживаютъ *г*, то измѣняютъ въ *ж*: дорогой, дорошый, дорогшый, дорохшый. 2) Превосходная степень образуется прибавляя, а) къ положительной, нерѣдко и уравнит., слогъ *пре*, прегарный, предужый, предобрѣшый,

превѣряѣмый; б) къ положительной нарѣчій: *дуже, сыльне, -но, вельмы, несказанно, -но*, и под. т. мѣстоименія *самый, -ая, -а, -ее, -ое, -е*, къ положит. и уравни.: *дуже прудкий* (быстрый), *сылне, вельмы, несказанно поганый, самый гыдкий* (отвратительный); в) прибавляя частицу *най* къ уравни.: *найкрашый* (самый лучший), *наймицѣшый* (самый крѣпкій); г) въ просторѣчии нерѣдко въ сильномъ движеніи духа превосходную степень выражаютъ говоря: *изъ сына, изъ чорта, изъ бѣса* и т. п. *изъ чортового*, — *бѣсозого*, и т. п. сына, напр. злый, поганый, и т. д.

Въ неправильно уравниаемыхъ мало особенностей и потому я объ нихъ умалчиваю.

Г) Особенности увеличительныхъ и уменьшительныхъ. 1) Увеличиваются различно: а) существительныя, прибавляя оконч. *ше, га, ка, чье, чья, че, чя*: звонѣше, ручѣше, головѣше, чоловяга, чоловяка, коняка, звѣряка; б) Прилагательныя, прибавляя оконченіе: 1) *енный, еный*: здоровенный, враженный, -ный. 2) Уменьшаются: а) Существительныя: 1) на *ыкз*: *кожыкз, Петрыкз*; 3) *усь*: *Петрусь, татусь*; 3) *сыкз*: *татусыкз, Петрусыкз*; 4) *шка*: *барошка, Марушка, грушка*; 5) *ка*: *ручка, сывка*; 6) *ечка*: *барошечка*; 7) *чечка*: *батушечка, ручечка, матусенечка*; 8) *ечко*: *татусечко, сонечко, виконечко*; 9) *чечко*: *сонечечко, виконечечко*; *енька*: *барошенька, матусенька, рученька*; 10) *чокз*: *кусочокз, утрочокз, чоловѣчокз*; 11) *ечокз*: *кусочечокз, писочечокз, чоловѣчечокз*; 12) *чыкз*: *стовпчыкз, хлопчыкз*; 13) *чычокз*: *стовпчычокз, хлопчычокз*; 14) *еуь*: *стовпець, хлопець, слѣпець, Иванець*; 15) *ына*: *чоловѣчына, дытына, свытына, хатына*; 15) *ынка, шнка*: *свытынка, дытынка, матинка, Марынка*; 17) *очка*: *свытыночка, дытыночка, хатыночка*; 18) *це*: *черныльце, покотіолце, сонце*; 19) *енько*: *козаченько, соненько*; 20) *онько*: *голубонько*; 21) *синько*: *Марусинько*; 22) *уныко*: *Ганнунька, Марунька*; 23) *улька*: *Ганнулька, Марулька*; 24) *шлька*: *Марусинька, Ганнусинька*; 25) *еня*: *Марусеня, гусеня, поросеня*; 26) *ся*: *гуся, порося, Маруся*; 27) *чя*: *дѣвчя*, и т. п. б) Прилагательныя: 1) *енькый*: *гарненькый*; 2) *сенькый*: *гарнесенькый*; 3) *сесенькый*: *гарнесесенькый*; 4) *шнькый*: *мацюпинькый*; 5) *синькый*: *мацюпсинькый, гарнисинькый*; 6) *сисинькый*: *мацюписисинькый, гарнисисинькый*; 7) *иничкый*: *мацюпиничкый*; 8) *ычкый*: *мацюпенычкый*; 9) *ничкый*: *мацюпиничкый*; 10) *сенычкый*: *гарнесенычкый, мацюпесенычкый*; 11) *сесеничкый*: *гарнесесеничкый, мацюпесесеничкый*, и т. п.

Д) Числительныя не имѣютъ значительныхъ особенностей, кромѣ своего выговора: *одинъ, два, тры, чотыри, пять, шість, симъ, висимъ, девять, десять, одынадыцять*, и т. д. Два, ж. двѣ, род. двоухъ, трѣхъ, дат. двомъ, трѣмъ, винит. какъ род. твор. двома, трѣма и т. д. Обыдва, ж.

обыдѣѣ, род. обохъ, дат. обомъ, вин. какъ род. твор. обома и т. д.

Е) Въ склоненіи мѣстоименій большія особенности:

и.	я	ты	—	} Множ. какъ и въ Велико-Россійскомъ,
р.	мене	тебе	себе	
д.	мынѣ	тобѣ	собѣ	
в.	мене	тебе	себе	
т.	мною	тобою	собою	
п.	мынѣ	тобѣ	собѣ	

винъ,	вона,	воно	} какъ мужескій	Множ. воны и пр.
ѣго,	иѣ,			Сей, цей, сая, ця, ся, ця,
ѣму,	иѣ,			сее, цее, се, це и т. д., оц-
ѣго,	иѣ,			цей, оцця, оцее (э) тотъ-то;
имъ,	ею,			мій, моя, мое, твій, твоя
нимъ,	иѣ,			и т. п., той, тая, та, тее, те
и т. д., хто, що, кого, чого, кому, чому и т. д., чый, чія, чіе, чіѣго, чіѣму и пр., котрый, котрая, -ра, котрее, -ре, котрого, котрой, и т. д., кожый, кажый, кождый, -ая, а, ее, е, и т. д., всякий, усякий и т. д., ниhto, нищо, який, ая, а, ее, е, и т. д., якийсь, якась, якеєсь, и т. д., хто-то, що-то, и пр. т. и.				

Заключая¹⁾ это письмо, скажу Вамъ, что всѣ Ваши историческія изслѣдованія, помѣщенные въ часописъ Чеш. Музея 1833—35 г. переведены мною и напечатаны въ здѣшнихъ журналахъ, именно: *Přehled neup. lit. Illyr. Slow. и Přehl. pramen. st. hist. slow.* въ IX, X, XI и XII Телескопа; *O nar. km. Skyth. и Myšl. o starob. slow. w Eur.* въ VIII и IX Московскаго Наблюдателя; *O nar. km. litew.* будетъ помѣщ. въ одномъ изъ слѣдующихъ Телескопа. Сверхъ того переведены мною же, но еще нигдѣ ненапечатаны: *I. Langer; Česk. prost. obyčeje a pjsně; F. Palack: O welik. stěh. se nár. z As. do Eur.; I. Dobrowsk: Slowacki slow и пр., Čech neb Čechuwe, F. L. Celakowsk. Prost. pjsně slow. w Luž., Чешкая Грамм. по Дубровскому-Ганки; Грамм. Иллир. яз. Ив. Ал. Берлича; Грамм. Винд. яз., Ан. И. Мурко; начать переводъ Hist. Lit. české. I. Юнгманна. Съ нетерпѣніемъ ожидаю выхода Вашихъ Старожитн. Слов. и Чешской Исторіи Г. Палацкаго.*

Ио. Бодянский.

3. 1842. 9. IV. Б—й недовольный Шафариковымъ Слов. Народописемъ, присланиемъ йому до коректури. Поправки: номенклатура, число

¹⁾ Відси до кінця у Францева, Очерки, op. cit., ст. 213, ув. 1.

Українців, граматика, література, число Білорусів, мова, звучня. Поручення в справі книг.

Письмо О. Бодянського до Я. Шафарика¹⁾.

9-го Апрѣля 1842 г. ст. лѣч. Фрейгардъ.

Какъ²⁾ предполагалъ, такъ точно и случилось съ Вашимъ Славянскимъ Народописаніемъ, мой любезнѣйшій Другъ. Ошибокъ, промаховъ, недомолвокъ, и подобнаго тому — множество а множество! Согласно желанію Вашему „не заботиться о распространеніи и исправленіи до нельзя, но только объ удаленіи ошибокъ въ находящимся подъ руками, потому что сочиненіе Ваше „народное“, что все — это — только отрывки; система къ нему не относится, а принадлежитъ къ Грамматикѣ, и пр., я, однакоже именно потому, что сочиненіе Ваше назначается для народа вижу необходимость исправленія, по крайней мѣрѣ, важнѣйшихъ погрѣшеній. Иначе, при такомъ назначеніи и отъ такого сочинителя заблужденіямъ конца не будетъ, тѣмъ болѣе когда дѣло идетъ о предметъ по сю пору такъ мало извѣстномъ, но важномъ чрезвычайно. Далѣе, мнѣ не хотѣлось бы, чтобы кто-либо, особливо же знающіе изъ моихъ земляковъ, читая Ваше сочиненіе (разумѣется въ вѣрномъ переводѣ, котораго ожидать надо отъ меня грѣшнаго тотчасъ по возвращеніи во свояси), покачивали головою, говоря: „Не такъ, не такъ, вовсе не такъ! Эхъ, чтоже это онъ написалъ! А, вѣдь, слыветъ еще первымъ Славянскимъ языкознателемъ“. Или же, чтобы переводчикъ что слово оговаривался въ ошибкахъ сочинителя, исправляя, пополняя, добавая, и т. далѣе. Это моглобы очень вредить Вашему имени, особенно у насъ, привыкшихъ на Васъ смотрѣть гораздо съ высшей точки зрѣнія, нежели

¹⁾ Лист відносить ся до видання Слов. Народопису, в чім Бодянський був вельми помічний Шафарикови головню в часті українській і білоруській. З листом 13/4 1842 р. вислав III—к Б—му коректуру з просьбою дещо справити: „Mily Příteli! Posílám Vám korekturu, jak vysázeno od sazeče, jen tu i tam jsem něco na kvap korigoval. Český text skoriguji sám. Vý pečujte, aby v malo- a běloruských slovích omyly nezůstaly. Jsou to jen zlomky — systém sem nepatří — než do grammatiky. Můj spis je populární... U nás v Praze Velkorus Panov historik. S nim sem skorigoval o Velkorusech“. (Лавровъ и Сперанскій, оп. cit., ст. 30). Бод. добросовісно сповниве просьбу III—ка, посилаючи свої поправки і уваги у третьому з черги листі.

²⁾ Відси у Францева, Очерки, оп. cit., ст. 336.

³⁾ Доси у Францева, оп. cit., ст. 336.

та, съ которой цѣнять Васъ Ваши соотчичи. И такъ, не вдаваясь ни въ какія подробности, я принимаюсь за исправленіе грубѣйшихъ погрѣшностей, нуждающихся въ томъ больше всего. Впрочемъ, отъ Васъ зависитъ воспользо-ваться ими или нѣтъ. Честь предложена, — какъ говоритъ русская пословица — а отъ убытку Богъ избавить¹⁾. Слѣдую строго тексту Вашего сочиненія, такъ сказать строка за строкой, слово за словомъ. Прежде всего замѣчу что: а) не наблюдаете послѣдовательности въ употребленіи мѣстныхъ названій, именъ народныхъ подразднень, и т. д.; разъ пишете названіе въ Чешской формѣ, другой разъ въ народной, между тѣмъ какъ сами говорите, что все „зчешено“. Такъ Крайняци (Крайняки), и потомъ Пидгирѣ (Подгоржи). Что нибудь одно: или все въ Чешской одежѣ (а въ скобкахъ въ народной), или же въ народной (а въ скобкахъ въ Чешской). б) Число Малоруссовъ чрезвычайно уменьшено. Малорусскія губерніи, какъ извѣстно даже изъ каждой учебной географіи, самыя народонаселенныя въ Россіи, ни одна изъ Великорусскихъ или Бѣлорусскихъ не можетъ тягаться, напр., съ Полтавской, Кіевской, Черниговской, Харьковской, Волынской и Подольской, въ коихъ всѣхъ больше чѣмъ по полутора милліона (въ первой слишкомъ 1,800 тыс.) и такъ вотъ ужъ 9 милліоновъ; въ губ. Екатеринославской, Таврической, Херсонской, половинѣ Воронежской на Черноморѣ, губ. Люблинской — болѣе трехъ мил., придайте Галичанъ 2 м. 149 (хоть ихъ гораздо больше: если Поляковъ, живущихъ въ 6 округахъ считаютъ 1 мил. 800 т., то Руссовъ въ 12 неужели только два слишкомъ?), да 625 т. Русняковъ. Я того мнѣнія, что Южныхъ Руссовъ, по меньшей мѣрѣ 15—16 мил., за вычетомъ всѣхъ иностранцевъ, которыхъ тутъ не очень-то много, особливо въ Россіи, такъ какъ дворяне въ Предѣпровскихъ губ. почти исключительно ополячившіеся Руссини, знающіе столько же хорошо по-Русински какъ и по польски, и при томъ съ каждымъ днемъ снова добровольно перерождающіеся въ свое первобытное лоно. в)¹⁾ къ знаку *ѣ* слѣдовало бы прежде всего прибавить, что *и* *вм.* *ѣ* свойственно Новгородскому разнорѣчью, а потомъ ужъ о другихъ, г) къ употр. *и* *вм.* *о* иногда допускается и въ языкѣ Словенцевъ. д) Въ 4-мъ я выпоролъ слово *межы* *вм.* между, такъ какъ оно въ этомъ видѣ никогда у насъ не употребляется, напротивъ всегда *мижъ*, гдѣ *и* мягкое. е) Къ 5 и 6-му надо прибавить непременно, что употребленіе *в* *вм.* *у* и на оборотъ такъ свободно, что одно и то же слово произносить ся съ *в* и съ *у*, слѣдую въ этомъ лишь закону благозвучія въ соединеніи съ другими сло-

¹⁾ Відси до кінця зачеркнув III—к черв. чорнилом.

вами. ж) Въ 7-мъ слово гдѣ тоже вычеркнуто мною, потому что *г* въ немъ почти никогда не слышно, а если и выговаривается, то очень рѣдко, какъ исключеніе, а исключеній не слѣдуетъ употреблять вмѣсто правилъ. Можете его замѣнить словомъ *годи* (*dost*). Нерѣдко *г* прибавляется въ началѣ словъ къ гласнымъ: *гострый*, *гей*. з) Къ 9-му: это надобно такъ измѣнить: *жв* употребляется не всегда *вм.* *ѣ*, но иногда только: напротивъ гораздо лучше будетъ сказать, что Малоруссы вовсе не знаютъ *ѣ* и *ѳ* подобно Сербамъ южнымъ и сѣвернымъ, т. е. Лужичанамъ), и стараются замѣнять его или *жв*: *хвартухъ*, или *кв*: *квасоля* (и *хвасоля*), или *жвт*: *кахвтызма*, или *п*: *Пылыпъ*, (*Филипъ*). *Вм.* *ѳ* всегда *жвт*. Это совершенно вопреки Велико-Руссамъ которымъ *ѣ* столько нравится, сколько М.-Руссамъ *ж*. и) Въ 11-мъ слова: *пецы* и *тецы* какъ повелит. не годятся здѣсь въ видѣ примѣра на то, будтобы *ц* въ повел. употр. *вм.* *г* и *к*: это вовсе М.-Русскому языку чуждо; напротивъ тутъ онъ допускаетъ *ч*: *печи*, или удерживаетъ *к*: *тикай* (*уходи*), но никогда *тецы*, потому что *вм.* *тес* — *течь* употр. *текты*, иногда *течы*; если же Вы хотѣли сказать: *ч* *вм.* *к*, то тогда поставьте *вм.* *ц* букву *ч*, и *печи* *вм.* *пецы*. Замѣненія *ц* буквы *г* въ повел. не бываетъ у насъ рѣшительно, а потому *тецы* можете вовсе выпустить. і) 12-е такъ: *и* придается а) къ предлогу *кз*, *ко*, который съ нимъ и безъ него всегда выражается какъ В.-русское *г* или латинское *g*: единственный примѣръ употребленія буквы *г* (*g*) въ чисто южно-русскомъ словѣ, равно какъ и въ словѣ *для*, въ коемъ *д* обращается въ *г* (*g*), между тѣмъ какъ иностранныя слова съ *г* (*g*) измѣняются въ *h*, удерживая его (*g*) только въ двухъ-трехъ случаяхъ: (*гвалтъ*) изъ *Gewalt*, что перешло отъ Поляковъ, и слышно лишь въ Волынской, Подольской губ. и Галиціи; в) къ началу другихъ словъ, избывъ *вм.* простаго збывъ, издаты, изробыти, изказаты. Этѣ всѣ слова равно употребляются и безъ прибавочного *и*. Тутъ наблюдается то самое правило, какое при замѣненіи *в* буквой *у* и наоборотъ. к) Въ 13-мъ слова: *вулиця* и *вухо* надо выпустить, потому что они чаще слышны безъ *в*, нежели съ *в*. л) 14-е такъ: Не только въ жен. *сја* *вм.* *са*, но вообще *ц* на концѣ не принимаетъ твердыхъ звуковъ (*а*, *о*, *у*, *ы*, *ъ*, употр. въ В.-русскомъ), но мягкіе: *я*, *е*, *ѣ*, *и*, *ь* (какъ Древне-славяни): *ко(и)нецъ*, *коньця*, *коньцю*, *коньцемъ*, *коньци*, *коньцями*, на *коньцяхъ*; *лице-лиця*, *яйце*, *яйця*, и т. д. м) Къ 15-му послѣ правила: равно какъ и въ 3-мъ лицѣ един. ч. настоящ. страд. возвр. и прочихъ глаголовъ *ся* обращается въ *ця*: *женыхаецця*, или *женыхаеця* (первое чаще и лучше), *розлучаецця*, *сердыщця*. Впрочемъ, иногда неокончателное на *ця* и 3-е лице выговариваютъ часто какъ *ся*: *кохаться* или *кохацься*; *жены-*

хается и женыхаецца, но это очень рѣдко слышно. н) 16-е лучше измѣнить такъ: образомъ: 3-е лице въ наст. ед. и множ. вм. Врусскаго *тъ* употр. *тъ* (согласно Древне Слав.): носыть, носять, просыть, просять, давыть, давать. Но въ един. по *е* выпускаетъ *т*: веде, кliche, и пр., удерживая его послѣ *и* и множ.: ходить и пр. Если же передъ *е* находятся *а*, *я* то и *е* можно выбрасывать: чытае, чыта, походяе, походя, спѣвае, спѣва, гуляе, гуля, сѣе, сѣ, исключая немногіе глаголы, недопускающіе этого послѣдняго сокращенія: дае, но никогда да. Впрочемъ и полное окончаніе равно употребительно, какъ и сокращенія: чытаетъ, чытае, чыта. о) 17-е такъ: Буд. составляется прибавленіемъ глагола *и му* къ неоконч. накл., отбрасывая одно *и* для лучшаго произношенія: ходытому, ходытымемъ и пр. (Вашъ примѣръ могтму не хорошъ, особливо во 2-мъ видѣ могтымешъ).

Вы говорите, нѣкду, не нѣгды, но всегда составляе у Мруссовъ то, что у Сербовъ *отсо*, *тсо*, *рчу*, болгаровъ *щу*, *шту* или ново-роман. языковъ *futurum exactum*. Употребленіемъ *иму* не исключается, однакоже, употр. *буду*, такъ что то и другое можно употребить одно вмѣсто другаго. Между 17-мъ и 18-мъ нужнобы прибавить еще слѣдующіе признаки, какъ отличія Мрусскаго языка равнаго же достойника съ предыдущими, напр.: 1) Неоконч. наклон. всегда почти на *ти* (согласно съ большею частію другихъ славян. язык.): пыты, потягнуты, любыты, допуская однакоже, и *тъ*: любыть, дать, но тогда лишь, когда нужно выразить быстроту и под. тому движенія и т. д. 2) Прошедш. время всегда на *въ* вм. *лъ*: бувъ, знавъ, давъ, пизвавъ (какъ въ Бѣлорусск. Серболуж. верхнемъ и Словенскомъ кой-гдѣ). 3) Множ. первое лице на *мо*: ѣмо, знаемо, пишемо, будемо, допуская и *мъ* въ подобномъ случаѣ съ замѣчаніемъ 1-мъ *т*. е для вираженія скорости, быстроты и т. п. или же въ поэзіи. 4) 2-е лице един. настоящ. *ишъ* (вм. *шь* Врусскаго): бѣешъ, спышъ, маешъ, употребляя иногда и *сы* (какъ въ Древне-слав.) ѣсы, дасы. 5) Вспомог. глаголь *буты* вездѣ одинаково употребляется, т. е. сохраняя *у*: буты, бувъ, бувавъ, бувай, бувшы, буду, будучы, равно какъ и въ сложныхъ: прыбуты, добуты, забуты и пр. Въ 3-мъ лицѣ ед. наст. *е* вмѣсто *есть* (согласно съ Новгородскимъ и многими другими Славян. языками), (а въ разнорѣчій Задеснянскомъ *ѣ*, *ѣсть*, приближаясь тѣмъ къ Бѣлорусск. *ѣ*, *ѣщу*). в) Во множ. ч. прилагательныхъ полное окончаніе для всѣхъ родовъ (какъ въ Древне-славян) *и*: чыстыи, добрыи, свѣтыи; тоже самое и съ сокращенною формою для всѣхъ родовъ: чысты, гарны, свѣты. 7) Родит. падежъ един. муж. и средн. *ого*, *ѣго*: доброго, повного, сынѣго, а въ жен. *ои*, *ѣи*: доброй, сынѣи, яснои, чѣмъ отличается отъ дательнаго на *ой*, *ѣй*, или лучше *ій*: добрій,

сынній. 8) Звательный падежъ или на е (какъ въ Древне-славян.); брате, отче, сыне; или на у и ю: сыну, царю; это послѣднее свойственно особенно уменьшительнымъ: братику, сынку, козаченьку; 9) Очень часто в прибавляется къ словамъ, начин. съ о: винъ, вона, воно, воко, вичи, вивця, вогонъ (и вигонъ). Но въ словѣ воть (ессе) в опускается: отъ. 10) Если послѣ лъ и нь слѣдуетъ гласная, то предъ нею л и н повторяются: весилля, зилля, спасинья, коханье, добуванье, употребляются и безъ повторенія: кохана, знана, зиля, что неприятно, впрочемъ, уху Мрусскому. Послѣ же м передъ я всегда вставляется н: памянть, времня, имья. 11) Часто о въ началѣ слова опускается: дынь, вм. одынь, дынь, днымъ = одынь, однимъ, а союзъ и сокращается въ й (особливо въ поэзи и быстроу разговорѣ для приданія силы и т. п.). Это сокращенное й такъ свойственно Мрусскому яз., что почти можно его ко всякому слову прибавить, особенно въ стихахъ, напр. й была й жинка й мужыка. Всѣ слова, начинающіяся имъ, допускаютъ сокращеніе его въ й: ишовъ или йшовъ, известны и йзвесты. 12) Очень любимое обращеніе е въ и даже тамъ, гдѣ и не слѣдовало бы, такъ что никто не осмѣливается его писать, хотя въ рѣчи часто произносится: чырвоный, чыпурный (такъ и въ Бѣлорусск. и Словенскомъ, отчасти Верхне-Луж.). 13) а замѣняется часто буквой ы: куды, туды, сюды. 14) д переходитъ въ т и наоборотъ: да, та, одъ, вид(т)киль, (отколь). 15) Переходъ с въ з, отдѣльно и въ соединеніи, особливо въ частицахъ: зъ, зо, зовсимъ или зусимъ, знову, збуты. 16) Вмѣсто придаточной частицы то употребляется всегда съ: кельсь (когда-то), десь (гдѣ-то), щось (что-то). — Къ „Родѣіі“ о разпорѣчьи Задеснянскомъ прибавить: вмѣсто и, образовавшагося изъ о, слышно уи: куинь, суиль, у: кунь, суль, ю: кюнь, сюль или кюинь, сюиль. Къ „Словесности“: Слѣды Мрусскаго языка находятся безъ исключенія во всѣхъ древнѣйшихъ письменныхъ памятникахъ, сочиненныхъ или переведенныхъ на древне-Славянскій языкъ (нерѣдко даже только переписанныхъ) въ Южной Руси, и даже такихъ, которые вышли изъ рукъ до XIII ст. на Сѣверу и Западу Россіи тѣхъ писателей, которые по происхожденію были Малоруссы. Въ Несторѣ больше всего слѣдовъ Малорусскаго языка. Въ XVI и слѣд. вѣкахъ Запорожскіе Начальники и Малорусскіе Южаны писали множество грамотъ чисто или смѣшенно Малорусск.-языкомъ (съ древне-славян.). Монахъ Кіево-Михайлов. монастыря, Софоновичъ (Сохвоновычъ) жившій въ концѣ XVII-го ст. написалъ „Кроныку“ Малорусскую весьма чистымъ и исправнымъ Малорусск. языкомъ. Далѣе Богданъ Хмилъницкій (Chmilnićký) извѣстенъ какъ сочинитель а) прекрасной Пѣсни, пропѣтой имъ въ Кіевѣ

или Переяславъ послѣ очищенія своей родины отъ Поляковъ, Уніи и жидовъ: „Да не буде лучше, да не буде краще, якъ въ насъ на Украинѣ, да немає Ляха, да немає Жыда, немає й Уніи“. и пр.; и б) Думы: „Ой беда, беда Чайци небози“; и пр. Мазепа сочинилъ тоже думу: „Вси покою щиро прагнуть“, и нѣсколько писемъ къ дочери Кочубея напечатанныхъ въ Прибавленіяхъ или Примѣчаніяхъ Бантышемъ-Кам. въ его И. М. Р. Слогъ его немножко пахнетъ Полонисмами. Козакъ Клымовскый (Kłumowski) написалъ повѣстную пѣсню, столько любимую Малоруссами: „Ихавъ козакъ за Дунай“ и пр. — Архіепископъ Коніцкый (Konický) помѣстилъ въ своихъ комедіяхъ и трагедіяхъ, писанныхъ больше Врускимъ яз. съ примѣсю Древне-славянскаго тоже нѣсколько сценъ на чисто Малорусскомъ языкѣ. — Сковорода писалъ по Малорусски, но слишкомъ неисправно и смѣшенно. — Тутъ является Котляревскый за нимъ Гулак-Артемовскый (Hulak-Artemowski), профессоръ Харьковскаго Университета, и теперь еще въ живыхъ, лучший изъ нынѣшнихъ Малорусскихъ писателей, далѣе Боровиковскый (Borowikowski) 1828, Квитка (1832), Гребинка (1834), Я (подъ именемъ Запорозя Матерынкы-Materynky, 1834), Шпыгоцкый, Сынелъникивъ, Забила, Метлинскый, Костомаривъ, и, наконецъ Пандура. Между Галичанами вмѣсто Илькевича, который ничего не сочинилъ, ни перевелъ на Малорусскій яз., а только издалъ пословицы, поставьте Моха, издателя сочиненій своихъ подъ именемъ Метелля. Я вычеркнулъ изъ ряду писателей Малорусскихъ гг. Павловскаго, Максимовича и Срезневскаго, такъ какъ они никогда ничего, сколько извѣстно, не написали на родномъ Малорусскомъ языкѣ. Мѣсто ихъ въ ряду издателей пѣсень. — Число Бѣлоруссовъ тоже Вами чрезвычайно уменьшено. Судя уже потому, сколько обращено ихъ изъ Уніи въ Православіе въ 1839-мъ, т. е. около 4-хъ мил., какъ это извѣстно по официалнымъ извѣстіямъ, должно полагать, по крайней мѣрѣ до 5-ти мил. потому что Бѣлоруссовъ Православныхъ было и до 1839 г., для коихъ имѣлся всегда Могилевскій Архіепископъ. — Собственная Бѣлая Русь ограничивается не только Витеб. и Могилев. губ., но также и Минской съ частію Гродненской. — Что касается поднарѣчій Бѣлор. яз., то раздѣленіе его на чисто Бѣлор. въ Могил. и Витебск. губ., и Литов. Русское въ остальныхъ, совсѣмъ неосновательно и противно сущности дѣла и самой дѣйствительности, потому что такъ назыв. Литовско-Русское поднарѣчіе никогда не было, нѣтъ, его и не будетъ, а то, что подъ нимъ хотятъ разумѣть, есть ничто иное, какъ языкъ письменный, искусственный, книжный Бѣлорусскій писателей въ быв-

шемъ Литовско-Русскомъ В. княжествѣ составленный изъ языка чисто Бѣлорус. и Древне-славянскаго церковнаго. Стоить только сравнить пѣсньи народныя въ губб. Могил. и Витеб. съ пѣснями же губб. Минской, Гродн. и т. д. Конечно есть разности; но это ничтожность, и скорѣе можно назвать разпорѣчьемъ, чѣмъ поднаръчьемъ а тѣмъ менѣе Литовско-Русскимъ, что какъ я сказалъ, рѣшительно пустая выдумка. Лучше всего этотъ письменный языкъ Бѣлоруссовъ называть Книжно-Бѣлорусскимъ. Словарь его составленъ еще въ XVI-мъ вѣкѣ извѣстнымъ Бѣло-русскимъ языкословомъ Памвой Берындой. — Къ признакамъ Бѣлор. языка необходимо придать еще слѣдующіе существенные: 1) Я вмѣсто ѣ, когда надъ нимъ нѣтъ ударенія: у снягу, лясу. 2) ё вм. о: ёнъ, ёна, хоть говорится и яна, яно. 3) ё вм. е і ё, ёспъ (что замѣчается и въ Задеснянскомъ разпорѣчии Малорусск. яз. гдѣ говорится ё, ёсть; это переходъ отъ МР. къ БР.). 4) џ вм. ч: пецатка (что и у Тверичанъ сохранилось, за что ихъ и зовутъ Цуканами, равно какъ и Новгородцевъ) Пасмовиць, Ивановиць (согласно съ Чехами). Къ употребленію џ и дз вм. ть и дь придается, что это сохраняется иногда и у Нижне-Русскомъ (въ губб. Симбирской и Нижегородской), равно и у Тверичанъ. — Вотъ все, что я считаю необходимо нужнымъ прибавить, измѣнить, пополнить, исправить въ Вашемъ „Народописѣ“. Впрочемъ, Вы хозяинъ его, и „имате власть творити, якоже хотите“. — Потрудитесь, пожалуйста, сказать г. Гривнячу, что я на дняхъ собираюсь отправить два огромныхъ ящика съ книгами черезъ Голомуць посредствомъ книгопродавческаго пути для сохраненія у него до моего прибытія, которое послѣдуетъ вѣроятно недѣли черезъ четыре. Тогда я, составивъ списокъ всѣмъ моимъ книгамъ отправлю ихъ черезъ него же далѣе въ Устьѣ Травы, а оттуда на корабль въ Петербургъ и Москву.

Согласенъ ли онъ на это? Напишите мнѣ его отвѣтъ. Много бы еще могъ кой о чемъ поговорить съ Вами, но вотъ бѣдетъ $\frac{1}{2}$ десятого, и я спѣшу съ своей грамоткой на почту.

Вашъ навсегда

И. Бодянский.

Примѣтка Шафарика: „W 2-hem wyd. podlé tohoto listu zde onde něco oprawiti se může“.

По одержанію листа писалъ III—к Б—му дня 30. IV. 1842: „Za korektury děkuji; než přišla bohužel o několik hodin pozdě! K čertu s Vašimi Freiwald poštami! Z Paříže

a Londýna jde čerstvěji. Nejhrubší omyly opravil sem v presu; ostatek musí zůstatí pro budoucnost. Zůstane mi to vždy vzácné a drahocenne. Ostatně Vy by tam byl méně nedostatkův viděl, kdyby jste spisu mého byl neuvažoval jak porovnájící grammatiku a soustavnou historii literatury, čímž on není a býti nemá. Můj spis jest pro ty, jimž posud sotvy jméno Malorusův známo, a pro ty to tam dost. Jména uvodím těch, jenž buď sami psali, buď aspoň vydali něco malorusky. Špyhocky psal mnoho drobných básní, jež jsem u Srezn. viděl a Čelák. některé z nich pro Čas. mus. přeložil. Sresnevský mi teč v rukopisu své maloruské spisky ukazoval, a mimo to pracuje v maloruské literatuře sbíraním, přepisováním, vysvětlováním a vydáváním maloruských spisův. Viděl jsem u něho zásobu pro maloruský sborník. — O Maksim. v Čas. mus. opravíme budoucně: ostatně byť i chyba byla, není tam nic pro něho pohoršivého. Zdaliž každý zloděj, kdo cizí věci vydává? Chod. umřel, a z jeho pozůstalostí vydáváti zásluha jest. Do Maksim. sbírky se mohly přepisy z jiných sbírek dostatí, o nichž snad sám nevěděl, odkud jsou... кінця нема. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., ст. 31).

Дрібні поправки, але тільки звукові, вспів ІІІ—к виести ще до першого видання. Інші поправки Бодянського узгляднів у другім (1842) і третім (1849) виданню.

Основні поправки поробив Б—ий у своїому перекладі: Славянское Народописаніе, Москва 1843, на що дістав впрочім дозвіл від самого Шафарика.

Треба признати, що Шафарик старав ся, щоби видання Народопису вийшло, о скільки можна, поправно. Він просив Б—го переписати латинкою пісні українські й великоруські, щоби мати вірний образ виговору, як це побачимо на иншому місці. В листі з 4/3 1842 інформував ся: „oznamte mi, která jména z těchto spisovatelův maloruských jsou opravdová, která vymyšlená (pseudonim): Hrebenko (psal Maloross. prykazky 1834), Osnovjanenko (pověsti, svatanje atd.), Dovhonosenko (Cyhanskaja Šoloputnjava 1836), Topola (Čari 1837), Mogila (Dumki 1839), Halka (Sawwa Čalyj 1839). Mně jen to známo, že Mogila je Ambrož Metlinský, I. Halka = Nik. Iv. Kostomarov; ale kdo jsou Hrebenko, Osnovjanenko, Dovhonosenko, Topola? Neznáte li jich všech aspoň mi vyznačte, které jméno za opravdové, které za jinota-

jitelné držíte. Mezi novějšími básníky maloruskými nacházím jména: Lev Borovikovský, Athanas Špihocký, Ruslan Šaškevič; snad některý z těchto pod oněmi Hrebenko, atd. ukrytý? Potom jak jich uvodit? Ja myslím takto: nejnověji psali malorusky: Mohyla (t. Metlinský), Halka (t. Kostomarov) atd. Ja ve své knize položím pouze jména: nic víc o nich. Odpovědi do 19 března čekati budu. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 28—29).

Похибки вийшли ізза поспіху Шафарика з виданням Народопису. До того признаєть ся III—к у листі з 27/3 1842: „Se sázením a tiskem se velmi pospíchati bude, abych v létě byl svobodný“. III—к жалує теж, що не міг післати Б—му переписані части рукопису „o maloruštině, a běloruštině. „Ten den, co jsem Váš list dostal, odevzdal jsem rukopis impressí. Přepisovačův tu není při ruce. I sám jsem tuze zaplněn, tak že často ani lžící polívky pokojně sníti nestáším. Pošlu Vám tedy korekturu, a budu čekat s tiskem na ni. Právě se to sází. Doufám, že hrubých omylův tam nebude. Bral jsem to všecko s Vašich zpráv a z národných písní. Buďte tedy bez péče“. (Лавр. Сперанск., op. cit., ст. 29—30).

2. Рукописні матеріали.

а.

Музей Шафарика. Рукопись некаталогована.

Пісні справлені і переписані Бодянським для Шафарикового видання „Slovanský Národopis“.

1.

1. Koľy ne buľo^{a)} z naščada^{b)} svita,
2. Tokdi ne buľo neba ni zemli,

¹⁾ а. КореKTуру пісень: „Koľy ne buľo“.... і „Pojichav Iva-seňko“ прислав Б—ий Шафарикови перед 15. II. 1842 на його просьбу з дня 11. I. 1842: „Přikládám tu přepis dvou písniček maloruských, abyste to pro mne poopravil a přepsal latinskými literami, zvláště z ohledu i a y, též ě a ě. Pošlete mi Váš přepis ordinární čili listovní poštou. První mám z Haliče. (Першу пісню прислав Вагилевич, порів. ст. 28, другу виписав III—к з Голембйовського). Při variantách druhé písne mějte pozor nejen na vy-

3. Ano^a) ľem⁶) buľo synee more,
4. A sered morja zelenyj javir,
5. Na jaworoňku try hoľuboňky,
6. Try hoľuboňky radoňku radjat'
7. Radoňku radjat' jak svit snovaty^a)
8. Ta spustymo sja na dno do morja;
9. Ta ďistanemo⁾ dribnoho pisku
10. Dribnyj pisočok posijemo my,
11. Ta nam stanečcja^a) čorna zemľycja.
12. Ta ďistanemo zoľotyj kamiň,
13. Zoľotyj kamiň posijemo my,
14. Ta nam stanečcja jasne neboňko

slovení maloruské, ale i na metrum a verš. Pro metrum a verš někdy jsou v písnech archaismy. Chci míti česky psaný vzor opravdového národního vyslovení maloruského. Підчеркнено III—ом. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 26). Шафарик дякує Б—му листом з 15. II. 1842: „Díka za přepis písní“ i листом з 27. III. 1842: „Milý Příteli! Díka za poslané přepisy maloruských písní. Jsou tak, jak jich právě potřebuji. Jen na dvou místech mám pochybnosti. Ve verši: Ta spustymo sja na dno do morja, psal jste „spustymo“ místo Vahilevičeva сшустѣте (вирн. сшустѣмо I. Б.). Dobřeli? Jako futurum? Neníli to imperativ, nemáli místo ѣ (ě) psati se i. Dale: Vyjišov Ivaseňko do switlyci, u Vás slovo „Vojšov“ omylně psáno „Vojijšov“. Ja položil „Vojšov“. Dobřeli? Potom pišete všudy: myni, mysjačok. Analogie zdá se žadati: „misjačok“, t. i místo ѣ. Či to snad výminka? Prosím poučte mne“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 27 i 29—30).

б. Пісні: „Oj chvortuno“... „Oj lužečky“... i „Zasvyštaly kozačeňky“... прислав Б—ий Шафарикови 11. III. 1842 теж з Фрайвальдау на його просьбу з 15/2 1842: „Máteri vydání Malorus. Pěsní. Mosk. 1827, 16°, přepište mi asi dvě pěkné písničky, na ten způsob jako ony karpatoruské. Dlouhých nemohu potřebovati“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 27) i з 2/3 1842: „Dnes Vás prosím pošlete mi co nejdřív přepis jedné z nejpěknějších maloruských písní ze sbírky Maksimoviče: Ukrainsk. narod. pěsní. 1834. 8°, třebas delší, jen latinsko-česky ortografovanou, jakž mi ondy halickoruské přepsal jste“ (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 28—29).

в. Крім цього Б—ий прислав III—ви теж і дві московські пісні: „Kak na duběikě dva gaľubčika“ i „Na ulicě to dožd', to sněg“ в чеській транскрипції і з увагами. О це просив III—к Бодяньского 27/3 1842: „Přiložene tu velkoruské písně, prosím, opravte dle vyslovení Moskevského, to jest konveršální mluvy, místo bezpřízvukného o položte a, a dejte pozor na ł a l. Pošlete mi to prosím hned první poštou“. (Лавровъ и Сперанскій, op. cit., st. 29—30).

15. Jasne neboňko, svitľe sonyňko,
16. Svitľe sonyňko, jasen mysjačyk,
17. Jasen mysjačyk, jasna zirnycja,
18. Jasna zirnycja, dribny zvizdočky.

Примѣчанія.

1а) Ошибочно не было. МРуссь не можетъ равнодушно принимать въ *бузъ, була* и пр. *ы* вмѣсто *у*.

1б) Вѣрно *вм. настада*, или *настаду*, отъ настаты — происходить, *orig. entstehen*. Оно соотв. древне-славян. *искони*. Выраженіе теперь устарѣвшее.

3а) *Ано* — сходно съ Словен (краин) *ино*, и тоже самое значить, т. е. *и*. Какъ въ *ино*, такъ и въ *ано* вторая половина *но* — прибавочное, а первая, *и* и *а* — существенное, хотя и вторая въ стихотв. народныхъ часто употребляется безъ первой, не перемѣняя, однакоже своего значенія. А потому не слѣдуетъ этой частицы писать разстановочно, а *но* (*а но*) что было бы и *но*, а это не по Мрусски, тѣмъ болѣе въ связи съ *лемъ*. Цѣлое будетъ значить: „И лишь“.

3б) *Лемъ* -- сокращено изъ *ленома*, употребляемаго и теперь Словаками вмѣсто Чешскаго *genom*, почти какъ ВРусское *лишь*, одинакое съ нимъ значеніемъ, — сокр. изъ *лышень*, сохранившагося и нынче у МРуссовъ, какъ въ этой полной (*лышень*), такъ и сокращенной (*лышь*) формѣ.

7а) *Сноваты*, въ значеніи *основать*, теперь болѣе не употребляется, а только лишь въ первобытномъ *сновать* — *den Auftrag od. Zattel anlegen*.

9а) А не *дистанеше*, что скорѣе по чешски, но вовсе невозможно по мрусски, ровно какъ *просіеше* и. т. п. Это даже не можетъ быть и архаизмомъ.

11а) *Ся стане* — по польски, чешски и т. д., только не по русски вообще. По сю пору не удалось мнѣ слышать между Русскими употребленіе *ся* *передъ* своимъ глаголомъ. Это, подобно 1а), 7а), рѣшительно вопреки духу мрусскаго языка, а потому не есть даже устарѣлымъ выраженіемъ или оборотомъ. Одни только ополячившіеся Русины въ Галиціи и Венгріи, т. е. такъ называемые ученые, плохо знакомые съ роднымъ языкомъ, равно какъ и „Панская челядь“ употребляютъ *ся* *передъ* своимъ глаголомъ.

2.

1. Pojichav Ivaseňko na polovanie,
2. Pokynuv svoju myľu na chorovanie
3. Vyjichav Ivaseňko v čystee*) pole,
4. Pustyv konyka na popasanie

5. A sam prypav k syrij zemli na spočyvanie.
6. Prysnysja Ivaseńkovi dyvneńkyj son,
7. Ščo^{a)} zletiv z prave⁶⁾ ručky jasneńkyj sokol.
8. Pojichav Ivaseńko do voroženky,
9. Ščob odhadała dyvneńkyj son.
10. Voroženka hoľubońka son odhadała,
11. Mołodomu Ivasiovi žalu zavdała.
12. Jide, jide Ivaseńko, konyka bjučy
13. A vže svoji^{a)} myleńkoji ne zastajučy.
14. Pryjichav Ivaseńko pid voritoczka,
15. Stuknuv, puknuv konyk v kopytočka.
16. Vyjšla do joho^{a)} najstaršaja svist' :
17. „Vytaj, vytaj, pane ziatiu, čužyj ta ne naš!“
18. A vže tvoji^{a)} myleńkoji⁶⁾ na sviti ne maš!“
19. Vvjišov Ivaseńko do svitlyci,
20. Ležyt joho myleńkaja na prestoľnyci.
21. „Nižkyž moji, skoropadlyji, čom ne pidete?“
22. Ručky moji čorneńkyji, čom ne pryhornete?
23. Očy moji čorneńkyji, čomu^{a)} ne hlanete?
24. Usta moji, pryjaznyji^{a)}, čom ne promovyte?

Примѣчанія.

3a) Отнюдь же не *čystoe*; 7a) *šo* вм. *ščo* больше по карпаторусски. 7б) Вмѣсто *pravoj*, что никакъ не можетъ быть по мрусски, потому что усѣченное окончаніе на *oi* вовсе не употребляется въ этомъ языкѣ. Оно должно быть либо на *oi*, либо *u* обратить ся въ *i* (i), гдѣ это возможно, либо же, вм. полного *oi*, допускается усѣченное *e*. 13a) Но не *svojej*: см. 7б). 16a) Изъ всѣхъ славянскихъ языковъ одинъ только мрусскій не допускаетъ въ мѣстоименіи *oni* послѣ предлога прибавленія *u* передъ *e*, а всегда употребляетъ *ego* безъ онаго: *do joho*, а не *do njoho*. 18a), 18б) см. 7б). 23a) Такъ а не *čom*; иначе нарушится стихотв. размѣръ. 24a) А не *pryjazneńkyji*, по причинѣ упомянутой въ 23a). Въ первомъ случаѣ (въ 23a) не доставало бы одной стопы, а въ послѣднемъ (24a) было бы одной больше.

3.

(Изъ Сборника Бодянского.)

а.

„Oj chvortuno — churtovyno!	Usi sady zeŕenijut',
Ščo ty vyroblaješ?	Tilky sucha vyšnja.
Dała na čas piznatysja,	Koho ljubľu, žyt' ne možu,
Teper rozlučaješ!	Za toho ne vyšla.

Ne vsi tiji sady cvitut',
Šeo rozvyvajut'sja¹⁾,
Ne vsi tiji vinčajut'sja¹⁾,
Šeo ženychajut'sja¹⁾.

Połowyna sadu cvite,
Połowyna vjane;
Bišše toho vinčajet'sja¹⁾,
Šeo rodом neznane.

Och vy roky! och vy roky!
Roky nepravdyvy!
Vkorotite žyt'tja myni,
Bud'te mylostyvy!

Vkorotite žyt'tja myni!
Pokil v smutku budu?
Luččež mene umertvite,
To vsjoho zabudu.

Och vy roky! och vy roky!
Choč ne prybuvajte!
Koły vy nas rozlučyły,
Dak žyt'tja ne dajte!

Letiv oreł ponad morem;
Daj stav hołosyty:
„Tjažko, važko na čužyni,
Bez myłoho žyty“.

Letiv oreł ponad morem
„Podaj, more, pyty! —
Tjažko, važko nam ubohym,
Bahatych ljubyty.

Ne tak ščast'tie, ne tak dolja,
Jak bahaty ljude,
Jak rozlučut po ljubovi,
To j ščast'tja ne bude.

Step šyrokyj vodu vydno,
Myłoho ne baču,
Jak počuju movu joho,
Nechotja zapłaču.

Oj mała ja, mij myleńkyj,
Družynuju buty,
Oj daj myni toho zillja,
Ščob tebe zabuty.

„Je u mene take zillja,
Blyžko perelazu,
Jak dam tobi napytysja,
Zabudeš od razu.

Budu pyty, vypyvaty,
Taj kapli ne vpušču —
Todiž tebe ja zabudu,
Jak oči zapljušču.

(Украин. пѣсни, изд. Максимовича 1834).

6.

Oj lužečky da berežečky
Da voda ponjała;
Da vžež moju hołovońku
Žurba obnjała.

Och i ja žurbu, och i ja tosku
Da na lystu spyšu,
Och i ja žurbu, och i ja tosku
Da na Dunaj pušču.

Da pływv žurbo, da pływv toska²⁾
Da po vsim bereham,
Och i rozdaj, Bože, moju peča-
Po vsim voroham. [leńku

Da zełenyj dub, da zełenyj dub,
Da bez sońcja zav'jav —
Mołodeńkomu da kozačeńku
Boh doli ne dav.

Da ne dav doli, da ne dav ščastja,
Da ne dav tałana,
Da kudy ja pidu, kudy povernusja
To vse čužyna!

¹⁾ Уваги Б—го! лучше єеja.

²⁾ Увага Б—го: отнюдь не тоска, но тоска.

b.

Zasvystały kozačėnky v pochod z połunočy,
Zaplakała Maruseńka svoji jasny oči.

Ne plač, ne plač, Maruseńko, ne plač, ne žurysja,
Za svojoho myleńkoho Bohu pomołysja.

Stojit' misjač nad horoju, da sońcja nemaje,
Maty syna v dorožeńku slizno provožaje.

Proščaj, myłyj mij synočku, da ne zabavljajsja,
Čerez čotyri nedilońky do domu vertajsja.

„Oj rad by ja, matusieńko, skoriše vernućcja,
Da vžež ščoś mij voroneńkyj v voritjach zpotknuvsja.

Oj Bih znaje koły vernuš, v jakuju hodynu,
Pryjmyž moju Maruseńku jak ridnu dytynu.

Pryjmy jiji matusieńko — vsi v Božijij voli!
Bo čto znaje, čy žyv vernuš, čy ljažu na poli.

Oj rada ja Maruseńku za ridnu prynjaty
Da vse ne tak vona bude mene považaty.

„Oj ne plačte, ne žuriteś, v tuhu ne vdavajteś,
Zahrav mij kiń voroneńkyj — nazad spodivajteś“.

4.

Oj spav puhač na mohyli,
Daj kryknuv vin: puhu!
Čy ne dast' Bih kozačėnkam,
Choč teper potuhu!...

Oj kołys my vojovały,
Da bilše ne budem!...
Toho ščastja j tiji doli —
Povik nezabudem.

Ščo deń, ščo nič — use ždemo...
Požyvy ne majem:
Davno buła Chmelnyčėnka
Uže ne zhadajem.

Da vže šabli zaržavily,
Muškety bez kurkiv, —
A šče serce kozackeje,
Ne bojićcja Turkiv!...

б.

Бѣлорускія пѣсни. Свадебныя. П. І. Шафаріку,
І. Бодянскій.

26-го Дек. 1837.

7-го Янв. 1838.

Прага.

Переписані Бодянським на двох аркушах.

b.

Збірник українських і кількох польських пісень. Пе-
реписав власноручно Шафарик і зазначив: Přepsano z wla-

snorněnjho rkp. Z. D. Chodakowského, nacházegjeho se u I. M. Bodjanského, 1837, Praha. Порівн. в статті Шафарика, Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder між рукописними збірниками ч. 32. „Sammlung kleinrussischer Lieder von S. D. Chodakowski. Die Reste dieser Sammlung kamen in die Hände Bodjanski's. (J. Jordan. Jahrbücher für slav. Lit. Kunst und Wiss. Leipzig, 1842, ст. 325).

Крім цього в бібліотеці чеського Музея в Празі зберігається немало книжок з присвятою Бодянського „П. І. Паву Шахварику“, або „И. И. Шафарiku“.

V.

Лист М. Максимовича до П. Шафарика.

Коли саме почала ся переписка між Максимовичем і Шафариком, напевно сказати трудно. Імя Максимовича було Шафарикови знане як видавця збірок „Малороссійскія пѣсни“ Москва 1827 і „Украинскія народныя пѣсни“, М. 1834. У листі з 16. VIII. 1835 писав III—к Коляру: „V Rusku vyšly znamenité prý sbírky národních písní, od Kašina v Moskvě 1834. 4°, 3 díly, od Maximoviče tamže 1834 (maloruske)¹⁾, potom: Ruska starina, tuším 3 díly (národní písně) atd. atd. Všecko to ještě jen počátek; kdo dožije, uvidí divy, když Bělo- a Malorusi všecký své písně seberou. Čechové svých bud' neváží sobě, bud' jich nemají“. Блище про Максимовича довідав ся, на мою думку, III—к, від приятеля Максимовича М. Пог'одіна підчас його пробування в Празі 1835 р. Імя-ж Шафарика було Максимовичеві знане головню як автора „Slovanské Starožitnosti“ Praha 1837 р. Шафарик висказуючи у листі до Пог'одіна з 2/X 1835 надію, що йому допоможуть виданнями з Росії, додає: „Die Herren Kirjewski und Maksimowič (der freilich von Ihnen weit genug ist) werden doch wohl meiner auch nicht vergessen“. (Письма, op. cit., ст. 149). І справді Пог'одін просив Максимовича посилати книжки своїму приятелеві у Прагу. „Пошлите своихъ книгъ, писав II—н М—чу 30/X 1839, по два или по 3 экземпляра въ Радзивиловъ къ г. Гартенштейну для доставленія г. Шафарику въ Прагъ. И попросите непременно у преосв. Иннокентія туда же 3 экз. Воскреснаго чтенія,

---

¹⁾ Шафарик у листі до В. А. Мацейовського з дня 3. III. 1835 просив: „...objednejte mně ihned: Maksimovič, Ukrainskija narodnyja pěsni čast. 1. Moskva 1834, 8°, 178 str.“ (Slovanský Sborník, E. Jelínek 1884, ст. 307).

Исторіи, Проповѣдей и всѣхъ книгъ изданныхъ въ Кіевѣ“ (С. И. Пономаревъ. Письма М. П. Погодина къ М. А. Максимовичу. Спб. 1882, Сборникъ отд. р. яз. и слов. Имп. Ак. Н. т. XXXI, № 2, ст. 18). А у листі з лютого 1840 р. питає Погодін: „посылаєте ли вы книги Шафарику чрезъ Гартенштейна?“ Максимович сповнив просьбу П—на. Про те свідчить поважне число книжок бувшої Шафарикової бібліотеки з присвятою Максимовича. Замітна присвята на вид. „Українскія народныя пѣсни“ М. 1834: „Достопочтенному и многоуважаемому у насъ Г. Шафарику отъ Максимовича изъ Кіева“.

Думаю, що початок переписки належить звязати із посилкою книжок Максимовичем Шафарикови та його пошаною і прихильністю для Ш—ка, що їх розбудили у нього не лиш Slov. Starožitnosti, але й листи Погодіна та Бодяньського — останнього підчас побуту в Празі.

У листі з 26. III. 1838 р. писав М—ч Б—му: „Пишете пожалуйста ко мнѣ; я весьма желаю читать ваши письма, слышать, что творится въ нашемъ двоюрідномъ мірѣ, нашими Славянами“... „Я кое — что новаго выработалъ относительно русскаго языка¹⁾, о чемъ прочтете нѣчто въ письмѣ къ Шафарику, въ коемъ и это къ вамъ письмо влагаю. (Письма А. М. Максимовича Бодянскому, Чтенія 1887, I, ст. 129—131).

Виходить, що початок переписки належить віднести на рік 1838. Лист Максимовича з 23. IV. 1840 р. є відповіддю на лист Шафарика, переданий йому П. А. Лукашевичем. Останній був у Празі в 1839 р. Частина листу з пропусками і змінами була вже оголошена в статті: А. Кочубинскій, П. І. Шафарикъ, Вѣсникъ Европы, 1906, V, ст. 132—33.

*

*

*

1840. 23. IV. Максимович дякує за лист і статтю. Книжки. Оцінка Slov. Starožitnosti. Просить Ш—ка написати для Кіевлянин-а статтю з обсягу мітології. Пісні Ходаковського.

¹⁾ Ш—к покористував ся дослідями Максимовича і совісно зібрав їх в рукописних записках, п. з. „O maloruském nářečí dle Maksimoviče“. Музей Ш—ка, сит. IX, Е. 4.

Г. Шафарику отъ Максимовича. Кіевъ 1840 г. 23 апрѣля.

Милостивый Государь!

До сихъ поръ еще не благодарилъ Васъ я за письмо Ваше и любопытную статью объ изданіяхъ народныхъ Словенскихъ пѣсень, полученныя мною чрезъ Г. Лукашевича. Тому причиною моя долгая болѣзнь, которая мѣшаетъ моимъ занятіямъ, заставляетъ меня болѣе года сидѣть безвыходно въ четырехъ стѣнахъ и принуждаетъ преждевременно оставить службу. — Сахарова и Снегирева у меня на ту пору не было, ибо незадолго передъ тѣмъ отправилъ ихъ во Львовъ, кажется Вагилевичу; но я писалъ, что бы Вамъ эти книги выслали изъ Москвы, и не знаю доставлены ли онѣ Вамъ. Не знаю также дошла ли посланная мною Вамъ и Г. Ганкѣ I ч. моей Исторіи Руской Словесности, въ которой многимъ я воспользовался изъ Вашихъ Древностей, сколько съ моими слабыми глазами и недостаточнымъ знаніемъ Чешскаго языка могъ прочесть ихъ. Въ ней есть нѣсколько замѣчаній о Рускомъ языкѣ, трехъ видахъ его и нарѣчійхъ, кои можетъ быть заслужать Ваше вниманіе и одобреніе. Жалѣю очень, что не въ силахъ былъ доселѣ издавать продолженіе. Кое-какъ только въ прошедшую осень и зиму составилъ и напечаталъ первую книгу Кіевлянина, коего два экземпляра — для Васъ и Г. Ганки — послалъ уже чрезъ г. Гартенштейна. По немногу приготавливаю и вторую книгу.

Каково Ваше здоровье теперь, и скоро ли мы увидимъ вторую часть Вашего труда, который, по истинѣ всѣ Словены могутъ назвать своею Сокровищницею? — Въ ожиданіи онаго я обращаюсь къ Вамъ съ слѣдующею просьбою. Наша Руско-Словенская миѳологія такъ мало воздѣлана, что мы не имѣемъ еще яснаго понятія даже о семи богахъ Кіевскихъ. О первыхъ четырехъ кое-что еще извѣстно, но о Хорсѣ, Мокошѣ, Симарглѣ вовсе неизвѣстно, — и только Вы можете подать свѣтъ намъ объ этомъ предметѣ. Изъясненіе семи боговъ, коимъ поставлены были 6 кумировъ Владиміромъ Великимъ на Холмѣ Перуновомъ, прямо относятся къ изъясненію Кіевской древности, которой преимущественно посвящается мой Кіевлянинъ. Посему мнѣ пришла мысль просить Васъ покорнѣйше удѣлить нѣсколько часовъ Вашихъ собственно для насъ и сообщить нашей публикѣ посредствомъ моего изданія, результаты Вашихъ изысканій надъ словенскою миѳологіею относительно семи боговъ кіевскихъ, хотя въ краткой статьѣ. Симъ весьма обязали бы Вы насъ всѣхъ; не говорю уже о личномъ моемъ удовольствіи, получить статью относительно Кіевской древности написаную Вами нарочно для Кіевлянина!... Если бы я могъ получить ее въ Октябрѣ или даже

Ноябрѣ, то она была бы однимъ изъ лучшихъ украшеній второй книги; съ нѣмецкаго или чешскаго мы здѣсь можемъ перевести ее исправно, а еще бы лучше и для Русской души усладительнѣе получить ее отъ Васъ прямо на Русскомъ языкѣ. Не повѣрите какъ краснорѣчивъ Рускій языкъ напр. въ письмѣ Г. Ганки... я хотѣлъ бы и его просить, ибо весьма бы желательно мнѣ ознаменовать Кіевлянинъ участіемъ знаменитыхъ нашихъ Словенъ; но не бывъ съ симъ мужемъ въ непосредственныхъ сношеніяхъ письменныхъ, не смѣю его беспокоить. Прошу Васъ покорнѣйше засвидѣтельствовать мой душевный поклонъ ему, Челяковскому и другимъ Вашимъ соотчичамъ, и съ моимъ истиннымъ почтеніемъ, честь имѣю быть, Вашъ,

Милостивый Государь
покорнѣйшій слуга

М. Максимовичъ.

Р. S. Пѣсень я, какъ ни старался, а не могъ собрать еще болѣе трехъ тысячъ. Пѣсни Ходаковского я купилъ у его жены, и онѣ находятся у меня и теперь, потому Вамъ кто то объ нихъ сообщилъ несправедливое извѣстіе.

Да ниспошлетъ Господь Вамъ здоровье и всякое благополучіе!

VI.

Записки Плятона Лукашевича.

Видавець збірника „Малороссійскія и червонорусскія народныя думы и пѣсни“ Птб. 1836 і фантаст-фільольог познайомив ся з Шафариком з початком 1839 р. в Празі. Слѣдів перениски з Шафариком нема ніяких. Перениска з В. Ганкою оголошена д. Францевом: Письма къ В. Ганкѣ, *op. cit.*, ст. 649—658.

В музеї Шафарика зберігають ся статті Лукашевича¹⁾: 1) „О Баснословныхъ преданіяхъ Малороссіянъ“ 1839 г. 17 марта, Прага, Плятонъ Лукашевичъ; 2) Система рѣкъ и городовъ русскихъ. Пл. Лукашевичъ, 1839. Обі у зшитку, сиг. IX, D. 28. Крімъ сього під сиг. 74, E. 18, переховуєть ся:

---

¹⁾ Порівн. А. Кочубинскій: П. І. Шафарикъ, Вѣсникъ Европы, 1906, V, ст. 133.

Описаніе Украины. Сочиненіе Боплана. Переводъ з французкаго, Спб. 1832. На чистих картках записки Лукашевича для ужитку Шафарика.

На обороті першої картки присвята: Велеученому Панови Шафарикови отъ Ил. Лук.

Слѣдують записки Лукашевича: на картці 2:

А що, Гапко? — а що, Пане?

А дай, Гапко! — а зась, панѣ!

На обороті другої картки: Малороссійскіе Историческіе пословицы.

И Ляхъ мудрый — по шкодѣ.

Пьяный якъ Угоръ.

Знай, Ляше, по Случь наше.

Одъ Чорта одхрестится, а одъ Москаля и не одобється.

Храбрый якъ Русинъ.

Не пивъ Полтавської воды.

Пропавъ якъ Шведъ підъ Полтавою.

Якои, Цыгане, вѣры?

Якои хочь, бачю!

Да нема найкраще, да нема найлучче якъ у насъ на Украинѣ.

У насъ на Украинѣ не буде Жида, не буде Ляха, не буде Уни. Гайд. Пѣсня.

Беззаконная Литва.

Абы не лежачого Татары взяли!

Одъ Кіева до Кракова

Протоитани шляхи

Завладѣли неправедно

Краємъ напимъ Ляхи!

Пословиця Жида: Поможи Боже, нашимъ и вашимъ!

Литвина трясця нападе якъ не дзякне.

Донався мовъ Литвинъ до кашы.

Се Котельва, кругомъ вода, а въ середини брага.

Славенъ градъ Кіевъ церквами, Переяславъ млинами.

Лубни горами, а Полтава блядами.

Московскій часъ!

Здався цыганъ на своихъ дѣтей.

Якъ поѣхавъ за Дунай, то до дому не думай.

Сердитый якъ Русинъ, лютый якъ туръ в горахъ.

За парици ѣли паляныци, а за царя не буде и сухаря.

На останній картці:

Окончанія малороссійскихъ прозвищъ (фамилій).

1. а) на -ко — Славко, Рудь-
ко, Рачко, Оплечко.

с) -шко — Рудешко, По-
лѣшко.

б) -нко — Соколенко, Пе-
тренко, Горченко.

д) -жко — Божко, Рожко.
2. -ка — Соломка, Прошанка,
Почека.

3. -та — Волюта, Семепюта.	20. -уєь — Прудіуєь.
4. -ша — Гаркуша, Лыкуша.	21. -уєь — Самуєь.
5. -да — пепійбѣда, Хвойда.	22. -ця — Кострыця, Печерыця.
6. -га — Шульга.	23. -ян — Красянь.
7. -ра — Хмара.	24. -овь — Драгословь.
8. -ій — Бачій, Пузій.	25. -яй — Гуляй.
9. -ый — Гречаний.	26. -ай — Порубай.
10. -увь — Годунь.	27. -ачь — Рогачь.
11. -ець — Романець.	28. -имь — Побѣдимь.
12. -акь — Глушакь.	29. -ой — Лихошой.
13. -па — Чепа.	30. -ѣй — Палѣй.
14. -ма — Сулима.	31. -хно — Михно.
15. -ухь — Злогодухь.	32. -цкій — Тоцькій.
16. -айло — Свѣтайло.	33. -ака — Мироняка.
17. -ло — Покотило.	34. -икь — Скорикь.
18. -ичь — Бутовичь.	35. -ха — Макуха, и пр. и пр.
19. -ось — Пачось.	

VII.

Лист Миколи Гатцука

з дати: Черуна¹⁾ 14/25 1858 з просьбою прийняти його видання: Ужинок рідного пола, вистачний працеу М. Г. Москва 1857 з присвятою: „Пану Шафарику“ (олівцем). Лист писаний з Київа по українськи, у якому автор розвиває свої погляди на становище Українців серед інших Славян, ізза технічних перепикод тепер не оголошується. На листі увага Шафарика: „Literae hae redditae mihi die 16 Julii 1858. Neque auctorem, neque opusculum eius novi“. Гатцук, автор фантастичної статті про мову „люду козако-руського“ (ibid. ст. 11—48) та ще фантастичнійшої правопису, написав Шафарикови листа ізза пошани для того, що його ім'я й твори, по крайній мірі, Národopis, не були йому незнані. На Národopis покликається Г-к у згаданій статті ст. 15.

¹⁾ Ізза браку відповідних черенок правопис змінен.

VIII.

Матеріяли до історії славянського зїзду в Празі 1848 р.

Із Архива Народнього чеського Музея в Празі.

а.

Żądania Rusinów w Galicyi¹⁾.

§. 1. Stosownie do większości ludności Polskiej lub Ruskiej w każdym obwodzie ma być mowa polska albo ruska mową urzędową; zastrzyga się zaś dla wszystkich urzędów gminnych i miejskich używanie języka miejscowego przeważającej ludności, ale każdemu krajowcowi zastrzega się wolność używania języka polskiego lub ruskiego w każdej styczności z władzą, która w tymże samym języku odpowiednie udzielać będzie. Każdy krajowiec bez różnicy narodowości ma prawo do urzędu; domagamy się jednak stosunkowego uwzględnienia narodowości przy obsadzaniu urzędów nie przez lud obieranych. W okolicach mieszanej narodowości urzędnik posiadać ma biegłość obu języków.

§. 2. W gminach szkółki parafialne, trywialne i normalne — w języku przeważającej ludności, mięszności atoli zostawia się prawo mieć szkoły dla swojej narodowości. W całym kraju w 3-iej klasie normalnej ma być wykładany język polski w szkołach ruskich, język ruski w szkołach polskich. Gymnazya będą dla narodowości ruskiej i polskiej osobne. Tworzenie ich i liczba zależy będzie od potrzeby zgłaszającej się do nauki młodzieży jednej lub drugiej narodowości. W każdym gymnazjum literatura obydwóch języków wykładaną będzie. Na liceach i wszechnicach dozwolony wykład w każdym języku.

§. 3. Gwardyja narodowa Galicyjska w tych miejscach gdzie będzie organizowaną tak jak większością głosów obiera swoich naczelników równie stanowić będzie o używaniu ko-

¹⁾ Порівн. Дьло, Львів 1883, ч. 61, Układy Rusinów z Polakami.

mendy ruskiej lub polskiej. Jako oznakę nosić będzie herby obu narodowości obok siebie.

§. 4. Cały kraj ma wspólną centralną władzę, która to z władzami Ruskiemi po rusku z polskimi zaś po polsku korespondować będzie. Sejm wspólny złożony z posłów wybranych według zasady jaka ustanowiona będzie. Na Sejmie zastrzega się wolność używania języka ruskiego lub polskiego.

Uchwały i rozporządzenia sejmowe i rządowe wydawane będą w obu językach.

§. 5. Zrównanie wszystkich obrządków w kraju co do praw tudzież ich duchowieństwa tak co do godności iak i kongruy.

§. 6. Konstytucya orzec ma jak najwyraźniej zupełną między Polakami i Rusinami równość wszystkich uprawnień humanitarnych politycznych i wyznawczych jaką za sobą pociąga świętość i nietykalność każdej z narodowości w Galicyi reprezentowanych.

§. 7. Uznanie potrzeby i czasu podziału Galicyi na dwa osobne okręgi administracyjne, jest rzeczą sejmu ustawodawczego.

W Pradze dnia 7 czerwca 1848.

Leon Sapieha

Григорій Гинилевич

Jwan Borysikiewicz

Antoni Zygmunt Helcel

x. Szcześny Buchwald

Jozef Midowicz

Karol Malisz

Zakliński Alexy

Zenon Pogłódowski

Ludwik Stecki

Maurycy Kraiński

Jerzy Lubomirski jako przewodniczący komisyi.

6.

Żądania Słowaków i Rusi.

Sejm słowiański w Pradze żąda, aby naród słowiański (sic!) i rusiński w Węgrzech w niczem nie był uciskany, mianowicie oświadcza ten sejm współczucie swoje dla uciskanych od Madziarów współplemienników swoich słowiańskich i węgiersko-rusińskich, mianowicie żąda, aby Słowacy i Rusini węgierscy stali się uczestnikami tego wszystkiego, co jako żądania swego szczepu niniejszem podają — mianowicie:

1) aby Słowacy wraz z węgierskimi Rusinami byli od Madziarów uznani za naród a w sejmie równe prawa z nimi mieli.

2) aby mieli swoje narodowe sejmy z osobną stałą słowiańską i rusińską komissją — mającą prawo i obowiązek czuwania nad narodowymi prawami słowiańsko-rusinskimi. Komissya ta skuteczniałaby zebranie sejmiku narodowego i miałaby prawo odrzucenia wszystkich takich rozkazów centralnego węgierskiego ministerjum, któreby słowiańsko-rusinskiej narodowości niebezpieczeństwem groziły.

3) aby sobie mogli zakładać narodowe szkoły jak elementarne tak realne, miejskie, zakłady diecezjalne i zakłady kształcenia się nauczycieli — potem — zakłady naukowe wyższe — mianowicie — gimnazya, lycea, akademie, zakład politechniczny i jeden uniwersytet. Język naukowy ma być słowiańsko-rusinski i wolność uczenia i wychowania narodowego dozwoloną.

4) aby katedry języka słowiańsko-rusinskiego dla Madziarów i madziarskiego dla Słowaków i Rusinów zakładane były kosztami krajowemi.

5) aby żaden naród w Węgrzech nie był uważany za panujący — lecz wszyscy za równe prawa mający.

6) aby ci Słowacy, którzy z przyczyny stawania w obrobie narodowych praw słowackich po więzieniach są trzymani, natychmiast byli wypuszczeni, i aby na przyszłość nie było dozwolonem więzić nikogo za to, że praw narodu słowackiego lub rusinskiego broni — ani jako burzyciela uskarżać tego, któryby publicznie do ludu słowackiego lub rusinskiego o narodowości słowiańskiej lub rusinskiej rozprawiał.

7) aby prawo zakładania i utrzymywania towarzystw takich, któreby miały za cel wspomaganie rozkwitającego żywota narodu słowiańskiego i rusinskiego nie było odmawianem Słowakom i Rusinom — i aby równie jak Madziarom tak i im prawa stowarzyszeń używać mogli.

Za zgodność

Cybulski.

b.

Galiziens Forderungen für das Manifest des Slaven-Congresses an den Kaiser.

Galizien hat ebenfalls das Versprechen einer Constitution in den Märztagen mit ungeheucheltem Enthusiasmus empfangen — es hat darauf die Hoffnung eines neuen nationalen Lebens gebaut, hat aber bis jetzt keine der constitutionellen Wohlthaten erlangt außer der freieren Presse.

Von der Überzeugung geleitet, daß das Heil seiner Völker d. h. die foederative Umgestaltung der bisherigen österreichischen Provinzen, — gehörig gesichert sein werde; entsagt es allen separatistischen Tendenzen, und tritt zum festen Verbande mit seinen slavischen Brüdern zusammen in der Hoffnung einst vielleicht mit seinen nun noch getrennten

Stamm Brüdern vereint die Wohltaten dieser beanschlagten Federation theilen zu können.¹⁾

Deßhalb stellen wir jetzt nur das Verlangen mit unseren Stammverwandten den Böhmen gleicher Berechtigungen theilhaftig zu werden. Wir bitten daher vorerst um die Bewilligung verantwortlicher Central-Behörden für Galizien sowie den Böhmen versprochen sind — und um eine möglichst schnelle Zusammenberufung eines constituirenden Landtages zur Bewilligung und Beschließung über alle Landesangelegenheiten. — noch vor dem Zusammentritt des Reichstags in Wien.

Weil aber der bisherige postulative galizische Provinziallandtag sich in seiner neuesten Zusammensetzung als incompetent erklärt hat, die Volksinteressen gehörig zu vertreten und sich deßhalb am 26 April d. J. aufgelöst hatte, so erwarten wir auch ein derartiges Wahlgesetz, welches den Landtag als eine wahre Vertretung des Volkes und der beiden in Galizien lebenden Nationalitäten erscheinen ließe.

Die Petitionen, die Galizien sowohl als Krakau bis jetzt an den Thron E. M. gelegt — haben bisher eine solche Erledigung gefunden, welche sogar den billigsten des Landes nicht entsprechen konnten; ja die freie Entwicklung der Nationalitäten sowohl der pohnischen als der ruthenischen in Amt und Schule, war durch die Ministerial-Erlässe vom 9-ten und 19-ten Mai — so wenig in Aussicht gestellt, daß die hier zum Slavencongresse vereinigten Galizianer beider Nationalitäten sich über die rechtmäßige Deutung der constitutionellen Sicherstellung ihrer Nationalitäten auszusprechen bewogen sahen; und diese ebenso rechtliche als erwünschte Deutung — und gegenseitige Übereinkunft in der Beilage E. M. zur gültigen Berücksichtigung vorlegen, und um Vorkehrungen bitten, diese Grundsätze baldigst ins Leben treten zu lassen.

Daher ersuchen wir auch die der beiden Landessprachen nicht gehörig mächtigen Beamten durch solche Eingebornen zu ersetzen, welche dieser Sprachen mächtig sind, und zugleich das Zutrauen aller Klassen besitzen; um die bisherigen unseligen Mißverständnisse zwischen der Regierung und der Landesbewohnern möglichst schnell zu beseitigen, und das erwünschte gegenseitige Zutrauen zu wecken. Sollten die zu entfernenden Beamten nicht anderswo verwendet werden können — so könnte ihnen die systematische Pensionirung auf Provinzialunkosten von den Landesständen zugesichert werden.

Indem wir diese äußerst billigen Forderungen unter Beipflichtung des versammelten Slaven-Congresses E. M. in re-

---

¹⁾ Від слів „Von der Überzeugung...“ до „theilen zu können“ в начерку перечеркнено.

dlicher Erwartung eines günstigen Erfolges darlegen — hatten wir uns verpflichtet E. M. die Zusicherung beizufügen, daß für die erste Pflicht halten werden nach unseren Kräften zur möglichsten Beruhigung des Galiziens beizutragen und die dankbaren Gefühle der Bewohner dem gerechten und gütigen Spender constitutionellen Wohlthaten zu zuwenden.

w Prazi na dny 16-tum Czerwena 1848

Иванъ Борисѣвичъ.

Г.

Uwidomlenyje.

W nedilu t. j. dnia 11-ho Czerweńca 1848 o hodyni 11. widprawyt Doktor S. Bohosłowya Hryhoryj Ginilewicz w starożytnoj Czeskoj Cerkwi: Teynském chrámě¹⁾ naboženstwo w sławianskim jazyci obr. rusko-kat. na kotroje sia zapraszajut wsi w Prazi sobrannyi Slawiany.

Praha dnia 9-ho Czerweńca 1848.

---

¹⁾ Первісно: „Tein-Kirche“, відтак перечеркнено і написано як вище.

IX.

Памятна книжка Вячеслава Ганки.

В Народнім чеськѣмъ музеї у відділі Шафарика під снг. IX. Н. 22 зберігаєть ся „Памятна книжка В. Ганки“ (Альбом), в яку вписували ся гості-Славяни, що відвідували музей і Прагу, переважно в переїзді до Карлових вод. Більшість записок походить від гостей з Росії, починаючи членами царського дому, а кінчаючи незаними іменами. Між вписаними находимо теж А. Пушкина і його вірш, та Гоголя з датою 1845 $\frac{5}{17}$ Августа.

Подаю записки гостей Українців — переважно галицьких — задержуючи хронологічний порядок:

1) „На знакъ чести и памяти“

$\frac{14}{26}$ Іюн. 1830

Іванъ Могильнѣцкій.

2) „Зъ глубоковъ вдѣчностевъ к' Вамъ честни мужу приймаю тою славу жестѣ ми позволили на паметку до ваше книжки вписати.

Симеонъ Гаморакъ малорусинъ, родомъ зъ Тисьменицѣ въ Галѣцѣи. Дня 22-го Юлія року 1833.“

3) „Покіль жыти буду
Нигды не забуду
Дня ми так милого
Въ которомъ позналъ
Мужа так славного

къ Іуліа 1833

Лука Ропицки Θεологъ.“

4) 1833 Михайло Гарасевичъ.

5) „Знаменитому зъ малого лика Славянъ тутешнихъ, щирому, душею стародавнему Чеху, Вамъ Пανε мій милый, приносить свое благоговѣніе и почитаніе Платонъ Лука-

шевичъ зъ Переяславлѣ, що въ Малой Россіи. Прага
30. марта 1839.“

- 6) 1848. Григорій Яхимовичъ, епископъ Перемискій.
- 7) 1848. Гр. Шапкевичъ, Іоаннъ Лумницькій, Михайлъ Ку-
земскій.
- 8) 10 листопада 1848 Іоанъ Борысѣкевичъ.
- 9) „Мужайтесь крѣпѣтеся Славянскій люде,
Велика Ваша будучнѣсть буде.

Въ Празѣ $\frac{24}{12}$ Вересня 1849

Я. Головацкій.

Х.

З переписки Карла В. Запа.

Карло В. Зап, уроженець Праги (*1812 – †1871)¹⁾. Від 1836 р. до літа 1845 р.²⁾ пробував у Львові як урядник (Staatsbuchhaltungsakzessist). Одушевлений Чех-романтик, співробітник часописів, письменник і учений. Приятель Гавлічка і Шафарика. У Львові сходиться скоро із кружками письменників Українців і Поляків. Розчарований на Поляках ізза педостачі у них славянських симпатій, а зглядно ізза їх нещирости та вибуялого національного шовінізму ще тим тіснійше зійшов ся з Українцями. Знайомий із Головацьким, Вагилевичем, Ів. Бірецьким, Верещинським, Блонським, Малиновським, Щуревським, Кобринським, Й. Левицьким і іншими. Особливо приятельські відносини вказали його з Я. Головацьким, Вагилевичем і Бірецьким. Український кружок приятелів і знайомих інформував Зап про літературний і науковий рух в Чехах, так само як дописами й письмами інформував Чехів про культурну працю Українців і Поляків. Він був посередником у навіязуванню переписки і знайомости між Українцями і Чехами, між Українцями і Великорусами. Через нього вела ся переписка Українців з Чехами і Росіянами (Українцями і Велико-русами), при його помочі вів ся обмін книжками й науковими матеріялами. Перекладав на чеську мову праці Українців, які знову помагали йому в перекладах з польського, в-руського і українського. Завзятий славянофіл ширить ідею славянської взаємности словом і книжками, задержу-

¹⁾ У д. Свенціцького, Матеріяли I, op. cit. ст. 158, хибно 1870.

²⁾ Ibidem, хибно 1844, порівн. лист до Я. Головацького з 19. III. 1845, висланий еще зі Львова, а лист 11. VI. 1845 вже з Праги. (Коресп. Я. Головацького, op. cit. I, ст. 147 і 149).

ючи при тім критичний і вірний погляд на українсько-польські відносини.

Подаємо виїмки з його непечатаної переписки, доторкаючі українського життя.

Переписка Запа з Як. Головацьким оголошена д-ром К. Студинським: Кореспонденція Я. Головацького, ор. cit. т. I. і II., переписка з К. Гавлічком: L. Quis: Korrespondence Karla Havlíčka, v Praze 1903., переписка із І. Срезневським: др. І. Свенціцький, Матеріялы по исторіи возрожденія Карпатской Руси І. Льв. 1905.

1. Лист К. Запа до П. Шафарика.

1837. 26. IX. Зап передає статтю Шафарика Вагилевичев. Вагилевич і Я. Головацький знімають копії рукописів для Шафарика. Starožitnosti Slovanské мають покупи серед Українців. Замилування до чеської мови росте. Історія Зубрицького.

Lvov, 26 Září 1837.

Obdřev Vašnostin připsis od předešlého měsíce, nemeškal jsem, panu Vahilevičovi jemu přislaný vyjímek z Vašnostiných Starožitností o Konstantinu a Metudowi doručiti, a hned stranu odpisu dvou životopisů těch slovanských apoštolů co potřebné bylo, vyjednati. Vel. Otec. p. Kompaniewicz, Bazilian nám ty dva rukopisy k přepsání ochotně půjčil, a první delší odepsal sám p. Vahilevič, — druhý kratší pan Glovacký, tež Rusín a posluchač theologie mimo semináře, velmi rozsoudný, všestranně vzdělaný uslužný člověk. Tyto oba přepisy spolu s listem od p. Vahileviče pošilám. Pro Vašnostinné studia tam leckteré jadyrko se nalezne, škoda tolika, že druhý rukopis není celý, a že se w nich mnohé pozdějších interpolací nachází.

Pan prof. Maciejowski tu, as před 10 dny byl, a zdějši archivy prohlídal, i přítomné dva rukopisy přečítal, i z nich sobě výtahy učinil. Našel tu vůbec mnoho důležitého pro své dílo, které ještě dvoma díly chce rozmnožiti. Mluvil mě tež, že ve zdejší cisarské bibliotece dva latinské velmi staré životopisy sv. Vojtěcha a sv. Václava v rukopise našel, které pro nás Čechy velmi důležitá data obsahovati mohou. Neopominu co nejdřív pomoci p. Koubka, až se ze Slezka vrátí, tyto rukopisy k odepsání dostati, nacež je pánu Palackemu pošlu.

Musím Vašnosti opět osvědčiti, že Starožitnosti Slovanské pro naši literaturu a jazyk zde nejvíce prospěšné skutky mají, mnohý si teď češtiny všima, kdož před tím s pohrdáním a jaksi jen milostivým okem na ni dolu po-

hlízel. Pan Zubrzycki sám několik exemplářů odbírá, a venkovským kněžům je posílá.

Jeho historie Červené Rusi již jest, jak doslýchám, v tisku. Vůbec všichni jsou s tím velice spokojeni, že jste se rozhodl, obrátí sobě jedno nářečí slovanské, a sice české; že prostřednictvím jazykem německým již teď zbytečné. „kdo se teď Vašnostinných českých spisů nevšimne, (: jsou slova mých zdějších přátel:), ten obyčejně i v němčině by je sotva s prospěchem četl.

Literní noviny jsou zdě nepatrné, co nejduju všecko co jest ve Květech oznámím“.

Sám se teď trudním překládáním rozpravy o Huculech, kterouž p. Vahilevič pro našeho Musejníka po polsku napsal. Možná že ještě před zimou hotov bude, načež snad opět něco od něho dostanu. Vyjel nyní do své otčiny, a mluvil, že se na vyhledávání starožitností vydá... Za přislane nám 4 a 5 svazky starožitností uctivě děkujeme...

2. Лист Карла В. Запа до П. Шафарика.

1842. 10. VII. Зап. посилає Шафарикови для *Národopis-u* поправки Головацького. Поляки недоволені українськими назвами місцевостей. Уваги що до назв.

Vysoce Vážený Pane!

Dověděvše se z posledního čísla Květů, že zamýšlíte ¹⁾ vydati druhé vydání Slovanského národopisu, bude dobře, použití k tomu tyto oprawy, jež pan Holovacký zde připsal. Myslím, že Vašnosti v nevhod nepříjdou.

Národopis již jest v rukou všech předplatitelů, a velice se líbí, jen Poláci se mrzejí, že tam staropolské země v Rusích nejsou po polsku psaná. (!) Leč kdožby těm ve všem vyhověl, toho bych rád znal. Zdá se mi, že vytknutí hranic Rusův od Polákův v Haličích ve Zprávách

---

¹⁾ В листі з датою: V Praze 4 července (с. в. липня) 1842 пише Шафарик Запови: „Poněvadž první vydání mého Národopisu ani samým předplatitelům nepostačilo, přinucen sem přikročíti ke druhému, jenž se již tiskne. Prosím Vás, račte mi poznamenat omyly tisku a jiné značné chyby neprodleně oznámiti, abych to opravití mohl. V oekonomii a obsahu spisu nic měněno býti nesmí a nemůže... S Bohem Váš upř. př. Šafařík. Žádejte poznamenání omylův též od p. Holovackého“.

Листи Шафарика і Запа розминули ся. З поправок зроблених Головацьким для карти „Slovanský zeměvid“ Шафарик не скористав, бо до другого видання не прийшло. Натомість із переланих Головацьким поправок для *Národopis-u* деякі Шафарик у слідуючій виданню узяв.

o hal. a uh. Rusi od Glovačkého (v rkp.) jest určitější než na mapě. Škoda, že se na mapu řeka Pidhorce vpletla která není, než na německých mapách. Má to býti řeka Zbruč (pohraniční na Podolí) — Jméno Podhorce jest diplomatický výmysl od r. 1773. Sreznievský po tu dobu nepřijel, jeho balík z pošty jest u mně.

Zůstávám s uctou
Karel Vladisl. Zapp.

Lvov 18 $\frac{10}{7}$ 42.

Opravy místních jmen halických na mapě

Поправки:

Podhirce	poprav.	Zbruč řeka
Dněster	"	Dniester
Čeremoša	"	Ceremoš
Styr	"	Stryj
Zloživ	"	Zoločiv
Sanok	"	Sjanik
Pryvorsk	"	Perewirsko
Mostycka	—	Mostyska
Sambor	—	Sambir
Burščyn	—	Buršтын
Berezjane	—	Berežane
Hvizdja	—	Hvizdec
Ustyčko	—	Ustičko
Jasyňa	—	Jasyniw
Werecky	—	Verečke.

3. З листу Запа до дра Поспиміля, редактора „Květů“
13/4 1837 p. ...:

„Milikowski zapsal si z Prahy na moje dotírání české knihy, i dal je aby se o nich vědělo za šklo, ale tam ležejí, žádný nic ne kupuje. Obecenstvo posud málo o naši literatuře ví, a ignotí nulla cupido; nejvíce se tu bere Šafaříkových starožitností, totiž 12 exx, jestliže i to zmínky zasluhuje. ...Což pak, nechcete na výměnu za Květy Rozmaitości bráti“...

4. З листу Запа до А. Маркова, священика 21/2 1842 ...

„Vy znáte, jak z celé duše lpím na naší Praze, a tedy nejlépe posoudíte, jak mi v té cizině teskno, která mne již srdečně omrzela. Nepotřebuji Vám zdejší život líčiti, bude Vám z pověsti dostatečně známý. Mně žádných radostí neposkytuje.

...Mezi jiným nejsem s tím srozuměn, že nazýváte epické písně ballády; vlastnější slovanský název toho druhu písní byl by dumy, od Rusínův vzatý, i od Polakův přijatý, též i nám již ne nový.

...Před 2 lety obrátil se Vahylevič stranu koled na Ma-
leho, leč nedostal ani koledy, ani odpovědi. ...Радить пату-
вати перед загладою усю народню поезію. Хвалить народність
польської літератури, поручає її читати, головню Wójcickiego...

Łozińskiego Ruskoie Vesile koštuje 36 kr., tedy 2 exx.
1 f. 12 kr. Zaplatil jsem je sám“...

5. З листу Запа до Маркова з 19/6 1845 р.:...

„Na knihy se těšíme, obáváme se však (proč? to Vám
již z Jachimova listu vědomo), že censura trpělivost naší příliš
dlouho zkoušeti bude. Mají tu ve Lvově veliký strach před
Rusismem, tak že i Jezuité¹⁾ s kazatelnice o něm mluvíti,
a jej káráti začínají“...

6. Крім цього подаємо дві дописи Запа про україн-
ський умовий рух в Галичині, а саме допись в час. „No-
viny, Příloha ku Květám“ 1842 р., ч. 9 і „Květy“, 1844 р.,
ч. 31....

a) „Literatura maloruská v Haliči leží potud v ko-
lébce. Ona má dvě tiskárny, totiž ve Lvově při ústavu Stauro-
pigiánském, a v Přemýslí tiskárnu biskupa řecko-kato-
lického. Z tiskáren těchto nevycházejí ale skoro řádné jiné,
než kostelní a modlitební knihy, a časem i jakas příležitostná
báseň v tom jazyku. Ústav, jakýž jest Stauropigiánský ve
Lvově, mohl by se státi pro národ tento velice prospěšným,
kdyby mezi oudy jeho bylo svornosti, a onl vůbec veskrze
sestávali z mužů, příznivé položení své k působení na dobro
národu pojímajících a o vzdělání jeho pečlivých. Takz ale
ústav tento, určený ku vzdělání národu maloruského, a k tomu
cili i dosti nadaný, mimo výše zmíněné vydávání knížek ná-
boženských a nejvýš ještě i slabikářů, žádného prospěchu ná-
rodu nenese. To samé děje se i v biskupské tiskárně v Pře-
mýslí. Roznášela se tu pověst, že chce zdějsí ruské sjednocené
duchovenstvo na vzor českého časopisu pro katolické
duchovenstvo vydávati podobný časopis v řeči maloruské;
**zdaž to ale skutek přijde, ještě velice pochybno. Nejhlá-
vější vláda rakouská, o vzdělání všech svých národů rovně
pečlivá, ohlásila odměnu třech set zlatých ve stříbře na se-
psání mluvnice německé v jazyku maloruském pro**

¹⁾ Порівн. лист Запа до Срезневського 20/11 1843: „Jezuité
zde vymohli na Metropolitě Levickým, že směji po osadách ru-
ských missie zříditi, a rozumí se pod rukou latinský kostel roz-
šiřovati. Bližejí se zde časy zavádění unie. Jak se zdá, bude se
s hůry na tom pracovati, aby v celé Haliči panoval jediný kostel
latinský, aby ne propadlá schizma, (sit venia verbo)“... (И. Свѣн-
цицкій, Матеріялы, оп. cit. I. ст. 160—61).

školy normální, na nižto, jak slyšíme, i vskutku někteří rusínští učení pracují. Podobně určena odměna i na sepsání čítanky maloruské¹⁾.

6) Ze Lvova (Z.). Вийшла книжочка: Album na ko-rzyśe pogorzalców. Vydal ji Jos. hrab. Dunin-Borkovský (1844). Хвалить. Članek: Rešov, a jako okolí, však z jiné příčiny pozornost budí. S podivením čítáme v něm, že Rusíni ve východním Haliči usedlí nejsou Rusínami nýbrž Poláky, a že polským nářečím mluví. Ti se asi podivili, když to četli! Psal-li tak spisovatel z vlastenectví, tedy se musíme diviti, jaká to jest podobnost tohoto druhu vlastenectví polského k dobývavému vlastenectví maďarskému! Národ malorusky počítá 12 millionův; jsou li to ale jen sami Poláci, jak o tom p. spisovatel nepochybuje, tedy přidejme je k těm 9 milionům Polákův, to bude dohromady činiti 21 milionův; jaký to veliký národ? Při tom se p. spisovatel neostýchá, činiti p. Šafarikovi pobočné výčitky, že on take tak ne počítal, a Rusíny od Polákův rozděloval. Difficile est satyram non scribere.

---

¹⁾ Допись в перекладі В. Wohlmann-а поміщена теж в німецькім журналі Ost und West, 1842, № 76.

XI.

З переписки Яна Православа Ковбка.

Ян Православ Ковбек (*1805 — †1854). Ученик Юнгмана. Занимався студіями славянських літератур, особливо великоруської і польської¹⁾ під проводом Юнгмана і Ганки. Поет, головню сатирик і автор незначних наукових розправ. В поезії і політичних поглядах Ковбка помітний сильний вплив Коляра і Челяковського. В 1831 р. виїхав в Галичину, де став приватним учителем гр. Юноши Ромера в Пусткові. Від 1833 до 1837 проживав у Львові яко суплент гімназії і домовий учитель у гр. Адама Борковського. Жив в приятні з А. Росцішевським і А. Бєльовським. В тім часі зблизився до „трійці“. Знайомий з Вагилевичем і Я. Головацьким. Приятель М. Шашкевича. Інтересувався українським культурним рухом і займався українською етнографією²⁾. Знайомив Українців з чеським відродженням, давав їм чеські книжки, впливав на розбуження романтичного славянофільства. До українського руху відносився дуже прихильно і задумував відвідати Україну. Шашкевич дякує йому у „Передслів-ю“ в „Русалці Дністров-ій“ 1837 р. Від 1839 р. був професором чеської мови і літератури на університеті в Празі. Срезневський підчас свого побуту в Празі говорив з Ганкою по великоруськи, а з Ковбком по українськи³⁾.

¹⁾ Перекладав поетів великоруських і польських.

²⁾ Збірка українських пісень, про яку згадує в примітці до статті „O Královorském Rukopisu“, op. cit., „Čas. Č. M. 1838, ст. 368. Порівн. у Шафарика: Bibliographische Übersicht der Sammlungen slavischer Volkslieder, Jordan Jahrbücher, op. cit. 1843 під ч. 35: Sammlung kleinrussischer Volkslieder von J. P. Kaubek.

³⁾ П. В. Ягичъ, Історія слав. філолог., op. cit., ст. 331.

З його переписки подаю тільки те, що вказує на особисті погляди автора на український нарід і те, що доторкає українського умового руху, та того середовища, серед якого жили українські письменники й учені 30-х і 40-х років XIX ст. в Галичині.

1. З листу до Ганки з Оломуца 16/2 1831 р.:... „Února 20 jedu do Haliče, kdež ihned knihy pánum Polákum odešlu, jak mile se v Pustkowě u hrab. Romera uvidím.“ Чеські книжки від Ганки мав передати „Rošciševskému, p. Alfonsovi Skorkovskému, p. Bandtkovi a p. Dutkiewičovi. Від молодого Юнгмана мав передати книжки Дуткевичеві і Грабському.

2. З листу до Ганки з Уржефовиц 25/5 1833 р.:... „Slova hraběhe Platara: „Slované nejen druhým cizincem málo známi, ale i mezi sebou navet v hrubé jsou živi nevědomosti, neustále proníkaly mého zvědochtivého ducha, a ja nyní den odedne více a více mám příležitosti se o jich smutné pravdě přesvědčovati. Z polských i ruských pokrevníků více se jich posvětilo již takovému cíli, u nás Čechů, ale mně jich dosaváde málo známo. Před několika lety oddal se sice celou duší tomu záměru muj přítel Edward Rösler Počehradský jeden z nejsvětějších někdy mladiků cviku Jungmannova, ale našel svůj hrob na Červené Rusi. Já jeho příklad následoval... Z Jasielského od hraběte Romera zabral jsem se do Przemyslského kraje mezi Rusíny, abych i těch málo známých dobrých bratrů znáti se naučil... Jazyk Rusínů jak domácí, tak církevní jest nyní předmětem mého hlavnějšího zaměstnání, které pro Čecha má velmi mnoho příjemného do sebe, nebo, ačkoliv nemohu nic namítnouti naproti nejnovější pf. Kucharského i našeho Šafaříka slov. nářečí klassifikací, přece jednak Rakovčkému o blízkosti českého z maloruským mluvícímu odporovati nesmím, ano potvrzovat musím, že pro Čecha pravou to rozkoší jest z Rusínem se rozmlouvat, i ještě příjemnější by to bylo, kdyby někteří Rusíni k. p. na Volýni pořád svého „i“ neužívali k. p. Bih, kiń, kińskí. Panuje vůbec ta hypothesis, že jazyk malorus. jest míšeninou polštiny s velkoruským, leč i Poláci od Rusínů mnoho přijali, jakožto jinák býti ne mohlo... — Leč nenašel jsem tů v Haliči mezi popami, ani ďákami tak hluboké (ovšem velmi mělké) církevního jazyka známosti, jako doufáno. Dobrovského Institutiones ling. sl. etc. (svatá pro ně kniha), a Durichova Bibliot. Slov. jsou jim velmi zřídka známé. ...stav literat polské jest v Haliči jak WM. dobře víte dosti chatrným a protož vída já nechut ke kupování knih polsk... Zdejší (lwów.) Musejník ma vše všude — infandum — 12 odbíratelů a bůh ví kolik čtenářů! Výborný p. Slotwinski, kterého velmi dobře

znám... chtěl by velmi rád také jakou Matku haličskou s p. Rościszewskim ustanovit, ale nevím jestli ten vzor český zde nalezne následovníků!...

3. З листу до Ганки зі Львова 16/5 1834 р.:... Поручає Ганці Адама Горчинського, порученого йому Яшовським, співредактором „Nowin lwowskich“, згадує про Залеського, як знайомого Ганки. Знайомий з Ковбком і приятель Челяковського „gubernialni rada Wasilewski veliký znatel literatury slovanské“...

4. В часописі: Kwěty české, Listy zábavné pro wseliký staw. Wedenjn a nákladem Jana Host. Pospjšila. Prvnj ročnj běh 1834“, поміщені на ст. 418—419 „Wygimky z listu z Haliče“. Допись не підписана. Особа автора для нас цікава, бо називає себе приятелем Маркіяна Шашкевича. Автор згадує в дописі про Яшовського як добре знайомого, се Stanisław Jaszowski, редактор і видавець збірника „Ślawianin“, Lwów 1837, а крім цього вказує на свою статтю в Ślawianin-і: „Zlomki heraldicko-genealogické“. Дуже близьким до Яшовського і автором статті був Ковбек, порівн. „Ułamki jenealogiczno-historyczne“, Przez Jana Prawosława Kaubka, ст. 53—62. Не улягає ніякому сумнівові, що автором цього незвичайно інтересного листу є приятель М. Шашкевича Ковбек.

„Posílám Vašnostem list starozitné biblí české, nalezené od meho přítele p. Markiana Ruslana Szaszkiewicza v obvodě Zločevském, ve vsi Boratyně, nedaleko Brodův, dne 29-ho lipna r. 1834 u kněze probošta ritus graeci Štěpána Gawaňského (neb Kawaňského), kterýž ji, jakž pravil, zdědil juž po svém dědu Hrytonowi (sic!) Gawaňském. Listy počáteční scházejí této biblí, v sobě zavírající i starý i nový zákon, oba obrázky dřevopisnými (xilografovanými) ozdobené; než z obrazku, jenž se na počátku knihy: „Eklesiastes“ nachází, možná dokonale vycítí počet roku 1527. Pravá deska má tato slova polská: Ta się księga drukowała roku 1527. Jestť pak celá tato biblí zaplněna po stranach (in margine) přípisky v jazyku staroslovanském církevním, někde též i v jazyku polském. Jsout to nejvice porovnání textu staroslovanského s textem českým, i jest vídětí ze všeho, že první majitelové této biblí byli dobrými znately jazyka českého. Z toho možná souditi, že netoliko dávní Poláci, jakž praví Lelewel, než i Rusíni dosti pilně knihy české za těchto časů čítali, dokavád ještě málo polských a ruských bylo vytlačeno. Prosím Vašnosti poslaný tento lístek p. Hankovi laskavě doručiti chtíti, jsem zajisté přesvědčen, že jej zpráva tato dosti bude zajímati; přičemž prosím, jemu odemne hlubokou osvědčiti uklonu a oznámiti jemu, že nálezce této biblí můj přítel P. Markian Szaszkiewicz pilně a šťastně pracuje na přeložení našeho neocenitelného Ruko-

pisu královského v jazyku maloruském, a při nejbližší příležitosti osmělíme se krz ruce Vašnostinné nekolich košku w. P. Hankovi odeslati. Pan Szaszkiewicz ale prosí, aby list nadřečené biblí vytržený, v tomto psaní Vašnostem a panu Hankowi poslaný, laskavě mu nazpět se navrátil, neboť jsa p. Szaszkiewicz velikým milovníkem jazyka českého, neradby jej pohřešil“.

5. З листу до Ганки з Блятни 28/5 1838 р. Знайомий з гр. Борковським. В „Ost und West“ 1838 р. має бути стаття: „Slovo o vzájemnosti srbského, rusinského i litevského národního básnictví“. Прихильно висказуєть ся про Бельовського і Семєнського.

ХІІ.

З переписки Франтішка Яхіма.

Франтішек Влястіміль Яхім * 1811. Студіював спершу теологію, відтак став приватним учителем, а при кінці 30-х років був урядником у Львові. Дописував до часописий „Krok“, „Květy“, „Věsta“ і „Časopis českého Museum“. Написав студію про славянську мітологію. Я. Головацький назвав його коротко: „чиновникъ и чешскій писатель“¹⁾. Панславіст і великий противник польської політики. Яхім був приятелем К. В. Запа. Через нього і в його домі познайомився з визначнішими українськими діячами. Між його знайомими находимо Якова, Івана і Петра Головацьких, І. Вагилевича, І. Борисикевича, І. Бірецького, І. Гуркевича, Д. Зубрицького, І. Гушпалевича. Борисикевич називає його: „честний Яхим“²⁾. Переписувався від 1847 до 1848 з Як. Головацьким³⁾. Був помічний в обміні книжками, інформував Українців про чеське політичне й культурне життя. Живо інтересувався і був помічний в заснуванні „Галицько-руської Матиці“ 1848 р., за що висказується йому подяку в „Историческ-ім очерку основанія галицко-русской матиці“, Львів 1850, ст. XV.

а) З переписки з К. В. Запом.

Переписка досі не видана. Зберігається в Народнім чеськім Музею. Виймаємо з неї тільки те, що доторкає культурної праці і політичних змагань галицьких Українців, та що кидає світло на відношення цих двох приятелів „Ру-

¹⁾ Др. К. Студинський: »Кореспонденція Якова Головацького« I, ст. 221.

²⁾ Ibidem, ст. 243.

³⁾ Ibidem, ст. 183, 229, 280.

ської трійці“ до українського народа. Листи Яхіма писані зі Львова, останній зі Стрия.

1. З листу 23/1 1839 p.:... „Jedině nectný zájezd Kopitárův na Šafaříka i Palackého mne ne malo zarmoutil a zvědavost ve mně zbudil, co a kde proti nim tento neslovanský Slovan byl napsal¹⁾. Glowacki byl pořáde na svátcích, nedávno teprv přišel, a od té doby jen jednou mne navštívil, já pak jej navštívit ne mohu, an byt svůj změnil“.

2. З листу 1/7 1840 p.:... „Odpoledne po odjezdu Vašem přišel i Glowacký, jenž se tu až do neděle zdržel. Litoval velmi, že Vás nezastal a zanechal Vám u mne 1 ex. Gramatiky jazyka staroslovanského v Přem. 1837. vyšlé. Archiv biskupský mu málo kořisti poskytl.“

3. З листу 22/1 1841 p.:... „List Váš od 11 t. m. přisláný po Wahylewiovi obdržel jsem teprv 20-ho a protož i odpověď má asi Vám neočekávaně pozdě přijde“.

4. В листі з 16/6 1846 p. повідомлює, що віддав Головацькому прислані книжки.

5. З листу 12/11 1846 p.:... „Jedinou novinu, kterou Vám zde psáti mohu, jest ta, že se Wahylewič oženil a vysvětil. Dostal děvče s penězi, vnučku jednoho pra—starého faráře a s ní nejen veškeré jeho jmění, nýbrž i celé hospodářství; sedí tam u něj někde v Zloczowsku jako Cooperator ad personam, požívaje v hojnosti a bez klopot pracně nahromaděného jmění dobrého starce. Tak i slepý nalézá — zlaté zrná“.

6. З листу 14/6 1847 p.:... „Knihy pro Glowackého od P. Hanky jsem teprv minulý týden od Stockmanna vyzyedl, neboť sem o nich prv ničeho ne vědel až mi Glowacký sám psal. Ten ubohý ztratil hned po nastoupení své nové štace v Chmilové v Zložovsku svého nejstaršího syna²⁾. Ostatně píše o brzkém vyjiti druhého swazku „Winoku“ od jeho bratra ve Vídni jakož i ruského překladu „Služby vojenské“, která se bude tisknouti pravopisem česko-illirským. Mimo to povstala v hlavě našeho Hurkeviče myšlénka o zřízení Matice Ruské³⁾ na způsob naší, bojím se však ne bez příčiny, že to i v hlavě jeho zůstane a světla božího nikdy nespátří. Neboť on není člověk k vyvedení takových věcí a nesvornost Ru-

¹⁾ Порівн. лист Запа до Я. Головацького 4/6 1840 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 42).

²⁾ Порівн. лист Яхіма до Головацького з 24/3 1847 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 183).

³⁾ Порівн. лист Запа до Головацького з 28/4 1848 (Коресп. Я. Г-го, I, ст. 185).

sinů nepřipustí žádného úzkého spojení mezi sebou. Však Vám o tom netřeba slov šířiti, pomněte jen na Šemáše, Wahyleviče, Levického a t. d. Glovackého zde není a Zubřícký nebude mít důvěry aniž by to sám všechno na svá bedra převziti mohl.“

7. 3 листы 1/4 1848 p.:... „budte i laskav psáti mi, jakou cestou Vám zaslati několik exemplářů „Winka“¹⁾ od Glovackého, které mi sem pro Museum, pro P. Šafaříka, Havlíčka, Hanku, pro Vás a t. d. přislané byly: obáváje se, že cestou knihkupeckou pozdě přijdou, míním, že snad bude lépe čekati až tam někdo pojede, což snad se dosti brzo stane, an jmenovitě Zeman letos domů jíti chce“.

8. 3 листы 28/4 1848 p.:... „P. Opelt doručí balíček s několika svazečky Winoku od Glowackého a sice pro museum 1 a 2 svazek, P. Hanku, Koubka, Havlíčka, Šafaříka, Vas samého teč 2-hý svazek“.

9. 3 листы 21/5 1848 p.:

„Drahý příteli!

List tento posílám po P. Borisikévičovi vyslanci Rusínův k našemu Slovanskému sněmu, ježž Vy bez toho již osobně znáte, pročž Vám netřeba více o něm psáti, nežli že jsouc místopraesidentem rusínského národního výboru byl po celý ten čas i duchem jeho. Společníci jeho jsou ze Lvova P. Zaklinský, ruský alumnus 4-ho roku, jenž poslán jest na zvláštní žádost celého alumnatu, aby i tento zastoupen byl. Jest to muž rozumem daleko nad svůj postavený a snad nejskvělejší naděje Rusínův. Jako spolu-úd národní rady vynikal mezi všemi. Třetí úd vyslanství má se připojiti v Přemyšle. Jest to Dr. bohosloví a kanovník Ginilevič. znamenitý nevšední učeností svou. Rusíni jsou, jak jsme jich již pravě znali, vždy věrni spojenci naši, o čemž se bohdá Čechové brzo přesvědčejí. Ale Poláci, Poláci! těch to k nám netáhne, ani k druhým Slovanům, jejich nynější spojenci, dej Bože abychom se mýlili!...

Ostatně budte tak laskav a uveďte naše Pany vyslance u všech znamenitých Čechů a druhých bratrů Slovanských, s kterými se již znáte. Ještě něco; oni zde vydávají teč ruský časopis, z počátku jen jednou na týden, a však více než arch silný, dale bude i častěji vycházeti. Nemohl by jste jim tam jakou záměnu s našimi časopisy, neb novinami vymoci? Snad by se dali všichni redaktori k tomu pohnouti. Hleďte co můžete, ale brzo, nechť jen to zašlou, od tud jistě zpět ode-

---

¹⁾ Порівн. лист Яхіма до Я. Головацького з 9/4 1848 (Кор. Я. Г-го, I, ст. 230).

sláno bude, o to se já sám u P. Wysłobockého jejich redaktora postarám; vy pak o tom promluvte zvlášt s P. Borišikévičem.

V příloze Vám přisílám několik příležitostních svolání a různých spisů v jazyku ruském a polském...”

10. 3 листу 18/7 1848 р.:... „Zdejší ruská radda (sic!) navrhla vyslancům rusínským aby se tam drželi Čechů¹⁾, necht se tehdy našinci tam hlásají u kněze Šaškeviče.“

11. 3 листу 28/10 1848 р.:... mírnější a rozsudnější počínání Rusínů vždy více půdy nabývá. Těmto zvláště prospěl právě tyto dni držený sjezd učených národu jejich, o němžto krátké popsaní do národních novin chystám a tyto dni poštu odešlu. Vyznamenali se při něm zvláště Glowacki, pojednáním o nářečích slovanských vůbec a Rusínském zvlášt, pak Ustyanovič a Mech drženými řečmi. Při té příležitosti podělili sepsání nejpotřebnějších kněh školních mezi sebou, aby se co nejdříve školy v jazyku jejich zavésti mohly. Glowacki je navržen 1-mo loco za professora jazyka ruského na universitě a nepochybně to i obdrží. ...Pozdravení od Glovackeho, Vrby a t. d.“

12. 3 листу 28/10 1848 р.:...

„Drahy přáteli!

Nemůžete si ani pomyslit, jak nemilé je naše položení zde, zvláště od toho času, co se naši deputovaní na říšském svěmu proti milým bratránkům Polákům opřeli; stará nenávist proti Švábům ustoupila daleko v pozadí a nenávist proti Čechům²⁾ a Slovanstvu vůbec vystoupila na nejvyšší stupeň. Zájiste kdyby měli volné ruce všechny Čechy by hned ze země vyhnali, ne-li na hák pověsili...”

13. 3 листу 21/1 1849 р.:... „Píšete Pichlerovi, abychom hleděli zde Polákům Rusíny sřímít? To je marná snaha. Poláci chtějí jen nad nimi panovati a jím se chce tak málo poslouchati jako se nám Čechům chce poslechnouti Frankfurtského parlamentu. Všeobecný hlas Poláků je, že Rusíni nemají národnosti, poněvadž nemají vzdělanosti, rovně jak Němci od nás tak i oni od nich požadají, aby uznavše převahu vzdělanosti jejich národnost svou mimo se pustili a k zvětšení říše jejich z nimi se spojili. Jak hanebné i marné jejich jednání jest vysvitá již z toho, že Polákům ani vlastní jich

¹⁾ Порівн. лист Кирила Блонського до Я. Головацького з 19/7 1848 (Кор. Я. Г-го I, ст. 269).

²⁾ З видійших Чехів проживали тоді у Львові: Pichler, Vrba, Budějovický, Jachim.

lid v Mazovsku tak dalece nevěří, že se i polského jména odříká. Jejich zbratření se s Maďary ¹⁾ dokazuje zřejmě, že jim jde jen o nadvládu jako těmto, a nedá se upříti, že jim to více škodilo, než všechny předešlé lehkomyšlné kroky. Však Vám o nich může p. Głowacki sám více ústně pověditi, než se do tohoto listu směstná“.

14. З листу 27/7 1849 p.:... „Hołowacký odejel již před včirem do Vídně. On byl s vytisknutím obrázků k Marusi docela spokojen i hodlá Vás po ukončení porad ve Vídni do Prahy navštívit...“

Pozdravení ode všech známých, zvlášt od Głowackých, Pichlera, Dundra, Zemana etc.“

15. Будучи в Перемишлі в роках 1850—1856 пізнав Яхим „два ученé Rusíny Pietrusiewiczze a Mocha“ (лист з 8/4 1857 p.).

16. З листу 12/10 1867 p.:... „O nepolitické politice Poláků naproti Rusínům budete již dosti vědět z novin. Nejtrpčeji to trefilo Głowackého. Jak doslýchám jel nyní do Vidně, aby tam svou zprávu sám osobně vedl. Ubozí Rusíni si pomáhají jak jen mohou, asi tak jak my před 30 lety. Zde se právě zdržuje rusínská kočující divadelní společnost P. Bačinského, dosti dobře vedená ²⁾...“

б) З листу Яхіма до Фр. Паляцького 16. V. 1848.

Яхим остерігає славянський конгрес перед Поляками: „Ne dejte se klamati od nich, abyste tím snad sami neb bratři Slováci ke škodě nepřišli. Váše vznešené i svaté idey o vzájemnosti slovanské nemají u lidí těchto žádné ceny, leda by jich k dosažení jiných záměrů svých použití mohli. Mezi těmito pak první místo zaujímá „navrácení samostatné Polsky v давnych granicach“ t. j. spolu s národem rusínským, který podmanivše utiskovali a ještě dále utiskovati chtějí. Z té příčiny jim ani Váše nebeská vzájemnost nemůže chutnati, neboť ona zamýšlí pravdivou rovnost mezi národy, kterou oni více ústy vychvalují, v srdci svém ale rovně tak nenávidějí jako přepjatá strana Čecho-Němců“...

---

¹⁾ Порівн. лист. К. Блонського до Я. Головацького з 16/11 1848 (Коресп. Я. Г-го I, ст. 310).

²⁾ Директор українського мандрівного театру Бачинський задумував дати кілька вистав у Празі, одначе на телеграму післану до Рігра прийшла в тій справі відмовна відповідь. Про це пише Яхим в тому самому листі.

Особовий показчик.

Бандтке Г. С. 71, 146.
Бантиш-Каменський 116.
Бачинський Ем. 153.
Беринда Памва 117.
Берліч І. А. 110.
Бірецький І. 82, **92—95**, 139, 149.
Блонський К. 139, 152, 153.
Бодянский О. М. 19, 28, 72,
96—125, 127.
Боцлян 130.
Борискевич І. 133, 136, 138, 149,
151, 152.
Борковський А. гр. 145.
Борковський Дунін Й. гр. 144,
148.
Боровиковський Л. 116, 119.
Будейовіцкі 152.
Буняк, хан 64.
Бухвальд Ф. 133.
Бельовський Ав. 18, 73, 145, 148.

Вагилевич І. 1—65, 66, 70, 75,
92, 119, 120, 128, 139, 140,
141, 143, 145, 149, 150, 151.
Вагилевич М. 12.
Васілевський 147.
Вацлав, чеськ. кор. 64.
Верещинський М. 12, 139.
Вислобоцький Ю. 148.
Вішнівський М. 71.
Владислав, серб. кор. 83.
Возняк М. 69, 86.
Володимир, кн. 10, 11, 65, 72,
128.
Вольман Б. 144.
Востоков А. 96.

Врба 152.
Вуйціцький 69, 71, 143.

Гаванський Ст. 147.
Гавлічек К. 75, 139, 140, 151.
Гаморак С. 137.
Ганка В. 13, 20, 89, 92, 95, 110,
128, 129, **137—138**, 145, 146,
147, 148, 150, 151.
Гарасевич М. др. 13, 137.
Гартенштайн Д. 126, 127, 128.
Гатцук М. 131.
Гельцель А. З. 133.
Годжа М. 66.
Гоголь М. 137.
Головацький І. 67, 149, 151.
Головацький П. 75, 149.
Головацький Я. 2, 10, 12, 18, 20,
32, 35—63, **66—91**, 92, 93,
138, 139, 140, 141, 142, 145,
149, 150, 151, 152, 153.
Гребінка Е. 116, 118, 119.
Гривнач 117.
Григорович В. І. 72.
Гулак-Артемівський П. 116.
Гуркевич І. 149, 150.
Гушалевиц І. 149.

Гваннін 20.
Гінілевич Гр. др. 133, 136, 151.
Глязер Р. 7.
Гольдшмід 4.
Голембйовський 5, 13, 24, 69, 71,
119.
Горчинський А. 71, 147.

Ірабський 146.
Іреч М. 79.

Данило кн. 64.
Данілов В. В. 34.
Дзялинський А. гр. 31.
Длугош 12, 74, 75.
Дмитро з Зінкова 80.
Добошук 18.
Добровський Й. 3, 11, 110, 146.
Довгоносенко П. 118.
Драготін серб. 83.
Дундер 153.
Дуріх Ф. 146.
Дуткевич 146.
Душан серб. 83.

Забіла В. М. 116.
Забой 12.
Заклинський О. 133, 151.
Закржевський др. 68, 69.
Залеський В. (Вацлав з Олеська)
6, 70, 147.
Зап К. В. 5, 6, 10, 19, 26, 29,
32, 33, 64, 74, 75, 82, 85, 87,
89, 92, 93, 139—144, 149, 150.
Земан 151, 152.
Зіморович 71.
Зубрицький Д. 12, 30, 31, 32, 71,
75, 140, 141, 149, 151.

Жуківський І. 68, 69.

Ігор кн. 6.
Ількевич Г. 12, 92, 116.
Іречек Й. 15.

Йордан Й. 125, 145.

Казимир В., поль. кор. 25.
Калитовський 67.
Караджіч Вук Стефановіч 7, 21,
71.
Карамзин Н. М. 11, 74, 79.
Капін 126.
Квіс Л. 75, 140.
Квітка Основяненко Г. 21, 116,
118.

Кеппен П. І. 3, 4, 5, 10, 14.
Кілісінський 16, 18, 20, 25, 29.
Кіреєвський П. В. 29, 34, 96, 97,
126.
Климовський 116.
Кобринський Й. 139.
Ковбек Я. Пр. 7, 69, 70, 71, 140,
145—148, 151.
Коляр Я. 11, 12, 13, 15, 19, 66,
68, 69, 70, 71, 92, 95, 101,
126, 145.
Компаневич Варлаам 1, 2, 140,
Кониський архим. 116.
Константин Порфір. 17, 32.
Константин філософ. 65, 75, 77,
81, 82, 140.
Копітар В. 3, 150.
Костомарів Микола (Галка) 116,
118, 119.
Котляревський І. 10, 21, 116.
Коцовський В. др. 68.
Кочубинський А. А. 20, 25, 127,
129.
Країнський Мавр. 133.
Крамеріус 11.
Куземський М. 138.
Кузмані К. 66.
Курелац Фр. 67.
Кухарський А. 146.

Лавров П. А. 28, 98, 111, 118,
119, 120.
Лев кн. 25, 64.
Левицький І. Е. 13.
Левицький Й. 5, 8, 21, 25, 79,
139, 151.
Левицький М. митр. 78, 79, 143.
Лозинський Й. 143.
Ломницький І. 138.
Лукашевич Пл. 34, 127, 128,
129—131, 137.
Лучаківський Іл. др. 79.
Лучкай М. 5, 8, 9, 21.
Левезов 4.
Лелевель Йоах. 147.
Любомірський Юр. 133.
Людек 12.
Лянгер І. 110.

Мазепа гетьм. 9, 116.
 Максимович М. 21, 34, 116, 118,
 120, 123, 126—129.
 Малі 143.
 Маліш К. 133.
 Малиновський М. 13, 139.
 Марков А. 142, 143.
 Мацейовський В. А. 71, 126, 140.
 Машковський 90, 91.
 Метлинський А. (Могила) 116,
 118, 119.
 Мідович Й. 133.
 Міліковський 142.
 Міловук 67.
 Могилянський І. 137.
 Мох Р. (Метелля) 116, 152.
 Мстислав Давидович кн. 6.
 Мурко А. І. 110.
 Нарбут 71.
 Недім 15.
 Неманя Симеон 83, 84.
 Нестор 115.
 Ніколіч 67.
 Олег кн. 6.
 Онішкевич Й. 68.
 Опелът 151.
 Оссолінський 13, 70.
 Отто еп. Бамберга 4, 11.
 Павлі Жегота 49.
 Павловіч Т. 67.
 Павловський А. Б. 116.
 Падура 71, 116.
 Паляцький Фр. 75, 96, 110, 140,
 150, 153.
 Панов І. 111.
 Пашковський 20.
 Перемисль Огокар 64.
 Петровіч Г. 67, 68, 73.
 Петрушевич А. С. 7, 78, 79, 153.
 Півоцький М. 71.
 Піхлер К. 152, 153.
 Плятер гр. 146.
 Поглодовський З. 133.
 Погодін М. 1—16, 18—22, 29, 33,
 34, 44, 53, 70, 72, 81, 92, 96,
 97, 98, 99, 105, 126, 127.

Пономарев С. І. 127.
 Попов Н. 1, 13.
 Поповіч П. 67.
 Попович Дм. 33, 64.
 Поспішіль Я. Г. др. 142, 147.
 Прейс П. І. 21, 72.
 Прокопій Цезарійський 23.
 Пфаф 69.
 Пушкін А. С. 137.
 Радослав себ. кор. 83.
 Раковецький І. Б. 6, 71, 72, 73,
 146.
 Реслер Едв. 146.
 Рігер Фр. др. 153.
 Ромер Юн. гр. 145, 146.
 Ропіцький Л. 137.
 Росцішевський А. 69, 73, 145, 146,
 147.
 Сапєга Л. 133.
 Сахаров І. П. 128.
 Свенціцький І. С. др. 2, 7, 20, 31,
 34, 139, 140, 143.
 Синельників 116.
 Скворода 116.
 Скорина Фр. др. 79, 80.
 Скорковський Альф. 146.
 Скоропадський 104.
 Славой 12.
 Слотвінський К. 146.
 Снегірьов І. М. 128.
 Собіський поль. кор. 82.
 Сошіков В. С. 79.
 Сомерсберґ 20.
 Софонович 115.
 Сперанський М. Н. 28, 98, 111,
 118, 119, 120.
 Спурні Я. 18.
 Срезневський І. 72, 116, 118, 140,
 142, 143, 145.
 Стефан серб. 84.
 Стецький Л. 133.
 Студинський К. др. 20, 69, 74,
 75, 82, 89, 92, 140, 149.
 Суровецький Л. 12, 69, 71.
 Сухопан 30.

Семаш С. 151.

Семенський А. 13, 73, 148.

Тавновський Я. Зд. гр. 20, 21,
70, 72.

Тарновський Ф. гр. 2, 5, 10, 20.

Тополя К. 118.

Турівський К. 71.

Урош серб. 83, 84.

Устіянович М. 12, 152.

Фаякс 91.

Францев В. А. 89, 98, 99, 100,
101, 105, 106, 110, 111, 129.

Френ 3, 4, 14, 15.

Хмельницький Б. гетьм. 115.

Ходаковський Зорян Дол. 12, 69,
71, 72, 73, 97, 118, 125, 127, 129.

Цибульський 134.

Челяковський Фр. 98, 110, 118,
129, 145, 147.

Шафарик П. Й. 1—6, 9, 10, 12,
14—20, 22, 24—28, 31—34,
55, 56, 64, 65, 66, 73, 74, 75,

78, 81, 82, 85—87, 89, 91, 92,
95—99, 106, 110, 111, 112,
117—120, 123, 124, 126—131,
136, 139—142, 144, 145, 146,
150, 151.

Шашкевич Г. 138, 152.

Шашкевич Маркіян (Руслан) 2,
7, 12, 66, 70, 119, 145, 147, 148.

Шембера А. В. 89.

Шишков А. 7.

Шмідінгер 26.

Шнигоцький А. 116, 118, 119.

Шпонгольц 18.

Штокман 150.

Щуровський 139.

Єзбера Фр. 90.

Єлена серб. 83, 84.

Єлінек Я. 126.

Юнгман Й. 110, 145, 146.

Ягіч І. В. 3, 15, 72, 90, 145.

Якубец Я. 11.

Ярослав кн. 6, 10, 11, 72.

Яхимович Г. др. 12, 13, 94, 138.

Яхім Фр. 26, 29, 143, 149—153.

Яшовський Ст. 69, 71, 73, 147.

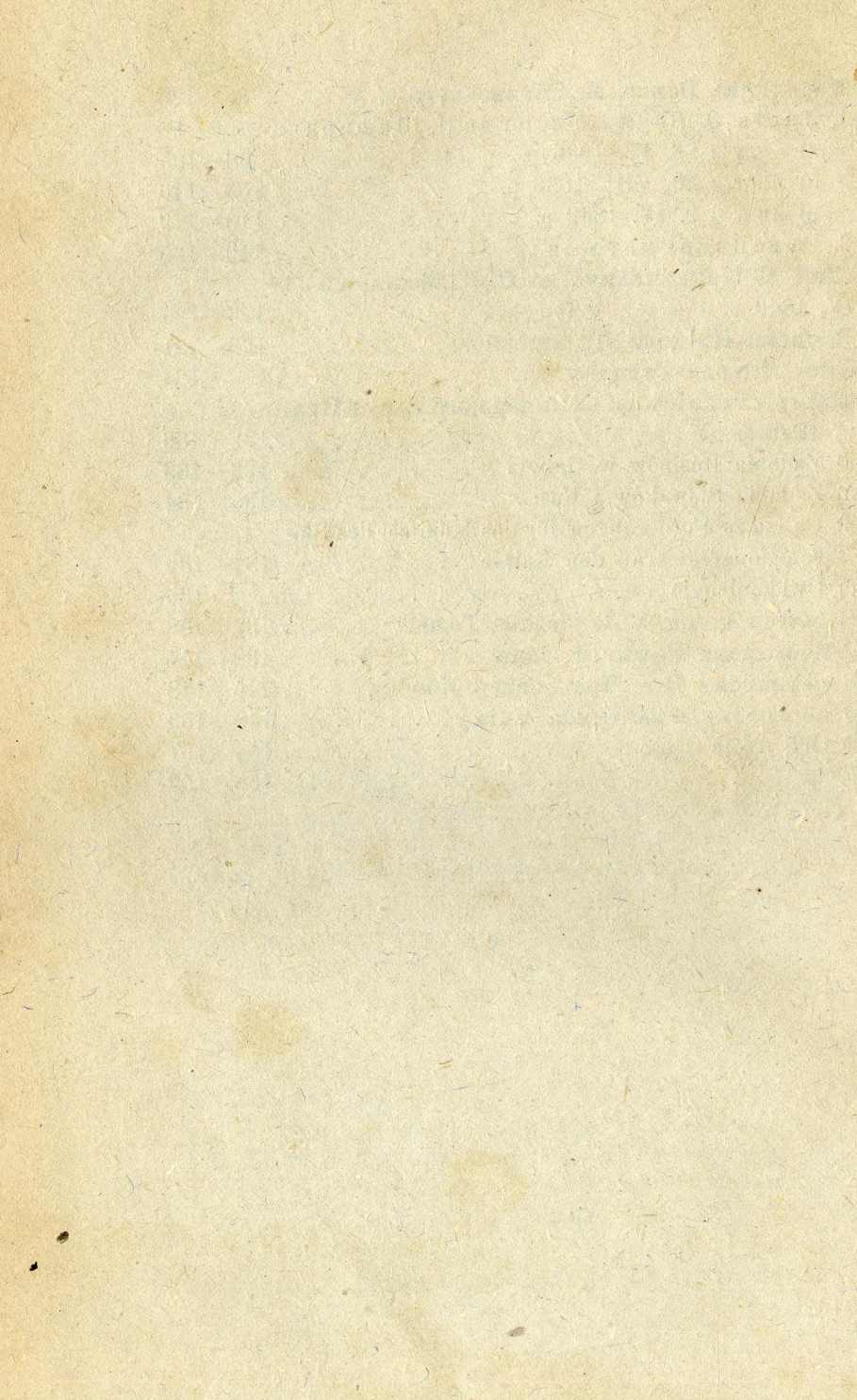
Зміст.

	стор.
Передмова	I—VIII
I. Переписка Івана Вагилевича	1—65
1. Листи Івана Вагилевича до П. Й. Шафарика	1—5
а) Лист з 3. X. 1836 р.	5—14
б) Лист з 2. IV. 1837 р.	16—22
в) Лист з 7. X. 1838 р.	22—25
г) Лист з 19. II. 1839 р.	25—27
д) Лист з 22. II. 1839 р.	27—29
е) Лист з 16. IV. 1839 р.	29—31
з) Лист з 5. I. 1841 р.	31
2. Збірка пісень	33—65
3. Рукописні копії	65
II. Переписка Якова Головацького	66—91
1. Листи Я. Головацького до І. Коляра	66—68
а) Лист з 15. IX. 1835 р.	68—70
б) Лист з 29. III. 1836 р.	70—72
в) Лист з 13. VIII. 1836 р.	72—73
2. Листи Я. Головацького до П. Шафарика	73—75
а) Лист з 20. IX. 1837 р.	75—77
б) Лист з 19 (31). XI. 1856 р.	78—81
3. Рукописні копії	81—85
4. Інформації зладжені Головацьким для Шафарика	85—89
5. Листи Я. Головацького до В. Ганки	89
6. Лист Я. Головацького до Шембери з д. 19 (31). I. 1865 р.	89—90
7. Лист Я. Головацького до Езбери з 29. IX. 1872 р.	90—91
III. Лист Івана Бірецького до К. В. Запа з 20. V. 1848 р.	92—95

IV. Переписка Осипа М. Бодяньського	96—125
1. Листи О. Бодяньського до П. Шафарика	96—98
а) Лист з 26. IV. 1836 р.	98—105
б) Лист з 23. VIII. 1836 р.	106—110
в) Лист з 9. IV. 1842 р.	110—119
2. Рукописні матеріали	119—125
V. Лист М. Максимовича до П. Шафарика з 23.	
IV. 1840 р.	126—129
VI. Записки Плятона Лукашевича	129—131
VII. Лист Миколи Гатцука	131
VIII. Матеріали до історії славянського зїзду в Пра-	
зі 1848 р.	132—136
а) <i>Żądania Rusinów w Galicyi</i>	132—133
б) <i>Żądania Słowaków i Rusi</i>	133—134
в) <i>Galiziens Forderungen für das Manifest des Sla-</i>	
<i>ven-Congresses an den Kaiser</i>	134—136
г) <i>Uwiedomlenyje</i>	136
IX. Памятна книжка Вячеслава Ганки	137—138
X. З переписки Карла В. Запа	139—144
XI. З переписки Яна Православа Ковбка	145—148
XII. З переписки Франтішка Яхіма	149—153
Особовий показчик	154—157
Зміст	158—159

PUBLIKATIONEN

der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg

Čarnečkyj-Gasse, 26.

(in ukrainischer Sprache).

Mitteilungen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften, bis jetzt erschienen
Bde I—CXXXI (Geschichte, Archäologie, Ethnographie, Sprache und Literaturgeschichte, besonders der Ukraine). B. I—XX vergriffen.

Publikationen der Sektionen und Kommissionen der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften:

A. Die historisch-philosophische Sektion publizierte bis jetzt:

1. 15 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk istoryčno-filosofičnoj sekcii).

Bd. I: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. I. (bis Anfang des XI Jahrh.).

Bd. II: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. II. (bis Mitte des XIII Jahrh.).

Bd. III—IV: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. III (bis zum J. 1340).

Bd. V: Materialien zur Kulturgeschichte Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. VI—VII: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. IV (bis zum J. 1569).

Bd. VIII—XI: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. V (Verfassung und soziale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. X—XI: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. VI (Oekonomische, kulturelle und nationale Verhältnisse in XIV—XVII Jahrh.).

Bd. XII—XIII: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine. T. VII (Ukrainische Kosaken bis zum J. 1625).

Bd. XIV: M. Hruševskyj, Geschichte der Ukraine, Bd. VIII, I. Teil

Bd. XVI: Al. Novyčkyj, Taras Ševčenko als Maler.

2. Ukrainisch-ruthenisches Archiv:

Bd. I: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim in Lemberg.

Bd. II: Iv. Franko, Materialien zur Geschichte des Bauerntums und der Oekonomie Galiziens im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. III: M. Teřšakoveč, Materialien zur Geschichte der nation. Wiedergeburt der Ruthenen im Galizien 1830—1840.

Bd. IV: Materialien zur Geschichte des ruthenischen Schulwesens in Galizien im XVIII—XIX Jahrh.

Bd. V: M. Vosnjak, Philologische Schriften des Iv. Mohylnyčkyj.

Bd. VI: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. II Teil.

Bd. VII: H. Svjencičkyj, Die Handschriften des Museums des Narodnyj Dim. III Teil.

Bd. VIII. Dr. I. Franko, Der Kampf um Alphabet in Galizien im J. 1859.

Bd. IX u. Bd. X: M. Vosnjak, Beiträge zur Geschichte der ukr. Lieder und Versifikationen.

B Die philologische Sektion publizierte bis jetzt 18 Bde ihrer Beiträge (Zbirnyk filologičnoj sekcii).

Ukrainische Bibliothek. Bd. I—VIII.

40.297

П-10.007/15

C. Die mathematisch-naturwissenschaftlich-medizinische Sektion publizierte bis jetzt 19 Bände ihrer Beiträge (Zbirnyk).

D. Die Archaeographische Kommission publizierte bis jetzt folgende Werke:

1. Quellen zur Geschichte der Ukraine.
Bd. I: M. Hruševskyj, Lustrationen der königlichen Domänen in den Bezirken von Halyč und Peremyšl vom J. 1565—66.

Bd. II: M. Hruševskyj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Peremyšl und Sanok im J. 1565.

Bd. III: M. Hruševskyj, Lustrationen der königl. Domänen in den Bezirken von Cholm, Bels und Lemberg im J. 1564—5.

Bd. IV V: St. Tomašivskyj, Galizische Akten und Annalen aus den J. 1648—1649.

Bd. VI: St. Tomašivskyj, Galizische Chroniken 1648—1657.

Bd. VII: M. Hruševskyj, Lustrationen vom J. 1570.

Bd. VIII: Iv. Krypjakovyč, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1513—1630.

Bd. XII: Dr. M. Korduba, Akten zur Geschichte der ukr. Kosaken 1648—1657.

Bd. XXII: Journal von J. Markovyč.

2. Denkmäler der ukrainischen Sprache und Literatur. Bd. I—VII.
3. Kotljarevskyj, Die travestierte Aeneis, Abdruck der ersten Ausgabe vom J. 1798.

4. Akten-Sammlung zur Geschichte der sozial-politischen und ökonomischen Verhältnisse der West-Ukraine.

5. Ševčenko, Kobzarj, Facsimile der ersten Ausgabe vom 1840.

E. Statistische Kommission publiziert:

1. Studien aus dem Gebiete der Sozialwissenschaften und der Statistik, bis jetzt 3 Bde.

F. Juridische Kommission publizierte bis jetzt:

1. Juridische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.

2. Juridische und ökonomische Zeitschrift, bis jetzt 10 Bde.

3. Juridische Bibliothek, bis jetzt 4 Bde.

G. Die Ethnographische Kommission publizierte:

1. Ethnographische Sammlungen (Etnografičnyj Zbirnyk : bis jetzt erschienen 38 Bände.

2. Materialien zur ukrainischen Ethnologie; bis jetzt erschienen 18 Bände.

H. Bibliographische Kommission publiziert:

Beiträge zur ukrainischen Bibliographie, bis jetzt 4 Bde.

Chronik der Gesellschaft, enthält Berichte über die Tätigkeit der Gesellschaft, Sektionen und Kommissionen derselben, erscheint 4 Mal im Jahre. Bis jetzt erschienen N. 1—64 ukrainisch und deutsch.

Diese und andere Publikationen der Gesellschaft sind in der Buchhandlung der Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg, Ringplatz, Nr. 10 vorrätig.

John

///
PK-40297/15